

24 / 2020

Юли
July

DOCENDO

DISCIMUS

JOURNAL

DIPLOMACY

DIPLOMATIC
INSTITUTE

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

24/2020
Юли

СПИСАНИЕ

ДИПЛОМАЦИЯ

ДИПЛОМАТИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ

Дипломатическият институт не се идентифицира с авторските мнения. Всички настоящи публикации изразяват само и единствено позициите на своите автори.

The Diplomatic Institute does not take collective positions. All publications herein represent only the views of their authors.

Главен редактор

Доц. д-р Здравко Попов

Редакционна колегия

Таня Михайлова, директор на ДИ
Билиана Дечева, началник-отдел в ДИ
Силвана Цокова, началник-отдел в ДИ

Дизайн на корицата

Пейо Колев

София, 2020

Editor in Chief

Assoc. Prof. Zdravko Popov, PhD

Editorial Board

Tanya Mihaylova, Director of DI
Biliana Decheva, Head of Department at DI
Silvana Tsokova, Head of Department at DI

Cover Design

Peyo Kolev

Sofia, 2020

Съдържание

ЕВРОПА СЛЕД COVID-19

Редакционен коментар	5
COVID-19 и дигитализацията на дипломацията <i>Шон Рийрдън</i>	6
Солидарност по време на пандемия. Европейският съюз между спасителните мерки и очакванията на гражданите <i>д-р Тергана Рагойкова</i>	16
Европейският съюз след коронавируса: мисията на Съюза далеч надхвърля собственото му оцеляване <i>д-р Ралица Ковачева</i>	24

МЕЖДУНАРОДНА СИГУРНОСТ

Завръщането на силовата политика и Европейският съюз <i>Емил Казаков</i>	32
Енергийната компонента в конфликтите на Средиземноморския регион <i>д-р Пламен Христов</i>	36
Операции за репатриране на граждани на Казахстан, Таджикистан и Узбекистан, присъединили се към Ислямска държава <i>Явор Райчев</i>	47

ДВУСТРАННА ДИПЛОМАЦИЯ

Испания и България: 110 години дипломатически отношения – една възможност да се замислим за бъдещето <i>Н.Пр. Алахандро Поланко Мата</i>	58
30-годишнината от възстановяването на дипломатическите отношения между България и Светия престол <i>Богдан Паташев</i>	67
Италианските дипломати в София от 1879 г. до днес: биографични профили <i>Н.Пр. Стефано Балди</i>	81
Засилване на японското културно присъствие в България: приносът на Японската фондация <i>Надежда Гаджева</i>	90

МНОГОСТРАННА ДИПЛОМАЦИЯ

Организацията на обединените нации е моралният лидер на съвременния свят <i>Валери Йотов</i>	103
--	-----

БЪЛГАРИЯ – КАНДИДАТ ЗА ЧЛЕНСТВО В ОИСР

Експертната подготовка като ключов елемент по пътя на България към членство в ОИСР <i>Михаела Ненчева и Николай Крумов</i>	116
--	-----

Contents

EUROPE AFTER COVID-19

Editorial comment..... 123

COVID-19 and the digitalization of diplomacy
Shaun Riordan 124

Solidarity during a pandemic. The European Union in-between
the rescue measures and the citizens' expectations
Gergana Radoykova 132

The European Union after the coronavirus: the Union's mission
surpasses by far its own survival
Ralitsa Kovacheva 140

INTERNATIONAL SECURITY

The power politics' comeback and the European Union
Emil Kazakov 148

The energy component in the conflicts of the Mediterranean region
Plamen Hristov 152

Operations for repatriation of Kazakhstan, Tajikistan,
and Uzbekistan citizens that have joined the Islamic State
Yavor Raychev 162

BILATERAL DIPLOMACY

Spain and Bulgaria: 110th anniversary of the establishment
of diplomatic relations – an opportunity to think about the future
H.E. Alejandro Polanco Mata 172

The 30th anniversary of the restoration of diplomatic relations between
Bulgaria and the Holy See
Bogdan Patashev 180

The Italian diplomats in Sofia since 1879 until present day:
biographical profiles
H.E. Stefano Baldi 193

Strengthening Japan's cultural presence in Bulgaria:
the contribution of the Japan Foundation
Nadejda Gadjeva 201

MULTILATERAL DIPLOMACY

The United Nations Organization is the moral leader of the modern world
Valeri Yotov 212

BULGARIA – CANDIDATE FOR MEMBERSHIP IN OECD

Expert training as a key element of Bulgaria's path to OECD membership
Mihaela Nencheva, Nikolay Krumov 225

Уважаеми читатели,

Вирუსът COVID-19 нахлу в живота ни без предупреждение. Първоначално го погледнахме снизходително, но когато той разгърна мощта си, осъзнахме, че не сме подготвени за неговата атака. Имахме нужда от време, ресурси и сътрудничество, за да сме в състояние да му отговорим адекватно. Но той вече промени живота ни – както текущите цикли и ритуали, така и житейските планове и предстоящи проекти.

За кратко време разбрахме, че обявената пандемия, като реакция на неговата агресия, ще произведе серия от взаимосвързани кризи – социални, икономически, политически. Корона-вирусът ни напомни не само колко уязвимо е нашето здраве, но и колко са крехки и чупливи човешките конвенции и отношения. И колко е трудно в една глобална ситуация на несигурност да запазим и защитим фундаменталните ценности и принципи, на които се крепи модерната цивилизация. Един невидим за очите вирус генерира маса от видими поражения върху човешкия свят. Би трябвало да можем да извлечем от ставащото полезните уроци за нашето съвместно съществуване като човечество.

COVID-19 промени радикално дневния ред на държавите, на бизнеса, на международните организации. Всичко, което беше планирано да се осъществи през 2020 г. – във всички възможни сектори и нива на обществения живот – за миг беше отнесено от вихъра на разпространението на вируса и последвала-та го карантина. Корона-вирусът стана единствената точка в дневния ред на институциите. Всички останали станаха производни от нея. Няма медия в света, която да не отрази и да не коментира тази глобална заплаха. Дори нашето списание „Дипломация“ трябваше да претърпи промени в планираното в началото на годината тематично съдържание, още повече че пандемията засегна дълбоко международните отношения, външната политика и работата на дипломацията. Не можехме да останем нечувствителни и безучастни. И се надяваме, че този брой ще бъде оценен по достойнство от вас – читателите. Stay safe!

доц. д-р Здравко Попов
главен редактор

COVID-19 и дигитализация на дипломацията

Шон Рибъргън

Освен преките медицински и социални последици от COVID-19, появата на този вирус сякаш послужи като катализатор за ускоряване или разкриване на съществуващи вече тенденции. Това е видно и в областта на геополитиката: преди началото на кризата Съединените щати вече се отказваха от световното си лидерство; отпорът срещу агресивната външна политика на Китай вече нарастваше в Европа със съмнение за политическото влияние, което донесоха китайските икономически инвестиции – а сега вече се разпространява в Африка и Централна Азия; Европа, която се бори да се справи с Брекзит, беше дълбоко разделена по отношение на новия бюджет на ЕС. COVID-19 задълбочи тези тенденции: САЩ се оказаха неспособни да осигурят глобално лидерство в борбата с болестта, като вместо това засилиха спора си с Китай; а отслабен от вируса, самият Китай намира пътя към превръщането си в свръх-сила по-сложен, дори когато е призван да играе по-важна роля в глобалното управление; ЕС е изправен пред екзистенциалния дебат за това, как да финансира възстановяването след COVID-19.

Избухването на COVID-19 се отрази и върху дипломацията и „механиката“ на управление на международните отношения. Наложените в международните правила за пътуване ограничения и социално дистанциране означават, че международните лидери вече не могат да се срещат „лице в лице“. Дипломатите са блокирани заедно с останалите граждани – един госта интересен тест за ограничаване на дипломатическия имунитет. В същото време дипломатическата работа си продължава – и дори се е засилила. Както Съветът за сигурност на ООН, така и Европейският съвет вече проведе виртуални сесии. Наскоро Световната здравна асамблея на СЗО проведе среща он-лайн. Продължава дискусията за това, как през есента да се организира виртуално Общо събрание на ООН. Едновременно с това дипломатите на работа в чужбина са изправени пред предизвикателството да уведомяват своите граждани относно непрекъснато променящите се нива на заплахата и промените в правилата и ограниченията за пътуване, от една страна, докато от друга се стремят да репатрират своите граждани, изостанали в чужбина в резултат на отменени полети; а да не говорим за тези, блокирани в морето на круизни лайнери. В отговор на предизвикателствата на COVID-19, независимо дали при управлението на международните отношения или при консулската подкрепа на собствените си граждани, дипломатите се принудиха да използват цифровите технологии по-ефективно. Въпросът е дали след края на кризата те ще се върнат към традиционните си, нетехнологични начини на провеждане на дипломация, или това по-мощно навлизане на технологиите в дипломатическата практика ще продължи, довеждайки го по-задълбочена и по-разпространена дигитализация на самата дипломация.

Казано накратко, избухването на COVID-19 повлия на дипломацията по два различни, но взаимно свързани начина:

- Дневният рег и въпросите, с които трябва да се занимава дипломацията; и
- Начините и технологиите, които дипломатите и дипломацията използват при изпълнение на своите цели в рамките на този дневен рег.

От много години насам изследователи в областта на дипломацията обсъждат потенциалния конфликт между дневния рег на различните страни по света. Но все още никой не е направил необходимите практически изводи. Дефиницията на международната сигурност започна да се обсъжда към края на 20-ти век, тъй като се появиха опасения, че дефинирането на международната сигурност единствено чрез сигурността и стабилността на отделните държави не отразява цялата сложност на международната среда след Студената война. Новите подходи започнаха да се фокусират върху сигурността и икономическото благогенствие на отделните хора в рамките на отделните държави. Получилият се в резултат на всичко това Нов дневен рег на международната сигурност бе допълнително обусловен от използването на атаките от 11 септември и необходимостта от включване на международния тероризъм в този дневен рег. Новата формулировка на международната сигурност чрез сигурността и благополучието на отделните личности в държавата включваше обезателно и международния тероризъм, както и един по-широк спектър от нетрадиционни, но свързани с тази сигурност проблеми, като например измененията в климата, финансовата стабилност, миграцията, бедността, влошаването на околната среда и пандемичните болести.

След по-сериозен размисъл стана ясно, че това винаги са били въпроси на международната сигурност, които в редица случаи представляват голяма заплаха за самата държава, както и за отделните лица в тази държава. А това ни връща към финансовата криза от 2008 г., когато гръцката държава се разпадна на практика, а общата валута на еврозоната можеше да бъде спасена единствено чрез серия от извънредни мерки, предприети от Европейската централна банка. А ако някой все още се съмнява, че пандемията е проблем на международната сигурност, а и по принцип – на самата сигурност като такава, нека се позамисли за историческото въздействие на пандемии върху военните операции и по-конкретно: за чумата в Атина, която подкопа сериозно капацитета на държавата по време на Пелопонеската война срещу Спарта; за това как монголски воители са хвърляли телата на загиналите от Черната смърт в обсадените градове като ранна форма на биологичната война; за т.нар. испански грип от 1918 г., който причини смъртта на над 50 милиона души по света и подкопа бойните способности на всички армии (Лудендорф дори обвини този грип за провала на собственото си Пролетно настъпление, макар така или иначе винаги да е търсел да обвини нещо друго, освен себе си); да не говорим за въздействието на СПИН/ХИВ върху стабилността на държавите на юг от Сахара.

Свързаните с Новия дневен рег на международната сигурност въпроси имаха няколко общи аспекта, които принудиха дипломацията да се заеме с тяхното управление:

- Тези въпроси бяха взаимозависими и взаимосвързани, поради което трябваше да бъдат разглеждани в тяхната цялост, а не поотделно;
- Нито една държава или дори регионална група от държави не можеше да управлява тези въпроси самостоятелно, тъй като изискваха сътрудничество на глобално равнище;
- Те изискваха също сътрудничество, което да излезе извън рамките на отделните правителства и международни организации, като така включи отделни компании и НПО-та, както и по-широкото гражданско общество.

През първите 10 години от новото хилядолетие Новият дневен ред на международната сигурност изглежда вече имаше предимство пред всеки друг външнополитически дневен ред. Външните министерства, най-вече в рамките на Европейския съюз, бяха преконфигурирани, за да могат да се справят с тези глобални проблеми. Всичко това означаваше по-голям акцент върху *публичната дипломация* и съвместна работа с негържавни участници в рамките на една *многостранна дипломация*, включваща повече заинтересовани страни. Дипломатите загубиха своя монопол върху външните работи. Международният акцент вече беше върху изменението на климата, а след епидемиите от ТОРС, MERS, ебола и птичи грип – и върху пандемичните болести. Парижките споразумения за изменението на климата се превърнаха в модел на тази нова дипломация, с подход „отдолу нагоре“ при договарянето на международно споразумение между широк кръг от гържавни и негържавни участници, допълнено от споразумението на високо равнище, сключено между Обама и Си Дзинпин.

Но тъй като Съединените щати и техните съюзници се оказаха затънали в Ирак и Афганистан, други големи сили започнаха да напрягат геополитически мускули. Започнаха да се заявяват отново по-традиционните програми за международна сигурност, основаващи се на конкуренция за територии и ресурси, на баланс на силите и зони на влияние. През 2008 г. Русия нахлу в Грузия, а през 2014 г. превзе Крим и дестабилизира Източна Украйна. Китай се стреми да разшири своя суверенитет в Южно-китайско море. Иран и Саудитска Арабия проведоха прокси война за регионална хегемония в Близкия изток. А по думите на американския анализатор Робърт Каган, „Светът се завръща към нормалното“.

Европейските външни министерства, за които връщането към този по-геополитически дневен ред се оказа трудно за управление, се адаптират по-бавно. Техните проблеми изглеждат по-належащи, тъй като представляват непосредствена заплаха за международния мир и сигурност. Ето защо те могат да отвлекат вниманието от дългосрочните въпроси на Новия дневен ред на международната сигурност, подкопвайки обаче международното сътрудничество, от което зависи тяхното управление. Европейският съюз реагира, като заяви „стратегическа автономия“ и призова за „геополитическа Европейска комисия“. С избора на президента Тръмп, САЩ се отдалечиха значително от Новия дневен ред (напр. изтеглянето на САЩ от Парижките споразумения и от ядрената сделка с Иран), като вместо това се съсредоточиха върху сигурността на търговията в собствения си конфликт с Китай. Подобни ходове подкопават

перспективите за успешното управление на глобални проблеми, като например промените в климата и пандемията.

Избухването на пандемията COVID-19 също засили конфликта между дневния ред за сигурност на отделните държави в международната общност. При предишни огнища на пандемия, САЩ винаги са били начело на глобалната реакция, проявяваща се чрез СЗО и други международни организации. Това обяснява отчасти успеха в управлението на неотдавнашните огнища на ебола, H1N1 или ТОРС. А в случая се оказва, че днешният геополитически „фон“ е подкопал ефективния международен отговор. Съществуваха основателни критики към първоначалния отговор на Китай, както и към бавното съобщаване на подробностите около епидемията от страна на СЗО. Но след като Китай реагира, затваряйки първоначално Ухан, а след това и Хубей, критиките омекнаха и се трансформираха в симпатии към самия Китай. Даже президентът Тръмп се присъедини към СЗО, хвалейки страната за направеното до момента. След като обаче случаите започнаха да се разпространяват на Запад, тази симпатия загълхна и критиките се възобновиха. Китай се опита да противодейства, осигурявайки защитни комплекти и лекарски екипи в подкрепа на засегнатите страни в рамките на така наречената „дипломация на маските“. Това имаше известен успех в някои от страните, но той беше подкопан от засилващата се „игра на вината“. Онези западни правителства, които по всички признаци се справиха най-зле с избухването на заразата или които претърпяват особено тежки човешки загуби, намират за по-удобно да отклонят обществената критика, като обвинят Китай. Това се отнася най-вече до САЩ, където президентът Тръмп се опасява, че нарастващият брой на смъртните случаи в страната и икономическите щети ще провалят предстоящия му избор за втори мандат. А онези, които преди критикуваха китайската политика или бяха загрижени за политическото влияние, което носят китайските инвестиции, в момента използват коронавируса за подновяване на политически дебати, насърчавайки като цяло по-твърда позиция спрямо Китай. Китай обаче реагира подобаващо – новото му поколение дипломати, наричани „бойците вълци“, използват социалните медии, за да отхвърлят критиките, като в същото време критикуват страните, в които са изпратени на мисия, и дори разпространяват конспиративни теории.

Пандемията от COVID-19 вече се превърна и в инфодемия. Дезинформацията и фалшивите новини се разпространяват на широка основа в социалните медии, като така подкопават разумния публичен дискурс за вируса, а в някои случаи водят даже до насилие и вандализъм. Не цялата дезинформация се разпространява от правителствени участници (например слуховете, че болестта, като заговор на Китай, е разпространена от 5G мрежи, което доведе до атаки срещу няколко 5G антени във Великобритания). Голяма част от нея обаче е дело на правителства. Руската дезинформация вече си има нова тема, която може да се използва за всяване на нестабилност и несигурност в западните общества. Целта ѝ е не да убеди хората в собствените си истории, а по-скоро да подкопае доверието към абсолютно всичко, което се пише или казва. Както вече видяхме, китайските

дипломати използват социалните медии, за да отхвърлят критиките към Китай, както и да атакуват правителствата на държавите, в които работят (например, китайското посолство в Париж обвини френското правителство за това, че оставя възрастното си население да умира в старчески домове). Целта на тези дипломати обаче е различна: да демонстрират пред собствената си публика и лидери у дома, че няма да позволят на никого да унижава Китай, като в същото време показват ясно на чуждестранните правителства, че Китай вече не е страна, която може да бъде разигравана. Медийните организации, подкрепящи администрацията на президента Тръмп, продължават да бъдат дезинформация относно произхода на тази пандемия, като пускат в обръщение до съответните медии фалшиви доклади „от разузнаването“.

Казано накратко, пандемичният отговор на COVID-19 бе обусловен от информационната война и геополитиката. Идентифицирането на произхода на вируса, което е от съществено значение за неговото разбиране и за по-доброто развитие на реакциите, се превърна в геополитическа част от „играта за вината“. А филогенезата на COVID-19 се превърна в геополитически, а не в научен проблем. Предизвикателството пред дипломатите и дипломацията е как да бъде създадена среда, в която глобалният въпрос за справянето с пандемията да надделее над геополитиката; както и как да се създадат платформи, в които експертите да участват в научен обмен относно произхода и развитието на болестта; как да се разработят лечение и ваксина; как да се управляват най-добре проблемите на общественото здраве. Няма да е лесно.

Колкото и да е странно, именно другото голямо въздействие на вируса върху дипломатическата практика може да помогне да се намери изход от тази безизходица – ускорената дигитализация на самата дипломация. И преди кризата дипломатите използваха дигиталните технологии, но по-скоро неохотно и аматьорски. Днес използват тези технологии най-често в областта на социалните медии за целите на публичната дипломация. Редица дипломати и дипломатически служби вече се убедиха, че чрез платформите на социални медии като Twitter и Facebook могат да достигнат до далеч по-широка чуждестранна аудитория, влияейки върху това какво мисли тя за страната на самите дипломати, както и за конкретни политически въпроси. В същото време обаче те игнорираха предизвикателствата, които ефективното използване на социалните медии поставя най-вече пред дипломатите:

- Потребителите на социалните медии очакват възгледите им да бъдат възприемани сериозно, а това изисква отговор в реално време на техните въпроси и коментари. За повечето дипломати обаче това се оказва трудно поради йерархичната структура на повечето външни министерства и нежеланието да им бъдат делегирани правомощия за работа със социалните медии. Ето как използването на социалните медии не участва ефективно в он-лайн дебатите, а се свежда само до едностранна комуникация – пропаганда чрез цифрови средства.

- Социалните медии са много несигурно и ненадежно средство дори за разпространение на послания сред обществото. Това дали дадена публикация

ще достигне до много потребители, често зависи колкото от нейното съдържание или дизайн, толкова и от чиста проба късмет. Но дори и да достигне, може да няма желания ефект. Например, кампанията #BringBackOurGirls след отвлечането на над 200 момичета от Чибок в Северна Нигерия постигна вълнообразно разпространение (дори Мишел Обама я спомена в профила си в Twitter от Овалния кабинет). Но това не доведе до освобождаването на момичетата. Вместо това спомогна за популяризирането на Бoko Харам като терористична група.

➤ Социалните медии са направени така, че да монетизират данните на потребителите, най-вече чрез реклама. В основата им стоят силно повечителни алгоритми, които гарантират, че потребителите ще получават реклами за неща, които харесват, но също така и само новини и мнения, които харесват. Това обаче усилва „ехо-камерите“, а те от своя страна фрагментират обществото на групи, които обръщат внимание единствено на новините и мненията, подхранващи собствените им предразсъдъци. Но това означава също, че дипломатите, разчитащи на социалните медии за своята публична дипломация, ограничават достъпа си единствено до тези, които така или иначе вече са съгласни с тях.

За ефективно използване на дигиталните технологии се заговори вече не само в рамките на използването на социалните медии за целите на публичната дипломация. Регионална дипломатически служби използваха социалните медии и услугите за съобщения, за да информират своите граждани за събитията по време на природни бедствия. Някои външни министерства започнаха да проучват употребата на анализа на „големите данни“, както и на други техники за моделиране при анализа на външната политика. Участващите в многостранни преговори дипломати използваха приложения от рода на WhatsApp за създаване на чат групи сред единомишленици. Но тези подходи си оставаха ограничени заради йерархичната структура на повечето външни министерства, заради институционалната инерция, както и поради твърде силното акцентирание върху социалните медии в областта на публичната дипломация.

Както вече видяхме, появата на COVID-19 промени всичко това. И то не само защото дипломатите и гържавните служители нямат възможност да се срещат „лице в лице“ при срещи на високо равнище или международни конференции. Дипломатите на мисия зад граница бяха принудени да разчитат на електронните средства, за да знаят какво се случва в страната, в която са изпратени. Други дипломати се жалват, че са лишени от така важна част от своята работа – да изграждат дългосрочни отношения чрез общуване „лице в лице“. Предоставяното от правителствата оборудване за видеоконференции често е някак тромаво, а алтернативите в частния сектор от своя страна се оказват несигурни (както когато британският премиер Джонсън председателстваше заседание на кабинета в платформата Zoom, в която се показаха паролите на отделните министри). Приложенията от рода на WhatsApp не могат да заместят „приглушените разговори в кулоарите“, при които се отмята

толкова много дипломатическа работа. Всъщност, новите дигитални технологии по-скоро могат да направят общуването „лице в лице” по-важно, а не обратното. Сравнянето с предизвикателствата в областта на киберсигурността изисква от правителствата да идентифицират точно своите намерения за всяка отделна кибер-операция, където техническите детайли не се различават много или изобщо. Все по-често невро-научните изследвания допускат, че хората могат да идентифицират намеренията много по-добре, отколкото си мислят, но правят това най-добре въз основа на многократно взаимодействие „лице в лице”. По ирония на съдбата, традиционният подход на дипломата на мисията зад граница може в крайна сметка да получи заслужено признание, колкото и в момента COVID-19 да го прави невъзможен.

Казано накратко, дипломатите и държавниците желаят да се върнат обратно към личните контакти и предишното си дипломатическо ежедневие. Но може би ще останат разочаровани. Тъй като досегашният опит показва, че COVID-19 може да не се окаже еднократно явление, след което да се върнем към „нормалното”. През 21-ви век вече преживяхме поредица от потенциални пандемии (ТОРС, MERS, свински грип, птичи грип, ебола), преди най-накрая COVID-19 да развие своя потенциал. И изглежда няма причина да мислим, че тази тенденция – една потенциална пандемия веднъж на четири години, ще се промени. Рискът от вирусни пандемии – било то грип или коронавирус, ще бъдат постоянна характеристика на живота ни през 21-ви век. И точно както може да се наложи веригите за доставки да се съкратят, а отделни производства да се репатрират, така и на дипломацията може да се наложи да работи от разстояние. Как ще изглежда новото „нормално” в дипломацията, може би ще зависи също и от икономическото въздействие на този вирус. Въздушните полети може да станат по-сложни и по-скъпи, тъй като броят на авиокомпаниите намалява, а правителствата въвеждат нови и нови ограничения за пътуване, свързани с епидемията. Правителствата се борят за намаляване на генерираните от кризата фискални дефицити, което пък може да окаже натиск върху бюджетите на външните министерства. А дипломатите и техните политически господари може да се окажат принудени да преразгледат своя „глобализиран” начин на живот.

Това ще наложи нов фокус върху дигитализацията на дипломацията в две отношения: първо, нейното адаптиране така, че да може да работи по-ефективно чрез цифрови средства; и второ, адаптирането на цифровите технологии към специфичните потребности на дипломатите. Много от проблемите, с които дипломатите са се сблъсквали преди вируса, са били резултат от въвеждането на готови технологии, които са били предназначени за съвсем други цели. Не би трябвало да е изненада за никого, че социалните медии, предназначени да монетизират данните на своите потребители, могат да се окажат меч с две остриета в ръцете на един дипломат. Всъщност, нещата са още по-зле. Тъй като алгоритмите в основата на социалните медии не само ограничават обхвата на действие на публичната дипломация, но и улесняват операциите по дезинформация, гарантирайки, че фалшивите новини ще стигат до онези групи

потребители, които е най-вероятно да повярват в тях. А това предполага един много важен момент – не става въпрос единствено за технология, а и за начина, по който се използва тази технология. Не съществува никаква възможност за „техническа поправка“ на една дезинформационна операция (каквото и да проповядват Facebook и останалите социални медии). Ако желаят да противодействат на дезинформацията, дипломатите ще трябва да прибягнат отново до по-традиционните похвати на публичната дипломация, като идентифицират и култивират ключови „инфлуенсъри“, с помощта на които да направят връзки между различните „ехо камери“. Дипломацията трябва да управлява технологиите, а не обратното.

Това ще се отнася най-вече за он-лайн конференциите. Дипломатите няма как да избират между тремавите правителствени системи и несигурните версици, осигурявани от частния сектор. Затова ще трябва да седнат заедно с техниците и да им кажат от какво точно имат нужда. Ако дипломацията ще трябва да се дигитализира повече, то и самите дигитални технологии трябва да са по-пригодени за дипломатите. А с разработването на по-ефективни платформи, дипломатите ще свикнат все повече да използват различни приложения за „разговори в кулоарите“. Дипломатите от Близкия Изток например вече предпочитат SnapChat пред WhatsApp, тъй като в първия случай няма последващи писмени записи на съобщението, което дава възможност за по-голям диапазон на „дипломатическа непредпазливост“. Дипломатите ще станат по-умели и в общуването он-лайн, използвайки социалните медии не толкова като начин за разпространяване на информация, а като начин за взаимодействие с широк кръг целеви аудитории от правителствения и неправителствения сектор. Д колко голямо е значението на един дипломат – като център на дигиталните политически и социални мрежи, може да стане новият критерий за успех на един посланик.

Тази по-голяма дигитализация на дипломацията може да доведе и до по-големи иновации. Както и в други области, може да се окаже, че COVID-19 е направил пробив в институционалната инерция срещу въвеждането на нови технологии. Редица компании, принудени от кризата да въведат работа от вкъщи и бизнес срещи он-лайн, вече са готови да приемат и по-широк спектър от цифрови и свързани с изкуствения интелект технологии. По същия начин дипломатите, принудени от „новото дипломатическо нормално“ (каквото и да означава това) да си взаимодействат все повече он-лайн, ще бъдат по-отворени и за други, по-иновативни технологични приложения за целите на дипломацията. Он-лайн семинарите биха могли да се използват не само за дискусии с други дипломати, но и като инструменти за ангажиране на ключови инфлуенсъри при усилията в борбата срещу дезинформационните кампании. А в конфликтните зони могат да бъдат въведени он-лайн упражнения за разработване на сценарии, което ще спомогне за това правителствените и неправителствени участници от широк кръг политически и социални среди да обсъждат не самия конфликт, а как би могла да изглежда зоната на този конфликт в бъдеще. Тъй като по политическата стълбичка вече се изкачва именно поколението, израснало с компютърни

игри, външните министерства биха могли все по-често да използват компютърни симулации за „проиграване“ на различни стратегически и външнополитически решения, вместо да използват по-традиционния процес на „подаване“ на външна политика. В тези „външнополитически“ игри може да бъде въграден анализът на големите данни и така министрите и длъжностните лица ще могат да разиграват различни политики и ходове, преди да вземат ключови решения. Остава обаче спорен въпросът дали този изгрови подход към анализа на политиката, подчертаващ по-голямата заплаха за националната сигурност от глобални проблеми като изменението на климата, миграцията и пандемията, би могъл да помогне за балансиране на фокуса и изместването му от геополитическите мании, както и да посочва съответните опасности, свързани с изпускането на геополитиката извън контрол.

На този етап днешната пандемия влиза в ново взаимодействие с дипломацията – по начин, който би могъл да стимулира дигитализацията и на двете. Отдавна е известно, че ключът към овладяване на инфекциозните заболявания е ранната идентификация на болестта, последвана от ефективно проследяване на заразените. Още преди избухването на COVID-19 вече съществуваша ефективни цифрови подходи за ранно предупреждение и проследяване на контактите. Те се базираха все повече върху анализа на големите данни, проследявайки данни от мобилни телефони, търсачки и социални медии, за да бъдат установени модели, които съответстват на началото и на разпространението на инфекциозни заболявания. Мета данните, идентифициращи модели на заявки за търсене (напр. за конкретни симптоми или лекарства), могат да помогнат за идентифициране на заболяванията и тяхното разпространение в реално време. Преди 2020 г. в западните общества в тази връзка бяха повдигнати сериозни въпроси, свързани с поверителността и защитата на данните. Но след преживяното с COVID-19, хората могат да бъдат по-спокойни, и то съвсем разбираемо, относно използването на собствените им данни, при положение че това ще повиши защитата им от болести. Остава обаче проблемът, как тези техники могат да бъдат интернационализирани. Тъй като те имат ограничена стойност на национално или даже регионално ниво. А самите данни трябва да бъдат събирани, анализирани и интегрирани в политически решения на глобално равнище.

Това ще бъде сериозно предизвикателство пред дипломацията. Няма да е лесно. Страните няма да искат да позволяват групи да събират данни за техните собствени граждани, но и със същата неохота не биха поверили данните, които са събрали сами, на чужди правителства. Конфликтите по отношение на технологиите, и по-специално – споровете относно това чии компании ще могат да налагат международни производствени стандарти за нови технологии, ще усложнят задачата допълнително. Днешните международни организации или са вече съвсем нестабилни, или не се ползват с никакво доверие. Пред дипломатите стои въпросът дали, заедно с неправителствените участници и гражданското общество, ще успеят да изградят платформи, които да позволяват обмен на данни в неутрален контекст и среда на доверие. Това ще

изисква госта усилената работа, в която дипломацията винаги ще играе ключова роля, но правителствените дипломати няма винаги да бъдат главните герои. Blockchain-технологиите биха могли да помогнат за установяване на доверие и прозрачност в този процес. Но работата ще бъде отдолу нагоре, а не отгоре надолу. Така постепенно ще могат да бъдат създадени глобални пандемични платформи за установяване и проследяване на инфекциозните заболявания.

Въпросът е не само, че дипломацията и дипломатите ще имат основна – ако не и водеща, роля в изграждането на тези платформи. Този процес променя из основи и самата дипломатическа практика, което пък ще доведе до промени в начина, по който дипломацията подхожда към въпроси, свързани с климатичните промени, изграждането на норми на поведение в киберпространството или регулирането на *смъртоносните автономни оръжейни системи* (така наречените „роботи-убийци). COVID-19 променя както самата дипломация, така и дигиталните инструменти, използвани от дипломатите. Дигитализацията на дипломацията ще бъде ускорена, но все пак дипломацията ще запази същността си, макар и сега да трябва да се изразява посредством дигитални канали. Кое не означава, че дипломацията „лице в лице“ или пък задграничната работа на дипломатите ще спрат да съществуват. Но щом веднъж вече COVID-19 е принудил дипломатите да бъдат по-иновативни в използването на нови технологии, връщане назад няма да има. А дипломацията „лице в лице“ и дигиталната дипломация ще се допълват взаимно.

Шон Риордън е директор на катедрата по дипломация и киберпространство в Европейския институт за международни изследвания и анализатор в Института „Чархар“ (Charhar Institute) в Пекин. Също така е консултант по дигитална и публична дипломация към Института на ООН за обучение и научни изследвания (UNITAR), за който провежда редица обучителни курсове и практически семинари. Бил е британски дипломат в Ню Йорк, Тайван, Пекин и Мадрид и също така е служил в отделите по антитероризъм и въпросите на Югославия в британското външно министерство. Шон Риордън е автор на книгите „Геополитика на киберпространството: перспективата на дипломацията“ (The Geopolitics of Cyberspace: A Diplomatic Perspective, Brill 2019), „Кибердипломация: виртуално менажиране на сигурността и държавното управление“ (Cyberdiplomacy: Managing Security and Governance Online, Polity 2019), „Сбогом на дипломацията“ (Adios a la Diplomacia, Siglo XXI 2005) и „Новата дипломация“ (The New Diplomacy, Polity 2003).

Солидарност по време на пандемия. Европейският съюз между спасителните мерки и очакванията на гражданите

г-р Гергана Рагойкова

На 9 май 2020 г., по повод Деня на Европа, държавните и правителствени ръководители на 27-те държави членки на Европейския съюз публикуваха специално видео обръщение. Те призоваха европейските граждани за солидарност, за да излязат страните по-силни от безпрецедентната криза, предизвикана от COVID-19. По думите на френския президент Макрон трябва да се обединим, да мислим и да действаме за бъдещето, защото именно от този европейски дух толкова силно се нуждаем днес.

Настоящият анализ си поставя три основни задачи. Първо, да обобщим основните мерки, които се вземат от Европейския съюз за овладяване на пандемията и справяне с икономическите последици от нея. Второ, ще се опитаме да отговорим на въпроса дали въпросните мерки отговарят на очакванията на европейските граждани и дали основополагащата ценност на общоевропейското обединение – солидарността, не се пропука под тежестта на епидемията. Не на последно място, ще обърнем внимание на вълната от фалшиви новини, свързани с коронавируса и какви са механизмите на ЕС за противодействие.

Икономическата и финансова криза през 2008 г., мигрантската – през 2015 г., мъчителният преговорен процес за оттегляне на Обединеното кралство от ЕС са само част от трудностите, с които се сблъсква Европейският съюз през последните години. А сега – вирус, с размерите на 0.5 микрона, който е на път да върне Съюза десетилетия назад. Солидарност и съпричастност – тези две думи се повтарят много често в Европа през последните три месеца. Редом с тях обаче настойчиво се говори и за национален егоизъм и лицемерие. Невидимата заплаха на коронавируса подлага на изключително тежко изпитание единството на Съюза. Историята ни дава редица примери за това колко опасно може да бъде едно подценяване и как последиците могат да засегнат милиони в дългосрочен план. На Конрад Агенауер принадлежи изразът, че „Историята е също така сборът от нещата, които биха могли да бъдат избегнати“. Наблюдавайки разрастването на заразата в Китай, Европа подцени ситуацията – понастоящем вече говорим не за избягване на нещастieto, а за ограничаване на щетите, които то ще нанесе.

В своя емоционална реч от 26 март 2020 г. председателят на Европейската комисия, Урсула фон дер Лайен, призна за закъснялата общоевропейска реакция:

„В момент, когато Европа наистина трябваше да бъде тук за всички, прекалено много помислиха първо за себе си. В момент, когато Европа наистина трябваше да действа като „всички за един“, първоначалната реакция на прекалено много беше „само за мен“. В момент, когато Европа наистина трябваше да

докаже, че не е единствено „Съюз на безоблачните дни“, прекалено много първоначално отказаха да споделят чадъра си. Не след дълго обаче някои изпитаха върху себе си последиците от своите некоординирани действия.“¹

Тази линия на разсъждение допълни и бившият председател на Европейската комисия, Жак Делор, по гумите на който „Атмосферата, която изглежда цари между държавните и правителствени ръководители, и липсата на европейска солидарност изправят Европейския съюз пред смъртоносна заплаха“.

Общоевропейски мерки за борба с COVID-19

Отвъд нерадостните констатации на някои от лидерите, трябва да се отбележи, че бяха предприети, макар и закъснели, сериозни мерки за борбата с коронавируса по много направления.

Европейската комисия създаде екип за действие във връзка с коронавируса, който се състои от три стълба: първият е, разбира се, в областта на медицината, вторият обхваща мобилността (въпроси, свързани с Шенген, транспорта, пътуващите) и третият включва различните сектори на икономиката (туризъм, транспорт, търговия и др.).

На 13 март ЕК представи координирани мерки за противодействие на икономическите последици от коронавируса. Макар последната дума да е на държавите членки и решенията до голяма степен да зависят от действията на национално ниво, Комисията се ангажира да активизира всички ресурси, с които разполага. Мерките са концентрирани в няколко насоки:

➤ **Директно подпомагане на сектора на здравеопазване в ЕС.** Над 380 млн. евро са мобилизирани за разработването на ваксини, нови лечения, диагностични тестове и медицински системи. Съответно повече от 48 млн. евро са предоставени на 18 проекта и 151 изследователски екипа по програмата за научни изследвания и иновации „Хоризонт 2020“. Комисията ще подкрепи пряко здравните системи на държавите от ЕС с 3 млрд. евро от бюджета на Съюза, допълнени с 3 млрд. евро от държавите членки, за да финансира т. нар. Инструмент за спешна подкрепа и общите запаси от оборудване. Комисията създаде група от 7 независими епидемиолози и вирусолози, които да изготвят насоки за научнообосновани и координирани мерки за управление на риска и съвети в борбата с COVID-19.

➤ **Икономически мерки** – ЕС представи пакет от мерки на стойност 540 млрд. евро в подкрепа на държавите членки. Той се състои от три защитни мрежи — за работниците, предприятията и държавите от ЕС. Съюзът увеличи гъвкавостта при използването на структурните фондове. Това позволява на държавите членки да прехвърлят средства между различни фондове и региони, за да отговорят на техните нужди с цел смекчаване на социалните и икономическите последици от пандемията. Те могат също така да поискат до 100 % финансиране от бюджета на ЕС за програми, свързани с последиците от пандемията от COVID-19. Съюзът използва максимално гъвкавостта на своите фискални пра-

¹ Реч на председателя на ЕК Урсула фон дер Лайен на пленарното заседание на ЕП на 26 март 2020 г. пред Европейския парламент относно европейските координирани действия в отговор на епидемията възникнала от COVID-19.

вила, за да помогне на националните органи да подкрепят здравните системи и предприятията и да задържат хората на работа по време на кризата².

➤ **Мобилност и защита на основните права и свободи на гражданите.** Комисията публикува насоки за държавите членки относно зелените ленти за преминаване, за да се осигури бърз и непрекъснат поток на стоки в ЕС и да се предотврати блокирането на контролно-пропускателни пунктове на ключови вътрешни граници. Тя призова държавите от ЕС да подкрепят въздушния превоз на товари по време на кризата с COVID-19, за да се поддържат основните транспортни потоци, включително за медицински консумативи и персонал.³

В същото време Урсула фон дер Лайен подчерта, че е изключително важно е спешните мерки да не бъдат за сметка на нашите основни принципи и ценности, определени в Договорите. Както и че всички действия трябва да бъдат ограничени до необходимото и строго съразмерни, в съответствие с принципите на субсидиарност и пропорционалност.⁴

В края на месец април беше обявена финансова помощ в размер на над 3,3 млрд. евро финансова помощ от ЕС, мобилизирани съвместно с Европейската инвестиционна банка, в полза на гражданите на Западните Балкани. Целта е да се отговори както на непосредствените здравни нужди, така и на възникналите хуманитарни потребности вследствие на пандемията⁵.

Към 4 май 2020 г. ЕС регистрира 7,4 млрд. евро под формата на ангажименти, поети от донори от цял свят в рамките на събитието Глобални действия срещу коронавируса. Това включва и ангажимент за 1,4 млрд. евро, поет от Комисията. Тази сума почти достига първоначалната цел от 7,5 млрд. евро и представлява солидна отправна точка за световния маратон за поемане на ангажименти за дарения, започнал на 4 май. Целта е да осигури финансиране, за да се осигурят съвместното разработване и повсеместното използване на диагностика, лечение и ваксини срещу коронавируса⁶.

Председателят на Европейския парламент, Давид Сасоли, също изтъкна необходимостта от общ отговор на ЕС срещу кризата. Той подчерта, че всички действия на европейските институции се следят от гражданите на Съюза и че споделената отговорност за справяне с вируса е решаваща. Според Сасоли има нужда от нов план „Маршал“, този път финансиран от Европа. Това, разбира се, носи предизвикателства, защото трябва да го направим заедно и в духа на силна солидарност⁷.

Що се отнася до следващото ротационно председателство на Съвета на ЕС, Германия вече даде заявка, че то неизбежно ще бъде фокусирано върху борбата с коронавируса. Очаква се на дневен ред да бъде въпросът за изграждане

2 European Commission, 2020. COVID-19. EU Coronavirus response. 2 April 2020.

3 Пак там.

4 Европейска комисия, 31 март 2020. Изявление на председателя на ЕК Урсула фон дер Лайен за спешните мерки срещу Ковид-19 в държавите от ЕС.

5 European Commission, 29 April 2020. Press release. Western Balkans' leaders meeting: EU reinforces support to address COVID-19 crisis and outlines proposal for post-pandemic recovery.

6 Coronavirus Global Response. Fund raising. 4 May 2020.

7 Изявление на председателя на ЕП след изказването му пред Европейския съвет, 23 април 2020 г.

на ефективна европейска здравна система във всички държави членки, като Германия подчерта, че нейното председателство трябва да завърши със *засилена интеграция*. Може би наистина е дошъл моментът да се помисли за по-широки правомощия на Европейския съюз в областта на общественото здравеопазване. Добре е да се проведе задълбочен дебат относно необходимостта здравеопазването да се превърне в споделена компетентност. Това изисква промяна в договорите и е сложна задача, но би могло да се намери и търси и друго, по-бързо оперативен решение, ако има консенсус сред държавите членки за това.

Коронавирусът и обществените нагласи в ЕС

Повечето европейски държави подцениха заплахата от коронавируса и в продължение на няколко месеца тя фигурираше единствено като далечни тревожни новини, идващи от Китай. След бума на заболяването в Италия и неспособността то да бъде овладяно голяма част от гражданите замениха negliжирането на проблема със също толкова деструктивна паника. Социалната изолация и тревогата за работните места нагнетиха още повече напрежението и доведоха до размяна на остри реплики от страна на лидерите на по-засегнатите, южни държави членки на ЕС. Появиха се критики, че Европа е изоставила Италия в борбата с коронавируса и че страната получава по-сериозна материална подкрепа от страни извън Съюза. В същото време Великобритания, както и Швеция, решиха да предприемат по-различен подход от останалите държави и в началото се въздържаха от по-сериозни ограничителни мерки, застъпвайки тезата, че по този начин ще бъде изграден „стаден имунитет“ и ще се избегне икономическата катастрофа – подход, който в много кратки срокове се оказа неработещ и доведе до много жертви и разпространение на вируса.

Угължаването на ограничителните мерки неизбежно доведе и до все по-голямото политизиране на коронавируса. Докато вирусолози и експерти продължават да изтъкват, че все още се знае твърде малко за COVID-19 и че човечеството е далеч от създаването на ваксина или ефективно лекарство, политиките акцентираха върху катастрофалните последици, които ще има затварянето на икономиките. Гражданите на ЕС се чувстват загубени между несигурността за бъдещето, страха за живота си и противоречивите информационни потоци, които неспирно ги заливат. В множество европейски държави има протести срещу ограниченията, чуват се и гласове, че опасността от заразата е силно преувеличена, не липсват и твърдения за световни конспирации от най-разнообразен вид. В някои държави членки се появиха обвинителни гласове, че управляващите ограничават правата на гражданите с оправданието, че това е необходимо в борбата с коронавируса.

В така създалата се ситуация за пореден път е необходимо да се напомни докъде се простират правомощията на Европейския съюз, както и фактът, че той действа на принципа на предоставената компетентност. По правило здравеопазването е приоритет на националните държави и като система то не е част от най-интензивните сфери на интеграция. Специфичната поредица

от кризи от 2008 г. насетне е знак, че държавите членки трябва в бърз порядък да изработват адекватни и динамични политики като общност.

Обществените нагласи в България също са променливи, като съвсем логично с утължаване на ограниченията, нараства и недоволството от загубата на работни места от една страна и ограничаването на свободата на движение и социалния живот – от друга. Според социологическо изследване от месец май над половината българи (57%) споделят песимистични нагласи спрямо развитието на икономиката в следващата една година. Най-голям дял (31%) посочват, че ще е необходимо повече от една година, за да се завърнем към нормалния начин на живот, а 9% заявяват, че никога няма да се върнем към него. 68% посочват, че биха се притеснявали да посещават места, където има много хора. Засилва се дебатът по отношение на мерките, взети в България и другите държави, и предприетата стратегия от страна на Швеция за изграждане на „стаген имунитет“. Мнението на интервюираните е разпределено на три равни дяла. 33% посочват, че стратегията на Швеция е правилна. Същият дял (33%) са на противоположното мнение и смятат, че тази стратегия не е правилна. 34% не могат да преценят⁸.

Към месец май тревожността в българското общество видимо намалява. Опасен, но в крайна сметка просто силен грип, казват 56%. От началото на третата десетдневка на март насам този дял плавно спада, но и днес остава най-голям на фона на останалите опции. Опцията „не е сериозна опасност“ продължава да става все по-предпочитана, за сметка на опцията „смъртоносна опасност“ и сега, за пръв път в тези сондажи, безразличната крайност е с по-висок дял от паническата крайност: 23% смятат, че коронавируса не е сериозна опасност, а 20%, напротив, вярват, че това е смъртоносна опасност за човечеството.⁹

Като сериозна и непосредствена опасност лекари и експерти открояват нагласата, че с постепенната отмяна на ограничителните мерки у много граждани се създава усещането, че едва ли не вирус вече няма. Това е и сложен момент за националните правителства, които не бива да допускат да взимат погрешни решения, под популистки натиск.

Интересен коментар прави представител на Световната здравна организация за България: *„Хората сме несъвършени. Всички минаваме през едни фази на колебания, раздразнение, разочарования. Психологически в момента сме във фазата на разочарованието, когато започваме да критикуваме всичко, което се прави. За да влезем в следващата фаза – тази на рационалните действия, е нужно да се обединим като нация... В момента наблюдавам, че някои обществени лидери проповядват протест и неспазване на мерките. Опитът в другите държави показва, че последствията може да са пагубни.“*¹⁰

Едва ли може да има съмнение, че коронавируса изправя пред най-тежкото изпитание всички граждани на Европейския съюз в историята на неговото създаване. В тази криза се очерта и неспособността на едно цяло поколение, което досега не се е сблъсквало със сериозни ограничения и заплахи, да действа адек-

8 Социологическа агенция Тренд, май 2020. Нагласи на българите в ситуацията с разпространението на COVID-19.

9 Галъп Интернешънъл, май 2020. Актуален сондаж за ситуацията около коронавируса.

10 Коментар на г-р Михаил Околийски

ватно, да приеме, че трябва да понесе някои лишения, за да помогне на себе си и околните. Вирусът се превърна в невидима заплаха, която тества дали реално осмисляме често повтаряното изречение, че на първо място стои животът и здравето като най-висша ценност. Съвсем на място идват гумите на Урсула фон дер Лайен: „Трябва да се грижим един за друг и да се подкрепяме взаимно. Защото ако има нещо по-заразно от този вирус, то това са любовта и съпричастността. Изправени пред опасността, хората в Европа показват колко силни могат да бъдат тези чувства. Дребни жестове на милосърдие, съпричастност и солидарност помагат за разпространението на надеждата в цяла Европа“¹¹.

Коронавирусът и „епидемията“ от фалшиви новини

Кризата, предизвикана от COVID-19, потвърждава гумите на Стивън Хокинг, че „Най-големият враг на знанието не е незнанието, а илюзията за знание“. Затворени вкъщи, ние, гражданите получаваме информация за това какво се случва основно от медиите, както и от социалните мрежи. Наблюдава се все по-голям брой фалшиви новини за коронавируса, които циркулират в интернет и достигат за минути до милиони хора. Това е огромна вълна, разрастваща се въз основа на несигурността, безпокойството и бързо променящите се новини. Консумацията на фалшиви новини и конспиративни теории в социалните медии придобива епидемични размери, съизмерими с тези на самата пандемия.

Конспиративните теории сами по себе си имат сериозно „предимство“ пред науката: съвършено логични са, завършени и не страдат от противоречия. За COVID-19, напротив, науката всеки ден излиза с нови, често напълно противоположни научни твърдения. Конспиративните теории предлагат непротиворечиво, разбираемо и завършено обяснение на случващото се.

Тиражират се неистини за произхода на вируса, за невъзможността на Европейския съюз да се пребори с него, за предстоящия разпад на европейското обединение, за противопоставяния между ЕС и други държави, за тайни заговори на елитите срещу гражданите. Предлагат се съмнителни решения и лекарства, омаляваща се опасността и необходимостта от бдителност сред гражданите.

При фалшивите новини кризата придобива измеренията на рационално обяснимо явление с ясен смисъл: обяснението е, че някои с интерес и възможности го е предизвикал с деструктивна цел. Популистите пък „черпят сили“ от срива в доверието към управляващите елити, в това число – научните авторитети и експертите. Признак за зрялост на Европейския съюз и неговите граждани би било нарастването на доверието към лекарите, изследователите и уважението към техния труд и към фактите – дори когато те са такива, че не ни харесват или не ни дават бързи решения. Тук неизбежно отново стигаме до фундаменталната роля на образованието – защото осъзнатият и образован човек е винаги по-трудна мишена за манипулации.

В началото на месец април Урсула фон дер Лайен се обърна към европейските граждани, засягайки темата за вредата, която могат да нанесат социал-

11 Реч на председателя на ЕК, Урсула фон дер Лайен, на пленарното заседание на ЕП на 26 март 2020 г. пред Европейския парламент относно европейските координирани действия в отговор на епидемичния взрив от COVID-19

ните мрежи: „Искаме да ви помогнем да проверявате фактите. Доверете се на здравните власти, на реномирани медии, които са заслужили доверието Ви. Тези, които разпространяват дезинформация, ви вредят“.

От няколко месеца функционира специален сайт, наречен EU vs. Disinfo (<https://euvsdisinfo.eu>), в рамките на проект за борба с разпространението на фалшиви новини и език на омразата. В свой доклад експертите подчертават следното:

„Дезинформацията около COVID-19 продължава да се разпространява по целия свят с вредни последици за общественото здраве и ефективната комуникация при кризи. В ЕС и на други места координираните дезинформиращи определят уязвимите малцинства като причина за пандемията и подхранват недоверието към демократичните институции. Някои държавни и подкрепяни от държавата актьори се стремят да използват кризата в общественото здравеопазване в полза на своите геополитическите интереси, като често директно оспорват доверието към Европейския съюз и неговите партньори.“¹²

Всяка седмица проектът EU vs. Disinfo публикува на заглавната страница на сайта си топ 5 на фалшивите новини, свързани с коронавируса. Към 12 май можем да видим следите емблематични примери:

- Европа се разпадна
- Няма храна в Литва
- Вирусът е безопасен
- САЩ създадоха коронавируса
- Хомеопатията лекува COVID-19

Институциите на Европейския съюз полагат сериозни усилия да представят обективна и достоверна информация, свързана с вируса. Беше създадена специална страница за европейските мерки срещу кризата, която съдържа информация и за развенчаване на често срещани митове, свързани с епидемията¹³. Освен това експерти от държавите членки редовно провеждат видео конференции, за да обсъждат опитите за дезинформация и да споделят начини за противодействие и запознаване на хората с рисковете. Оказва се натиск и върху онлайн платформите за вземане на мерки срещу онлайн измамите.

Едва ли е пресилено да се каже, че глобалната пандемия, причинена от COVID-19, преобърна представите ни за съвременния свързан свят. Нейните ефекти отдавна нагскачиха здравеопазването и тепърва предстои да оценим и осмислим икономическите и социалните и чисто човешките ѝ измерения.

Заклучение

Кризата с коронавируса ще промени Европейския съюз, а навярно и всеки един от нас. Ще ни направи по-устойчиви да търсим и намираме верните пътища и решения. След 75 години мир, ние възприемаме мира и сигурността за даденост. Това само по себе си е опасно, защото развива стереотип за подценяване на

¹² EEAS SPECIAL REPORT UPDATE: SHORT ASSESSMENT OF NARRATIVES AND DISINFORMATION AROUND THE COVID-19 PANDEMIC, April 2020.

¹³ https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_bg

опасностите. По ирония на съдбата сега живеем във време, когато като европейски граждани наблюдаваме всеки ден какво е граници да бъдат затворени, страните да бъдат изолирани помежду си – не само икономически, а и като възможни контакти между граждани. Настоящата безпрецедентна криза не бива да се превърща в криза на ценностите – тя трябва да послужи като един урок какво би се случило, ако си позволим небрежно да жертваме достиженията на европейската интеграция. Това би ни помогнало да осмислим и изречените наскоро гуми от председателя на Европейската комисия, Урсула фон дер Лайен: *„Трябва да се грижим един за друг и да се подкрепяме взаимно. Защото ако има нещо по-заразно от този вирус, то това са любовта и съпричастността. Изправени пред опасността, хората в Европа показват колко силни могат да бъдат тези чувства“*¹⁴.

Използвани източници

1. Европейска комисия, 2020. Реч на председателя на ЕК, Урсула фон дер Лайен, на пленарното заседание на ЕП на 26 март 2020 г. пред Европейския парламент относно европейските координирани действия в отговор на епидемичния взрив от COVID-19.
2. Европейска комисия, 2020. Общи европейски мерки във връзка с коронавируса.
3. Европейска комисия, 31 март 2020. Изявление на председателя на ЕК Урсула фон дер Лайен за спешните мерки срещу Ковид-19 в държавите от ЕС.
4. European Commission, 2020. COVID-19. EU Coronavirus response. 2 April 2020.
5. European Commission, 29 April 2020. Press release. Western Balkans' leaders meeting: EU reinforces support to address COVID-19 crisis and outlines proposal for post-pandemic recovery.
6. European Commission, 2020. Coronavirus Global Response. Fund raising. 4 May 2020.
7. European External Action Service, 2020. Special Report Update: Short Assessment of Narratives and Disinformation around the COVID-19 Pandemic.
8. Изявление на председателя на ЕП след изказването му пред Европейския съвет, 23 април 2020 г.
9. Галъп Интернешънъл, май 2020. Актуален сондаж за ситуацията около коронавируса.
10. Социологическа агенция Тренд, май 2020. Нагласи на българите в ситуацията с разпространението на COVID-19.

Гергана Рагойкова е доктор по европеистика, главен асистент в Катедра „Политология“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и преподавател в магистърската програма „Европейска интеграция и дипломация на ЕС“ към Катедра „Европеистика“ на Софийския университет. Изследователските ѝ интереси се фокусират върху динамиката на изграждането на Европейския съюз, отчетността на публичните институции на европейско и национално ниво, участието на България във формирането на дневния ред на европейското обединение, както и върху различните механизми за гражданско участие в политическия процес. Автор на монографията „Отчетност на институциите на ЕС“, както и на научни публикации в български и международни издания.

¹⁴ Реч на председателя на ЕК, Урсула фон дер Лайен, на пленарното заседание на ЕП на 26 март 2020 г. пред Европейския парламент относно европейските координирани действия в отговор на епидемичния взрив от COVID-19.

Европейският съюз след коронавируса: мисията на Съюза далеч надхвърля собственото му оцеляване

г-р Ралица Ковачева

През 2014 г., тъкмо поел гъх от дълговата криза, Европейският съюз вече се бореше с нова криза – мигрантската. А на хоризонта вече изгряваше „Брекзит“. Две години по-късно, когато мислехме, че „Брекзит“ е най-лошата новина на политическия хоризонт за години напред, отвъд Океана се надигна нова буря – Доналд Тръмп обяви „Америка над всичко“ и каза на европейците да се оправят сами. 2020-а година започна с дълго отлаганото фактическо излизане на Великобритания от ЕС, а докато виртуалният Биг Бен на „Даунинг стрийт 10“ отброяваше последните секунди от края на британското еврочленство, SARS-CoV-2 вече беше стигнал до Италия.

Парадоксално, но ефектът на разпространението, който функционалистите, вдъхновени от Моне, очакваха да превърне европейското обединение от икономически проект в политически съюз, днес има предимно негативни конотации – разпространява се зараза, разпространява се дезинформация, разпространяват се страх и паника. За сметка на това е ограничено разпространението на единство, солидарност и далновидност.

За броени дни Европейският съюз беше поставен на колени от невидимата заплаха COVID-19. Един вирус успя да направи това, което преди него не успяха нито финансовите пазари, нито милионите имигранти, нито евроскептиците и популистите. Поредицата от кризи, погълнала Съюза от 2008-а година насам, се увенча с пандемия, която за броени дни отне хиляди човешки животи, постави голяма част от света под карантина, донесе милиарди загуби за бизнеса и остави милиони хора без работа, без училище, без достъп до здравеопазване. На груги е на път да отнеме дори демокрацията, под маската на извънредни правителствени правомощия в извънредната ситуация.

Сякаш тази „криза на кризите“ извади на показ всички нерешени проблеми от предишните кризи. Подобно на еврокризата, „южните“ държави поискаха емитиране на общ дълг, а „северните“ се възпротивиха. Подобно на „Брекзит“, на преден план излязоха националните държави, националните интереси и националните решения. Подобно на мигрантската криза, държавите реагираха със затваряне на вътрешните граници: ограничени бяха две от четирите основни свободи в ЕС – свободата на движение на хора и на стоки.

Сякаш сега повече от всякога е очевидно, че ЕС не е това, което е, а това, което се говори за него. Това, което политиците избират да представят от него. Това, което медиите показват от него. Това, което хората мислят за него. Във всяка криза европейците бяха изправяни пред фалшиви избори – първо гоиде „повече или по-малко Европа“ (в следващите години еволюирал в „Европа

на бюрократите или Европа на Отечествата“). После се добави „свобода или сигурност“. А сега и „здравето или икономиката“. Макар самата идея в основата на Европейския съюз да изразява именно обратното – че това са фалшиви противопоставяния, че е възможно да изградим общество, което не трябва да се изправя пред подобни дилеми – тези рамки бяха наложени устойчиво в публичното обсъждане на европейските кризи. Под натиска на евроскептичната и популистка риторика (и откровената антиевропейска пропаганда отвън), този начин на мислене и говорене за ЕС се утвърди в политическия дискурс и беше бързо усвоен и популяризиран от медиите.

ЕС е притиснат едновременно от Запад (САЩ) и от Изток (Русия и Китай) с послания за упадък на мултилатерализма (като част от концепцията за загиващия либерализъм) и възхода на реалистките подходи в международните отношения, в които единствено двустранните пазарлъци между „Великите сили“ имат значение. Настоящата криза наля вода в мелницата на критиците на наднационалните институции, които побързаха да обвинят ЕС (както и международните организации изобщо) в безпомощност и бездействие. И ако за извъневропейските сили това е традиционен рефрен от по-широката антиевропейска пропаганда, изразявана от европейски политици и дори гържавни лидери тази критика звучи странно, защото именно гържавите членки са тези, които решават дали, какво, кога и как може или не може да прави ЕС. Но това не се обяснява на широката публика.

Независимо че в резултат на икономическата и търгова криза ЕС направи сериозни крачки по отношение на икономическата интеграция (особено в еврозоната), все още има граници, които гържавите членки определят като червени линии, отвъд които интеграцията вече ще премине допустимото, а Съюзът ще се превърне във федерална държава. Все още е пресен споменът за това как фразата „все по-тесен съюз“, както е записано в преамбюла на Договора за ЕС, беше сред основанията за Дейвид Камерън да поиска преговаряне на условията на британското членство в ЕС. Последният пример за ясно посочване на границата между европейското и националното е решението на германския конституционен съд от 5 май 2020 г. по повод програмата на Европейската централна банка (ЕЦБ) за изкупуване на държавен дълг (стартирала през 2015 г.), в опит да намали натиска върху най-засегнатите от кризата, начело с Италия.

Само по себе си решението на съда в Карлсруе си струва да бъде четено и обсъждано в значително по-широк контекст от просто „програмата на ЕЦБ“. Според съдебното решение, европейската институция е превишила своята компетентност, а действията на германските държавни органи в изпълнение на програмата, както и липсата на решение на тези органи за спирането ѝ, противоречат на конституцията на Федералната република. Нещо повече, решението на съдите в Карлсруе влиза в противоречие с решението на Съда на ЕС по въпроса, като го квалифицира като „неразбираемо“ и „отвъд правомощията“ на съда. *„От историческа и конституционно-политическа гледна точка най-важният аспект на постановеното решение е фактът, че за пръв път се наблюдава пряк конфликт между две от най-авторитетните съдилища на евро-*

пейския континент – германският Федерален конституционен съд в Карлсруе и Съдът на Европейския съюз в Люксембург“.

Освен конкретните икономически последици, това решение поставя един много съществен правен въпрос: възможно ли е други съдилища да последват примера на съда в Карлсруе? Възможно ли е „въз основа на идеята за защита на ‘националните конституционни традиции’ да бъдат поставени без сериозни аргументи пог въпрос редица актове на Европейския съюз, което би позволило на всяка държава сама да избира кои елементи от правото на Съюза да прилага“? Няма как веднага да не си помислим за Унгария и Полша (най-напред, но не само), чиито правителства водят битка с Европейската комисия по въпроса дали върховенството на закона и европейските ценности в тези държави не са под заплаха. „Наличието на ясни тенденции да се противопоставят ‘национални’ интерпретации на основните права и ‘конституционни’ ценности в условия, при които независимостта на съдебната власт в някои държави е поставена под въпрос, би могло да постави пог въпрос съществуването на общата ценностна система относно правата на човека в Европа, а това представлява в най-добрия случай риск за съществуването и на политическата система“, коментират юристите.

Решението на съда има огромно значение от гледна точка на официализирането на дискурса за правото на национален съдебен контрол над решенията на Съюза. И по-общо – на наратива за „Европа на Отечествата“ и „връщане на контрола“, по печално известния лозунг на кампанията за излизане на Великобритания от ЕС. Ако досега критикувахме позициите на Будапеща и Варшава като националистически, какви аргументи имаме сега срещу тях, ако определят политиката си като защита на „националните конституционни традиции“ и се противопоставят на мерките, предприети от европейските институции в защита на върховенството на закона? Каквито и да са реалните правни последици от това решение, от гледна точка на публичния наратив за бъдещето на ЕС то със сигурност ще се окаже превратно.

Разказът за отслабването и дори разпадането на Европейския съюз със сигурност е сред любимите на създателите и разпространителите на анти-европейската пропаганда не от вчера. Лозунгите за предимството на националните интереси и за връщането на отнетия от Брюксел национален суверенитет са особено активно промотирани от външни за ЕС сили в последните години. Настоящата криза захрани с нови истории и герои познатите вече сюжети за противопоставянето между европейските елити и европейските граждани, между „брюкселските бюрократи“ и националните лидери, между богатите и бедните, северните и южните, старите и новите държави членки; за липсата на солидарност, на решителност, на единство. В този „глобален сблъсък на наративи“, както го определи Върховният представител на ЕС по въпросите на външните работи и политиката на сигурност Жозеп Борел, ясно изпъква тезата, че силните национални държави печелят битката с епидемията, докато слабият, наднационален ЕС я губи. Че „твърдата ръка“, „твърдите мерки“, контролът и силната власт са очевидно по-успешният управленски погход и че настоящата криза е поредният провал на (нео)либерализма. А както

помним, в знаковото си интервю за „Файненшъл таймс“ от юли 2019 г. Владимир Путин обяви, че либералната идея е „окончателно остаряла“, защото „влезе в противоречие с интересите на огромна част от населението“. С това интервю президентът на Русия открито и недвусмислено се заяви като лидер на глобалната антилиберална съпротива, синтезирайки всички наративи, използвани да се атакува съществуващия либерален международен ред: за нуждата от демокрация без либерализъм, за онеправданото мнозинството и овластените малцинства, за правата на местното население, пожертвани заради правата на бежанците, за традиционните ценности и религията и пр. Всички тях откриваме и сега, адаптирани към актуалните събития и подплатени с разнообразни форми на дезинформация.

Според документ на отдела за стратегическа комуникация на Европейската служба за външна дейност (ЕСВД), публикуван през април 2020 г., в „агресивното налагане на наративи“ се отличават най-вече Русия и в по-малка степен – Китай, но също и актьори като Иран и сирийския режим. Документът ясно очертава кои са наративите, които активно (и очевидно координирано) се прокарват в публичното пространство:

Демонстрира се, че западните демокрации са слаби, разделени и неспособни да се справят с епидемията, за разлика от „източните“ (нелиберални) държави.

Внушава се недоверие в публичните институции, както по отношение на медицинските аспекти на борбата с епидемията, така и по отношение на мерките и ограниченията, налагани от властите.

Разпространяват се откровени лъжи и конспиративни теории, които имат за цел да промотират идеята за глобална конспирация, организирана от богатите финансови и политически елити (в САЩ), с цел да се предизвика световна икономическа криза, от която те да се възползват, за сметка на обикновените хора.

Прави впечатление, че част от тези наративи влизат във взаимно противоречие, но това е характерна черта на пропагандата: вътрешните противоречия парадоксално подсилват цялостното послание, а то е, че живеем в една голяма лъжа. Например, твърденията, че вирусът е изкуствено създаден от САЩ като биологично оръжие или от Бил Гейтс, за да ни продава ваксините си и да ни чипира, откровено противоречат на тезата, че всъщност вирусът е безобиден, пандемията е измислена от СЗО (по поръчка на нейните господари от глобалния финансов елит) и се използва като повод за предизвикването на световна икономическа криза. Но това противоречие изобщо не безпокои „конспираторите“, само още повече разпалва въображението им. Вътрешната противоречивост прави конспиративните теории гъвкави и адаптивни, а в същото време не позволява оборването им с логични аргументи.

Според изследователите от аналитично звено към ЕСВД тези сюжети са активно застъпени в дезинформационната стратегия на Кремъл, специално насочена към глобалната публика (за руската публика вирусът е представен като форма на чужда агресия, с която Русия се бори успешно, за разлика от либералния Запад).

Една от най-популярните истории, свързани с ЕС, беше тази как никои в Съюза (а също и в НАТО) не помогнал на Италия, а се притекли на помощ единствено Куба и Русия. Само че месец след началото на операция „От Русия, с любов“ (красноречива препратка към едноименния филм от поредицата за Джеймс Бонд) италиански военни експерти се усъмниха в чистотата на руските помисли. Оказва се, че изпратените в Италия техника и хора всъщност не могат да открият коронавируса, но за сметка на това започват да обеззаравяват почвата. При това, все в близост до изключително „чувствителни“ стратегически бази за ядрено въоръжение на НАТО. В крайна сметка Рим решава, че руската мисия трябва да приключи и „помощта“ се изтегля на 7 май.

Същата рамка (ЕС не ни помага) беше използвана и по отношение на България, въпреки фактите, които ясно показваха конкретните ангажименти на Съюза: освобождаване на бюджетни средства, неизразходвани по съществуващи програми за закупуване на предпазни средства; възможности за финансиране на бизнеса чрез европейските фондове; земеделски помощи; участие в обща поръчка на 25 държави от ЕС на предпазни средства за лекарите; съдействие за прибиране на български граждани у дома и пр. Общата стойност на европейската подкрепа за българската здравна система и икономика възлиза на близо 4 млрд. лева.

Актуалните дезинформационни стратегии, използвани от Кремъл, напълно се вписват в досегашните му цели и методи:

Цел 1. Подкопаване на единството в ЕС и насърчаване на дезинтеграцията.

Метод. Антиевропейска пропаганда с източник – Русия и руски медии, водещи сред които са Ар Ти и „Спутник“.

Цел 2. Подкопаване на либералната демокрация и съществуващия международен ред.

Метод. Антилиберална, антидемократична (доколкото е насочена срещу либералната демокрация) пропаганда. Руските медии обменят наративи с консервативни медии от САЩ и глобално.

Последното – обменът на наративи – не е трудно да се установи и в настоящата ситуация. Една от най-популярните конспирации, разпространени в българските социални и онлайн медии, носеше гръмкото заглавие „Измамата „корона вирус“ разобличена“. Източник на „новината“ е уеб сайтът GlobalReserach, са – „лицето“ на неправителствената организация „Център за изследване на глобализацията“, регистрирана в Квебек, Канада. Според сайта това е независима изследователска и медийна организация, базирана в Монреал, която развива „хуманитарни“ проекти и образователни дейности, включително организация на публични конференции и лекции, а също така играе ролята на мозъчен тръст по „жизненоважни икономически и геополитически въпроси“. Поддържа уебсайтове на няколко езика. Основана е в началото на септември 2001 г., но набира популярност с тезата, че атаките от 11 септември в САЩ са организирани от ЦРУ. Основател на Центъра е Мишел Чусоговски – икономист и популярен автор на конспиративни теории. Според организацията за проверка на фактите PolitiFact към института Poynter, Центърът за изследване на глобализацията се стреми да се наложи като алтернативен (на утвърдените медии) източник на

информация, разпространявайки конспиративни теории по теми като атаките от 11.9.2001, ваксините и глобалното затопляне. Според Центъра на НАТО за върхови постижения в стратегическата комуникация (NATO StratCom) уебсайтът GlobalResearch.ca е част от по-голяма мрежа, която популяризира статии с „малко фактологична основа“. Целта на мрежата е да обменя и препубликува съмнителните си истории, създавайки впечатлението, че става дума за много и различни източници. Според анализаторите в Центъра на НАТО, често тезите на публикациите съвпадат с наративите, разпространявани и насърчавани от кремълската пропаганда, например по отношение на конфликта в Сирия.

Друга „новина“, придобила особена популярност у нас, беше видео клип, представен като анонс към предстоящия документален филм „Plandemic“. Близко 30-минутният видео клип представлява компилация от конспиративни теории, разказани от учен, представен като жертва на системата и борец за истина и справедливост. Въпреки че във филма големият злодей е д-р Антъни Фаучи (директор на Националния институт по алергии и инфекциозни болести в САЩ), зад гърба му надничат „архи-злодеят“ Бил Гейтс, а за ЕС изобщо не става дума – всъщност това видео има много общо с антиевропейската пропаганда. То напълно се вписва в описания модел на антилиберална пропаганда, в който посланията на ултраконсервативните организации в САЩ и тези на кремълската пропаганда са в пълен синхрон. Макар да назовава американски действащи лица, посланието е ясно насочено срещу т.нар. глобален елит, а кремълската пропаганда отдавна се е погрижила ЕС бързо и успешно да се асоциира с този глобален елит. Върху Европейския съюз, схващан като елитистки проект, традиционен се проектират всички негативи и страхове, свързани в по-общ план с глобализацията: неравномерно разпределение на богатата в полза на малък политически и икономически елит за сметка на нарастваща бедност и безработица, социална несигурност и усещане за заплаха отвън (имигрантите, бежанците, глобалната икономика).

По този начин, дори когато изобщо не е споменат директно, ЕС се оказва „косвена жертва“ на дезинформационната кампания на американски антиваксерски, християнски и ултраконсервативни организации, подкрепени от кремълската пропагандна машина. По подобен начин се развиха събитията и около приемането на т.нар. Истанбулска конвенция у нас през 2017 г. и дебатите по Националната стратегия за детето (2019-2030 г.) през 2019 г. Всички аргументи срещу гватата документа твърдяха, експлицитно или не, че приемането им се налага от „Брюксел“, че заложените в тях морален разпад е част от стратегията на „Брюксел“ и че крайната цел на „Брюксел“ е да унищожи българската нация, включително отнемайки ѝ децата, за да ги прати в Норвегия – един от дезинформационните сюжети, активирани във връзка с опита за приемане на Национална стратегия за детето (2019-2030 г.) Сюжетната линия за моралния разпад на Европа („Гейропа“) се появява през 2015 г., както е убедително демонстрирано в доклада „Антидемократичната пропаганда в България“ на Фондацията за хуманитарни и социални изследвания, публикуван през 2017 г. Оттогава насам този наратив се радва на нарастваща популярност, внушавайки на публиката, че който не е против ЕС, е „толерантен“, „либерален“ и „джендър“ (дори „джендърмерист“).

Въпреки че България е сред държавите с преобладаващо проевропейско отношение сред гражданите, този факт не бива да ни успокоява, особено на фона на засилващите се негативни нагласи по отношение на ЕС в редица държави членки. Изследователите отгавна са установили, че европейската интеграция се развива успешно в добри икономически времена и буксува в условията на икономическа криза. А сегашната ситуация представлява токсична комбинация от пандемия и икономически трудности.

Прогнозите за близкото икономическо бъдеще на ЕС и на развитите държави като цяло са повече от тревожни. Наред с непосредствения страх за здравето на семействата си, европейците, както и мнозина други хора по света, изпитват несигурност и тревога по отношение на работата си, на доходите си, на образованието и бъдещето на децата си. В тези условия хората търсят бързи, логични и всеобхватни отговори, които да обяснят и успокоят страховете им. И тъй като нито науката, нито политическите лидери в момента разполагат с такива отговори, на сцената с готовност излизат „спекулантите на страх“, които се възползват от страховете на хората, за да се сдобият с пари и власт. Целта, независимо от посланията, е една: насаждане на разделения, които отслабват демократичните общества.

Настоящата криза ни изправя пред два особено важни избора, написа историкът Ювал Ноа Харари в статия за „Файненшъл таймс“: първият е между тоталния контрол и гражданските права, а вторият е между националистическата изолация и глобалната солидарност. Хората са принуждавани да избират между личната неприкосновеност и здравето, което е фалшив избор, налаган от „безотговорни политици“, които през последните години „умишлено подкопаха доверието в науката, в публичните власти и медиите. Сега същите тези безотговорни политици може да се изкушат да поемат пътя към авторитаризма, твърдейки, че не може да се разчита на обществото да постъпи правилно“. Настоящата криза може да ни помогне да осъзнаем опасността от глобалното разединение, смята Харари: ако изберем глобалната солидарност, това ще бъде победа не просто срещу коронавируса, но и срещу бъдещите епидемии и кризи, пред които човечеството вероятно ще се изправи през 21 век.

Глобалната ситуация не показва признаци, че подобен избор е възможен, поне в близко бъдеще. По-скоро анализаторите предвиждат продължителна нова „Студена война“ между САЩ и Китай, втвърдяване на позициите, разпадане на поствоенния либерален международен рег. В тази ситуация обаче Европейският съюз има възможност да покаже, че наистина е „единствен по рода си“. Голямата битка на ЕС не е просто да оцелее, съзнавайки, че най-голямата му цел е просто ограничаване на щетите от настоящото, както и от неизбежните последващи бедствия. В момента ЕС е единственият глобален актьор, способен и, бих казала, призван, да защити не просто собствената си цялост и просперитет, а принципите и правилата на съществуващия международен рег. От изпълнението на тази задача ще зависи как човечеството ще се изправи пред следващите кризи, които със сигурност предстоят.

Библиография

ДИМИТРОВА, Йовка. „ЕС не ни помага“. Не, не е вярно. Ето фактите и числата. Свободна Европа [онлайн]. 2 април 2020. Достъпно на: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30522353.html>.

КОВАЧЕВА, Ралица. Измамата е избличена, но не „измамата коронавирус“. Булевард България [онлайн]. 4 април 2020. Достъпно на: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/izmamata-e-izoblichena-po-ne-izmamata-koronavirus>.

КОВАЧЕВА, Ралица. Корона-спекула: не всичко, което „пише някъде“, се яде. Булевард България [онлайн]. 10 март 2020. Достъпно на: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/korona-spekula-ne-vsichko-koeto-pishe-nyakade-se-yade>.

КОВАЧЕВА, Ралица. Лъжите за COVID-19 и колко опасни са известните хора. Булевард България [онлайн]. 9 април 2020. Достъпно на: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/lazhite-za-covid-19-i-kolko-opasni-sa-izvestnite-hora>.

КОВАЧЕВА, Ралица. Прочетете този текст, преди световните мрежи да го свалят: Джуди Майковци, антиваксерите и корона-конспирацията. Булевард България [онлайн]. 9 май 2020. Достъпно на: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/prochetete-tozi-tekst-predi-svetovnite-mrezhi-da-go-svalyat-dzhudi-maykovits-antivaksarite-i-korona-konspiratsiyata>.

КОВАЧЕВА, Ралица. Новините от света. За смисъла и ползите от международната журналистика. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 2020.

КОВАЧЕВА, Ралица. Център и периферия на европеизираните публични сфери. София: Сиела, 2017.

НИКОЛОВА, Александра, Андрей ГЕОРГИЕВ. Германският конституционен съд влезе в битка с европейските институции заради ЕЦБ. Капитал [онлайн]. 10 май 2020. Достъпно на: https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/redakcionni_komentarij/2020/05/10/4064890_germanskiat_konstitucionen_sud_vleze_v_bitka_s_/?fbclid=IwAR33Z444kOVp0Q6NlVGS_o3pbuodKHJ9mdqYlQ8ed7YJoJTL0-0YM6GFpG4.

НИКОЛОВА, Антоанета. Руснаците в Италия се борили с Covid-19 покрай база с ярено оръжие. Euractiv Bulgaria [онлайн]. 7.05.2020. Достъпно на: <https://euractiv.bg/section/all/news/%d1%80%d1%83%d1%81%d0%bd%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%82%d0%b5-%d0%b2-%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d1%8f-%d1%81%d0%b5-%d0%b1%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bb%d0%b8-%d1%81-covid-19-%d0%bf%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b0/>.

EEAS Special Report Update: Short Assessment of Narratives And Disinformation around the Covid-19/Coronavirus Pandemic (Updated 2 – 22 April). EUvsDISINFO [онлайн]. Достъпно на: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-2-22-april/>.

ENGMAN Mats. In the Wake of Covid-19: Troubled Waters Ahead for the European Union. The Institute for Security and Development Policy, 2020. Достъпно на: <https://isdpr.eu/content/uploads/2020/04/Covid-19-Troubled-Waters-Ahead-EU-IB-22.04.20.pdf>.

HARARI, Yuval Noah. The world after coronavirus. The Financial Times [онлайн]. 20 March 2020. Достъпно на: <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>.

Ралица Ковачева е доктор по журналистика и преподавател по международна журналистика във Факултета по журналистика и масова комуникация на СУ „Св.Климент Охридски“. Автор е на книгите „Център и периферия на европеизираните публични сфери“ (2017), „Медиатизираното измерение на външната политика“ (в съавторство с проф. д-р Мария Нейкова, 2017) и „Новините от света. За смисъла и ползите от международната журналистика“ (2020) . Ралица Ковачева има дългогодишен журналистически опит и се занимава активно с теми, свързани с Европейския съюз.

Завръщането на силовата политика и Европейският съюз*

Емил Казаков

Според Глобалната стратегия за външна политика и политика за сигурност на Европейския съюз (ЕС) от 2016 г. отговорът на въпроса дали Съюзът е несъвместим със силовата политика или, с други думи, с класическия геополитически подход към международните отношения, е твърдо „да“ или, в краен случай, „би трябвало“:

“ЕС ще работи за основан на правила световен ред, в който ключов принцип ще е многостранното сътрудничество, а централна фигура – Обединените нации. Като съюз на малки до средни държави, нашият общ европейски интерес е да се изправим пред света заедно. Чрез общата ни тежест можем да утвърждаваме съгласувани правила за обуздаване на силовата политика и да допринесем за един мирен, справедлив и благоденстващ свят.”¹

Регионалните кризи в Европа и техният катализиращ ефект

И все пак, уроците от скорошни политически събития, най-симптоматичното от които е кризата, породена от нелегалното анексиране на Крим от Русия и дестабилизирането на източна Украйна, сочат в друга посока. Те, всъщност, разкриват нарастващото значение на геополитиката, като политическа практика и аналитичен инструмент, и нейната приложимост към настоящото състояние на сигурността в Европа. Точно както балканските конфликти от средата на 90-те години на миналия век станаха причина да бъдат проявени главните характеристики на основната алтернатива на силовата политика, а именно – възникващият многостранен ред за сигурност в Европа. Същият се материализира, в крайна сметка, в разширяването на НАТО и на ЕС на изток и в произтичащите от това стратегически визии и политики за Източна Европа.

Въпреки това, едва 20 години по-късно, кризата в и около Украйна щеше да демонстрира ограниченията на подобна стратегия и да засили, от своя страна, риска от фрагментиране на Европа по модела на полицентричното (многополюсно) разпределение на силите. Украинската криза потвърждава, следователно, обратното плъзгане на европейската политика от мултилатерализъм към силова политика.

Предполагаемият „кооперативен паневропейски и евроатлантически“ ред за сигурност, олицетворяван от Организацията за сигурност и сътрудничество в Европа, достигна своя връх в началото на века и започна след това своята постепенна трансформация в нов модел за сигурност, който се основава не

* Статията изразява личното мнение на автора и не ангажира редакцията или която да било организация или институция

1 Обща визия, общи действия: по-силна Европа / Глобална стратегия за външната политика и политиката на сигурност на Европейския съюз, Брюксел, юни 2016 г., с. 14

толкова на „универсалната европейска идея“, колкото на традиционни геополитически рефлексии.

Проверка на реалността

Тези обстоятелства поражда един екзистенциален въпрос за ЕС, в качеството му на политически актър от ново поколение в сравнение с класически системи на международните отношения като Вестфалския рег, наложен с договорите от 1648 г., и Европейския концерт от 1815 г. Този въпрос е как ЕС би могъл да посрещне геополитическо предизвикателство от такава величина.

„НАТО ще продължи да предоставя „твърда сигурност“ за повечето държави членки на ЕС, но Европа не може да си позволи да бъде наивна и трябва да се погрижи за собствената си сигурност. Вече не е достатъчно да си „мека сила“, когато силата може да има превес над закона.“²

При отсъствието на общи военно-отбранителни способности, ЕС разполага с ограничен кръг заместители за упражняване на твърда сила. Сред тях са автономните санкционни режими и инструментите в рамките на Общата политика за сигурност и отбрана (ОПСО), като мисиите и операциите за управление на кризи.

Нещо повече, ЕС досега не беше в състояние да формулира собствена проактивна геополитическа идентичност поради междуправителствения характер на Общата външна политика и политика за сигурност (ОВППС). Основните решения в тази област се вземат с единодушие и представляват компромисен резултат от национални интереси, които нерядко произтичат от разминаващи се геополитически мотиви.

С други думи, въпреки че ОВППС е мощен и единствен по рода си инструмент за хармонизиране на политиката на ЕС, тя все още е зависима от национални или „външни“ за институциите на ЕС стратегически модели. Последните могат да бъдат най-общо определени като „континентален“ и „евроатлантически“ – що се отнася до глобалната роля на ЕС, и „средноевропейски“ и „средиземноморски“ – по отношение на политиката на ЕС в неговото непосредствено обкръжение.

Вътрешната геополитическа динамика на ЕС

Собствената геополитическа динамика на ЕС (не бива да се бърка с проактивна идентичност) е процес, който се подхранва от взаимодействието между външното разширяване и вътрешната интеграция на Съюза. Собственият нерезализиран стратегически потенциал на ЕС обаче би могъл да бъде напълно оползотворен и преобразуван в реална политическа сила само ако бъде постигнато общо разбиране за степента на федерализация на ЕС, в частност за „комунираризацията“ на неговата ОВППС. Очевидно е, че случаят все още не е такъв...

² Бяла книга за бъдещето на Европа. Размисли и сценарии за ЕС-27 до 2025 г., Европейска комисия, Брюксел, 1 март 2017 г., с. 9

Далеч по-сигурно е обаче, че такова съществено развитие като Брекзит неминуемо ще засегне вътрешната геополитическа динамика на ЕС. Например, би могло да се очаква, че излизането на Обединеното кралство от ЕС ще разстрои баланса между евроатлантическия и континенталния стратегически модели, които структурират външната политика и политиката за сигурност на ЕС от британското присъединяване към Съюза през 1973 г. и особено след края на студената война. Възможното преимущество на континенталния стратегически модел над евроатлантическия би могло, от своя страна, да постави под въпрос една от водещите стратегически цели на ЕС, а именно – укрепването на неговата глобална роля чрез политика на разширяване. В същото време то би могло даде тласък на тенденциите към загълбочена/диференцирана интеграция и полицентричен външнополитически подход.

За щастие, конкуренцията за власт не е всичко

Геополитическите ситуации възникват, на практика, в резултат на взаимодействие между различни политически интереси, формирани от географски, икономически, исторически или стратегически съображения. Такова взаимодействие може да приеме както формата на конкуренция за власт, така и на сътрудничество („негативна“ vs „позитивна“ геополитика). Известно е, че, въпреки многобройните кризи, които ЕС преживява, той си остава най-убедителното превъплъщение на „кооперативната геополитика“³.

От друга страна, дълголетие на геополитиката като аналитичен метод и нейното успешно адаптиране към стратегическите реалности се дължи на способността да „чете“, „разгадава“ и „картографира“ промените в базисния „алгоритъм“ на международните отношения. А той е сравнително ясен: „политика – технологични и икономически двигатели – физическа и виртуална среда“.

Сегашният етап е белязан от решителното въздействие на икономическата глобализация (и нейните социални и политически неуспехи) и на дигиталната революция върху операционната среда и политическите системи, едновременно външни и вътрешни. Техният ефект върху международните отношения допълнително се изостря от все по-опустошителното въздействие на човешката дейност върху природата и от транснационалните заплахи и предизвикателства, което беше ясно демонстрирано от пандемията на КОВИД-19.

Следователно, логично е да се очаква, че в дългосрочен план относителното значение на многостранното сътрудничество за преодоляване на предизвикателствата пред човешката цивилизация неизбежно ще се увеличава за сметка на традиционните подходи към сигурността, разчитащи главно на „твърдата сила“.

Необходимостта от геополитическа осведоменост

Въпреки това, страхувам се, че тази тенденция няма да е достатъчна, за да убеди най-влиятелните политически елити, както на глобално, така и на регионално ниво, да променят драстично преобладаващо реалистичния си подход

³ Виж също КАЗАКОВ, Емил, Геополитическият прототип на европейската идея и неговата еволюция, сп. „Дипломация“, София, бр. 4, 2010 г., с. 9 - 17

към международната политика. По такъв начин многостранни актьори като ЕС ще продължат да се намират в неблагоприятна позиция. Освен ако не покажат постоянна политическа воля за адаптация, придружена от институционална гъвкавост, като, например, инкорпират геополитическата перспектива в процеса на вземане на решения. По систематичен, хоризонтален и проактивен начин. И по възможност, в началото, а не в края на процеса.

Основното предварително условие тук е дали държавите членки на ЕС са готови да постигнат общо разбиране за комплексната и уникална геополитическа същност на Съюза и за нейната добавена стойност по отношение на собствените им национални схващания за външна политика и сигурност.

Предназначението на подобно „упражнение на геополитическа осведоменост“ би могло да се изразява в следното:

Първо, да спомогне за ускоряването и максималното оползотворяване на вече съществуващия процес на хармонизиране на външните политики на държавите членки на ЕС в рамките на ОВППС.

Второ, да спомогне за рационализирането на външните политики на ЕС в различни тематични области с оглед на тяхната конвергенция в един интегриран (но все още не интегрален!) дългосрочен стратегически подход.

Трето, да спомогне за съхраняването и укрепването на изконните за ЕС сравнителни предимства, като солидарност и интеграция, по отношение на традиционните външнополитически доктрини.

Крайната цел би могла да се възприеме и като усилие за наградяване на неговата роля от „принципен“ шампион на многостранното сътрудничество в „прагматичен“ лидер на кооперативната (позитивната) геополитика. Или, като още една стъпка към практическото осъществяване на мотото на Глобалната стратегия на ЕС:

„Ние ще се ръководим от ясни принципи. Те произтичат както от реалистичната оценка на настоящата стратегическа обстановка, така и от идеалистичния стремеж към изграждане на един по-добър свят. Принципният прагматизъм ще ръководи нашите външни действия през следващите години.“⁴

Емил Казаков е дипломат по образование и професия. Има докторска степен по геополитически анализ от Парижкия университет и е публикувал над 35 статии на български, френски и английски езици, както и книгата „Геополитиката на България през XX век. Национален, европейски и глобален поглед“ (София, 2007 г.).

4 Обща визия, общи действия: по-силна Европа / Глобална стратегия за външната политика и политиката на сигурност на Европейския съюз, Брюксел, юни 2016 г., с. 6

Енергийната компонента в конфликтите на Средиземноморския регион

g-р Пламен Христов

Тема на публикацията са конфликтите в Ирак, Сирия, Либия и Кипър в контекста на енергийната сигурност в Средиземно море.

Изказано е твърдението, че конфликтите в Средиземноморския регион притежават обща компонента – *енергийна*¹. Тя се изразява в стремеж на конфликтующите страни за контрол върху енергийните ресурси, съставляващи финансово-икономическия фундамент на политическите цели. Съставянето на формула на разпределение на енергийните ресурси би спомогнало за намиране на формула за решение на конфликтите.

Формулата на енергийната компонента се основава на решението на следните политически задачи:

- Доказване наличието на енергийна компонента в конфликтите в Средиземноморския регион, на основата на доказано наличие в Кипърския въпрос²;
- Разкриване на взаимозависимости в конфликтите в Ирак, Сирия и Либия, с релация към енергийната компонента;
- Съставяне на модел за мониторинг, управление и евентуално решение на конфликтите чрез мениджмънт на енергийната им компонента.

Параметри на енергийната компонента на конфликтите в Средиземноморския регион

Класическият подход при разглеждане на проблематиката в Близкия изток и Северна Африка (БИСА) и, в частност, Средиземноморския регион се основава на анализа на политическия и религиозния контекст. Разкриването на находища на въгледородороди в региона след 2012 г. провокира нов импулс в политическия процес. Възникна нова, *енергийна компонента*, която поражда нови връзки между конфликтите. Дефинирането на енергийната компонента се основава на корелационен, финансово-икономически анализ и агрегиране на източниците.

Общата енергийна компонента обуславя наличието на сходни характеристики в регионалните конфликти, на чиято основа може да се изведе модел за въздействие върху финансово-икономическия фундамент на политическите цели на конфликтующите страни.

Параметрите на енергийната компонента биха могли да се дефинират като геополитически, финансово-икономически и юридически.

1 Дисертационен труд „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос“, Пламен Христов, Военна академия „Г. С. Раковски“, 2017 г.

2 Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос, Пламен Христов, Военна академия „Г. С. Раковски“, 2017 г.

Геополитически параметър

САЩ предприеха нова стратегия в Източното Средиземноморие по формулата 3+1, основана на трестранните оси, изградени от Гърция и Кипър с Египет и Израел. Беше приет Закон за развитие на сътрудничеството в сигурността и енергийното сътрудничество в Източното Средиземноморие. Сенатът гласува също National Authorization Act §1790, с който премагна оръжейното ембарго върху Република Кипър и наложи забрана за по-нататъшно участие на Турция в програмата за модернизация на многоцелевия самолет F-35. САЩ изоставят сътрудничеството с Турция, наложила се като самостоятелен регионален фактор, като привилегировано партнират с Гърция, Кипър, Израел, Египет и Йордания.

Гърция прие увеличаването на американското военно присъствие на своя територия (военната база в Суда, о.Крит, и континенталната част) като стратегически баланс на конюнктурното сътрудничество между Русия и Турция в Сирийския конфликт. В замяна Атина получава подкрепа за своите енергийни интереси в Егейско и Средиземно море. Подписан беше (02.01.2020 г.) договор между Гърция, Кипър и Израел за изграждане на тръбопровод за пренос на електроенергия и природен газ EastMed (подкрепен от Италия, Франция и Египет).

Става въпрос за стратегическа промяна в геополитическото позициониране на Гърция и Кипър, които допреди дефинирането на енергийна компонента в регионалната проблематика имаха съвсем различна позиция спрямо Израел и арабските държави. Наличието на пряк енергиен интерес и различията между Израел, Турция и арабските държави препозиционира Гърция и Кипър по Арабско-израелския конфликт.

Финансово-икономически параметър

Източното Средиземноморие се определя от енергийните експерти като третото по величина находище на въглеводороди в света. По данни на ExxonMobil регионът разполага с около 3,7 трлн. фута³ природен газ, от които Кипър – 5-8 трлн. фута³, Египет – 2,4 трлн. фута³ и Израел – 1,3 трлн. фута³. Техническата успеваемост се определя на над 60%, докато в региона има гарантиран пазар, обусловен от нарастващите потребности и желанието за диверсификация на енергийни ресурси, източници и маршрути. Консорциум на компаниите ExxonMobil и Qatar Petroleum оповести (2019 г.), че характеристиките на блок №10 на ИИЗ на Кипър (между 5,5 и 8 трлн. фута³ природен газ) са съизмерими с тези на находището Зор, Египет. Данните бяха потвърдени от кипърския министър на енергетиката Георгиос Лакотрипис. Това окуражи парламента на Кипър да приеме Закон за инвестиционен фонд за приходите от добив на въглеводороди.

Тези факти обуславят финансово-икономическата целесъобразност от разработването на находищата. Те са в основата на политическите решения за реализацията на проекта за тръбопровод EastMed, трасето Турция – България/Гърция или на терминал за втечен газ при пристанище Мерсин (Турция).

Делът на петролната индустрия в приходната част на националния бюджет на Ирак (около 85%) обуславя зависимостта на постконфликтния период от ефективното управление на приходите и справедливото им разпределение по админи-

стративно-териториални единици. Формулата на това разпределение е и формула за решение на политическия въпрос на Ирак – съвместно съществуване на шиити, суннити, кюрди, християни, ъезиди, какаи и тюркмени във федерална държава.

Проблемите в Мосул (Ниневия), Киркук и Синджар са причина местното управление да търси „сътрудничество“ със структурите на т.нар. ИДИЛ, за да оцелее политически на основата на числен етно-конфесионален критерий без оглед на средствата за това. Въпросът намира отражение и в тенденцията на иредентизъм чрез референдум на основание чл.119 от конституцията на редица провинции (Басра, Ниневия, Ди Кар, Анбар и Саллахаджин).

Невъзможността да бъде съставена приемлива формула на разпределение на власт и ресурси между всички общности в Киркук не позволява напредък в решаването на статута на провинцията. Автономният иракски район Кюрдистан отказва да предостави приходите от търговията на своя добив във федералния бюджет с аргумента, че има задължения по сключени договори с частни компании (Роснефт). Във връзка с това Багдад е завел иск на стойност \$26 млрд. срещу Турция в Международната търговска палата, тъй като износът от Иракски Кюрдистан се осъществява със знание и съгласие на Турция, но без такова от страна на федерален Ирак.

Наложенията от САЩ санкции върху Иран във връзка с ядрената и балистичната му програма са част от финансово-икономическия аспект на енергийната компонента в постконфликтния период на стабилизиране на Ирак. Багдад продължава вноса на електроенергия и газ за производството ѝ от Иран, което ограничава ефекта от налаганите санкции. Вътрешнополитическата обстановка в Ирак е зависима от този аспект на енергийната компонента, като превръща страната в заложник на регионалното противопоставяне между Иран и САЩ. Иракският политически елит предприема политика на еманципация от влиянието както на САЩ, така и на Иран. Протича всеобхватен диалог за излизане от правителствената криза след протестите от октомври 2019 г. и напускане на чуждестранните военни сили.

Споразумението за прекратяване на огъня в Либия (Берлин, 2019 г.) е обвързано с три условия: капитулация на правителството на националното съгласие в Триполи, формиране на ново правителство и уреждане на спорните финансови въпроси. Последното представлява финансово-икономическия аспект на енергийната компонента в този конфликт, тъй като урежда условията за продажба на добива от петрол в районите, контролирани от конфликтующите страни, както и механизма на разплащания посредством либийската национална банка, контролирана от международно признатото правителство.

Юридически параметър

Юридическият аспект се изразява в отношението на конфликтующите страни към Международната конвенция на ООН за морското право от 1982 г. Турция, както и Израел, не са страни по конвенцията. Спорът за правата за изследване и добив на въглеводороди в Средиземно море е възможност за приобщаването на тези държави към останалите държави, страни по конвенцията.

Наличието на договор между т.нар. Северно-кипърска турска република и Република Турция за изследвания в акваторията на северната част на акваторията на о. Кипър е основанието на турската страна да претендира за права в района. Статутът на Турция на страна – гарант на Република Кипър, е основание турската страна да се счита за легитимен защитник на правата на турско-кипърската общност и в енергийната област. Де факто турско-кипърската страна е изключена от дейностите на кипърската държава в областта.

Турция въвежда юридическото понятие „пълна“ и „частична изключителна икономическа зона“. Кипър като остров не притежава континентален шелф, поради което би могъл да определи т.нар. „частична“, но не и „пълна“ изключителна икономическа зона, по силата на Международната конвенция за морското право.

Гърция претендира за т.нар. европейска ИИЗ, състояща се от тези на отделните държави членки.

Предвид горепосочените обстоятелства Великобритания разглежда целия регион като такъв с „оспорван суверенитет“. Налице е реален юридически проблем, тъй като Международната конвенция за морското право е неприложима в райони, чийто суверенитет е оспорван.

Иракското досие съдържа комплекс от спорни въпроси между федералното правителство и правителството на Автономен иракски район Кюрдистан (АИРК), сред които възлово място заема законът за петрола. Законът за петрола следва да уреди условията за експлоатация на възлеводороди – изследване, разработване, добив на находища и разпределение на приходите от търговия на петрол. Намирането на формула за разпределение на приходите от петрол е в основата на бъдещ закон за петрола, а на тази основа е и решението на вътрешнополитическия спор за административно-териториалния контрол на провинциите Куркук, Салахаддин, Анбар и Дияла.

Взаимозависимости в иракския политически въпрос, либийския и сирийския конфликти, обусловени от енергийната компонента

Наличието на енергиен компонент в конфликтите в Кипър, Сирия, Либия и Ирак поражда взаимозависимости.

Иракският политически въпрос може да се дефинира като система от четири компоненти: *енергийна* – разпределение на правата върху енергийните ресурси чрез закон за петрола; *юридическа* – прилагане на чл.140 на иракската конституция, предвиждащ референдум за административно самоуправление на спорните територии, иредентизмът на АИРК (референдумът за независимост от 2017 г.), на Басра и Наджаф (за федералната автономия) и специалния статут на Куркук (по модел на Йерусалим); *финансова* – федерален бюджет (дял на регионалната автономия), и *сигурност* – интегриране на паравоенните милиции Хашд аш-Шааби в националната иракска система за сигурност и неутрализиране на т.нар. ИДИЛ.

Кюрдският въпрос като съставка на иракския политически въпрос е свързващото звено в енергийния контекст на Средиземноморската проблематика.³

³ Рецензия на дисертационен труд „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос“, проф. Владимир Чуков, Военна академия „Г.С.Раковски“, 2017 г.

Енергийната компонента на иракския въпрос налага федералното правителство на Ирак да изготви национална енергийна стратегия и закон за петрола, уреждащ спора между федералната и регионалната власт относно експлоатацията на енергийните ресурси – петрол, газ, води и възобновяеми мощности. Необходимо е страните чрез политически диалог да достигнат до концепция за енергийна свързаност, която да балансира тенденциите към противоположаване. Създаването на енергийна свързаност е възможно на основата на общ финансово-икономически интерес.

Стойността на влияние на *енергийната компонента*, съпоставена спрямо останалите (политически, религиозни), е значително. Делът на енергийния сектор на Ирак във формирането на приходната част на бюджета достига 85%⁴ (2017 г.) и доказаните резерви от 153 млрд. барела⁵ красноречиво показват значението на енергийната компонента във всички останали въпроси. Друг пример в това отношение е влиянието на производството на петрол върху иракската икономика. Според Световната банка при ръст от 6,3% на добива на петрол резултатът е повишаване на икономическия растеж с 4,8% през първата половина на 2019 г. (- 2,1%, 2017 г.). Належаша е необходимостта от структурна икономическа реформа, която да повиши дела на непетролната индустрия от 5% в общата структура на бюджета. Растежът на иракската икономика е силно зависим от цените на петрола.⁶

Енергийната компонента в противоречията Багдад-Ербил се съдържа в закона за федералния бюджет, съгласно който АИРК трябва ежесечно да предостави 250 000 барела от добива на петрол от Киркук на Държавната организация за търговия с петрол (State Organization of Marketing of Oil)⁷. В замяна федералният бюджет (чл.10) отделя 12,67% за субсидии за кюрдската автономна власт (общо \$366 млн.), докато последната претендира за 17%.

Регионалното правителство отказва да изпълни своето задължение с аргумент, че има задължения към чуждестранните компании концесионери⁸, тъй като износът е възстановен едва през ноември 2018 г. (след конфликта с ИДИЛ и референдума за независимост през 2017 г.). Това е основание за федералното правителство да не предоставя субсидията за кюрдската автономия. Претенцията на Багдад към Ербил е за задължение от \$14 млрд. за периода 2014 г. – 2018 г.

Спорът между Багдад и Ербил е отнесен към Международната търговска палата, като касае пряко Турция, през която се изнася петролът от Киркук, и САЩ, във връзка със санкциите върху Иран. Вариант на решение е построяването на нов тръбопровод Ирак (Киркук) – Турция (Джейхан) с капацитет 1 млн. барела дневно, свързан с федералната преносна мрежа на централен и южен Ирак с излаз на Средиземно море. Този вариант е в полза на идеята за превръщане на Ирак в алтернатива на Ормузкия проток, като и на компрометирания със Сирийския конфликт проект на трасе през Сирия.

4 Iraq Economy Profile 2019, https://www.indexmundi.com/iraq/economy_profile.html

5 Министерство на петрола на Ирак, 2019 г.

6 <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/publication/economic-update-october-2019>

7 Официалният месечен добив от Киркук възлиза на 2,7 - 3,16 млн. барела дневно, изявление на министъра на петрола на Ирак Тамир Губан, 10.05.2019 г. и 25.06.2019 г.

8 Основният дял е към Роснефт, \$1,4 млрд., гекември 2018 г., Deloitte, <https://www2.deloitte.com/bg/bg.html>

Турция обвързва споразумението си с АИРК относно 50-годишен период на износ на петрол по тръбопровода Куркук – Джейхан (с капацитет 1,2 млн. барела дневно) с координацията между пешмерга и иракските въоръжени сили по турско-иракската граница в борбата с ПКК и реформата за интегриране на пешмерга в иракските въоръжени сили. Споразумението е от изключително значение за кюрдската икономика.

Решението на всички спорни въпроси между федералното и регионалното правителство е в приемането на закон за петрола, който да гарантира удовлетворителен дял от приходите за всяка от страните. Изнамирането на формула за справедливо разпределение на тези приходи ще доведе до автоматично решение на останалите въпроси.

Феноменът „ИДИЛ“ възниква в хода на вътрешнополитическите кризи в Ирак и Сирия като „концепция“ на част⁹ от суннитската общност за обществено-политическо място в двете страни. Анонсира се и ревизия на геополитическата архитектура, установена със Споразумението Сайкс – Пико от 1918 г., чиято юридическа валидност вече е изтекла. Адекватната политическа представеност на конфесиите в Ирак е в основата на успешна формула за държавно управление. За съжаление, правителството на Нури ал Малики създава условия за неограничена доминация на шиитската общност, като лиши суннитската от адекватно политическо представителство. Това е причина последната да търси радикално решение на социалните, икономическите и политическите въпроси. След военното поражение на ИДИЛ през 2018 г. проектът може да се възроди, като се възлага надежда на модел от типа на Мюсюлмански братя. Последниците от войната карат суннитската общност да търси приемлив проект на социално-икономическо възстановяване в рамките на установения институционален ред в Ирак.¹⁰

Нерешеният водещ проблем в националния въпрос – *енергийната компонента*, е причина за ограничените финансово-икономически способности за постконфликтното възстановяване. Дефицитът обуславя ограничените възможности на иракските сили за сигурност в изпълнение на задачите по ефективното неутрализиране на ИДИЛ. Дефицитът е и причината за подем на проиранския политически елит срещу чуждестранното военно присъствие в Ирак.

Изключително важен момент в политиката на регионален неутралитет (спрямо Иран и Саудитска Арабия) е иницирането от страна на иракския шиитски политически блок на процес на изтегляне на чуждестранните военни сили от Ирак. Приета е парламентарна декларация по инициатива на шиитските парламентарни сили, но не е съгласувана със суннитските и кюрдските, които са против. Паралелно с това е предприета кампания от проиранските паравоенни организации в състава на Хашд аш-Шааби на системни ракетни обстрели по обекти на Международната коалиция за борба с ИДИЛ и т.нар. зелена зона, в която са разположени дипломатическите мисии на част от западноевропейските държави и САЩ. Същевременно предстои ревизия на Споразумението за поддържане на

9 The Sunnis of Iraq's "Shia" Paramilitary Powerhouse, Инна Руголф, с.3, 2020.

10 Rafidain Centre for Dialogue, comments, interviews and analysis of the author, <http://alrafidaincenter.com/en>, 2019 - 2020.

сигурността между иракското правителство и САЩ в рамките на нов диалог за стратегическата рамка на двустранните отношения.

Влиянието на Иран в Ирак, като елемент на енергийната компонента, има три измерения – енергийно (водещо), финансово-икономическо и търговско. Последните две са допълващи, като в търговския оборот (€9 млрд.) 36% са доставките на електроенергия и газ. Изтеглянето на международните военни сили ще промени баланса, като проиранските паравоенни групи в състава на Хашд аш-Шааби и техните политически представители ще доминират политически в Ирак. Единственият лост за въздействие ще останат санкциите върху Иран.¹¹

Санкциите се компенсират от Иран с износ на газ и петрол за Ирак. Засега няма друг компенсаторен механизъм. По данни на Международната агенция за енергия през 2019 г. Ирак внася от Иран 28 млн. фута³ природен газ дневно, които се използват за производство на 2,8 GW електроенергия. Същевременно Иран изнася електроенергия с капацитет 1,2 GW. Общият енергиен микс на Ирак възлиза на 16 GW, което означава, че 25% от него се дължи на иранския внос. Зависимостта на Ирак в енергийно отношение от Иран изисква енергийна диверсификация, което е възлов въпрос в стратегическата рамка на двустранните отношения със САЩ.

Противоречивите енергийни интереси на страните, ангажирани с **Либийския конфликт**, формират неговата енергийна компонента.

Действията на Гърция/Кипър в Източното Средиземноморие по лимитиране на ИИЗ с Израел, Ливан, Египет, подкрепяни от ЕС и САЩ, за добив на възлеводороди изолират енергийно Турция. Ползата за Турция да получи права в акваторията на Средиземно море за добив на възлеводороди я кара да предприеме геополитическа инициатива с ангажиране в още един регион – Северна Африка. Турция се намесва (януари 2020 г.) в решаващ момент в конфликта в Либия, като непосредствено преди това (ноември 2019 г.) сключва с либийското правителство меморандум за лимитиране на изключителни икономически зони. Меморандумът очертава зона, която пресича трасето на EastMed, предизвиквайки отрицателните реакции на ЕС и САЩ. Моментът е изключително важен и за Либия, тъй като през април 2019 г. опозиционният военен лидер, фелдмаршал Халифа Хафтар, предприе военна кампания срещу правителството, базирано в Триполи, като го постави пред пълен териториален колапс. Намесата на Турция с наемници от конфликта в Сирия и собствени военни съветници предотврати това развитие.

Сходството в интересите на Русия и Турция е възможност за сътрудничество в този и Сирийския конфликт – предложението на руската страна за съвместни руско-турски патрули в провинция Идлиб, Сирия (2020 г.), и контрола по спазването на бъдещо споразумение за прекратяване на огъня в Либия. Сходството е в това, че и двете държави нямат интерес от превръщането на Средиземноморието в трети алтернативен енергиен коридор за ЕС, което е против интересите на ЕС и САЩ. Гърция/Кипър разполагат с политическата подкрепа на САЩ, Русия, Китай, Египет и Израел, докато Турция остава изоли-

11 The future of the Popular Mobilization Forces after the assassination of Abu Mahdi al-Muhadis, Inna Rudolf, PhD, War Studies Department of King's College London, 2019, сmp.13.

рана. Това е основание за гозирание на оказваната подкрепа на силите на терена, а оттам и за управлението на хода на конфликта за предотвратяване на радикално развитие. Макар и подкрепящи противостоящи страни в Либийския конфликт, благодарение на сходство в енергийните им интереси (енергийната компонента) са налице условия за геостратегическо сътрудничество между Русия и Турция в противопоставянето на груги регионални или глобални фактори в този и гругите регионални конфликти.

Показателна е и гвусмислената позиция на арабските гържави спрямо международно признатото либийско правителство. Наличието на пряка заинтересованост от реализацията на източносредиземноморски енергиен хъб за Египет (Саудитска Арабия, ОАЕ) обуславя подгържането само на формални отношения с Фаїез ал Сарадж, докато оказва материална и военна подкрепа за Халифа Хафтар в противопоставянето му на организацията Мюсюлмански братя, подкрепяща либийското правителство.

Сирийският конфликт очертава създаването на кюрдски полуавтономен административен район в рамките на сирийската гържава. Перспективата е приемлива за управляващия режим на президента Башар ал Асад. Опозиционните сирийски демократични сили могат да бъдат интегрирани в състава на националните сили за сигурност. Същевременно политиката на Ирак към регионален неутралитет предоставя възможност на иракския кюрдски фактор да участва съществено в този процес.

Намесата на Турция в Сирия е етап в развитието на турската експанзия в Близкия изток, където Гърция също притежава исторически, политически, икономически и културни интереси. Турските провокации в ИИЗ на Кипър и миграционния натиск по гръцко-турската граница произтичат от турската близкоизточна политика. Това е повод за искане на гръцката и кипърската страна и налагане на санкции от ЕС през юли 2019 г.: замразяване на предприсъединителната помощ в размер на €145,8 млн.; замразяване на преговорите по Споразумението за транспортни превози; отлагане на срещите на високо равнище в областите икономика, енергетика, транспорт и земеделие и отлагане предоставянето на заеми от Европейската инвестиционна банка за проекти с гаранция от турската гържава. Набелязани бяха и допълнителни санкции върху физически лица и компании, които имат отношение към сондажните дейности. Това провокира инспирирана от Турция миграционна вълна на гръцко-турската граница. Гърция обаче подгързва позиция за финансова подкрепа на Турция с цел възпиране на бежанския поток. По повод турската военна операция „Източник на мир“ в Източна Сирия, обаче, гръцката страна блокира санкции срещу Турция. Корелационният анализ на разглежданите обстоятелства води до извода, че въпросите за ИИЗ в Средиземно море, миграционната обстановка и военните действия в Сирия са взаимозависими.

Санкциите на САЩ върху Иран са енергийно и финансово свързани, което разкрива значението на енергийната компонента в стратегията на въздействие за ограничаване на балистичната програма на иранската страна. Политиката на максимален натиск от страна на САЩ и нейната проекция на територията на Ирак засилва предизвикателствата пред иракското правителство. Съпътства-

щите инициативи в подкрепа на правителствената политика във вътрешен план не са достатъчни като противотежест на провокираните негативни реакции от про-иранското политическо лоби. Необходими са допълнителни двустранни инициативи, като поемането на функции по защита на гържавния суверенитет и въздушните граници и диверсифицирането на енергетиката с участие на нови чуждестранни концесионери за изследване и добив на енергийни суровини и рехабилитация на електроенергийната система. Вашингтон и Техеран трябва да поставят Багдад извън своята конфронтация, тъй като цената при пряк сблъсък на иракска територия ще надхвърли каквито и да било ползи за която и да било страна. Американското и всяко чуждестранно присъствие е значително уязвимо на атаки от про-иранските милиции, докато изтеглянето на първите поражда вакуум в сигурността, който облагодетелства възстановяването на ИДИЛ.

Сходен пример е изтеглянето на военните сили на САЩ от Североизточна Сирия през февруари 2019 г., а впоследствие и частично от Ирак, предизвикано от последствията от COVID-19. Изявленията на президента Доналд Тръмп разкриват оценката, че няма необходимите суровинни ресурси в Източна Сирия, които да определят финансово-икономическата целесъобразност от продължаване на присъствието с войски на сирийска територия. Впоследствие част от американския контингент е оставен, но единствено в районите, в които има залежи на петрол, с формалния аргумент да не попаднат под контрола на ИДИЛ. САЩ остават съсредоточени върху Ирак, който разглеждат като регионален център на т.нар. широк Близък изток. Решението на САЩ позволи навлизането на турските военни сили в района и нова бежанска вълна.

Разгледаните зависимости определят критични събития, чието настъпване би провокирало динамика в състоянието на конфликтите:

Сондажи на Турция в участъци 4, 5 и 10 на ИИЗ на Кипър, в района на о. Родос - о. Карпатос - о. Кастелоризо (Гърция) или южно от о. Крит (Либия).

Търговска дейност на Израел с добива от своята ИИЗ в съседство с Ливан (запахата на Хизбулла за военен отговор).

Модел за мониторинг, управление и евентуално решение на конфликтите в Средиземноморието на основата на тяхната обща енергийна компонента

Моделът на тристранно регионално сътрудничество в Източното Средиземноморие, прилаган от Гърция и Кипър с Египет и Израел, може да се определи като успешен. Учреден е Постоянен секретариат в Никозия, който координира всички тристранни инициативи в енергийно и по-широкоспектърно отношение. Следват консултации между Гърция, Кипър, Израел, Египет, Йордания, Палестинската автономна власт, Италия и САЩ за трансформиране на механизма в международна организация.

Ирак развива сходен модел на сътрудничество с Египет и Йордания, като заявява готовност за включване във всички регионални механизми на многостранно сътрудничество, изградени от Гърция и Кипър. Моделът създава доверие в политическите отношения и сигурност. На тази основа следва да бъде изграден нов механизъм за поддържане на сигурността, с адаптирана роля на

Международната коалиция за борба с ИДИЛ и интегриране на ХАШ като легитимен елемент от националната система за сигурност на Ирак.

Тристранните формати на сътрудничество са основани на общи енергийни интереси. Общата енергийна компонента в нерешените регионални политически въпроси може да се използва за сътрудничество в енергийните политики. Средиземноморието може да се превърне в диверсифициран енергиен коридор на ЕС със споделена енергийна инфраструктура, сигурен достъп и на достъпни цени на природен газ.

Визия за реактивиране на двустранното сътрудничество между България и Ирак

Класическият подход на двустранни отношения в условия на предварително постигната политическа стабилност в разглеждания регион е неефективен. Обстановката в Средиземноморския регион е хронично нестабилна, което не позволява изпълнението на това предварително условие от гледна точка на държави с мащаба и лимитираните способности на Република България.

Целесъобразно би било използването на модела на фазите на плато в развитието на конфликта (криза, процес) с временна стабилност. Фазите на плато предоставят на глобалните и регионални актьори свободни пространства за политически инициативи, чиито възможности трябва да се усвояват от държави като България. Те трябва да създават привилегировани двустранни отношения в контекста на стремежа на Ирак за еманципация от доминантите и наследството от близкото минало. Съответно, периодите на циклична нестабилност могат да се използват за укрепване на двустранните връзки, чрез представителства на територията на трети държави или в международни форуми. При следваща фаза на плато на конфликта/процеса генерираният потенциал би могъл да се имплементира в директните двустранни отношения.

Прег България и Ирак има перспективи за двустранно сътрудничество в областта на търговията, хранително-вкусовата промишленост, туризма, селското стопанство, военната индустрия, инфраструктурното строителство, индустриалното оборудване, образованието, фармацевтиката и финансовите услуги. Взаимният интерес изисква присъствие чрез активни търговско-икономически отношения на двустранна и многостранна основа и консулска дипломация (защита от миграционна вълна), както и национален принос в процеса на реконструкция и възстановяване в постконфликтния период. Необходима е проактивна финансово-икономически ориентирана дипломация. Търговско-икономическото и финансовото сътрудничество трябва да се развива непрекъснато. Изчакването на стабилизирание на обстановката като предварително условие, за да се реактивират отношенията, е пасивна дипломация. Този подход губи време и инициатива.

Заключение

Общата енергийна компонента в нерешените конфликти в Средиземноморието позволява създаване на разнообразни формати на сътрудничество и геостратегически оси. Такъв е стратегическият триъгълник Кипър/Гърция –

Египет – Израел, в който се включват Йордания, Ливан и Либия, като Турция, САЩ, Русия и ЕС играят самостоятелна роля. Очертана е нова архитектура на регионалната сигурност в Средиземно море. Формулата за справедливо разпределение на енергийните ресурси в конфликтните райони би могла да бъде в основата на формула за тяхното политическо решение.

Конфликтът в Сирия и стабилизирането на Ирак са взаимно свързани, като феноменът „Ислямска държава в Ирак и Леванта“ е все още актуален, а Кюрдският въпрос е свързващ компонент. Политиката на регионален неутралитет на Ирак балансира противоположностите между Иран и САЩ. Иракската страна се стреми към еманципация, дефинирайки Иран като вечен съсед, а САЩ – като конюнктурен стратегически партньор, изборът между които е несъстоятелен.

Енергийната компонента в случая на Ирак го позиционира като *focal point* за диалог под егидата на ООН. Това може да позволи създаване по модела на Гърция/Кипър на регионален механизъм за мониторинг, мениджмънт и евентуално решение на конфликтите с посредническата или подпомагаща роля на Ирак в конфронтацията Иран/САЩ (Саудитска Арабия, Израел).

Очертана е обективна необходимост от промяна във формулата на решение на Кипърския въпрос. Енергийната компонента е де факто част от решението.

Библиография

1. Iraq Economy Profile 2019, https://www.indexmundi.com/iraq/economy_profile.html
2. <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/publication/economic-update-october-2019>
3. Distribution of powers between federal government and local governments: a critical analysis of the Iraqi constitution 2005, Esraa Mahmoud Badr, University of Kufa, 2018.
4. The future of the Popular Mobilization Forces after the assassination of Abu Mahdi al-Muhadis, Inna Rudolf, PhD, War Studies Department of King's College London, 2019.
5. Rafidain Centre for Dialogue, comments, interviews and analysis of the author, <http://alrafidaincenter.com/en>, 2019 - 2020.
6. Дисертационен труд „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос“, Пламен Христов, Военна академия „Г.С.Раковски“, 2017 г.
7. Рецензия на дисертационен труд „Енергийната компонента при решаването на Кипърския въпрос“, проф. Владимир Чуков, Военна академия „Г.С.Раковски“, 2017 г.
8. Nicole Ball and Luc van de Goor, “Disarmament, Demobilization and Reintegration: Mapping Issues, Dilemmas, and Guiding Principles,” Clingendael Institute, August 2006.
9. The Sunnis of Iraq's “Shia” Paramilitary Powerhouse, February, 2020 – Inna Rudolf.

Д-р Пламен Христов е дипломат от Министерството на външните работи на Република България с чуждестранен опит в държавите Гърция, Кипър и Афганистан. Завършил е висше техническо образование и обучение по консулска дипломация към Дипломатическия институт. Доктор по специалността военнополитически проблеми на сигурността при Военна академия „Г. С. Раковски“ с теза на тема „Енергийната компонента при решаване на Кипърския въпрос“. Притежава експертиза в областта на политическите, икономическите, консулските, образователните, медийните и протоколните въпроси.

Операции за репатриране на граждани на Казахстан, Таджикистан и Узбекистан, присъединили се към Ислямска държава

Явор Райчев

Резюме

Един от най-широко дискутираните въпроси след териториалния и военния разгром на Ислямска държава е съдбата на чуждестранните бойци и техните семейства. Повечето държави от ЕС не смятат да репатрират бойци, позовавайки се на различни обстоятелства, свързани със сигурността, като ги оставят в ръцете на сирийското и иракското правосъдие. Резервите към жените и децата също са големи. Това породило сериозни възражения особено от страна на Сирия, Ирак и Турция, които се страхуват, че не разполагат с достатъчно ресурси за осъществяване на програми за дерадикализация и че това ще доведе до израстване на едно ново, „второ“, още по-ожесточено поколение на джихада. Казахстан, Таджикистан и Узбекистан са едни от осемте страни, които демонстрираха намерение да репатрират, доколкото е възможно, изцяло своите граждани. Това бе осъществено в рамките на операции, които комбинираха усилията на дипломати, социални работници и специални служби. Настоящата статия анализира тяхното осъществяване и разкрива възможностите на дипломацията като инструмент за справяне с последствията на мащабни хуманитарни кризи, участниците в които са потенциална заплаха за международната сигурност.

Мигрантите в „Ислямска държава“

„Ислямска държава“ (ИД), определяна от някои като хибрид между терористична организация и революционна държава, а от други – като псевдодържава, успя да отиде „отвъд териториалния контрол и политическата власт и да достигне до понятието за инженеринг на едно ново общество, с различни социални и културни норми“. (Berti & Osete, 2015). Това е една от причините, поради които успя да привлече в редиците си не по-малко от 41 490 чуждестранни граждани от 80 страни, една четвърт от които – съответно 4761 (13%) и 4640 (12%) – бяха жени и непълнолетни. От браковете, сключени на място, се родиха не по-малко от 730 деца; 60% от тях имат за майки жени чужденки. (Cook & Vale, 2018). Това е една от най-големите концентрации на чуждестранни бойци, познати в най-новата история.

Потокут от мигранти особено се активизира след месец юни 2014 г., когато в последния ден на свещения за мюсюлманите месец Рамадан лидерът Омар ал Багдади обяви създаването на Халифата. Значителна част от мъжете мигранти отпътуваха към Сирия и Ирак със семействата си, а жени от целия мюсюлмански свят, под влияние на агресивната пропаганда на ислямистите, извършиха самостоятелна хиджра (преселване), осъществявайки мечтата си да живеят в

общност със споделени правове и морални норми или с надеждата да създадат семейство и да реализират своята женска мюсюлманска идентичност такава, каквато я разбират. Някои от тях се присъединиха към женската бригада „Ал Кханса“ (в превод – Чипоносата, считана за една от най-известните поетеси в арабската литература. Има цитати, че Мохамед се срещнал с Ал-Кханса, когато племето ѝ отишло при Пророка, за да му засвидетелства, че приема исляма. По това време, вероятно 629 г., тя вече била много възрастна. Мохамед харесал нейните елегии и се отнесъл към нея много добродетелно), изпълняваща ролята на правозащитна и санкционираща единица, натоварена да следи за публичното поведение и грес кода на жените, а според някои сведения – и за общежитията на жените, поставени насилно в условията на сексуално робство. Други се посветиха на своята учителска или медицинска професия или ревностно прокарваха ПР-стратегията на терористичната организация. (Gap & all., 2019) В същото време ДАЕШ лансира и програмата наречена „Лъвчетата (или вълчетата) на Халифата“ (Vale, 2018), насочена към обучение и възпитание на намиращите се в зоната на конфликта деца в абсолютна лоялност към принципите на джихадизма, както и към социализацията им – в това число и чрез участие в убийства и обезглавяване на пленници и заложници – в духа на крайното насилие, насочено срещу „неверниците“. (Mahmood, 2016).

След териториалния разгром на халифата

След освобождението на сирийския град Ракка, който беше столицата на чуждестранните бойци от ИДИЛ през лятото на 2017 г., мнозина терористи заедно със семействата си се оттеглиха в северозападната част на Сирия. Те бяха задържани и въдворени в импровизирани затвори под контрола на Сирийските демократични сили, оглавявани от кюрди. Около 10 000 мъже (по други сведения, 12 000 (BBC, 2019)) са въдворени в отделна мрежа от места за задържане; приблизително 2000 от тях са не-сирийци и не-иракчани. Разпределени са в 7 затвора в южните околности на Ракка. Жените и децата, кръвно свързани с бойците, са поместени в три лагера: al-Hol, Roj и Ain Issa. В Al-Hol са настанени около 70 000 души (въпреки че той е предназначен за 10 000), от които приблизително 30 000 са иракчани и 11 200 са чужденци от 54 различни националности. Деветдесет процента от тях са жени и деца. At Roj е убежище на около 1700 човека, от които 1200 са чужденци. Ain Issa, на 45 км северно от Ракка, беше дом за 12 900 човека, в това число 950 не-сирийци. Около 3000 деца са непригнужени. (ICG, 2019). По данни на хуманитарната организация „Save the Children“, в трите лагера се намират около 9500 деца на родители, свързани с ИД. Те са от 40 националности, като приблизително половината са под 5-годишна възраст (BBC, 2019). Откакто Турция започна операцията „Извор на мира“ през месец октомври 2019 г., около 1500 жени, свързани с ИД, са били преведени в Ирак, от лагера Ал Хол в предградията на Хасака. Други твърдят, че жените на бойците от ИД са транспортирани към южна Сирия, а трети смятат, че местонахождението им е неизвестно.

Има ли път назад?

След териториалния разгром на ИД, проблемът за съдбата на мигрантите

се превърна в истинско предизвикателство пред международната сигурност; предизвикателство, което до този момент няма единен успешен отговор. Потокът вече тече назад – в страните си са се завърнали 7366 души, като мъжете са 79%, жените – 4%, а децата – 17%. (Cook & Vale, 2018), а в ада на лагерите расте следващото, много по-ожесточено и непримиримо поколение джихадисти.

Като цяло, в политическия дебат се оформиха няколко предложения за решение.

Най-непопулярна се оказва идеята за създаването на международен трибунал, лансирана официално най-напред от Швеция в началото на месец март 2019 г. с аргумента, че при терористични действия или военни престъпления виновниците трябва да бъдат съдени от международната общност, независимо къде са извършили престъпленията си. (Dangerfield, 2019). Предполага се, че това не само ще донесе справедливост за жертвите, но ще укрепи и доверието на хората в правосъдието и международните организации. Финландия и още няколко страни споделиха тази позиция, която не получи широка международна подкрепа главно заради тромавата и скъпо струваща процедура.

През месец юни 2019 г. Върховният комисар на ООН за правата на човека (ВКБООН) Мишел Бачелет призова страните да репатрират членовете на семействата на чуждестранни бойци в Сирия. В обръщението си към Съвета на ООН за правата на човека в Женева Бачелет заяви, че те трябва да поемат отговорност за своите граждани. Този подход бе твърдо подкрепен от САЩ както и от някои пряко засегнати от конфликта страни като Сирия, Турция, Ирак и др., но Австралия, Канада и страните от ЕС не проявиха желание да го приложат. Американската подкрепа може да бъде обяснена с факта, че САЩ са в относително по-добра позиция, тъй като броят на бойците на глава от населението е по-нисък, отколкото в редица европейски държави. От друга страна, контингентът, с който разполагат на място, е в състояние да им предостави по-сигурни сведения за всеки репатриран. Силното военно присъствие и присъствието на разузнавателни агенции създава по-голяма безопасност за дипломатите, натоварени с репатрирането, и ги излага на далеч по-малки рискове. Освен това, Съединените щати се радват на редица юридически предимства, тъй като устройството на законодателната им система дава възможност репатрираните да бъдат осъдени – това е възможно даже само ако съпруга е пътувала при съпруга си, намиращ се в зоната на конфликта.

Поведението на страните от ЕС също е обяснимо. Първо, страхът от връщането на терористичните бойци и техните семейства е обоснован – става дума за лица, живели в социална среда на насилие и активно упражнявали насилие. Никой не може да даде гаранция, че те са се отърсили от радикалната идеология и няма да организират терористични актове „у дома“. Второ, репатрирането е свързано с излагане на опасност на дипломати, военни, социални работници, медицински лица и други – акт, който общественото мнение в малко страни би подкрепило. На трето място, репатрирането предполага процес на активна дипломатическа комуникация между правителствата и управата на лагерите, контролирани от кюрди, което би легитимирало исканията на кюрдската общност за автономност и независимост – резултат, който повечето страни се

стремят да избегнат. Най-сериозният проблем, обаче, си остава неподготвеността на националните съдебни системи да санкционират присъединилите се към чуждестранна терористична организация, както и опасенията, че веднъж задържани, те ще бъдат освободени, без да понесат необходимото наказание.

Така се оформи вторият възглед – членовете на „Ислямска държава“ да бъдат съдени там, където се предполага, че са извършили престъпления по времето на Халифата, като повечето западни страни запазиха за себе си само правото да се борят срещу безразборното произнасяне на смъртни присъди. Подобно решение също крие определени рискове. Най-напред, възникват сериозни съмнения в качеството на правораздаването в двете изтощени от войната страни. Известни са случаи на липса на преводачи, на осъждане на малолетни лица и жени на тежки наказания, при грубо нарушаване на съдебните процедури като липса на преводач, адвокат и други. Освен това, провеждането на справедлив съдебен процес изглежда малко възможно на територията на страни, страдали в продължение на 5 години от издевателствата на ислямистите. Поради изброените причини мнозина смятат, че „такъв съд би оставил нуждите на жертвите неугнетворени, би застрашил перспективите за помирение в Ирак и Сирия и би рискувал допълнително да подкопае и без това крехкото доверие в международното правосъдие“. (Pax for Peace, 2019).

Третата възможност е свързана с репатрирането на мъжете мигранти (повечето от които, но не всички, могат да бъдат окачествени като чуждестранни терористични бойци по смисъла на международното законодателство) и техните семейства. И тук нещата не потръгнаха добре. Изследване на общественото мнение, обхванало 1634 австралийски граждани, показва, че 59% от респондентите са против връщането на жените и децата, докато само 36% подкрепят тази мярка (Australian Associated Press, 2019). По този повод ясно ориентираният „The Courier Mail“ писа: „Не Австралия пренебрегва тези деца. Техните собствени майки избраха живот в условията на терора за техните семейства. За бедните им деца... Много интересно. Левицата настоява да третираме жените като равни с мъжете във всички области на живота. Но стигне ли се до тероризма, те разглеждат жените като слаби жертви, които не са в състояние да вземат самостоятелни решения... Австралийските родители искат преди всичко да запазят сигурността на децата си от масови поражения при терористична атака. Защо те трябва да вярват, че хората, ..които обявиха война на нашата страна, са се променили?“ (Markson, 2019). Сходно е мнението на ползвателите на социалните мрежи: „Тези обучени в чужбина малки изроди ще бъдат абсолютно смъртоносни; политиците поставят нашите деца в сериозен риск [с връщането на децата на джихадистите] – писа жена във фейсбук.

Държавите членки на ЕС нямат единна позиция. През месец март 2019 г. Швеция заяви, че страната не е готова да приеме обратно децата от ИД, като за това съществува абсолютен консенсус между шведските политически партии. Така тя даде твърд отрицателен отговор на призива на Тръмп. (NEOnline, 2019). В Германия съдът задължи правителството да се ангажира с репатрирането на жените и децата, като с това сложи край на институционалните дискусии.

Премиерът на Холандия Марк Рюте, който през 2015 г. каза, че би предпочел да види холандските граждани – членове на ИД, да умират в пустинята, отколкото да се завърнат в страната, продължава да стои на тази позиция. 60% от холандците не само че го подкрепят, но са против връщането дори на деца под 6-годишна възраст. (Loveluck. L. et al., 2019). В същото време, Марион Ван Сан, изследовател в университета „Еразъм“ в Ротердам, написа книга за холандските и белгийските семейства в ИД, в която твърди, че само 10% от жените са възприели идеологията на „Ислямска държава“. Експерти в областта на наказателното право настояват Норвегия – но не и другите скандинавски държави – да върне децата и жените на джихадистите, тъй като нейното навреме променено законодателство няма да остави ненаказани извършените престъпления (BBC Monitoring European, 2019). Новината за репатрирането пороги остри спорове и в испанското общество. Според Карола Гарсия-Калво, главен изследовател по програмата за насилствена радикализация и глобалния тероризъм на Кралския институт Елcano, „жените...с мигрирането си, легитимираха проекта [на ИД]. Приеха дадената им роля да бъдат майки, съпруги и преди всичко, да възпитават следващото поколение джихадисти. В ръцете си държат много мощно оръжие“. (Requena, 2019). Подобно е мнението на Кристина Ангреу, ръководител на научния отдел на Разузнавателния център срещу тероризма и организираната престъпност: „Всички казват, че са заминали за Сирия, излъгани от своите съпруги, но истината е, че... по време на престоя си там са продължили да се държат като жени на бойци, възпитавайки децата в строго изпълнение на шариата, поради което става ясно, че не са сестри на милосърдието.“ (Requena, 2019).

Репатриране на членове на „Ислямска държава“ от Казахстан, Таджикистан и Узбекистан

На фона на тези дълбоки противоречия, няколко страни правят изключение. Казахстан, Таджикистан и Узбекистан са сред тях.

От самото начало на събитията в Ирак и Сирия, някои централноазиатски правителства проявиха желание да дадат на гражданите си възможност да се завърнат от зоната на конфликта. Трудно е да бъдат идентифицирани точните мотиви, като се има предвид, че тази мярка далеч не се ползва с безрезервната подкрепа на общественото мнение. Подобна нагласа може би е свързана с утвърдените на ранните етапи на този процес наративи на авторитарни режими, а именно: „твърденията за участието на наши граждани са фалшиви“ и „твърденията за участие на наши граждани са провокация“. Когато, след появата на текстове, снимки и видео в чуждестранните средства за масова информация и социалните мрежи, отрицанието стана невъзможно, проправителствената преса наложи други парадигми: „нашите граждани са били заблудени“ и „тероризмът е напълно привнесено явление и не е свързан с политическите условия, създадени от управляващите елити.“ В последствие информацията започна да придобива по-систематичен и обективен характер, като представи проблема в цялата му дълбочина и сериозност, а агенциите за безопасност и гражданското общество обединиха усилията си за справяне с това предизвикателство.

След като призна, че негови граждани са се присъединили към „Ислямска държава“, правителството на **Казахстан** започна да провежда последователна политика на репатриране. Между 2016 г. и 2018 г. в страната са върнати 27 семейства (Nur.kz, 2018). Броят на желаещите да се върнат се увеличи след военните поражения на ИД през 2018 г. Именно тогава започна повеждането на операцията за масово репатриране, наречена „Жусан“, което в превод означава „Горчив пелин“. В казахския фолклор това растение е символ на носталгията и мъката по родния край. Операцията се проведе на три етапа, като първият, инициран по предложение на бившия президент Нурсултан Назарбаев, се осъществи на 5-6 януари 2019 г. след петмесечна предварителна подготовка. В резултат бяха репатрирани 47 граждани (30 деца, 6 жени и 11 мъже), като пълнолетните лица са от районите на Астана (Нур Султан), Алмати, Атирау, Западен Казахстан, Караганда и Мангистау. Благодарение на дипломатическите усилия на казахстанската дипломация, беше постигната договореност за секретна зона на сигурност в Сирия (като тази договореност имаше продължителност не повече от няколко часа), където са събрани подлежащите на репатриране граждани. След успешното приземяване в рамките на този срок, казахстанските военни и бойци от специалните части извършиха успешно евакуацията. (Смайыл, 2019)

Вторият етап на операцията стана известен като „Жусан-2“. Поради големия риск тя бе извършена при спазване на максимални мерки за сигурност. На 10 май 2019 г. президентът Касим-Джомарт Токаев направи изявление за евакуацията на 231 казахстанци от Сирия, като заяви, че тя е проведена по негово заповед. Сред евакуираните бяха 156 деца, 59 жени и 16 мъже. От 156-те деца, върнати този път, 107 са под 7-годишна възраст, 43 са между 7 и 12 години, а 6 са над 12 години. Осемнадесет деца са пълни сираци, чиито родители са в неизвестност, а някои са тежко ранени. Част от пълнолетните лица бяха без паспорти, вероятно в определен момент умишлено унищожени или неволно загубени. Децата, родеи на териториите, контролирани от ИД, не разполагаха с никакви документи.

Министерството на външните работи на Казахстан предостави консулска, правна и логистична подкрепа за операцията. На 11 май същата година Духовната администрация на казахстанските мюсюлмани апелира към гражданите на Казахстан да проявяват милосърдие към съпругите на онези бойци, които са били заставени насилва да се присъединят към терористичната организация. (Ашимов, 2019). Веднага след връщането, 16 мъже и 4 жени бяха арестувани по подозрение за участие в терористични действия по време на пребиваването им в Халифата. Останалите 55 жени с деца са настанени в специален адаптационен център близо до Актау и се намират под карантин. Те също са проверени за участие в терористични дейности. След карантината жените и децата ще отпътуват до родните си места. (Караван, 2019). По информация на Министерството на външните работи, хуманитарната операция се е осъществила с логистичната подкрепа на САЩ и Сирийските демократични сили. (Ашимов, 2019)

От 28 до 31 май Казахстан евакуира 171 деца и 67 жени от територията на Сирия като част от третия етап на хуманитарната специална операция

„Жусан-3“. В резултат на усилията през трите етапа, 357 деца бяха върнати от зоните на войната в родната си. (Sputnik Kazakhstan, 2019)

На 29 ноември 2019 г. се проведе операция „Русафа“, в резултат на която се завърнаха 14 деца, чиито бащи, замесени в терористична дейност, са загубили живота си в зоната на конфликта, а майките им получиха доживотна присъда, която излежават в различни иракски затвори. Най-малкото дете е на година и половина, най-голямото – на 13 години. Някои от тях са родени в затворнически килии. Операцията е договорена с иракските власти и носи секретен характер. Нейната подготовка продължава повече от половин година, тъй като Ирак изисква като условие за освобождаване доказателства за гражданство на родителите. Тъй като документите им умишлено или случайно са унищожени, казахстанското МВНР организира ДНК анализ, в резултат на който са идентифицирани живи роднини. Специалният самолет се приземява в Багдад, където децата пристигат с автобус. Първоначално са настанени в рехабилитационен център, а в последствие ще бъдат предадени на свои роднини. Операцията е с най-висока степен на секретност и е координирана от Министерството на външните работи. (Павлодар ТВ, 2019)

Предвижда се двете операции да имат продължение.

Според Министерството на външните работи на **Таджикистан** 1899 граждани са заминали за Ирак и Сирия. Повече от 250 са взели семействата си. (Ахбор, 2019). Към края на 2019 г. в сирийските лагери са се намирали не по-малко от 575 членове на семейства на бойци от ДАЕШ. Около 90 от тях са жени, 200 са момичета и повече от 240 са момчета. Децата са на възраст от 1 до 17 години. 134 са родени през последните две години. Повечето от тях са кръгли сираци. Тази статистика не е окончателна, като истинската цифра може да се окаже много по-голяма. (Радио Озоди, 2019). Смята се, че около 30 жени и деца се намират в лагера Родж и около 400 – в лагера Ал Хол. Около 43 жени излежават присъди в сирийските затвори (Мумин, 2019). Още в началото на 2019 г. министърът на външните работи даде уверения, че децата ще бъдат върнати в Таджикистан. Той съобщи, че 75 родители са дали съгласие за репатриране. (Ахбор, 2019). На 30 април от зоната на конфликта бяха изведени 84 деца на членове на терористичната организация, като майките на повечето са осъдени за тероризъм в иракските затвори. (Радио Озоди, 2019). По ганни на министъра на здравеопазването, 44 деца на възраст от 1 до 5 години са прехвърлени в детски дом, а 33 са разпределени в интернати и детски градини. Постепенно се изготвят личните им документи и децата ще бъдат предадени на техните роднини. Според официалната преса този акт на правителството е посрещнат с ентузиазъм от обществеността. Медиите твърдят, че 35 семейства са кандидатствали за осиновяване, няколко близки и далечни роднини – за настойници. В официално заявление заместник-председателят на Комитета по проблемите на жените, г-жа Мархабо Олими, твърди, че жените, отпътували за Сирия и Ирак, не са престъпници, а жертви: „Таджикските жени са послушни, те са заминали по настояване на съпрузите си. За съжаление, повечето от тях получиха доживотни присъди. Ако не е възможно да ги върне,

комисията ще се опита да смекчи поне наказанието им.“ (Попов, 2019) Това е и официалната позиция на правителството. (Матвеева, А & Файзуллаев, Б., 2017). Но според Комитета за семейството и жената в Сирия, през 2015 г. в страната е имало 12 таджикски бойци. (Радио Озоди, 2015). До края на 2019 г. 13 гражданки на Таджикистан бяха осъдени за участие в ИД от Багдадския съд. Дела са завеждани срещу тях и в родината им. (ФЕРГАНА, 2018). Както личи от приведените данни, жените могат да се окажат както в ролята на жертва, така и в ролята на агресор.

Узбекистан е третата след Казахстан и Таджикистан централноазиатска държава, която изтегли гражданите си от зоната на конфликта. Операцията под название „Добро“ се проведе в свещения за мюсюлманите месец Рамадан. Самолет със 165 пътници на 30 май 2019 г. върна в Ташкент 106 деца и 48 жени. Сред евакуираните има двама мъже, за които няма информация. По този повод президентската пресслужба заяви, че правителството ще оказва медицинска, психологическа, материална и морална помощ на заблудените в чужбина, които са преминали през трудни житейски изпитания. Ще бъдат създадени условия за връщането към нормален спокоен живот и за социална интеграция, достъп до образование и други социални придобивки, включително жилища и работа. (Радио Азаттык, 2019). На свой ред, Министерството на външните работи на Узбекистан потвърди готовността си да помогне на граждани, намиращи се в зоната на бойните действия в Близкия изток: „Считаме за важно да се разбере, че всички наши сънародници в чужбина са под закрилата на Република Узбекистан и държавата полага всички усилия за осигуряване на техните права и интереси“ (Енисеев, 2019). Операцията приключи успешно, след като на 19 май 2019 г. кюрджските власти в град Камишли прехвърлиха подлежащите на репатриране лица в ръцете на узбекски дипломати.

На 10 октомври 2019 г. по нареждане на президента на Узбекистан беше успешно реализирана операцията „Добро-2“. Със специален полет в Ташкент бяха върнати 64 деца, включително 29 момчета и 25 момичета; 14 не са достигнали тригодишна възраст; 2 са сираци. Майките на повечето са осъдени за терористични престъпления и държани в затворите в Ирак. Съдбата на бащите, ако са живи, е подобна. Узбекистанското правителство успя да получи съгласието на майките за извеждане на деца от зоната на конфликта и да ги върне в страната, където за тяхното ресоциализиране са изготвени специални програми (Каравансарай, 2019)

Значение за България

Какви са уроците за България от дипломатическите операции за репатриране, проведени от трите централноазиатски държави?

Първо, отчитайки тенденциите сред наскоро обрънатите в исляма общности у нас, както и на нестабилната обстановка в мюсюлманския свят, може да се заключи, че проблемът за репатриране от зони на конфликти може да се окаже актуален и за нашата страна. Това изисква отлично познаване не само на международните, но и на вътрешно-политическите процеси.

Второ, в търсенето на изход от неординарни ситуации трябва да се използва широка палитра от средства – като се започне от тези на официалната дипломация и се свърши с тези на гражданската дипломация или multi-track diplomacy.

Трето, когато става дума за участници във външни терористични организации, решението трябва да се взема случай за случай и, при нужда, да се осъществи операция за репатриране за някои или за всички, тъй като оставянето на чуждестранни бойци в зоната на конфликта също повишава многократно рисковете за международната и националната сигурност в бъдеще.

Четвърто, пречка пред репатрирането може да се окаже и сравнително малкият институционален и дипломатически потенциал в засегнатите от тероризъм места, с които България разполага. Един възможен изход е заздравяване на сътрудничеството на място с дипломати от ЕС, НАТО и други заинтересовани страни.

Пето, България не разполага и би трябвало да пристъпи към разработването на програми за де-радикализация и отказ от терористично насилие (*disengagement*), тъй като те са в основата на реинтеграцията на лица, изповядващи крайни възгледи за политическото насилие. Случаят с пловдивския ученик показва всички дефицити и тесни места на системата в това отношение.

Шесто, българското законодателство трябва да бъде променено така, че да гарантира справедливо наказание за граждани на страната, присъединили се към чуждестранни терористични организации.

Седмо, опитът на трите централноазиатски гържави показва, че дипломатическите операции за репатриране могат да бъдат отличен инструмент за справяне с последствията на мащабни хуманитарни кризи, участниците в които са потенциална заплаха за националната и международната сигурност.

Осмо, България би могла да наблюдава внимателно ситуацията в Казахстан, пренасяйки добрите практики, за да бъде по-подготвена в бъдеще, ако и когато ситуацията го налага.

Библиография:

1. Australian Associated Press. (21.10.2019). Most Australians say ISIS brides and their children SHOULDN'T be allowed to come home. *Main Online*. Източник: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7598087/Most-Australians-say-ISIS-brides-children-SHOULDNT-allowed-come-home.html>
2. BBC. (30.12.2019). No unity in Denmark over women, children allegedly held in Syria camp. *BBC Monitoring Europe - Political Supplied by BBC Worldwide Monitoring*. Източник: <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5W3N-7Y11-DYRV-308N-00000-00&context=1516831>
3. BBC. (09.10.2019). Почему вторжение Турции в Сирию грозит возрождением „Исламского государства“? Източник: <https://www.bbc.com/russian/features-49984377>
4. BBC Monitoring European. (30.05.2019). Expert says strong laws enable Norway to repatriate IS women. Източник: <https://search.proquest.com/docview/2231781866/40CD5B29EDB74DBCPQ/203?accountid=14542>

5. Berti, B., & Osete, A. B. (2015). "Generation War": Syria's Children Caught between Internal Conflict and the Rise of the Islamic State'. *Strategic Assessment*, 18(2), 49.
6. Cook, J., & Vale, J. (2018). *From Daesh to Diaspora: Tracing the Women and Minors of Islamic State*. London: ICSR.
7. Dangerfield, K. (07.03.2019). Sweden calls for international tribunal to prosecute ISIS fighters for war crimes. *Global News*. Източник: <https://globalnews.ca/news/5030128/sweden-international-tribunal-isis-fighters/>
8. Dolz, P. (29.10.2019). La Fiscalía, remisa al retorno de las españolas del ISIS. *El País*. Източник: https://elpais.com/politica/2019/10/25/actualidad/1571994341_453477.html
9. Gan, R., & all., e. (2019). Change is the Only Constant: The Evolving Role of Women in the Islamic State in Iraq and Syria (ISIS). *Journal Women & Criminal Justice*, 29(4-5), 204-220.
10. ICG. (2019). *Women and Children First: Repatriating - Middle East Report N°208*. ICG.
11. Loveluck, L. et al. (23.12.2019). How ISIS women and their children are being left stranded in the desert. *Washington Post Blogs*. Източник: <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5XTD-S6W1-DXKP-J19G-00000-00&context=1516831>
12. MacDiarmid, c. (26.03.2019). In a Syrian camp for ISIS supporters, a Belgian vows she made a huge mistake. (The National). Източник: <https://advance.lexis.com/documentprint/documentprintclick/?pdmfid=1516831&crd=24afe3b9-7b07-439c-b329-3c681567a1d2&ecompr=13c5k&prid=ea838c7b-443f-4caa-b151-0562e9e59d09>
13. Mahmood, S. (2016). "Cubs of the Caliphate": The Islamic State's Focus on Children. *Counter Terrorist Trends and Analysis*, 8(10), 9-10.
14. Markson, S. (23.11.2019). Brides of jihadis deserve no pity. (The Courier Mail). Източник: <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5XJT-3FW1-F0JP-W0N7-00000-00&context=1516831>.
15. NEOline. (13.03.2019). Sweden is reluctant to repatriate ISIS children.
16. Nur.kz. (24.12.2018). "Если мы не умрем, то выберемся в лагерь": казахстанка о жизни в Сирии (Bugeo). *Nur.kz*. Източник: <https://www.nur.kz/1769956-esli-my-ne-umrem-to-vyberemsa-v-lager-kazahstanka-o-zizni-v-sirii-video.html>
17. Pax for Peace. (2019). *ISIS-only tribunal: selective, politicised justice will do more harm than good*.
18. Requena, P. (23.11.2019). El regreso de las yihadistas españolas : ¿una amenaza para la seguridad nacional? *rte*. Източник: <http://www.rte.es/noticias/20191123/regreso-yihadistas-espanolas-amenaza-para-seguridad-nacional/1992434.shtml>
19. Sputnik Kazakhstan. (01.06.2019). "Жусан-3": 171 ребенок эвакуирован из Сирии в Казахстан - Bugeo. *Sputnik Kazakhstan*. Източник: <https://ru.sputniknews.kz/society/20190531/10342474/zhusan-171-rebenok-evakuaciya-syria-kazakhstan.html>
20. Vale, G. (2018). *Cubs in the Lions' Den: Indoctrination and Recruitment of Children Within Islamic State Territory*. London: ICSR.
21. Ахбор. (02.12.2019). МИД: 92 ДЕТЕЙ И 43 ЖЕНЩИН ИЗ ТАДЖИКИСТАНА НАХОДЯТСЯ В ИРАКЕ. *Ахбор*. Източник: <https://akhbor-rus.com/-p1767-162.htm>
22. Ашимов, А. (03.06.2019). Казахстанцы: дети из «Исламского государства», спасённые в Сирии, «не виноваты». *Каравансарай*. Източник: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/03/feature-01
23. Енисеев, М. (11.06.2019). В Узбекистане началась реабилитация прибывших

из Сирии «жертв обмана». *Каравансарай*. Източник: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/11/feature-01

24. Караван. (17.05.2019). Казахстанские спецслужбы раскрыли подробности секретной операции “Жусан-2”. *caravan.kz*. Източник: <https://www.caravan.kz/gazeta/kazakhstanskije-specsluzhby-raskryli-podrobnosti-sekretnoj-operacii-zhusan2-540830/>

25. Каравансарай. (16.06.2019). *В Узбекистане началась реабилитация прибывших из Сирии «жертв обмана»*. Източник: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/11/feature-01

26. Мамвеева, А & Фаизуллаев, Б. (2017). *ЖЕНЩИНЫ И НАСИЛЬСТВЕННЫЙ ЭКСТРЕМИЗМ В ТАДЖИКИСТАНЕ*. ООН. Източник: <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2017/2017%20ro%20tajikistan%20final%20rus.pdf?la=ru&vs=512>

27. Мумин, А. (13.10.2019). Тагжикские женщины в лагерях Сирии: “Нам угрожает опасность”. *Радио Озоду*. Източник: <https://rus.ozodi.org/a/30214436.html>

28. Павлодар ТВ. (29.11.2019). 14 детей возвращено в Казахстан из Ирака. *Павлодар ТВ*. Източник: <https://pavlodartv.kz/ru/news/resmi/14-detei-vozvrashcheny-iz-iraka-v-kazahstan-1>

29. Попов, В. (10.10.2019). Возвращение без наказания? *Возвращение без наказания?* Източник: <https://odkb-info.org/news/tema-nomera/830/>

30. Радио Азаттык. (31.05.2019). Операция «Добро». Узбекистан вывез из Сирии и Ирака 156 своих граждан. *Радио Азаттык*. Източник: <https://rus.azattyq.org/a/uzbekistan-156-grazhdan-vyvezeny-s-blizhnego-vostoka/29973684.html>

31. Радио Озоду. (25.07.2015). Двенадцать тагжичек участвують в войне в Сирии и Ираке. *Радио Озоду*. Източник: <https://rus.ozodi.org/a/27151765.html>

32. Радио Озоду. (11.10.2019). Жизнь без ИГИЛ. Удастся ли адаптировать возвращенных детей из Сирии и Ирака? *Радио Озоду*. Източник: Жизнь без ИГИЛ. Удастся ли адаптировать возвращенных детей из Сирии и Ирака?

33. Смайл, М. (01.10.2019). Операция “Жусан”. Почему казахстанцы уезжают в Сирию и как возвращаются домой. *Tengrinews*, pp. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/operatsiya-jusan-pochemu-kazhstantsyi-uezjayut-siriyu-kak-361135/.

34. ФЕРГАНА. (20.09.2018). Багдаский суд приговорил севятерых тагжикистанок к длительным срокам за участие в ИГ. *ФЕРГАНА*. Източник: <https://www.fergananews.com/news/32844>

Явор Райчев е стажант-аташе в Министерството на външните работи, понастоящем назначен в Дирекция „Близък изток и Африка“, и участник в 15-ия Основен курс по дипломация за младши дипломати, организиран от Дипломатическия институт за последния випуск стажант-аташета на Института – „Марко Балабанов“. Завършил е магистратура по Международни и европейски отношения от Линшьопингския университет и е докторант в Гранадския университет. Експерт по въпросите на сигурността и тероризма, с редица публикации в международни списания в сферата на тероризма, радикализацията и хибридната война.

Испания и България: 110 години дипломатически отношения – една възможност да се замислим за бъдещето

Н.Пр. Алехангро Поланко Мата

110-годишнината от установяване на дипломатически отношения между България и Испания ни дава възможност да преосмислим нашата обща история, както и да се замислим за нашето бъдеще като приятелски страни и членове на Европейския съюз в контекста на новите предизвикателства и промяната.

Като посланик на Испания в България, отбелязването на такова важно събитие означава огромна чест и отговорност. Моя основна цел ще е да се активизират отношенията между двете страни във всички области – политическата, икономическата и културната, да се популяризира образът на Испания и нейното богато и разнообразно наследство сред българското общество, и по-специално – сред повече от 21 000 изучаващи испански език в България.

Въз основа на тези идеи, бих искал да представя един по-задълбочен поглед върху близостта на нашите две страни в социален, икономически и човешки план, както и върху нашата история и предстоящото ни общо бъдеще.

История на дипломатическите отношения между Испания и България

Българският народ – с названието „българи“ – се споменава за пръв път в испанските книги от 13-ти век. В прочутата „Обща хроника за Испания“ (*Crónica General de España*) от времето на Крал Алфонсо X Мъдрия вече се споменава и България. Но независимо от това, през следващите векове испанската дипломация и официалните ѝ контакти с балканските страни са доминирани от конфронтацията с Османската империя.

Както пише посланик Мигел Анхел Очоа Брун в статията си, озаглавена „Испанските дипломатически отношения в Югоизточна Европа през съвременната епоха“, договорот между Испания и Турция, сключен през 1782 г. между Карлос III Испански и султан Абдул Хамид, представлява повратен момент в дипломатическите отношения. Въз основа на този договор се създава постоянно испанско дипломатическо представителство в Истанбул. А самият договор бележи началото на нова ера в отношенията между Испания и Османската империя.

Проф. Виктор Моралес Лескано подчертава неутралитета на испанската външна политика през 19-ти век – през който период целият регион се трансформира в политическо отношение. Все пак, продължава да е налице интерес в някои области, като търговията, дипломацията и военните контакти. В този контекст бих искал да спомена почетното испанско консулство във Варна, основано през 1877 г., мисията на генерал Хуан Прим през 1855 г., творбите на журналиста Хосе Луис Пейсер от 1877 и 1878 г., публикувани в сп. „Илюстра-

ции от Испания и Америка“, както и статиите на последния испански министър-председател – Емилио Кастелар, публикувани в „Международна хроника“.

През първата четвърт на 19-ти век Испания установява дипломатически отношения с новата гръцка независима държава. А през последната четвърт на 19-ти век, заедно с развитието на борбата за независимост на балканските държави, Испания засилва своето официално присъствие в този регион.

В своя чудесна неотдавнашна статия проф. Венци Николов обяснява причините за установяване на дипломатически отношения в този период. Всъщност, след Декларацията за независимост от 1908 г. от страна на българския цар Фердинанд I, Испания признава новото българско царство. А двамата министри на външните работи – Айендесаласар и Паприков си разменят поздравления.

През месец януари 1911 г. временно управляващият в Букурещ – Мануел Мултего и Кортина, акредитиран в царство България и Сърбия, връчва акредитивните си писма на българския цар Фердинанд I. По думите на Мултего, царят заявил, че „бленува да види сърдечните и спокойни отношения, съществуващи между двата полуострова на двете крайни точки на Европа, да стават все по-близки и всеобхватни“.

През октомври 1915 г. Испания открива своя дипломатическа легация в София. За пълномощен министър е назначен Диего Сааведра и Магдалена. До 1933 г. обаче българската страна не открива свое представителство в Магрид, въпреки че през 1923 г. Георги Радев е акредитиран като пълномощен министър в Испания, с резиденция в Рим.

През 1933 г. Луис Тобио Фернандес е назначен в испанската легация в София, където остава до 1937 г. В своята книга „Спомени на един дипломат с интервал в кариерата“ (*Recuerdos de un diplomático intermitente*) той разказва интересни спомени от престоя си в България. Описва също доста интелигентно и с тънко чувство за хумор дипломатическия живот в София.

След Тобио се изреждат още няколко временно управляващи (Виктор Арангеги и Себастиан де Ромеро Родригес) до пристигането през 1940 г. на посланик Хулио Паленсия. Паленсия остава на този си пост до 1943 г., а по време на своя мандат помага за защитата на Сефардската общност в този регион. В резултат на това се насърчава процедура за признаването му за Праведник сред нациите. От 2010 г. насам Софийската община и Испанското посолство в София са почели паметта му с две паметни плочи. А в книгата си “Отвъд служебните задължения” (*Más allá del deber*) Хосе Антонио Лисбона е описал подробно важната роля на посланик Паленсия.

Към края на Втората световна война двустранните контакти са първо замразени, а по-късно – на 25 април 1946 г., двете страни преустановяват дипломатическите си отношения. А още на 14 март 1939 г. Испания вече е съобщила за преустановяване на дейността на своите консулства в Пловдив, Русе, Бургас, Варна и София.

Реципрочното отваряне на търговски и консулски представителства в Магрид и София през 1970 г. е първата стъпка към нормализация на отношенията. На 26 януари 1977 г. дипломатическите отношения са възстановени на

ниво посолства. Крум Босев е първият български посланик в Испания (който представя акредитивните си писма на 5 май 1977 г.), а на 23 юни същата година Хосе Мария Триас де Бес става първият испански посланик в София.

През 90-те години на миналия век отношенията между България и Испания бележат значителен напредък. Първият Договор за приятелство е подписан през 1993 г., а от 1997 г. насам отношенията между двете страни получават нов тласък, който съвпада с преговорите за присъединяване на България към ЕС.

Испания оказва подкрепа на България и по време на преговорите ѝ за членство в НАТО, ЕС и ОИСР. А след влизането на страната в Европейския съюз Испания въвежда много бързо политика на „свободно придвижване на работници“, която допринася значително за взаимоотношения между двете страни. В рамките на Европейския съюз Испания подкрепя България и за присъединяването ѝ към Шенген и Евроразоната.

Освен това, двустранните отношения укрепват допълнително в резултат на редица предприемчиви „туининг“ програми в България. А отделните аспекти на работата в областите „Правосъдие“ и „Вътрешни работи“ довеждат до създаването на мрежи от безценни контакти между администрациите в областта на съдебната система, прокуратурата, правосъдието и вътрешните работи на двете страни.

Този период на укрепване на отношенията и „взаимното откриване“ доведе до размяна на редица взаимни посещения, които започнаха с посещението на испанския министър-председател – по негова инициатива – в София през юли 1998 г., продължиха с посещенията на президента Стоянов през 1999 г. и на министър-председателя Костов в Мадрид на 14 декември 2000 г. А след тази размяна на посещения последваха и редица други взаимни контакти.

Триумфът на „Национално движение Симеон II“ /НДСВ/ на изборите, проведен на 17 юни 2001 г., както и последвалата номинация за поста министър-председател на една личност, толкова силно свързана с Испания, допринесоха допълнително за поддържането и по-нататъшното развитие на двустранните отношения на много високо равнище.

Техни Височества Кралят и Кралицата на Испания бяха на държавно посещение в България през 2003 г., което бе последвано от посещение в Испания от страна на българския министър-председател – Симеон Сакскобургготски. Оттогава насам се обменят редовно официални посещения между отделни личности и се поддържат контакти между двете страни.

Значителното развитие на двустранните отношения се наблюдава особено в областта на консулските отношения. През 2009 г. България отвори генерално консулство във Валенсия, през 2016 г. – почетно консулство в Севиля, а през октомври 2019 г. – генерално консулство в Барселона. След 2010 г. Испания отвори отново своето почетно консулство във Варна.

Двустранните отношения днес

Отношенията между България и Испания са отлични и се разширяват непрекъснато. На двустранно и на европейско равнище политическите контакти

са госта чести. В рамките на нашите обсъждания винаги присъстват културата, икономиката, търговията и туризмът.

Съществуването в Испания на голяма българска общност (според последната официална статистика – повече от 215 000 души, постоянно живеещи в страната, които се увеличават годишно с по 5 000) се счита за голям плюс, тъй като спомага за засилване на интереса в нашата страна както към българите, така и към българския език. А от това могат да се възползват както туризмът, така и търговията.

Най-голяма е българската общност във Валенсия, наброяваща 41 643 души, следвана от Кастилия и Леон с 38 521 постоянно живеещи българи, Магрид – с 32 457, Андалусия – с 22 082 и Каталуния – с 18 542.

Тези числа са причината за увеличаване броя на българските консулски представителства в Испания. Последното консулство, открито в Барселона, включва регионите Каталуния и Арагон. В момента в Барселона живеят 15 000 българи, а годишно около 90 000 други българи пътуват на почивка там.

В резултат на всичко това, Испания – заедно с Германия и Съединените щати, се превърна в третия по големина източник на парични преводи за България. А през 2018 г. обемът на тези преводи достигна 2.100 милиона евро (3,8% от БВП на страната).

До този момент двустранните икономически отношения между Испания и България се развиват много добре, въпреки че винаги може да се желае и повече. Испания е един от основните търговски партньори на България и един от водещите инвеститори в страната, а в същото време представлява и една от най-важните дестинации за икономическа емиграция от страна на българите. През 2018 г. Испания беше осмият по големина доставчик и деветият по големина клиент на България. Общият обмен вече надхвърли 2.000 милиона евро; испанският износ за България е на стойност 1 327.96 милиона евро, а вносът от България възлиза на 718.35 милиона евро. Що се отнася до инвестициите – в смисъл на натрупани запаси, испанските нетни натрупани инвестиции за периода 2004-2018 г. се увеличиха до повече от един милиард евро. Водещите в това отношение сектори включват недвижимите имоти, промишленото производство, услугите и възобновяемите източници на енергия.

В момента Испания е представена в България в различни икономически сектори. Най-голям интерес представляват железопътната инфраструктура и туризмът.

В България оперират няколко испански хотелиерски фирми, както и няколко пътни агенции. От еднакво значение са както туристическите потоци, така и честотата на полетите между двете страни (през 2018 г. 181 000 български граждани са посетили Испания, а през същата година 96 000 испански граждани са пътували до България). Един от най-гравните културни маршрути в света – Камино де Сантяго (*Пътят на св. Джеймс*) представлява голям интерес за българската общност в Испания.

Испания е представена в България също и в областта на енергетиката, най-вече – ядрената енергетика. В миналото няколко испански фирми за гос-

тавка на енергия, пряко свързани с ядрената енергия, участваха в различни проекти за преработка и третиране на радиоактивни отпадъци, както и за енергийна ефективност.

Според данни на Агенция InvestBulgaria, един от 100-те основни чужди инвеститори в България е испанската фирма ROCA. Мостът над река Дунав при Вигин-Калафат, който свързва България с Румъния, бе разработен от испанската фирма FCC и е известен със своето голямо значение (най-големият проект в областта на обществените поръчки, спечелен от Испания).

Все повече нараства интересът към отбраната, като тук целта е разработването на съвместни проекти в областта на Постоянното структурно сътрудничество (PESCO), както и чрез Европейската програма за промишлено развитие в областта на отбраната (EDIDP).

Освен това следва да споменем и някои други сектори от интерес за испанските компании, като например текстилната промишленост, жилищното строителство и водния сектор. В тези сектори Испания вече е доказала своя опит, който може да се окаже полезен за българските фирми.

Поддържа се стабилни връзки и в областта на културата. Класическата и модерна музика, езиците, киното, ТВ сериалите и спортът – всичко това са области от интерес за нас, в които испанската проодукция е високо ценена.

Литературата и преподаването на испански език остават основните елементи в нашето културно сътрудничество. През 1882 г. Христо Самсаров преведе на български език „Дон Кихот“, през 1961 г. испанският език бе вече включен в университетското образование, а през 1992 г. бе създадена и първата испанска двуезична секция в българска гимназия.

Спортът представлява също поле за сътрудничество. И двете страни са запалени по спорта, но най-вече – по футбола. В течение на дълги години български футболисти участваха успешно в наши испански отбори. А Фондация „Реал Магрид“ вече откри своето първо социално и спортно училище в България. „Испанската лига“ също присъства във вашата страна.

Чрез своя отдел „Образование“ испанското посолство, заедно с Института „Сервантес“ – представен в София още от 2006 г., участва редовно в организирането на културни събития. А благодарение на интереса, който обучението по испански език събужда у българите, вече над 20 000 младежи изучават езика в различни училища. В цяла България има 14 испански езикови гимназии, 150 училища с преподаване на испански език, както и 6 университета с катедра по испански език. През годините тези катедри по испански език вече са придобили изключителна значимост.

Научното сътрудничество има също много важна роля и за двете страни благодарение на испанско-българските проекти в Антарктида. Това сътрудничество започва през 1988 г. с първите български проучвания на континента и продължава да е все така активно благодарение на екипа на проф. Христо Пимпирев (испанската база „Хуан Карлос I“ се намира само на 4 км. от българската база „Св. Климент Охридски“). Поддържа се здрава традиция, изразяваща

се в сътрудничество в научната област (климатичните промени, геология и метеорология), логистиката и транспорта.

По повод отбелязването през 2020 г. на 110-годишнината от установяването на дипломатически отношения между двете страни, е разработена богатата програма с културни събития в различни области (музика, литература, театър, кино, конференции и спортни събития), планирани да се проведат в някои от по-големите градове на страната (София, Варна, Бургас, Велико Търново).

Поради ограничаването обаче на публичните събития тази година заради наложените санитарни мерки за борба с COVID-19, се наложи да отложим или да реструктурираме някои от тези дейности. Например, адаптирахме традиционното четене на „Дон Кихот“, което винаги се провежда на 23 април – Световният ден на книгата, и го проведохме като виртуално събитие, благодарение на приноса на известни български личности от различни области, които прочетоха фрагменти от световно известната творба на Мигел де Сервантес.

А официалната дата на установяване на дипломатическите отношения – 8 май, бе отбелязана със съвместна декларация на външните министри на двете страни – г-жа Захариева и г-жа Гонсалес Лая.

Общо бъдеще за съвместна работа

И двете страни гледат към бъдещето с оптимизъм. Ние сме наясно, че имаме общи интереси като държави членки на ЕС и НАТО, както и като страни, разположени в двата географски края на Европа. Бившият председател на Европейската комисия, Жан-Клод Юнкер, беше казал, че Европа се простира от Виго на Атлантическия океан – в най-западната част на Европа, чак до Варна на брега на Черно море – в най-източната част на Европейския съюз.

И двете страни представляват външна граница на Съюза и поради тази причина са „за“ обща миграционна политика, която да включва страните на произход, транзитните страни и страните на крайна дестинация. В това отношение общият отговор, както и сътрудничеството между всички държави членки на ЕС, стават все по-належащи, тъй като този въпрос може да излезе извън правомощията на отделните държави членки.

Оперативното полицейско сътрудничество между България и Испания е много успешно, най-вече в областта на борбата срещу трафика на наркотици и хора, срещу нелегалната търговия на културни ценности, както и по отношение на процедурите по екстрадиция.

Съществуват и други области на сътрудничество. Испания разполага с богат опит в контрола на трафика, борбата срещу тероризма и гражданската защита. А испанското Звено за спешна военна намеса (UME), което има добра репутация на европейско равнище, може да послужи за модел на България.

Както вече споменахме, и в миналото Испания е допринасяла за работата на българската съдебна система. България може да разчита на такова сътрудничество и в бъдеще. Затова насърчаването на посещения с учебна цел от страна на испански и български специалисти в съдебни институции на другата страна в рамките на т.нар. „триъгълно съдебно сътрудничество“ с Европей-

ската комисия, или обменът на добри практики между съдебните органи на двете държави, могат да се окажат от изключителна полза.

Но за да успеем да се справим с днешната безпрецедентна здравна и икономическа криза, причинена от COVID-19, ще са ни нужни сътрудничеството и солидарността на всички държави членки на ЕС. Това е глобална криза, обхванала всички страни по света, поради което се нуждае от общ и добре координиран отговор от страна на всички европейски партньори. Затова е необходим амбициозен план за възстановяване от страна на ЕС, финансиран заедно от всички. Фондът за възстановяване трябва да се съсредоточи най-вече върху туризма, тъй като това е секторът с изключително важна роля за икономиката и на двете страни (около 12% от БВП и 13% от заетостта), а самият фонд би трябвало да работи най-вече въз основа на грантове и трансфери, а не на заеми.

При обсъждането на новия бюджет на ЕС за периода 2020-2027 г., Многогодишната финансова рамка би трябвало да се заеме с корона-кризата, но и да запази в същото време европейските приоритети, включващи борбата срещу климатичните промени, цифровата стратегия на ЕС, както и една по-социална Европа. Тя трябва да се насочи също и към укрепването на здравните и социални системи, към инвестиции в научната дейност, към развитие и иновации (RDI), както и към задвижване на Европейския план в подкрепа на икономиката и заетостта.

Като членове на Групата „Приятели на сближаването“, изключително важно е да поддържаме и подкрепяме две основни политики: Общата селскостопанска политика и Кохезионната политика. Различията в доходите, както и регионалните различия в рамките на ЕС са ясни. И точно затова тези две политики трябва да заемат водещо място в следващия бюджет на Съюза. И не на последно място, финансирането на енергийния преход към неутралност на климата през 2050 г. не трябва да бъде за сметка на тези две политики. Нашите две страни са за справедлив енергиен преход, който да запази конкурентоспособността на всички засегнати икономически сектори.

В Испания и България вярваме, че Европейският съюз ще остане някак незавършен без присъединяването на региона на Западните Балкани, в който всички страни кандидатки следва да бъдат третирани според собствения им напредък. И това е важно не само за сигурността и стабилността на този регион, но и за цяла Европа.

Както вече споменахме, Испания подкрепи присъединяването на България към ЕС и, според мен, това беше едно чудесно решение. Тъй като показва, че общите интереси и близостта между нашите два народа са видими всеки ден, а още повече в това време на изпитание, в което живеем в момента.

Конференцията за бъдещето на Европа беше отложена заради пандемията и е още прекалено рано да се предвиди как тази криза ще се отрази на международните отношения. Въпреки това Испания би искала да направи някои първоначални разсъждения – в подкрепа на по-силното вътрешното сближаване в рамките на ЕС, както и в отговор на новите предизвикателства в следните ключови сектори:

- В светлината на гнешната обща тенденция срещу мултилатерализма, много по-важно от всякога е да заздравим ангажимента си, поет към него. Освен това, мултилатерализмът представлява наш основен фундамент. А споразуменията за партньорство и свободна търговия имат важна роля в това споделено усилие.

- Трябва спешно да засилим нашето сътрудничество за постигане на по-ефективна глобална стратегия в областта на общественото здраве, която би довела до нови политики и инициативи на международно, европейско и национално равнище.

- Мобилността и туризмът са основните предизвикателства, преодоляването на които ще запази целостта на Общия пазар. И единствено от нас зависи той да продължи да функционира.

- Принципът на концентриране на производството там, където е най-ефективно, което пък води до сложни вериги на стойността, ще бъде най-силно предизвикан от настоящата криза.

- Европейският съюз би следвало да извърши цялостна ревизия на цифровата рамка с цел разработване на съвременни технологични стандарти за съхранение на данни, гарантиращи защитата на личния живот и на гражданските права.

Заедно, ЕС и държавите членки би трябвало да осигурят необходимата политическа рамка за постигане на споразумение по всички тези предизвикателства, което пък ще изисква съвместни действия и общ отговор.

Не бих искал да завърша тези страници преди да благодаря сърдечно на всички дипломатически представители и държавни служители – както българи, така и испанци, които благодарение на своите усилия, призвание и личен ангажимент са допринесли, даже и в критични моменти, за историята на нашите взаимоотношения през тези 110 години. И са направили възможно днес те да са повече от отлични. Тази непрекъсната отгаденост, заедно с афинитета, обичта и приятелството, споделяни между нашите две нации, са най-добрата гаранция за запазване на нашите постоянни и силни връзки в едно дълго и обещаващо бъдеще.

Библиография

1. Actas Simposio Hispano-búlgaro. 90 Aniversario del Establecimiento de relaciones diplomáticas entre España y Bulgaria (08.05.1910). Embajada de España, Asociación de Hispanistas en Bulgaria, Departamento de Filologías Iberorrománicas. Sofia 2000.

2. 150 Años del Consulado Honorario del Reino de España en Varna. Издателство „Славена“, Варна 2017.

3. Българи и испанци, Тангра, София 2005.

4. Budev, Angel, Grabados Españoles de la Guerra Ruso-Turca de 1877-1878. Държавно издателство „Септември“ 1977.

5. Criado, Enrique, El Paraguas Balcánico: Un Paseo sin Protocolos, Madrid 2019.

6. De Courtois, Sébastien, Siméon II de Bulgarie, Un destin singulier, Flammarion, 2014.

7. González-Barba, Juan, y Pilarek, Grzegorz, Actas del Congreso “España y la cultura hispánica en el sureste europeo”, Ministerio de Asuntos Exteriores, Atenas 2000.
8. Lisbona, José Antonio, Más allá del deber, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, Madrid 2015.
9. Morales Lezcano, Víctor, España y la cuestión de oriente. Ministerio de Asuntos Exteriores, Madrid 1992.
10. Николов, Венцеслав, 110 години дипломатически отношения между България и Испания. 08.05.2020 Българско национално радио.
11. Ochoa Brun, Miguel Ángel, Historia de la Diplomacia Española. Volumen XII. Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación. Madrid 2017.
12. Pimpirev, Christo, Diarios de la Antártida. Prólogo Javier Cacho Gómez. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“ 2014.
13. Prim, Juan, Memoria sobre el viaje militar a Oriente presentada al gobierno de S.M. por... Juan Prim, Conde de Reus, Jefe de la Comisión de señores oficiales del ejército español, nombrada en 1853 para seguir y estudiar las operaciones de la guerra entre Rusia y Turquía, Madrid 1855.
14. Tobío Luis, Un diplomático Español en Bulgaria. Recuerdos. Selección y traducción Venceslav Nikolov, Centro de Investigaciones de los Búlgaros, Tangra, 2007.
15. Wagenstein, Angel, Lejos de Toledo. Traducción de Venceslav Nikolov. Libros del Asteroide, Barcelona 2017.

Александра Поланко Мата е извънреден и пълномощен посланик на Испания в България. Започва дипломатическата си кариера през 1987 г., последователно като директор по международните финансови институции за сътрудничество и развитие, по икономическите отношения с Източна Европа и по международните търговски отношения в Генералната дирекция за международни икономически отношения. По време на работата си в Министерството на външните работи е бил и заместник генерален-директор по човешките ресурси, генерален директор по Съвета на Фондацията Испания/САЩ, както и генерален директор на Външната служба. Заемал е също длъжността генерален директор на рибарските ресурси и аквакултурата в Министерството на околната среда, земеделието и морското дело. Заемал е дипломатически длъжности зад граница в Австрия, Словения и Мароко, както и посланически длъжности в Мавритания, Мали, Алжир и България.

30-годишнината от възстановяването на дипломатическите отношения между България и Светия престол

Богдан Паташев

Преди тридесет години, на 6 декември 1990 г., са възстановени дипломатическите отношения на България със Светия престол. Тази дата е водогел в отношенията ни дотолкова, че създава предпоставка за нормални и пълни двустранни отношения с реципрочно отваряне на дипломатически мисии, съответно на апостолическа нунциатура в София и на посолство на Република България при Светия престол със седалище в Рим. Друг важен елемент е, че след тази дата, без прекъсване досега, двете страни назначават извънредни и пълномощни посланици, като от българска страна пръв поема поста Кирил Маричков, след него Светлозар Раев, Владимир Градев, Валентин Божилов, Никола Калудов и Кирил Топалов, а от страна на Светия престол първи апостолически нунций в София е Марио Рици, последван от Бласко Франциско Коласо, Антонио Менини, Джузепе Леанца, Януариуш Болонек и, към днешна дата, Анселмо Гуиго Пекорари.

По въпроса дали на тази дата са установени или са възстановени дипломатическите отношения между България и Светия престол може да се спори и коментира задълбочено. По-добре е обаче този въпрос да бъде разискван в нарочни форуми, разделен на конкретни исторически периоди и засега да остане отворен за бъдещи специализирани проучвания.

Формалният повод за съставянето на тази публикация е 30-ата годишнина, но в това изложение ще се спрем на по-широката тема за отношенията на Светия престол с останалия свят. Тези отношения са добре познати на широката публика, но като всяка жива реалност търпят постоянно развитие и позволяват анализ и коментар във всеки един етап. Ще разгледаме многопластовата идентичност на Светия престол като субект в международните отношения и само ще маркираме, ще си припомним в тази връзка моменти от близкото и далечно минало на взаимоотношенията на България и Светия престол. Ще проследим тенденции в позициите и поведението на Светия престол изобщо, без да анализираме тясно и единствено двустранните отношения.

В рамките на международната общност Светият престол е разглеждан от специалистите като един от най-старите дипломатически участници. Папската дипломация се сочи често като първата дипломация в света, а чрез посреднически операции и директни действия на някои папи или техни емисари дипломатическият импулс на Светия престол е допринасял, а и днес се стреми да допринася по различни начини за изграждането на хармонично международно общество, като играе понякога уравновесяваща роля в сериозни кризисни ситуации, нуждаещи се от спешни и целенасочени интервенции.

Ще направим кратък преглед на факти, свързани с международната дей-

ност на Светия престол в историята, което ще ни помогне да разберем смисъла на съществуване на дипломатическа дейност, упражнявана от папите. Ще припомним съществували в миналото контакти между римската курия и България. По-нататък ще разгледаме сегашната уредба на структурите на Светия престол и Държавния секретариат, занимаващи се с отношенията с гържавите, за да се върнем накрая към примери от по-близкото минало на типична за Светия престол международна или двустранна дейност.

Светия престол или Ватикана

Преди да анализираме произхода и спецификите на папската дипломация, е необходимо да изясним един съществен въпрос, който може и създава объркване и неточности. Много често имената „Свети престол“ и „Ватикан“¹ се използват погрешно, сякаш са взаимнозаменяеми. Това припокриване е погрешно дотолкова, че Светият престол и Ватиканът играят различни роли както от религиозна, така и от политическа гледна точка. Това разграничение става още по-необходимо, когато става въпрос за отношенията с гържавите и международните организации. Всъщност субектът, който поддържа дипломатически отношения в рамките на международната общност, е Светият престол и той е субектът на международното публично право, атрибут, който освен всичко друго легитимира онези, които го притежават, да се отнасят към други участници със същото право. Светият престол е признат за субект на международното публично право много преди създаването на гържавата Ватикан, която съществува от подписването на Латеранските договори през 1929 г.

Още в ерата преди формиране на гържавите, когато папството упражнява своето надмощие над разпокъсана Европа, Папската гържава се радва на широко международно признание. След Вестфалския мирен договор от 1648 г., въпреки укрепването на националните гържави, папството не престава да влияе върху хода на международната политика. Когато след обединението на Италия папата загубва светската си власт, оставайки 60 години без никаква териториална независимост, той продължава да поддържа дипломатическите си представителства и да приема посланици от други гържави. По-късно Латеранските договори от 1929 г. предоставят на Светия престол малка, но достатъчна териториална база, която да гарантира занаяпред неговата независимост. Благодарение на този правен и териториален суверенитет папата, свободен от влиянието или евентуалната намеса на други гържави, може да упражнява функциите си на глава на Католическата църква и едновременно на гържавата Ватикан.

Новостта, внесена от Латеранските договори на международната сцена, е не толкова преопределянето на ново международно образувание, съществуващо отпреди, а само създаването на нова гържава. Следователно междуна-

1 Популярното название Ватикана, възприемано като име на гържава, не би следвало да се членува и изменя по род и число. Спорен би останал обаче въпросът дали правилното име е Ватикана, Ватикан или Ватикано. Според *Официален правописен речник на българския език*, БАН, Просвета, 2012, с. 23, т. 17.7.1.1., в основната си форма названието на гържавата е Ватикан (същ. име от мъжки род) и при членуване това собствено име се подчинява на правилата за употреба на пълен и кратък член – Ватиканът и Ватикана. В този текст ще се придържаме към правописните правила определени към момента.

рогното политическо признание на Светия престол не зависи и не произлиза от територията, над която упражнява своята светска териториална власт. Поради тази причина бихме могли да кажем, че градът-държава Ватикан е в положение, което е като подчинено на това на Светия престол.

Светият престол представлява всъщност централния орган на Католическата църква, а самата международна дейност се извършва и регулира от Държавния секретариат, разположен на територията на Ватикана, като и двете са пряко и единствено подчинени на Римския епископ – папата.

Исторически сведения и предпоставки за развитие на папска дипломация

Изпращането на папски представители се среща в различни форми още в късната античност. Защо? Миланският едикт, издаден през 313 г. от император Константин (Велики), гарантира религиозна свобода за всички култове в Римската империя, но придава особена тежест на християнството, счтено за фактор за единството на империята. В името на това единство поредица римски императори хвърлят усилия за формулирането на ясни вътрешноцърковни правила и участват активно в свикването и организирането на Вселенските събори, които установяват както основните истини на християнската вяра – догмите, така и разписват основните устройствени и дисциплинарни правила за Егната и Универсална църква. Вселенските и църковни събори през първото хилядолетие от новата ера са легитимни единствено при изричното присъствие на представител на римския епископ, папата. Затова има данни за папски пратеник още на първия синод, свикан от император Константин в Арл през 314 г., при управлението на папа Силвестър I (314 г.-335 г.). Повечето исторически източници счтат като първи членове на „дипломатическия корпус“ на Светия престол именно папските емисари, изпращани на църковните събори с функцията да съблюдават едновременно единството и целостта на Църквата, но същевременно да гарантират нейното официално представителство пред императорската власт. В V век се появяват апокрисиарите (*ἀποκρισιάριος*), представители на римския папа пред гражданските власти. През IX век апокрисиарите биват заменени с фигурата легат (*legatus missus*), което по-късно ще се използва само за пратеници със специална мисия. Легатите по същество са били представители на папата с функцията да се грижат и укрепват външните отношения на Църквата. За тази цел са им били отреждани както религиозни, така и граждански полномощия. Необходимо е да се стигне до XV век, за да се види установяването на реални постоянни мисии на папската дипломация. Постоянните мисии добиват още тогава сходни функции със сегашните посолства и получават името „нунциатура“. Съгласно повечето източници първата нунциатура е създадена във Венеция през 1488 г., при двора на Дожите, въпреки че архивите посочват много по-рано представител на папата в Испанския двор, но сега не изследваме точната хронология, а общо динамиката на развитие на отношенията на Светия престол с външния свят. След Венеция са създадени други нунциатури в Париж (1500 г.), Виена (1513 г.), Полша (1555 г.), Португалия (1513 г.), Белгия (1577 г.)... По време на Виенския конгрес (1815 г.) папският представител е приравнен с фигурата на по-

сланика на другите държави – правен статут, който папските дипломатически представители запазват, както споменахме, дори през периода, в който Папската държава е лишена от светска власт (1870 г. - 1929 г.). С геополитическите промени в историята се променят и двустранните отношения с държавите. Днес например Светият престол поддържа дипломатически отношения със 183 държави. Ето произволно избрани страни и годините от началото на установяване на двустранни отношения: Италия (1929 г.), Китай (1942 г.), Иран (1953 г.), Турция (1960 г.), Алжир (1972 г.), Мароко (1976 г.), Великобритания (1982 г.), САЩ (1984 г.), Руската федерация (2009 г.), Европейския съюз (2007 г.). Светият престол участва също така и в различни международни и междуправителствени организации и международни програми.

Историческият и политически анализ, който ще проследим по-нататък, цели да ни помогне да разграничаваме как папската дипломация работи – от една страна, в сферата на специфичния си и присъщ смисъл на съществуване от нейното зараждане, а именно, опазването целостта и защита на Църквата, а от друга, поддържането на връзките с държавите, както някога с римските императори. Тези връзки постепенно се превръщат в дипломатическа дейност в защита и стремеж за изграждане на по-хармонично международно общество и отстояване на общочовешките християнски ценности в международен план.

Исторически връзки между България и Светия престол

Преди да преминем обаче нататък, да припомним само някои известни досега връзки между България и Светия престол от по-далечното минало. Регистрираните контакти и отношения на дипломатическо ниво на България със Светия престол датират още от IX век. Във ватиканските архиви се пазят преписи и преводи на латински от кореспонденцията между българския княз Борис-Михаил (853 г. - 889 г.) с папа Йоан VIII (872 г. - 882 г.) и после предимно отговори към българския владетел на папа Николай I (858 г. - 867 г.), Агриан II (867 г. - 872 г.), както и на папа Формоза (892 г. - 896 г.). Известни на всички са *Отговорите по допитванията на българите на папа Николай I*, изпратени в българската столица през 866 г. В периода на покръстването на българите се създават оживени връзки между Плиска и Римската курия².

Особен факт, свързан с отношенията между България и Светия престол, повтарил се през IX и през XX век, е че пратеникът на папа Николай I, епископът на Порто (Италия) Формоза, след едногодишен престой в България, по-късно през 891 г. е издигнат на папския престол. Доказателство за добрия спомен, свързващ го с България, е поръчката да бъде изписан заедно с българския княз на фреска в черква в Рим, която не съществува днес, но има съхранено копие на изображението. Монс. Анджело Ронкали също, след престой от десет години в България като папски представител, е избран по-късно за папа Йоан XXIII (1958 г. - 1963 г.). Той също пожелава да запази жива връзката си с България и иска смяна на епископската си титла. С одобрението на римската курия, след напускане

2 Срв. Аксиния Джурова и Божидар Димитров, *Славянски ръкописи, документи и карти за българската история от Ватиканската апостолическа библиотека и секретния архив на Ватикана (IX-XVII век)*, изд. Наука и изкуство, 1978 г.

на България, той вече носи титлата архиепископ месемврийски, на гревната и несъществуваща повече епископска категра на град Месемврия (Несебър). Не е голям общият брой на папски представители, пребивавали в България. Двама от тях в последствие заемат римския свети престол, като и двамата остават значими свигетелства за отличните си отношения с нашата страна.

Сред ватиканските архиви се намират и още документи, свързани с България и българската история. Известни са контакти между цар Калоян (1197 г. - 1207 г.) и папа Инокентий III (1198 г. - 1216 г.), както и на същия папа с тогавашния примас на българската църква Василий, както и други лица и събития, свързани с България. През почти половин век тече оживена кореспонденция, която по-късно спира. Известни са опити за възстановяване на контактите с България от страна на римската църква и в по-следващи периоди. Има запазени кореспонденции на папа Григорий IX (1227 г. - 1241 г.) с цар Иван Асен II (1218 г. - 1241 г.), на Инокентий IV (1243 г. - 1254 г.), на папа Николай IV (1288 г. - 1292 г.) с цар Георги I Тертер (1280 г. - 1290 г.) и по-късно на Бенедикт XII (1334 г. - 1342 г.) до майката на цар Иван Александър, на име Петрица и титулувана като „Крънска гукеса“ (около гнешното с. Крън, Казанлъшко)³.

След завладяването на българските земи от турците, българският народ е изолиран от външния свят. Но дори и от този период във ватиканските архиви се намират следи от не по-малко интензивни контакти с България, които този път естествено не са на държавно ниво. Тук главни действащи лица са католическите български архиепископи и епископи Петър Богдан Бакшев (1601 г. - 1674 г.), Петър Парчевич (ок. 1612 г. - 1674 г.), Филип Станиславов (ок. 1608 г. - ок. 1675 г.) и още др., като от страна на Римската курия основен събеседник е *Конгрегацията за разпространение на вярата*, посветена на работа с мисиите на католическата църква на територии, в които християнството не е преобладаващо. Българските католически духовници остават трайни следи в архивите, от една страна с богато просветно дело изцяло в духа на свободна християнска Европа и с отпечатването на първите български книги, а от друга с регулярна кореспонденция с римската курия, строго подчинена на реда установен за духовенството. В тази кореспонденция се водят текущи църковни отчети, но се срещат и дискусии относно българската история и значимостта ѝ за историята на християнството и на Европа. От публикуваните архиви на тези и неколцина други българи, имали гостъп до образование в папските колежи и някои и на работа с римската курия, стават видни много факти за положението на българите в тези времена. Някои от цитираните католически български духовници, особено Петър Парчевич, упражняват и своеобразна дипломатическа дейност, като използват влиянието на епископския си сан и посещават кралските дворове в Европа с цел сформирание на европейска коалиция за освобождаване на българските земи. Грешно е да се смята, че тази дейност се е ползвала с благословията или с насърчението на Светия престол. Изключено е също така да се счита, че папската дипломатическа мрежа не е била в течение на соваките на българските архиепископи Парчевич

³ Пак там: (срв. Иван Дуичев, *Ватиканските ръкописи и документи като извори за българската история*, стр. 13).

и Бакшев. Въпреки това, не са налице особено тежки санкции, с които те да са били възпрепятствани.

Тук няма да анализираме мотивите на всички контакти между България и Римския престол в миналото. Едно обаче е видно. Връзките в миналото са били двустранни, а не са били единствено плод на някакви едностранни завоевателни амбиции и борба за влияние. Историците днес, освободени от наложениите клишета на неотдавнашното тоталитарно минало, могат свободно да направят проучвания, да открият още материали и да преразкажат обективно тези далечни и интересни за България събития, като ги съхранят и оставят достъпни за работа на бъдещите поколения.

Независимо от кой период и при какво ниво на отношения с България, ватиканските архивисти и библиотекари са предоставяли винаги широк достъп до архивите за българските учени. Още повече сега, като се ползваме от добрите двустранни отношения на последните 30 години, както и от отличния опит в тази област, България би могла да засили интереса за структуриране на програми и стипендии, които да позволят на по-голям брой млади учени да използват богатия архивен материал на Светия престол. Българската дипломация досега е била и може да бъде все по-активен медиатор в установяването на добре артикулиран инструментариум за бъдещи задълбочени изследвания.

Формиране и дейност на дипломатическата служба на римската курия

Да се върнем към структурата на дипломатическата служба на римската курия и към динамиката на двустранните отношения на Светия престол със страните изобщо и участието му в международни действия и организации. Ето още някои интересни конкретни данни от миналото, свързани с папската дипломатическа дейност. Още сред разпоредбите на папа Пелагий II (579 г. - 590 г.) по отношение на неговия апокрисиари в Константинопол се чете, че последният няма право да отсъства от резиденцията си дори и за един час⁴. През далечната 1584 г. папа Григорий XIII (1572 г. - 1585 г.) разписва окончателно цялостното административно и финансово организиране на папските нунциатури, което още оттогава наподобява организацията на съвременните дипломатически представителства. През 1701 г. папа Климент XI (1700 г. - 1721 г.) насърчава създаването на Академията на църковните благородници с цел част от духовенството да се обучава и да се посвети на дипломатическата мисия. Същата структура съществува и днес като Папска дипломатическа академия⁵.

През XVII и XVIII век папски дипломати участват активно в редица мирни преговори, като договорът от Мюнстер между Испания и Нидерландия (1648 г.), а след това в Пиренейски мир с Франция (1695 г.), в Екс-Ла-Шапел (1815 г.), в договора от Утрехт (1713 г.) и др. След тридесетгодишната война и Вестфалския договор през 1648 г. папската дипломация губи все пак голяма част от своето влияние поради отслабването на върховенството на Папската държава над другите държави. Почти два века по-късно, на Виенския конгрес през 1815 г.

4 Срв. Ph. Jaffé, *Regesta Pontificum Romanorum*, I, 1085.

5 PONTIFICIA ACCADEMIA ECCLESIASTICA: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdecclles/index_it.htm

бива възстановено завидното място на папската дипломация на международната сцена. Пак на Виенския конгрес е защитено правото на предимство (т.е. мястото на доайен) на Папския представител. Отреждането на такова авторитетно място на папските дипломати вече не е плод на някакво особено политическо влияние на папата като владетел в Европа, а заради ролята му на председател на Католическата църква и, не на последно място, на способността на папската дипломация да се придържа към политически и военен неутралитет. Както споменахме преди, папските дипломати поддържат този си статут в дипломатическия корпус дори през периода, през който папата губи изцяло своята светска власт (1870 г. - 1929 г.). Тук именно и единствено в качеството си на глава на Католическата църква папата продължава и в този период да упражнява активното и пасивното право на легация.

Независимо че погледнато юридически дипломацията на Светия престол се счита за идентична с другите дипломации, можем да я разгледаме като дипломация „*sui generis*“. Специфична особеност на дипломатите на Светия престол е, че досега всички папски дипломати произхождат от духовенството. Обикновено създаването на карри става, след като епископи от цял свят изпращат свои кандидати в Папската дипломатическа академия в Рим. През 1962 г. папа Йоан XXIII решава апостолическите нунции да бъдат ръкоположени за епископи от самото начало на мисията им, а не няколко години след изпращането им, както се е практикувало преди, по време на понтификата на Пиу XII. Тази промяна подчертава желанието на папата да засили авторитета на апостолическите нунции, като погосили дори авторитета им пред местните църкви⁶.

Сегашната структура на Светия престол, поддържаща връзките с държавите

Преди да споменем някои действия на папската дипломация в модерния и съвременен свят, е необходимо да анализираме актуалната структура на управление на Римската курия, особено при външните ѝ отношения.

Държавният секретариат е административният орган на римската курия, който е в услуга на папата в делата, свързани с управлението на Католическата църква, и в отношенията с държавите. През XV век, при папа Мартин V (1417 г. - 1431 г.), вече се срещат документи и кореспонденции, тясно свързани с дипломатическа дейност. Те са архивирани като документи на *секретарите/secretarii*, ангажирани с тези дела. Така наречените *секретари*, или служители на *Секретната стая/Camera secreta* (казано с днешни термини: *личния кабинет на папата*), са били прочути за времето си писатели и литератори, способни да съставят и да пишат грамотно и изискано послания, декрети, грамоти и пр. По-късно *секретарите* се свеждат до един *Домашен секретар/Secretarius domesticus* – личен секретар, отговорен за водената от Римския папа полити-

⁶ Независимо че католическата църква в България е малобройна, от близо десетилетие в папската дипломатическа служба има български духовник, за когото можем да напишем, според думите на директора на Папската дипломатическа академия при срещата му с българския посланик през февруари 2020 г., че се ползва с много добро име и авторитет.

ка. За изпълняващ функцията личен секретар по-късно бива назначавано лице с ранг кардинал, като папа Инокентий IX (1678 г.) премахва *секретарите* в полза на един *кардинал секретар*. Оттогава, можем да кажем най-общо, започва формирането на *Държавния секретариат*, както ни е познат и днес. На кардинала *Държавен секретар*⁷ бива възложено управлението на вътрешните и на външните дела на Светия престол. През 1833 г. папа Григорий XVI (1831 г. - 1846 г.) въвежда втори държавен секретар, който да се занимава само с вътрешните управленски дела на Папската държава, но тази институция има кратък период на съществуване и изчезва окончателно с приключването на папската светска власт през 1870 г. Папа Пий X (1903 г. - 1914 г.) прави основна реформа на римската курия чрез публикуване на специална конституция⁸, която остава в сила до 1967 г. и е реорганизирана от папа Павел VI (1963 г. - 1978 г.). Така начело на римската курия стои *Държавният секретариат*⁹, който е разделен на две *Секции*. *Първа секция* се занимава с ежедневните ангажменти на папата, с темите, които излизат от пряката компетенция на останалите независими ватикански ведомства – папските конгрегации и съвети, регулира отношенията между тях, грижи се за връзките с местните църкви и международните организации на Католическата църква. *Втора секция* е ангажирана с отношенията с държавите, с уреждане на конкордати с правителствата на други държави и изобщо с дипломатическите отношения на Светия престол с другите страни и с международните организации.

Начело на *Държавния секретариат* стои кардиналът *Държавен секретар*, подпомаган и заместван от *Субститут*, архиепископ, който оглавява *Първа секция*. *Субститутът* има двама *Заместници/Assessori* – единият за вътрешните дела, а вторият за външните за Църквата дела от всякакъв характер, сред които обаче попадат и посолствата, акредитирани към Светия престол. Със същия свещенически сан на *Субститута*, т.е. на архиепископ, е и още една фигура – заместник-държавният секретар и *Секретар за отношенията с държавите*, на когото е поверена *Втора секция*. Еквивалент на *Секретаря за отношенията с държавите*¹⁰ на *Втора секция* е министър на външните работи, разбира се – след *Държавния секретар*, за когото може да се каже, че обединява функциите на министър-председател и министър на вътрешните и на външните работи.

Последният папски документ,¹¹ определящ генерално функциите и разпределението на *Държавния секретариат*, е от времето на папа Йоан Павел II, който обаче не само регулира структурата, а представлява и своеобразен залог за динамично реформиране на курията във времето. Промените в организацията на курията продължават и днес. Папа Франциск създава през 2017 г. нова *Трета секция*, ангажирана с назначаването и разпределението на апостолическите нунци и изобщо с дипломатическата служба на Светия престол.

7 https://it.cathopedia.org/wiki/Cardinale_Segretario_di_Stato

8 *Sapienti consiglio*, от 29 юни 1908 г.

9 http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_12101998_profile_en.html

10 Настоящият заместник държавен секретар и секретар за отношения с държавите е: [https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Gallagher_\(bishop\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Gallagher_(bishop))

11 *Pastor bonus*, от 28 юни 1988 г.

Примери за международна и двустранна дейност на Светия престол

По време на понтификата на папа Павел VI (1963 г. - 1978 г.) и папа Йоан Павел II (1978 г. - 2005 г.) се наблюдава значително нарастване на двустранните отношения, чиито брой от 46 става 174. Интересното е, че Светият престол винаги изчаква гържавата да предприеме инициатива за искане за формализиране на отношенията, като по същата причина Светият престол никога не поема инициативата и на прекъсване на отношенията. В съвременния свят многостранната дипломация е важен инструмент за Светия престол, който му позволява да упражнява влияние на международната сцена. Поради тази причина, от създаването на първите международни организации, отделните папи взимат решения и участват по различни начини, които им биват предложени. В момента Светият престол участва като постоянен наблюдател в Организацията на ООН, в офисите на Ню Йорк, Женева и Виена; в Организацията по прехрана и земеделие със седище в Рим; в Международната организация на труда в Женева; в Световната здравна организация в Женева; в ЮНЕСКО в Париж; в Световната търговска организация, за да цитираме само някои.

В обръщението си към дипломатическия корпус на 12 януари 1970 г. папа Павел VI заявява: „Дипломатическата дейност на Светия престол се стреми да отговаря на съвременното развитие в международния живот и на съвременните нужди на мисията, която Църквата трябва да изпълнява в съвременния свят. Следователно дипломатическата дейност позволява на Светия престол да се намесва в международен план, като поощрява усилията на различните нации, особено когато тези усилия имат етично и духовно съдържание“. В този смисъл въпросите, които засягат пряко и косвено папската дипломация, се отнасят до религиозната свобода, биоетиката, семейството, образованието, културата и науката, социалните въпроси, миграцията, мира, разоръжаването, посредничеството между гържавите за подобряване на сътрудничеството между народите.“

В енцикликата *Mater e Magistra* от 1961 г.¹² за пръв път папата не се обръща само към католиците, но и към всички хора с добра воля, проявявайки желанието за диалог с всички, без разлика на политическа или религиозна принадлежност. По време на своя понтификат Йоан XXIII прави изненадващи за това време стъпки, като например търсенето на Мао Дзъдун за диалог с Китайската народна република и приемането на посещение във Ватикана на гъщерята и зетя на Никита Хрушчов. В разгара на Карибската криза, на 25 октомври 1962 г. папата изпраща радио съобщение до народите по света и до владетелите с призив за мир в света. Радио съобщението е излъчено от Радио Ватикана и препредадено от радио и телевизионни станции в различни части на земята, което поражда и глобален консенсус, целящ апелът да бъде изслушан от пряко отговорните за запазването на мира. Текстът на посланието е изпратен и по дипломатически канали до президентите на САЩ и СССР. Много международни анализатори твърдят, че папската медиация допринася за разрешаването на конфликта, като дава възможност на двамата президенти да

¹² На папа Йоан XXIII (1958 г. - 1963 г.).

избегнат дипломатическа и дори военна конфронтация, която изглежда трудна за разрешаване. На 28 октомври същата година съветският ръководител разпорежда демантирането на ракетите на остров Куба, като получава и американското обещание за премахване на ракетите в Турция и ненахлуване в Куба. Пак през 1962 г., през декември Йоан XXIII получава чрез посредник поздрав от Хрущов: „На Негово Светейшество папа Йоан XXIII. По случай светите Коледни тържества, приемоте желанията и поздравленията на човек, който ви пожелава здраве и сили за постоянната ви борба за мир и щастие и благополучие“. Отвореният тогава диалог между най-висшия авторитет на Католическата църква и председателя на политбюро на комунистическата свръхсила е семето на нова външна политика на Светия престол, която получава името *Ostpolitik*. Започната от Йоан XXIII, тя е продължена от неговия наследник Павел VI и завършена от Йоан Павел II. Така наречената *Ostpolitik* на Светия престол, или политика на диалог с комунистическите правителства, представлява едно изключително деликатно, но целенасочено дипломатическо действие, продължило няколко десетилетия. След действията на папа Йоан XXIII, Светият престол участва в Конференцията за сигурност в Хелзинки през 1975 г., на която монс. Агостино Казароли е поканен като представител на папа Павел VI. Така Светият престол участва за първи път наравно и с други държави, обсъждайки скъпи за него въпроси като спазване на правата на човека, свободата на мисълта и по-специално, религиозната свобода. Кардинал Казароли участва в конференцията и изготвянето на окончателния документ, като установява контакт с личности от комунистическия свят като Леонид Брежнев, Йосип Броз Тито, Николай Чаушеску, а и с други от западния свят като Хенри Форд, Валери Жискар Д'Естен. Тук не можем да проследим всички различни нюанси на ватиканската *Ostpolitik*, прекратила съществуването си с рухването на Берлинската стена. Сложността на соваките, извършвани в целия източен блок, включително и в Н.Р. България, се състои в необходимостта от едновременни преговори както с комунистическите лидери, така и с духовенството на преследваните местни католически църкви.

Двустранна дейност между България и Светия престол преди и след 1989 г.

Като се върнем символично тридесет години назад, до освобождаването на България от наложените ѝ зависимости в края на Втората световна война, и се спрем на последвалата възможност за възстановяване на нормални отношения с външния свят и със Светия престол, нека сега само маркираме и припомним някои процеси, свързани с двете страни оттогава насам.

В първите години след декември 1990 г. са подновени с нова сила културните и изследователски връзки и възможности за българската научна общност да изследва ватиканските архиви и библиотеки. Двама от общо тримата католически владици са ръкоположени в Рим лично от папата. Православната и католическата църква в България получават гостъп до стипендии за философските и богословски папски учебни заведения. Всяка година българска официална деле-

гация посещава Рим за 24 май, за поклонения на гроба на св. Константин-Кирил философ с привилегията на частна аудиенция при папата. Нормално папският протокол допуска по едно посещение с лична аудиенция при папата за гържавен глава и за министър-председател. Не става дума за едно на година, а едно по принцип, и само по изключение и при особени обстоятелства – второ или последващо. След изтичане на мандата и избора на нов гържавен глава или премиер, може да бъде поискана аудиенция. Българската страна има привилегията на ежегодна лична аудиенция – традиция, започнала в далечната 1968 г. В периода на ватиканската *Ostpolitik*, но прекъсвана за дълги периоди и възстановена трайно след 1990 г. В паметта на всички българи са двете папски посещения в България – на папа Йоан Павел II в гните на честванията на 24 май 2002 г. и на папа Франциск в началото на май 2019 г. И двете посещения са предшествани и последвани от посещения в България на гържавните секретари и на висши ватикански служители и дипломати.

Двустранните отношения преди 1989 г.

В края на XIX век група български интелектуалци прибегват до радикално решение на българския църковен въпрос, като искат през 1860 г., чрез папския представител в Истанбул, присъединяване на българския народ с Рим. Папа Пий IX (1846 г. - 1878 г.) приема предложените от българите условия за уния и ръкополага първи български архиепископ, а султанът разрешава службите на български език за присъединените българи и скоро след това по инициатива на папата биват отворени за българите училища и колежи в Истанбул, Огрин Солун, Малко Търново и т.н. Унията естествено е атакувана яростно от руска и гръцка страна и е прекъсната след 1913 г. и масовото изселване на българското население от Тракия и Македония. През 1925 г. папа Пий XI (1922 г. - 1939 г.) изпраща в София монс. А. Дж. Ронкали, като апостолически визитатор (длъжност, свързана с решаване на вътрешно-църковни дела) за уреждане на нова църковна структура за бежанците католици от източен обрег. Скоро след пристигането на Ронкали, през 1927 г. е създадена *Католическата екзархия*, своеобразен наследник на изчезналите вече католически епархии в Огрин, Солун и Истанбул, и е осъществена първата стъпка в нормализирането на църковната структура на българската източно-католическа общност. През 1931 г. на монс. Ронкали е даден ранг на апостолически делегат и той открива апостолическа делегация в София, което дава предпоставка за официални отношения между Светия престол и Царство България, които все още не са дипломатически отношения. През 1935 г. монс. Ронкали е преместен като апостолически делегат в Истанбул, по-късно нунций в Париж, патриарх на Венеция и през 1958 г. е избран за папа, като приема името Йоан XXIII.

Посещението си в България през 2019 г. папа Франциск посвети на Мира на земята и на великия си предшественик, св. папа Йоан XXIII. В края на 2019 г. папа Франциск реши да завърши започнатия през 1927 г. процес на уреждане на една от българските католически църковни структури, а имен-

но *Католическата екзархия*, организирана от Ронкали, като я издигна в *Епархия св. Йоан XXIII*¹³.

В папската политика, от гревността и до днес, жестовете, даровете и символиката винаги са играли значима роля и са част от красноречието на дипломацията на Светия престол.

През IX век светите братя Кирил и Методий пристигат в Рим със специален дар – мощите на третия погред папа след апостол Петър св. Климент. Не е необходимо сега да коментираме ползите от тяхното пребиваване в Рим и от срещите им с папа Адриан II (867 г. - 872 г.) и влиянието на този специфичен дар върху по-сетнешното развитие на делото им. В началото на 2020 г. папа Франциск подари частица от същите мощи на св. Климент на софийския митрополит и български патриарх Неофит, за полза на християнския български народ.

Папа Йоан Павел II посети България на 24 май. В словата си по време на четиридневния си престой у нас, произнесени пред българите и пред целия свят, папата повтори многократно и наблегна многозначително на приноса на България в просветното и универсално дело на светите братя Кирил и Методий. В цялостната политика на същия този папа мисията на двамата братя намери широко ехо и бе преосмислена като инструмент за възстановяването и изграждането на единството на европейския континент. Прекалено ли ще е да видим в посланията на папската дипломация от посещението през 2002 г. призив към страната ни и към Европа за преоткриване на взаимните роли? На България в Европа и на Европа за България.

Дали с посещението си в България папа Франциск, придружен от висшия ешелон на гържавния секретариат в пълен състав, не пожела да подкрепи усилията, които от години българската външна политика полага за интеграцията на страните от Западните Балкани в ЕС или, казано с думите на римската курия, в общия ни европейски дом, в общото европейско семейство? Усилия, които в крайна сметка са насочени към подгържане на мира в региона.

Не можем да знаем със сигурност, а и е рано да обобщаваме кои са истинските и дълбоки мотиви на едно такова изненадващо второ посещение на римски папа в малка православна страна, но можем ясно да разчетем богатите на съдържание знаци в *мотото* на посещението, в *логото*, в извънредното *събитие за мир* в края на посещението и, разбира се, в посланията на папа Франциск, произнесени при пътуването му в България.

На *събитието за мир*, провело се на 6 май 2019 г. вечерта, над останките на древна християнска базилика¹⁴ на Сердика, папата сам отбеляза, че се намира между православната софийска катедрала, католическата, арменската

13 Екзархията е църковна структура, обгривваща специфичен набор от вярващи (напр. българите католици от източен обрег) и като структура е зависеща от гаден епархиен владика, митрополит, патриарх или папата. *Католическата апостолическа екзархия* е именно *апостолическа*, т.е. пряко зависима и подчинена на Апостолическия престол в Рим. *Епархията* е самостоятелна църковна структура, управлявана като най-висш орган от собствен епархиен епископ. Общението на гадени епархийни епископи (владици) с римския епископ ги прави да се числят или не към Католическата църква, като между тях няма субординация.

14 Вероятно една от базиликите, приютила през 342 г. делегатите на Сердикийския събор и двамата представители на папа Юлий (337 г. - 352г.) Архидам и Филоксен.

църква, синагогата и джамията, и отпрати следните думи: „На това място, в продължение на векове, са идвали, за да се срещнат и разговарят софиянци и българи, принадлежащи към различни културни и религиозни групи. Нека това символично място се превърне в свидетелство на мира. В този момент главовете ни се сливат и в унисон изразяват пламенното желание за мир. Нека мирът се разпространи по цялата земя!“¹⁵.

Папската дипломация при сегашния понтификат

Темата за *братството* се откроява като основна и намира израз в демонстрираното отношение към бежанците и мигрантите. Ненапрасно първото апостолическо посещение на папа Франциск е в сърцето на Средиземно море, на 8 юли 2013 г. на остров Лампедуза. Още от началото на понтификата, *братството* е важната тема за папа Франциск: „Винаги да се молим...един за друг. Да се молим за целия свят, за да съществува едно голямо братство“, за да има „път на братство, любов, доверие между нас“. Това са думи на новоизбрания папа, произнесени от ложата на базиликата „Св. Петър“.

С идеята за *братството* и с емблематични жестове е изпълнена международната дейност на сегашния папа и на Светия престол. На 4 февруари 2019 г. папа Франциск и великият имам на университета „Ал-Азхар“ – шейхът Ахмед Ал-Тай-иб, подписват в Абу Даби „Документ за човешкото братство, за световен мир и съвместно съжителство“, чийто текст е от значение в борбата за опазване на световния мир. По-късно е създаден *Върховен комитет за човешко братство*,¹⁶ съставен от религиозни лидери и учени в сферата на възпитанието и културата, които да работят за разпространението на посланието за взаимно разбирателство и мир, съдържащо се в *Документа*. *Комитетът* е председателстван от кардинала – председател на Папския съвет за междурелигиозен диалог.

Документът за човешкото братство е носител на по-широка, световна визия. След подписването в Абу Даби, Светият отец го поднася в гар на върховния патриарх на будистите в Тайланд и няколко пъти го цитира в Япония, но е видно, че неговият основен ангажимент е съвместното съжителство на християни и мюсюлмани. Един от най-важните моменти на *Документа за човешкото братство* е съждението върху *гражданството*. За Католическата църква този т.н. *документ* е важна поредна стъпка в отношението с нехристиянските религии, започнало след Втория ватикански събор и декларацията „Nostra Aetate“ от 1966 г. Темата пък за *общото гражданство* се коментира интензивно отпреди 29 години, от мисиите на Йоан Павел II за мир в Ливан.

От близо 30 години насам Светият престол настоява, че религиите не могат и не трябва да заместват политиката, а също и дипломацията. В многожеството обръщения по темата се напомня със съжаление, че в миналото религиите са били много удобни за тези, които са искали да ги използват срещу

15 Папската пресслужба разпраша в реално време всички произнесени послания на седем езика и това се случва с особена интензивност, когато папата е на апостолическо пътуване.

16 Първата година след подписването на *Документа за човешкото братство* е формиран и Върховен комитет, който включва членове от ОАЕ, Испания, Италия, САЩ и България. Сред първите пет номинирани и първата жена член е бившият генерален директор на ЮНЕСКО – г-жа Ирина Бокова.

групи с империалистични или колониални цели, за да разделят, а не да обединяват. Съгласно посланията *Гражданството*, съблюдавано правилно, е отлична налична и позната основа, чрез която във всички общества на планетата могат да бъдат премахнати разделения на етнически или религиозен принцип.

Ако бъде отправен въпрос към Светия престол, кои са приоритетите в неговата международна политика, отговорът би съдържал следните постулати: папата е загрижен за бедните и страдащите и следователно папската дипломация следи с внимание местата, където отделни индивиди или групи хора са изпаднали в затруднено положение. Такива са не само местата с военни конфликти. Такива места с кризи има в икономиката, в липсата на достъп до образование, до здравеопазване и пр. Външната политика на Светия престол не е *про-активна*, а е по-скоро *ре-активна*, т.е. динамична в отговора на възникнали спешни ситуации, които имат нужда от подкрепа.

Сред близките и следени теми от сегашната папска дипломация, касаещи нашия регион, със сигурност са стабилността на Балканите и процесите на интеграция, а сред скъпите теми на римския папа винаги стои и цялостното пълноценно развитие на Европейския континент и ЕС, с приноса, който може да дава на съседните страни и останалия свят.

Обобщение

От изведените исторически справки и примери, свързани с двустранната и международната дейност и, в частност, връзките между България и Светия престол, е видно, че не можем нито в миналото, нито сега да разглеждаме отношенията ни като изолиран елемент, без да ги тълкуваме в общата динамика на световните процеси. Това се дължи до голяма степен на спецификата на отсрещната страна и връзките и със света. При все това положението и позициите на България също са били повод в миналото, а очевидно и сега могат и са повод за усилване на връзките помежду ни и биха могли да бъдат в полза на трети страни. Само тридесет години са малко, но в контекста на възстановяването на скорешни и по-гъвкави контакти, можем с увереност да следим внимателно и заедно процеси, в които страната ни да е уверен и голям участник.

Богдан Паташев е посланик на Република България при Светия престол. Следва висше образование в Рим и е бакалавър по философия от Урбанския папски университет, магистър по богословие от Източния папски институт и магистър по скулптура от Художествената академия. Има диплома по археология от Папския институт по християнска археология и по консервация и съхранение на културни ценности от Григорианския папски университет в Рим.

В София е аташе по културните въпроси към Апостолическата нунциатура (2001-2005). Работи по откриването на първата дипломатическа мисия на Суверенния Малтийски орден в България и е последователно първи секретар, съветник и министър-съветник (2005-2018). Участвал е в експертни съвети към Народното събрание на Р България, към Министерството на регионалното развитие и благоустройството, Министерството на земеделието и храните и Министерството на образованието и науката. Преподавател по история на изкуството в Национален учебен комплекс по култура в София (2009-2019). Сътрудник в българската секция на Радио Ватикана (1992-1998), за bTV от Рим (1998-2000), към БНТ (2001-2018). Работи като медиен съветник към Епископската конференция на Католическата църква в България (2009-2017) и по-късно е Генерален секретар (2017-2019). Носител е на отличията: Офицерски кръст *Pro merito Melitensi* на Суверенния Малтийски орден (2010), „Златен век“ – печат на Симеон Велики на Министерството на културата на Р България (2014), Командор *Pro merito Melitensi* на Суверенния Малтийски орден (2018).

Италианските дипломати в София от 1879 г. до днес: биографични и иконографски профили

Н.Пр. Стефано Балду

Резюме

Дипломатическите отношения с България се установяват малко след освобождението на страната от османско владичество и подписването на Берлинския договор на 13 юли 1879 г., когато се създава Княжество България.

Първият ръководител на мисия е Доменико Брунengi, който на 3 юли 1879 г. е акредитиран пред българския княз Александър I в качеството си на ръководител на италианското дипломатическо агентство и консулство в София и връчва акредитивните си писма на княза на 25 юли същата година. Така се поставя официално началото на дипломатическите отношения между Италия и България. Италия е една от първите 10 страни (заедно с Австро-Унгария, Белгия, Обединеното Кралство, Германия, Русия, Нидерландия, Франция, Румъния и Сърбия), които през 1879 г. установяват дипломатически отношения с България.

Оттогава насам 36 италиански дипломати под различна форма изпълняват длъжността на ръководител на Посолството на Италия в София. Дълга и богата на събития история, която се пресъздава в това изследване най-вече чрез имена, дати и портрети на основните действащи лица в институционалните отношения между двете страни.

Дипломатическите отношения с България се установяват малко след Освобождението на страната от османското владичество и подписването на Берлинския договор на 13 юли 1878 г., когато се създава автономното Княжество България.

Оттогава 36 италиански дипломати под различна форма са оглавявали Посолството на Италия в София. Това е една дълга и богата на събития история, която се пресъздава в това проучване най-вече чрез имена, дати и портрети на личностите, изиграли основна роля в институционалните отношения между двете страни.

По време на османското владичество на българска територия вече има действащи консулства в някои от главните градове на страната – от 1864 г. във Варна, от 1868 г. в Русчук (понастоящем Русе), а от 1875 г. и в София. Освен това през 1879 г. се открива консулство и във Филипополис (днешен Пловдив). По-късно Италия открива нови консулски представителства съответно в речното пристанище Лом през 1881 г. и в черноморското пристанище Бургас през 1882 г. До създаването на Княжество България всички консулства са под ръководството на Посолството на Италия в Цариград.

Преди да се запознаем с италианските дипломати, представлявали Италия през последните 140 години (1879-2019), трябва непременно да отбележим една особено значима фигура – последният вицеконсул на Италия в София преди Освобождението. Става дума за Вито Позитано, който през 1877 г. – крайната фаза на Руско-турската война – като гоаиен на консулския корпус в София¹ отказва да се подчини на нареждането на командващия турските войски Осман Паша, който възнамерява да опожари града преди идването на руските войски. Позитано, заедно със своите колеги от Франция и Австро-Унгария, събира група българи доброволци, която спасява града от започналите вече в някои зони палежи. След тази героична постъпка Вито Позитано е обявен за почетен гражданин на новата столица София и на негово име е наречен площад в центъра на града.

Трябва да споменем и Енрико Де Губернатис, назначен за консул в Русчук през 1876 г., който се намира в града по време на бомбардировките през 1877 г. Той е единственият консул на чужда държава, останал в Русчук въз основа на получените указания, които с действията си не само защитава италианските интереси в региона, но и допринася за спасяването на града от разрушаване, убеждавайки османския комендант да не се избива цивилното население.² Италианските власти го удостояват със сребърен медал за граждански заслуги, а в България улица в града е наречена на негово име.

Историята на дипломатическите отношения между Италия и България започва на 19 ноември 1878 г., когато Доменико Брунengi е назначен за генерален консул в София в качеството на делегат на Консулската комисия за България. Брунengi има вече известен опит в този район, тъй като преди е работил в Консулствата в Галац и Сулина (Румъния), в Букурещ и Варна. В София той се премества след като 4 години е бил генерален консул в Измир³.

На 3 юли 1879 г. Брунengi е акредитиран пред негово височество княз Александър I Български като ръководител на Дипломатическото агентство и консулството в София и на 25 юли същата година той връчва на княза акредитивните си писма. Така започват официално дипломатическите отношения между Италия и България. Италия е една от първите 10 страни (заедно с Австро-Унгария, Белгия, Обединеното кралство, Германия, Русия, Нидерландия, Франция, Румъния и Сърбия), които през 1879 г. установяват дипломатически отношения с освободената България.

Брунengi остава в София до 1880 г., след което получава назначение за Буенос Айрес, където престоява до 1888 г. След завръщането си в Министерството е удостоен с почетното звание Генерален консул I клас. Приключва дипломатическата си служба на 1 септември 1892 г. и умира през 1910 г.⁴

1 Università degli Studi di Lecce, Dipartimento di scienze storiche e sociali, *La Formazione della Diplomazia Nazionale* (1861 – 1915), Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 595 – 596.

2 Davidov, A. – Guida, F., *Il Leone e la Scimitarra – La liberazione della Bulgaria nella testimonianza dei consoli italiani*, Edizioni Periferia, Cosenza, 1990.

3 Ministero degli Affari Esteri, *Annuario Diplomatico del Regno d'Italia per l'anno 1890*, Roma, Tipografia delle Mantellate, 1890, 123 – 124.

4 Università degli Studi di Lecce, Dipartimento di scienze storiche e sociali, *La Formazione della Diplomazia Nazionale* (1861 – 1915), Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 111.

През февруари 1880 г. в София е изпратен Ренато Де Мартино с патент на дипломатически агент и генерален консул. Той влиза в кариерата през 1858 г. и е бил на служба в много европейски градове (Копенхаген, Берн, Мадрид, Лондон и Стокхолм). Де Мартино връчва акредитивните си писма на 14 май 1880 г. Престоят му в София продължава четири години, след което през декември 1883 г.⁵ е назначен в Токио с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър. Следващият му мандат е в Рио де Жанейро, а кариерата си завършва в Пекин, където остава до приключване на дипломатическата си служба на 1 април 1902 г.⁶

Карло Алберто Жербè дьо Сонà е назначен в София през януари 1884 г. с акредитивни писма на дипломатически агент и генерален консул. Преди идването си е бил на служба в Брюксел (в два различни периода от време), в Копенхаген, Щутгарт и Хага. Жербè дьо Сонà остава в София цели 9 години, до 1893 г. – един от най-дългите периоди на служба сред всички ръководители на мисия на Италия в българската столица. По време на неговия мандат княз Александър I Български е принуден да абдикира през 1886 г., а през следващата година Фердинанд Сакскобургготски е провъзгласен за български цар с името Фердинанд I. От 1903 г. Жербè дьо Сонà е на служба в Брюксел, а на 21 февруари 1904 г. приключва дипломатическата си работа.⁷

Алесандро Рива е назначен в София през юни 1893 г. с патент на дипломатически агент и генерален консул и връчва акредитивните си писма на 12 ноември 1893 г. Преди това е бил във Варна през 1872 г, а преди да гоиде отново в България, е на служба в Хага и Берн (два пъти), в Берлин и в Рио де Жанейро през 1889 г., акредитиран като извънреден пратеник и пълномощен министър. През май 1896 г. е назначен в Белград, а през ноември същата година – отново в Берн. Приключва дипломатическата си служба на 28 юли 1901 г. и умира в Милано на 14 юли 1908 г.⁸

През ноември 1895 г. с патент на дипломатически агент и генерален консул в София е назначен Джулио Силвестрели, който връчва акредитивните си писма на 3 май 1896 г. През 1901 г. той е изпратен в Берн като извънреден пратеник и пълномощен министър, а в последствие – със същите пълномощия – в Атина. Завършва кариерата си като посланик в Мадрид и приключва дипломатическата си служба на 20 юни 1911 г.⁹

Джорджо Полако идва в София през 1901 г. с патент на дипломатически агент и генерален консул след повече от 5 години, прекарани в Париж, и брилянтна дипломатическа кариера в някои важни посолства (в Лондон, три пъти в Париж, в Хага и Буенос Айрес). Връчва акредитивните си писма на 16 октомври 1901 г. За съжаление на 9 декември 1902 г. умира трагично в Милано на 42-годишна възраст по време на отпуск, докато все още е на служба в България¹⁰.

5 Ministero degli Affari Esteri, *Annuario Diplomatico del Regno d'Italia per l'anno 1890*, Roma, Tipografia delle Mantellate, 1890, 147.

6 Università degli Studi di Lecce, Dipartimento di scienze storiche e sociali, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 274 – 275.

7 Пак там, 358 – 360.

8 Пак там, 621 – 622.

9 Пак там, 681 – 683.

10 Пак там, 591.

През май 1903 г. с патент на дипломатически агент и генерален консул в София е назначен Гулиелмо Имперали ди Франкавила, който връчва акредитивните си писма на 1 юни 1903 г. Това е първият мандат като ръководител на мисия на един дипломат, на когото предстои да оглавява важни посолства в по-нататъшната си кариера. Преди назначението си в България Имперали ди Франкавила е бил в Берлин, Париж и Вашингтон¹¹. За времето, прекарано в България, Имперали е оценен от българските власти и княз Фердинанд I, също и благодарение на подкрепата му в усилията на българите да отхвърлят руското и австро-унгарското влияние и призова му за умереност в отношенията между България и Османската империя. Следващите мандати на Имперали като посланик са в Цариград и Лондон. През 1913 г. е назначен за кралски сенатор в категория посланици. В края на Първата световна война е член на италианската делегация в Париж във връзка с мирния договор с Германия, който заедно с Креспи подписва от италианска страна във Версай на 28 юни 1919 г. От февруари 1921 г. представлява Италия в Обществото на народите. През януари 1923 г., след Похода към Рим, се отказва от дипломатическата кариера, за да се посвети на работата си като кралски сенатор – длъжност, която изпълнява до своята смърт в Рим на 20 януари 1944 г.

Фаусто Куки Боасо е назначен в София през март 1904 г. с патент на дипломатически агент и генерален консул и връчва акредитивните си писма на 22 юни 1904 г. В България той прекарва около девет години през различни периоди от време. През първия си мандат (от 1904 г. до юни 1910 г.)¹² присъства на провъзгласяването на независимото Царство България от княз Фердинанд на 5 октомври 1908 г. в Търново. В резултат от тази институционална промяна през 1909 г. българското Дипломатическо агентство в Рим и италианското Дипломатическо агентство в България са наречени легагии, а съответните представители на двете страни – Димитър Ризов и Фаусто Куки Боасо – стават специални пратеници и пълномощни министри. Вторият мандат на Боасо е от 1913 г. до 1915 г.¹³, след като две години, от 1910 г. до 1913 г., е бил в Берн като пълномощен министър. Следващата му мисия е в Токио от 1915 г., след което приключва дипломатическата си служба през януари следващата година.¹⁴

За периода 1910 г. - 1913 г. с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър в София е назначен Алесандро Де Боздари, който встъпва в длъжност на 23 август 1910 г. Следващата му мисия със същата длъжност е в Атина, където остава за пет години. Следва назначение в Рио Де Жанейро, а през 1922 г. – в Берлин с акредитивни писма на извънреден и пълномощен посланик, където остава до приключване на мандата си през 1926 г.¹⁵

Нов ръководител на мисията е изпратен в Италианската легагия в София едва след края на Първата световна война. Назначен с функцията на комисар на

11 Пак там, 391 – 392.

12 За подробности относно състава на дипломатическия персонал на посолството виж приложението към книгата Baldi, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

13 Пак там.

14 Università degli Studi di Lecce, Dipartimento di scienze storiche e sociali, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 222 – 223.

15 Пак там, 239 - 241.

италианското правителство, Карло Алберто Алиоти е изпратен в София през декември 1918 г. Работата му като дипломат е оценена от местното правителство заради неговата съпричастност към тревогите на българската страна от налагането на твърде строги условия при излизането ѝ от войната.¹⁶

На 14 септември 1920 г. с назначаването в София на Луиджи Алгрованди Марескоти като извънреден пратеник и пълномощен министър се прекъсва периода на отсъствие на италиански дипломати в града, започнало през 1915 г. поради Първата световна война. Тъй като през 1919 г. цар Фердинанд абдикира в полза на сина си Борис III, Алгрованди Марескоти връчва акредитивните си писма на 3 октомври 1920 г. на цар Борис и остава в София до 1923 г. Преди назначението си в София, Марескоти ръководи временно посолството в Берлин, а след това е извънреден и пълномощен министър в Хага. След мандата му България следват назначения в Кайро и Буенос Айрес, а накрая през март 1926 г. е изпратен като посланик в Берлин, където остава до 1929 г.

Приемник на Алгрованди Марескоти е Сабино Риела, който е назначен в София през януари 1923 г. като извънреден пратеник и пълномощен министър. Той има вече известен опит със страната, тъй като след края на Първата световна война за известен период от време от септември 1920 г. е представител на Италия в Междусъюзническата комисия по репарациите в София. Риела остава в София до 1926 г. и това е последната му мисия, тъй като същата година приключва работата си. Умира в Рим през септември 1946 г.¹⁷

София е последна мисия в кариерата и на неговия приемник Ленато Пиачентини. Той е изпратен в София на 26 май 1926 г. като извънреден пратеник и пълномощен министър и връчва акредитивните си писма на 17 септември 1926 г. През октомври 1930 г. се връща отново в Министерството на външните работи на Италия, където остава до 1932 г., когато приключва кариерата си. Умира в Рим през октомври 1961 г. През този период Пиачентини следи отблизо и непрекъснато информира относно развитието и затрудненията от религиозен характер за годежа, а след това и за бракосъчетанието на принцеса Джована Савойска и цар Борис III през октомври 1930 г., които се преодоляват и благодарение на съдействието на монсиньор Анджело Ронкали (бъдещият папа Джовани XXIII) – тогава апостолическият делегат в София.¹⁸

Джулиано Кора е приемникът на Пиачентини. Той е назначен през януари 1931 г. и връчва акредитивните си писма на 20 март 1931 г.¹⁹ Остава в българската столица три години – до декември 1934 г.²⁰ Предишните му мисии като извънреден пратеник и пълномощен министър са в Албания през 1925 г. и в Агис Абеба от 1926 г. През 1934 г. е изпратен като посланик в Сантяго, а след това, през 1937 г., в Шанхай. През юни 1938 г. е пенсиониран, като след това отново е призван на служба в Анкара през 1944 г.

¹⁶ Baldi, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ Пак там.

¹⁹ Пак там.

²⁰ За повече информация относно периода, прекаран от Кора в София виж Monzali, L. "Giuliano Cora e le relazioni italo-bulgare nella prima metà degli anni Trenta" в същото издание.

На 31 декември 1934 г. като извънреден пратеник и пълномощен министър в София е назначен Джузепе Сапуно, който връчва акредитивните си писма на 16 март 1935 г.²¹ Той остава в България до 1938 г., след което е изпратен в Копенхаген. Завръща се в Рим през 1942 г. като председател на Комисията по проучване и документиране на международните проблеми на труда и социалната помощ. Умира през декември 1945 г., когато е още на служба.

Докато е в мисията в Лима, Джузепе Таламо Атенолфи получава назначение в София на 27 септември 1937 г. с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър, които връчва на 26 март 1938 г. Таламо остава в София до 1940 г. – години, в които България все още няма категорично решение чия страна да вземе по отношение на съюзническите сили, очертаващи се в Европа и региона. Това са също така години на превъоръжаване на страната, в които Турция се възприема като сериозна заплаха. През 1940 г. Таламо е изпратен в Букурещ, а през ноември 1941 г. се връща в Рим. След Втората световна война не е изпращан на мисия в чужбина и работи в Министерството на външните работи, като през 1950 г. се пенсионира по служебни причини. След това отново е назначен на служба през 1958 г. до окончателното му пенсиониране поради навършена възраст през 1961 г. Умира в Рим на 28 февруари 1983 г.

Масимо Магжистрати, на служба като съветник в Посолството на Италия в Берлин, получава назначение с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър през март 1940 г. в София, където остава до средата на 1943 г.²² Това е особено интензивен период в отношенията между двете страни, в които се определят границите между България и Албания, представляващи границата между България и Италия. Освен това през март 1941 г. присъства по времето, в което България се присъединява към Трестранния пакт и обявява война на Англия и Съединените щати. Но това са и години, когато в България се прилагат някои расистки закони (1943 г.), а и сътрудничеството с нацистка Германия не винаги е лесно.

През юли 1943 г. Магжистрати е изпратен в Берн. За времето от 1950 до 1961 г. изпълнява многобройни длъжности в Министерство на външните работи, а през декември 1954 г. става генерален директор по политическите въпроси. Приключва кариерата си в Каиро, където е изпратен като посланик през май 1961 г., и завършва службата си през 1964 г.²³

Франческо Джорджо Мамели е назначен в София с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър през юни 1943 г.²⁴ През август същата година изживява тежките дни след смъртта на Борис III, когато се създава Регентски съвет. Въпреки граматичните условия в страната италианската мисия решава да остане. През ноември 1943 г., след като устояват повече от два месеца, служителите напускат Легацията и я оставят на оне-

21 Baldi, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

22 Плак мам.

23 Ministero degli Affari Esteri, *Annuario diplomatico della Repubblica Italiana, 1963, Volume Primo*, Roma, Istituto Poligrafico dello Stato, 1963, 449 – 450.

24 Baldi, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

зи, които признават Италианската социална република (Република Салò), като преди това унищожават целия архив и всички тайни кодове.²⁵ Служителите на мисията, верни на гадена на краля клетва, остават в София и по време на бомбардировките на 10 януари 1944 г., когато са интернирани извън София в Костенец и Вършец, и се завръщат в София след държавния преврат на 9 септември 1944 г. След завръщането си в София министър Мамели се оказва без официално признание, но все пак получава правото да защитава италианските интереси и по този начин спасява сънародниците си и италианското имущество от опасността от интерниране и конфискация, произтичаща от съгласието за примирие.

Нормалните италиано-български отношения се възстановяват на 1 януари 1945 г. Министър Мамели е потвърден като пълномощен министър на Италия в страната, в която преди това е бил интерниран. През тази зима в София прииждат хиляди бивши италиански военнопленници от всички части на Балканите и от Съветския съюз, които от София биват репатрирани в Италия. От 21 септември 1945 г. до месец септември на следващата година Легацията се ръководи от Пиеро Винчи в качеството му на временно управляващ. Мамели напуска окончателно София на 26 декември 1946 г. След завръщането си изпълнява различни длъжности в Министерството на външните работи на Италия, достигайки до генерален директор по културните отношения с чужбина през март 1950 г. През април 1952 г. е назначен за посланик в Светия престол, като остава на този пост почти шест години. През януари 1958 г. е отново в Министерството на външните работи като заместник-председател на Съвета по дипломатически спорове. Приключва службата си през октомври същата година поради достигане на пенсионна възраст.

Пиеро Винчи, пристигнал в София през 1942 г. като трети секретар, се оказва в отговорната функция на временно управляващ мисията през два различни периода от време – от 21 септември 1945 г. до септември 1946 г. и от 27 декември 1946 г. до 9 февруари 1947 г. В последствие Винчи има успешна кариера, както в Министерството на външните работи като началник на кабинета на министъра, така и в чужбина като ръководител на Постоянното представителство към Обединените нации в Ню Йорк от 1967 г. в продължение на девет години. През март 1973 г. е назначен за посланик в Москва, но остава там само две години, защото през август 1975 г. отново е назначен за постоянен представител в Обединените нации в Ню Йорк. Приключва службата си през декември 1977 г. поради достигане на пенсионна възраст. Умира в Иския на 17 юли 1985 г.

Джован Батиста Гуарнаскели е изпратен в София с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър на 14 декември 1946 г. и встъпва в длъжност на 10 февруари 1947 г., оставайки в страната за 5-годишен период.²⁶ Гуарнаскели попада в България във време, когато трябва да решава много въпро-

25 За допълнителна информация относно този труден и комплексен момент може да се направи справка с някои от мемоарите, написани от служители, които под различна форма са били зрители и действащи лица. Виж: Si veda de Mohr, C., de Mohr U.G., *Odissea di un diplomatico*, Gangemi Editore, Roma, 2018 e Saporito, L., *Anche l'insuccesso è bello. Memorie di un uomo comune*, Progetto 2000, Cosenza, 1987.

26 Пак там.

си, свързани със сложното непосредствено следвоенно положение, сред които закриването на Апостолическата делегация в България през 1948 г. и възстановяването на дипломатическите отношения между Италия и Албания. Преди мисията си в София Гуарнаскели е извънреден пратеник и пълномощен министър в Хелзинки, а дипломатическата си кариера завършва като посланик във Варшава, където е изпратен през април 1952 г. Приключва службата си през април 1955 г.

На 22 януари 1952 г. с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър в София е изпратен Гастоне Роси Лонги, който остава в България до 1955 г., когато е назначен за посланик в Лима. Умира през март 1957 г., докато още е на служба.

Приемник на Роси Лонги е Филипо Муци Фалкони, назначен в София с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър през август 1955 г. Той остава в страната до 1958 г. След това е посланик в Джакарта (Индонезия) от 1959 г. до 1965 г., а през 1966 г. приключва кариерата си поради достигане на пенсионна възраст.²⁷

През 1958 г. Роберто Гайя, бъдещият генерален секретар в Министерството на външните работи, е изпратен като пълномощен министър в София – първата мисия, на която той е ръководител. Дотогава Гайя е заместник-генерален директор на персонала. Той остава в София до февруари 1963 г., когато е извикан обратно в Министерството, за да изпълнява функцията на помощник-генерален директор по политическите въпроси. През септември 1964 г. е назначен на длъжност генерален директор по политическите въпроси, а през януари 1970 г. става генерален секретар. Приключва кариерата си като посланик във Вашингтон, където е назначен през юли 1975 г., а завършва службата си две години по-късно поради навършване на пенсионна възраст.

Орацио Антинори ди Кастел Сан Питеро е назначен в София с акредитивни писма на извънреден пратеник и пълномощен министър през февруари 1963 г. От септември 1964 г. Легацията е издигната в ранг Посолство и Антинори е първият ръководител на мисия, акредитиран като посланик на Италия. Той приключва дипломатическата си кариера като посланик в Люксембург, където е изпратен през март 1969 г., а поради навършване на пенсионна възраст завършва службата си през септември 1970 г.

През април 1968 г. за посланик в София е назначен Джузепе Пури Пурини, който преди това е посланик в Хартум (Судан). Той остава в София до 1971 г., когато приключва службата си поради навършване на пенсионна възраст.

Франц Канчеларио д'Алена е назначен за посланик в София през януари 1972 г., където остава до завършване на службата си през май 1979 г.

От 9 юни 1980 г. за посланик в София е назначен Карло Мария Роси Арно, преди това посланик на Италия в Дакар. На 13 декември 1982 г., като предварителна мярка, свързана със случая „Антонов“ и неговото предполагаемо участие в атаката срещу папа Джовани Паоло II, посланик Роси Арно е извикан за консултации в Рим от Министерството на външните работи. Роси Арно умира

27 Ministero degli Affari Esteri, *Annuario diplomatico della Repubblica Italiana, 1963, Volume Primo*, Roma, Istituto Poligrafico dello Stato, 1963, 487.

на 4 септември 1983 г., когато все още е на служба, без повече да се завърне в българската столица ²⁸.

След като посланик Карло Роси Арно е извикан за консултации в Рим през декември 1982 г., съветник Алесандро Пиетромарки остава временно управляващ Посолството до април 1983 г., когато тази длъжност заема съветник Фабрицио Де Агостини. Той е временно управляващ до 16 април 1984 г., когато за нов посланик на Италия в София е назначен Джовани Батистини.²⁹

Негови приемници са Паоло Тарони (от 21 ноември 1987 г.), Агостино Матис (от 12 февруари 1990 г.), Стефано Растрели (от 21 юни 1994 г.), Томазо Троице (от 31 октомври 1996 г.), Алесандро Графини (от 28 април 1999 г.), Джан Батиста Кампаньола (от 20 май 2003 г.), Стефано Бенацо (от 16 май 2008 г.) и Марко Контичели (от 3 септември 2012 г.).

От 19 септември 2016 г. посланик на Италия в София е Стефано Балди.

Стефано Балди е посланик на Италианската република в България и дипломат от кариерата към италианското Министерство на външните работи и международното сътрудничество. Преди назначаването му за посланик в България, е служил от 2011 г. в министерството като директор на дирекция „Обучения“, а в периода 2010-2011 г. като началник на отдел „Сътрудничество в областта на науката и технологиите“; през 2006-2010 г. е Първи съветник в Постоянната мисия на Италия към ЕС, отговарящ за правните и финансови аспекти на Общата външна политика и политиката за сигурност в работната група RELEX. Служил е в Постоянната мисия на Италия към международните организации в Женева, както и в Постоянната мисия на Италия към ООН в Ню Йорк, където отговаря за разоръжаването. Работил е и с редица италиански университети (Roma La Sapienza, LUISS, Roma TRE, LUMSA, Trento, Pavia, Firenze), където провежда семинари и курсове по международни отношения, многостранна дипломация и по „меки умения“ в международна среда.

Предмет на последните му изследвания са дипломатическото ръководство и управление, социалните медии в сферата на международните отношения и книги, написани от дипломати. Автор е на повече от 50 книги, сред които книга, посветена на дейността на дипломатите (*Diplomatici in azione*, 2016), наръчник по управление за дипломати (*Manuale di management per diplomatici*, 2016), както и публикация на италиански и английски език, представяща резултатите от задълбочено изследване на книги, написани от италиански дипломати (*Through the Diplomatic Looking Glass, Diplo*, 2007).

28 Ministero degli Affari Esteri, *Annuario Diplomatico e delle carriere direttive*, 1983, Roma, Tipografia riservata M.A.E., 1983, 482.

29 Pak mam, 265.

Засилване на японското културно присъствие в България: приносът на Японската фондация

Нагегжа Гагжева

Резюме

Настоящото изследване е насочено конкретно към един от основните участници в японската публична дипломация – Японската фондация, и към нейната дейност за популяризиране и засилване на японското културно присъствие в Европа. Поставен е акцент върху България, където Фондацията играе значителна роля за въвеждането на различни аспекти от японската култура, както и за създаването на положителен имидж на самата Япония. В статията са разгледани японските инициативи в България в периода между 70-те години на миналия век и 2018 г. в три категории: изкуство и културен обмен, обучение по японски език, японистика и интелектуален обмен.

1. Увод

В рамките на международната общност все повече дипломати и политически лидери гледат на публичната дипломация като на средство за проектиране на положителен национален имидж, както и за засилване на културното присъствие на собствената си страна извън нейните граници. Публичната дипломация се използва и като инструмент за създаване на дълготрайни отношения между държавите и изграждане на доверие, които на свой ред създават благоприятна среда за провеждане на държавните политики.

Япония е страна, която отдава голямо значение на публичната дипломация. Започва да я упражнява още от 60-те години на 19 век – времето, когато Япония въвежда процеса на модернизация (Огава, 2009, стр. 272)¹. Някои от първите инициативи на японската публична дипломация включват участието на страната в световни изложения, както и конкретни действия в областта на връзките с обществеността по време на Руско-японската война. След края на Втората световна война целта на публичната дипломация е да трансформира предвоенния имидж на Япония от милитаристична държава в хармонична и мирна демокрация. По-късно – в края на 60-те и началото на 70-те години на миналия век, тя се използва и като инструмент за представяне на Япония пред света като напреднала в технологично и икономическо отношение страна. Днес целите на японската публична дипломация са се развили вече готам, че включват установяването на проспериращи международни отношения, както и на благоприятна среда за самата японска дипломация.

От 1943 г. насам, когато в Токио е подписан първият официален документ

¹ Огава, Т. (2009). Начало и развитие на японската публична дипломация. В: Сноу, Н. & Тейлор, Филип М., Наръчник на публичната дипломация „Рутледж“ (стр. 270-281). Ню Йорк, NY и Лондон: Рутледж.

за двустранни отношения – Споразумението за приятелство и културно сътрудничество, България и Япония поддържат проспериращи културни отношения. И независимо от факта, че между 1944 и 1959 г. това споразумение става невалидно поради прекъсване на дипломатическите отношения, двете страни продължават своите межкултурни взаимоотношения. През 1975 г. е подписано ново Споразумение за сътрудничество в областта на науката, изкуството и културата между правителствата на Япония и България, осигуряващо различни възможности за свързани с културния обмен инициативи. Това споразумение продължава да се изпълнява и до ден днешен. Разнообразната палитра от дейности на японската публична дипломация, изпълнявани в България, доведе до повишаване на познаването, както и на интереса на българите към японския език и култура. Основна за засилване на японското културно присъствие в страната се оказва Японската фондация, която работи както самостоятелно, така и съвместно с основни участници в областта на популяризиране на японската култура. И тъй като до момента в България все още не е създадено представителство на тази фондация, нейните програми и дейност се подпомагат от посолството на Япония в София. Заедно с японското посолство, за въвеждането на японската култура в нашата страна допринасят също японското Министерство на външните работи, както и някои други български и японски публични и частни институции.

Целта на настоящото проучване е да изследва приноса на Японската фондация за засилването на японското културно присъствие в България. Поради липсата на каквито и да е публикувани източници на тази тема, дискусията относно инициативите на Фондацията в страната е конструирана въз основа на пълния списък от нейни дейности, реализирани между 1973 и 2018 г. Този списък също не е публикуван, но бе предоставен любезно на автора на настоящата статия от самата Фондация. В списъка фигурират 676 проекта, разделени в три категории и преведени от японски на английски език за целите на това проучване. А оригиналността на самото проучване го прави добър ориентир за всякакви бъдещи изследвания в тази област.

2. Понятието „публична дипломация”: дефиниция и подкатегории

Дипломацията е основен механизъм за осъществяване на външната политика на една страна. В миналото най-разпространеният вид дипломация е била традиционната или класическата дипломация. Тази дипломация се характеризира като пряка и официална комуникация между държавни служители на конкретни държави. През 21 век обаче естеството на самата власт се променя и започва да се налага ролята на друг вид дипломация, така наречената публична дипломация. Тя, за разлика от традиционната дипломация, представлява неофициална, косвена и диалогична дипломация, практикувана от смесени коалиции, съставени от правителствени, междуправителствени и неправителствени участници. Според дефиницията на Центъра за публична дипломация към Уни-

Верситета на Южна Калифорния (без дата)², публичната дипломация представлява „публично интерактивно измерение на дипломацията, което е не само глобално по своята същност, но включва така също множество участници и мрежи” и е „ключов механизъм, чрез който отделните нации насърчават взаимното доверие и продуктивните отношения помежду си, като този механизъм е станал решаващ за изграждането на една сигурна глобална среда”. Казано с други думи, в рамките на публичната дипломация са ангажирани широк кръг от участници и мрежи, чиято роля за създаването на проспериращи и мирни взаимоотношения между държавите е от изключително значение.

Публичната дипломация се състои от обособени подкатегории, чрез които се реализира на практика. Това включва културната дипломация, изслушването, застъпничеството, международното излъчване в ефир и международния обмен (Къл, 2009, стр. 10)³. И въпреки че като елементи на меката сила термините „публична дипломация” и „културна дипломация” могат да изглеждат на пръв поглед идентични, те не трябва да бъдат приравнявани. Според определението на Леонард (Марк, 2009, стр. 6)⁴, културната дипломация е „онази част от публичната дипломация, която се занимава с изграждането на дългосрочни взаимоотношения”. А според Държавния департамент на САЩ (2005, стр. 4)⁵, културната дипломация е “основата на публичната дипломация, тъй като именно в културната дейност най-добре се демонстрира представата на една нация за самата себе си”. Освен това, публичната дипломация и културната дипломация се различават по своите цели, както и по обхвата на своите дейности. В сравнение с културната дипломация, публичната дипломация се състои от по-широк кръг от дейности – „най-вече дейности на правителството в областта на медийното отразяване и връзките с обществеността, адресирани към чуждестранната общественост, за да обяснят хода на конкретно действие или да представят конкретен случай” (Марк, 2009, стр. 15). Според Огура (2009, стр. 45)⁶, разликата между публичната дипломация и културната дипломация се състои в това, че „първата е винаги тясно свързана с добре дефинирани политически цели и е насочена към конкретни, предварително определени целеви групи, докато втората не е задължително свързана с конкретна политическа цел”.

3. Основни участници в японската публична дипломация

За да засили своето културно присъствие по света, Япония прилага – посредством различни участници в провеждането на публичната дипломация, ши-

2 Център за публична дипломация към Университета на Южна Калифорния. (без дата). Какво представлява публичната дипломация?. Източник: <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> (Последно посещение на страницата на 28 август, 2019 г.)

3 Къл, Николас Дж. (2009). Публична дипломация: Поуки от миналото. Лос Анджелис: Figueroa Press, стр. 12

4 Марк, С. (2009). По-голяма роля за културната дипломация. Доклади за дискусии в дипломацията. Холандски институт за международни отношения „Клингендал”.

5 Държавен департамент на САЩ. (2005). Културна дипломация: основата на публичната дипломация. Доклад на Консултативния комитет по културна дипломация. Източник: <https://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> (Последно посещение на страницата на 20 юни, 2018 г.)

6 Огура, К. (2009). Японската културна дипломация, минало и бъдеще. Източник: http://www.jripec.aoyama.ac.jp/english/publication/pdf/japans_cultural_diplomacy.pdf (Последно посещение на страницата на 19 ноември, 2017 г.)

рока палитра от стратегии в този вид дипломация. В момента основни участници са японското Министерство на външните работи и Японската фондация. В допълнение към тяхната дейност, други публични и частни институции допринасят за представянето на японската култура по света, като например Кабинетът и неговата кампания „Страхотна Япония“ (*Cool Japan*), която цели популяризирането на всички аспекти на японската култура – „от субкултурни продукти като японските комикси „*manga*“ и японската анимация „*Japanimation*“, до традиционното културно наследство“ (Съвет за популяризиране на движението „Страхотна Япония“, 2014, стр.2)⁷.

3.1. Министерство на външните работи (МВНР)

Отделът за публична дипломация в японското Министерство на външните работи се занимава с връзките с обществеността зад граница, с популяризирането в чужбина на японския език, японистиката и японската култура, както и с хуманитарен, артистичен и интелектуален обмен. Също така си сътрудничи с Университета на ООН и с международни организации, като например ЮНЕСКО.

Японското МВНР провежда различни дейности в сферата на връзките с обществеността, предоставяйки информация за японската външна политика посредством свои инициативи, както и посредством японските посолства и консулски служби по света. Като примери можем да посочим „изнасяне на лекции, изготвяне на публикации и изяви в местните медии от страна на служителите в японските посолства и консулства, включително и от посланиците и генералните консули; издаване на съответния местен език на бюлетин и други информационни брошури; организирани на събития на японската култура; програми за гостуване на чуждестранни лидери на общественото мнение, репортери и телевизионни екипи; командироване на японски експерти или други компетентни лица в чужбина за изнасяне на лекции или участие в конференции; както и изготвяне на публикации и аудиовизуални материали на повече от един език“ (МВНР, 2017 г.)⁸. Министерството на външните работи поддържа различни програми и проекти за популяризиране на японската култура, като например сайта *Web Japan*, представящ изчерпателна и най-актуална информация за Япония; инициативата „Япония и общественото мнение“ (*Opinion Poll on Japan*); програмата „Японската марка“ (*The Japan Brand Programme*); проекта „Японската къща“ (*The Japan House*); Японския творчески център (*Japan Creative Centre*), чиято цел е разпространение на информация за японската култура и японските технологии в Сингапур.

Наред с дейностите по връзките с обществеността, японското МВНР изпълнява и инициативи за културен обмен с цел „насърчаване на благоприятното

7 Съвет за популяризиране на движението „Страхотна Япония“. (2014). Предложение за „Страхотна Япония“. Кабинет на правителството. Източник: http://www.cao.go.jp/cool_japan/english/pdf/published_document3.pdf (Последно посещение на страницата на 17 август, 2018 г.)

8 Министерство на външните работи на Япония. (2017). Връзки с обществеността в чужбина. Публична дипломация. Източник: https://www.mofa.go.jp/rp/pds/page24e_000149.html (Последно посещение на страницата на 2 август, 2018 г.)

и задълбочено разбиране на японските дипломатически политики и национален контекст” (МВНР, 2014).⁹ Сред тях са и инициативите „Дипломация на поп културата“ (*Pop-Culture Diplomacy*), „Японистика и интелектуален обмен“, (*Japanese Studies and Intellectual Exchange*) и „Обучение по японски език“ (*Japanese Language Education*), които се реализират посредством Японската фондация.

3.2. Японската фондация

Японската фондация е вторият основен участник в реализацията на японската публична дипломация. Тя е основана на 1 октомври 1972 г. като специално юридическо лице под шапката на японското външно министерство, а по-късно – през октомври 2003 г., е призната за независима административна институция (Японската фондация, 2018а).¹⁰ На тази фондация се гледа като на „единствената японска институция, посветена на изпълнението на цялостни международни програми за културен обмен по света” (Японската фондация, 2018а). Фондацията има следните цели: „задълбочаване на разбирането за Япония в чужбина, популяризиране на международното взаиморазбирателство, принос към културата и други области в световен мащаб, създаване на добра международна среда, както и принос към поддържането и развиването на хармонични отношения между Япония и другите страни (Член 3, Закон за Японската фондация като независима административна институция)” (Японската фондация, 2003).¹¹ Благодарение на близкото си сътрудничество с японското МВНР, Фондацията действа като посредник между правителството, от една страна, и частния сектор и гражданското общество, от друга, поддържайки в същото време известна автономия от министерството (Огава, стр. 272).

Наред с централата си, разположена в Токио, Японската фондация има представителство в Киото, както и два института за преподаване на японски език – в Урава и Кансай. Фондацията е изградила и собствена глобална мрежа, състояща се от 25 задгранични представителства в 24 държави (включително и два Азиатски центъра за връзка) (Японската фондация, 2018а). Сътрудничи си също с различни институции за преподаване на японски език, както и с организации за културен обмен по целия свят. Освен това, Фондацията си сътрудничи и с японските посолства и консулства в чужбина с цел разширяване на своята дейност на глобално равнище (Японската фондация, 2018b)¹²

Японската фондация провежда програми в три категории – изкуство и културен обмен; преподаване на японски език зад граница; японистика и интелектуален обмен. При първата категория акцентът пада върху изкуството и културата, като например изобразително изкуство, сценични изкуства, ли-

9 Министерство на външните работи на Япония. (2014). Културен обмен. Публична дипломация. Източник: <https://www.mofa.go.jp/policy/culture/exchange/index.html> (Последно посещение на страницата на 2 август, 2018 г.)

10 Японската фондация. (2018а). За нас. Източник: <http://www.jpff.go.jp/e/about/index.html> (Последно посещение на страницата на 2 август, 2018 г.)

11 Японската фондация. (2003). Организация. Източник: <https://www.jpff.go.jp/e/about/result/ar/2003/pdf/ar2003-03-01.pdf> (Последно посещение на страницата на 2 август, 2018 г.)

12 Японската фондация. (2018b). Брошура “Японската фондация. За Японската фондация. Източник: http://www.jpff.go.jp/e/about/outline/about_01.html (Последно посещение на страницата на 2 август, 2018 г.)

тература, филми, японска кухня и мода. Целта на Фондацията е да създаде „възможности за хората по целия свят да се запознаят с японското изкуство и култура, като подкрепя творци, представя творби и създава международни мрежи” (Фондация Япония, 2018b, стр. 2). В рамките на втората категория Фондацията е проводник на дейности в подкрепа на обучението по японски език в чужбина. Те включват „организиране на изпити за ниво „владение на японски език“, разработване на учебни материали, подпомагане на курсове по японски език, предоставяне на обучения за преподавателите по японски език, както и провеждане в цял свят на проучвания с цел отговаряне на нуждите на всички използващи японски език” (Японската фондация, 2018b, стр. 2). Третата категория е фокусирана върху предоставянето на помощ под формата на стипендии за научни изследвания в Япония, както и чрез различни грантови програми. Като част от тази програма, Фондацията организира също и симпозиуми и съвместни проекти с цел засилване на взаимодействието между експертите в различни страни (Японската фондация, 2018a).

Наред с дейностите в тези три основни категории, Японската фондация помага също на „отделни лица, ангажирани в различни културни сфери, и създава възможности, подкрепя отделни програми и събития, насърчавайки по такъв начин създаването на устойчива среда за културен обмен” (Фондация „Япония, 2018b, стр. 5). Организира, например, международни конференции, посветени на глобални проблеми, международни изложби и представления с участието на японски и международни творци, демонстрации на японското изкуство за подкреждане на цветя „*икебана*”, чаената церемония „*садо*”, фестивали на японски занаяти, японска кухня и други примери от японската култура, както и кани изследователи, преподаватели и културни дейци от различни страни (Японската фондация, 2018b, стр. 4). Фондацията осигурява финансиране на лица, участващи в изложби и сценични изпълнения, свързани с японското изкуство и култура, както и на други отделни лица или НПО, изпълняващи проекти за културен обмен. Финансира също различни университети и изследователски институти, които популяризират японистиката, както и програми в подкрепа на професионалните умения на преподавателите по японски език (Японската фондация, 2018b, стр. 4). Освен всичко това, някои други дейности на Фондацията включват събирането на информация и материали, необходими за отделни лица в областта на културния обмен, като така им оказва подкрепа да създават свои собствени мрежи.

Въз основа на правителствено дарение от 78 милиарда йени, инициативите на Японската фондация се подпомагат финансово и чрез годишни правителствени субсидии, приходи от инвестиции, както и от дарения от страна на частния сектор (Японската фондация, 2018a).

4. Японската фондация в България

Като ключов фактор в японската публична дипломация, Японската фондация допринася съществено за популяризирането на японската култура в България, както и за създаването на положителен имидж на страната. Първите уни-

циативи на Фондацията в България започват още през 70-те години на миналия век, като този период се характеризира с богат културен обмен между двете страни. Освен това, Споразумението за сътрудничество в областта на науката, изкуството и културата между правителствата на България и Япония от 1975 г. изиграва съществена роля за създаването на благоприятна атмосфера за дейностите на Японската фондация, свързани с публичната дипломация. То предоставя също най-различни възможности за инициативите за популяризиране на японската култура. По това време Президентът на Фондацията – Кон Хидеми, участва активно в дебатите по самото Споразумение (Кандиларов, 2016, стр. 115)¹³. Само месец след подписването на Споразумението, българска делегация начело с Людмила Живкова – председател на Комитета за изкуство и култура, посещава Япония. Тази делегация успява да договори с Японската фондация организирането на различни дейности на територията и на двете страни, включващи изложби в областта на живописата, фолклора и приложните изкуства, музикален обмен, както и посещение на български експерти в Япония, подпомогнати от Фондацията (Кандиларов, 2016, стр. 115). А през 1976 г. – след покана от страна на Комитета за изкуство и култура, две японски делегации по културата, водени от Кон Хидеми и проф. Егами Намио, пристигат в България, за да обсъдят различни инициативи и механизми за по-нататъшното сътрудничество и културния обмен между двете страни (Кандиларов, 2016, стр. 115-116). В резултат на това културното взаимодействие между България и Япония се засилва, което води до изпълнението на редица проекти от страна на Японската фондация в България.

Инициативите на Японската фондация в България могат да бъдат обобщени в три категории – изкуство и културен обмен, обучение по японски език, японистика и интелектуален обмен. Проектите се изпълняват както самостоятелно от Фондацията, така и в сътрудничество с различни участници от публичния и частния сектор, както и чрез предоставяне на финансова подкрепа на отделни лица и организации, които участват в програмите на Фондацията.

4.1. Изкуство и културен обмен

Първите проекти и публични инициативи на Японската фондация в България в областта на изкуството и културния обмен започват с демонстрация на „икебана“ през 1974 г. – като част от програмата на Фондацията за представяне на японската култура зад граница (*Ниппон Бунка Шокай Хакен*). Тази програма включва финансова помощ за изпращане в чужбина на японски художници и културни дейци за участие в дейности, целящи представянето на различни аспекти от японската традиционна и съвременна култура. Например, през 90-те години на миналия век подобни инициативи включват изпълнения на японския традиционен хумористичен театър „*Кьоген*“, концерт на японските традиционни музикални инструменти „*шамисен*“, „*шакухачи*“ и „*коцудзуми*“, както и публична лекция на японски експерт на тема „Следвоенната японска икономика и икономическа политика“, състояла се в Университета за нацио-

¹³ Кандиларов, Е. (2016). Източна Азия и България. София: Изток-Запад.

нално и световно стопанство в София. В първото десетилетие на 21 век е проведен практически семинар за танцов театър „Будо“. А през втората е организирана демонстрация на японското изкуство „укийо-е“, както и лекция с демонстрация на кухнята на префектура Нийгата, представяща историята на местното производство на ориз.

Освен програмата *Ниппон Бунка Шокай Хакен*, Японската фондация изпълнява и други програми и инициативи за популяризиране на японската култура в България – както самостоятелно, така и в сътрудничество с японски и български участници в областта на публичната дипломация – чрез предоставяне на безвъзмездни средства за изпращане зад граница на изпълнителски групи, на художници и на произведения на изкуството, както и чрез подкрепа за участието на Япония в международни изложби и фестивали в България. През 70-те години на миналия век например, с подкрепата на Фондацията са организирани демонстрации на „джудо“ и „икибана“, изпълнения на японски песни, традиционни танци и на японския музикален инструмент „кото“, както и изложби на съвременна японска цветна фотография и жанра от японското изкуство „укийо-е“. А през 80-те години в България са проведени също Изложба на съвременната японска керамика, Фотоизложба на съвременната японска архитектура, както и демонстрации на „джудо“ и на японското изкуство с хартия „оригами“. Освен това Фондацията подпомогна японското участие в Международното изложение на книгата, което се организира в София. През 90-те години последваха лекции в областта на калиграфията, японското изкуство за изрязани картини „кири-е“, демонстрации на бойни изкуства и на чаената церемония „саго“, концерт на японския традиционен инструмент „шакухачи“, изпълнения на традиционните японски музикални ударни инструменти „агайко“, на традиционна японска музика и на японския класически театър „Но“, изложба на японска традиционна керамика и пр. През първите две десетилетия на новия век Фондацията подкрепи организирането на Изложба на съвременни японски занаяти, лекции и демонстрация на японския класически театър „Кабуки“, на „сумо“, лекция и практическо обучение, посветени на традиционните японски сладки „агаши“, традиционен японски театър „Ракуго“ за разказване на истории, класическа музика, съвременни японски танци и пр. По това време, през 2006 г., Японската фондация организира международна изложба на съвременно изкуство в българския град Казанлък, в сътрудничество с Асоциация „Фукуяма – България“ и Глобалния културен център. През 2011 г., отново съвместно с Асоциация „Фукуяма – България“, Фондацията организира концерти на музикалните инструменти „кото“ и „цугару шамисен“. А през 2012 г., съвместно с японското посолство в София, организира и семинар с изпълнение на японския класически театър „Но“.

В допълнение към посочените по-горе дейности, Японската фондация продължава да осъществява и спонсорира различни други японски културни инициативи в България – както самостоятелно, така и в сътрудничество с японски и български участници в публичната дипломация. Пример за това е мащабното ежегодно събитие „Дни на японската култура“ (*Nihon Bunka Gekkan*). Това събитие се реализира в България още от 1991 г. насам от японското посол-

ство с подкрепата на Японската фондация, както и на групи публични и частни организации, включващи Клуб „Приятели на Япония в България“ (*Нихон Томоно Кай*), музеи, галерии и академични институции, бизнес предприятия, клубове, асоциации и фондации, свързани с популяризирането на японската култура, и пр. Японската фондацията предоставя японски игрални филми за „Седмицата на японското кино“, провеждана всяка година в рамките на „Дните на японската култура“, с цел задълбочаване на знанията на българите относно Япония. От 90-те години на миналия век насам Фондацията спомога за организирането на различни групи инициативи, свързани с представянето на японската култура в България, като например концерти с изпълнение на японските традиционни музикални инструменти „*кото*“ и „*шакухачи*“, японска музика, изпълнения на традиционните японски музикални ударни инструменти „*ягайко*“ и музикалния инструмент „*цугару шамисен*“ от страна на японската група „Бушидо“, японски класически театър „*Но*“, изложби на калиграфия, демонстрации на „*икебана*“ и лекции по японска керамика. През 2015 г. Фондацията спомогна за организирането на седмичния ежегоден фестивал „Анивенчър“, представящ елементи от японската традиционна и съвременна култура.

Японската фондация играе изключително важна роля при популяризирането на японската литература в България. От 80-те години на миналия век насам тя осигурява финансова помощ за превода и публикуването на най-разнообразни произведения на класически и съвременни автори, спомогайки за популяризирането на японската култура в страната. Сред тях са над десет изявени японски автори, като Сей Шонагон, Танигзаки Джуничиро, Аришима Такео, Мацутани Миюко, Йошимото Банана, Цуцу Ясутака, Мураками Харуки, Дадзай Осаму, Мишима Юкио, Огава Йоко, Абе Кобо и други. Благодарение на огромната подкрепа на Фондацията през годините за популяризирането на японската литература, българското общество е имало възможност да доразвие представата си за Япония, както и да разшири познанията си за японската култура.

Друга инициатива на Японската фондация в рамките на публичната ѝ дипломация в България включва предоставянето на филми и материали за Япония на японското посолство и някои български институции, като част от проекта „Японски филмов фестивал зад граница“ (*Кайгай Нихон Ейгамацури*). Те представят различни аспекти от японската традиционна и съвременна култура, наред с технологичния напрегък на страната.

4.2. Обучение по японски език

Година наред Японската фондация допринася активно за популяризирането на японския език в България. Например, от 80-те години на миналия век тя изпълнява програма, включваща краткосрочно и дългосрочно командироване на специалисти по японски език и култура в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Благодарение на тази програма до 2018 г. вече са гостували над десет японски специалисти и четирима асистенти. Също от 80-те години насам Фондацията провежда консултации и обучителни програми, предназначени за чужденци – преподаватели по японски език от различни образователни

институции в България, което им позволява да подобрят както своите езикови умения, така и самата методика на преподаване. Освен това, от началото на 2000 г. тя организира в България симпозиуми и семинари в областта на изучаването на японски език. Показателен пример са проведените в периода 2005-2010 г. симпозиуми, насочени към повишаване на стандартите за обучение по японски език в България и съседните ѝ страни, както и към поддържане на обmena на информация и на мрежите от преподаватели по японски език в региона.

Като част от инициативите си в областта на публичната дипломация в България, Японската фондация изпълнява много и разнообразни програми за обучение по японски език. От 80-те години насам например, тя провежда в Япония обучения за български студенти, представили се отлично в обучението си по японски език. Целта е да се насърчи изучаването на японски език в България и да се популяризира културният обмен и взаимното разбирателство чрез различни видове дейности, като например лекции и университетски посещения, пътувания в Япония и настаняване в японски семейства. Тази програма осигурява на изучаващите японски език възможността да се потопят в японската култура и начин на живот, както и да създадат контакти с японци. Освен това, от началото на 2000 г. Японската фондация администрира и различни групи грантови проекти, предлагащи обучение на японски език. Например, Фондацията кани в Япония български студенти и изследователи, изучаващи японски език, за да задълбочат своите умения и разбиране за този език, култура и общество чрез обучения, лекции и обмен с японските студенти. До 2018 г. в тази програма са участвали повече от 18 българи. Проведени са също Специализирана програма за изучаване на японски език за български експерти (*Сенмон Нихонго Кеншю*), включваща държавни служители, библиотекари, аспиранти и изследователи, както и Програма за дипломати (*Гайкоукан Нихонго Кеншю*).

Освен горните инициативи, за да насърчи изучаването на японски език в България, от началото на 2000 г. Японската фондация провежда безвъзмездна Програма за подпомагане на обучението по японски език в български институции и организации (*Нихонго Фукуо Кацудо Джосей*). До този момент броят на такива институции е над осем, сред които Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Велико-търновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и др.

Като част от инициативите си за популяризиране на японския език в България, Японската фондация субсидира и провеждането на изпити за ниво „владение на японски език“, съвместно с японското посолство и Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“. Освен всичко това, тя подкрепя и организирането на Конкурс за изнасяне на реч на японски език. Това събитие се състоя за пръв път в страната през 1994 г. и оттогава насам се организира всяка година съвместно от японското посолство и Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“. Наградата за 1-во място на ниво за напреднали – пътуване до Япония, мотивира участниците да постигнат високи езикови умения и им предоставя възможност да се потопят в японската култура.

4.3. Японистика и интелектуален обмен

Японската фондация изпълнява и други инициативи в областта на публичната дипломация за насърчаване на японистиката и интелектуалния обмен в България. Една от тях е безвъзмездната програма за подпомагане на международни съвместни изследователски проекти. От 90-те години на миналия век Фондацията осигурява средства за провеждането на семинари, симпозиуми и конференции на различни теми, в сътрудничество с японски и български институции. През 2018 и 2019 г. например, заедно със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, тя организира международна конференция на тема „Поп културата и младежта в Япония и България“, акцентираща върху връзката между японската поп култура и социалното поведение на младите хора, както и върху приемането на японската поп култура в България.

За да развие в България специалисти по Япония и да укрепи японската изследователска мрежа, от 1978 г. насам Японската фондация осъществява Програма за стипендии по японистика, предлагайки научни стипендии на учени японисти в различни области. Тази програма предоставя на българските учени възможност не само да провеждат своите изследвания в японски университети, но така също да се потопят в японската култура и японския начин на живот, да създават лични контакти. До 2018 г. над 55 българи са провели стипендиантски програми в Япония. А отделно от тези програми, от 90-те години на миналия век насам Фондацията администрира и програми за гостуване в Япония на български специалисти, учени, преподаватели и специални гости.

С цел популяризиране на японистиката и японската култура в България, Японската фондация дарява на българските институции различни книги за Япония. През 70-те години на миналия век сред тях са Софийският университет „Св. Климент Охридски“ и Народната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“. Вече през 80-те години се предоставят книги и на Централната библиотека на Българската академия на науките. През следващите години броят на подобни институции се увеличава и вече включва Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Университета за национално и световно стопанство.

5. Заключение

Както бе показано по-горе, Японската фондация допринася значително за популяризирането на японската култура в България. Тя провежда много и различни дейности, за да представи различни аспекти от японската традиционна и съвременна култура. От решаващо значение за успешната организация и изпълнението на тези проекти са както системните усилия от страна на Фондацията, така и нейното сътрудничество с различни публични и частни организации. Част от тях включват Японското посолство в София, български институции от рода на Международната фондация „Св. св. Кирил и Методий“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, асоциации за приятелство като Асоциация „Фукуяма – България“ и други.

Културните инициативи на Японската фондация са изключително важни за създаването на силна двупосочна връзка между България и Япония, както и за задълбочаване на познаването и на интереса на българския народ към японските език и култура. Доказателство за това е броят на изучаващите японски език в страната, който през последните три години се увеличи значително и вече надвишава 1400 души (Посолство на Япония в България, 2019)¹⁴. В ерата на информацията Японската фондация ще продължава да играе съществена роля в културната комуникация и обмена между двете страни, като още повече допринася за взаимното разбирателство и приятелство, както и за японското културно присъствие в България.

Библиография

1. Cool Japan Movement Promotion Council. (2014). Cool Japan Proposal. Cabinet Office. Източник: from http://www.cao.go.jp/cool_japan/english/pdf/published_document3.pdf (Достъпно на 17 август 2018)
 2. Cull, Nicholas J. (2009). Public Diplomacy: Lessons from the Past. Los Angeles: Figueroa Press, стр.12.
 3. Посолство на Япония в България. (2019). Двустранни отношения. Източник: https://www.bg.emb-japan.go.jp/bg/bg_jap_relations/culture_exchange/index.html (Достъпно на 28 декември 2019)
 4. Кангиларов, Е. (2016). Източна Азия и България. София: Изток-Запад
 5. Mark, S. (2009). A Greater Role for Cultural Diplomacy. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.
 6. Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2014). Cultural Exchange. Public Diplomacy. Източник: <https://www.mofa.go.jp/policy/culture/exchange/index.html> (Достъпно на 2 август 2018)
 7. Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). Public Relations Abroad. Public Diplomacy. Източник: https://www.mofa.go.jp/p_pd/pds/page24e_000149.html (Достъпно на 2 август 2018)
 8. Ogawa, T. (2009). Origin and Development of Japan's Public Diplomacy. In Snow, N. & Taylor, Phillip M., Routledge Handbook of Public Diplomacy (стр. 270-281). New York, NY and London: Routledge.
 9. Ogoura, K. (2009). Japan's Cultural Diplomacy, Past and Present. Източник: http://www.jripec.aoyama.ac.jp/english/publication/pdf/japans_cultural_diplomacy.pdf (Достъпно на 19 ноември 2017)
 10. The Japan Foundation. (2003). Organization. Източник: <https://www.jpf.go.jp/e/about/result/ar/2003/pdf/ar2003-03-01.pdf> (Достъпно на 2 август 2018)
 11. The Japan Foundation. (2018a). About Us. Източник: <http://www.jpf.go.jp/e/about/index.html> (Достъпно на 2 август 2018)
 12. The Japan Foundation. (2018b). Brochure "The Japan Foundation". About the Japan Foundation. Източник: http://www.jpf.go.jp/e/about/outline/about_01.html (Достъпно на 2 август 2018)
 13. U.S. Department of State. (2005). Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public
-
14. Посолство на Япония в България. (2019). Двустранни отношения [Bilateral relations]. Източник: https://www.bg.emb-japan.go.jp/bg/bg_jap_relations/culture_exchange/index.html (Последно посещение на страницата на 28 декември, 2019 г.)

Diplomacy. Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy. Източник: <https://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> (Достъпено на 20 юни 2018)

14. USC Center on Public Diplomacy. (No Date). What is Public Diplomacy? Източник: <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> (Достъпено на 28 август 2019)

Наежда Гаджева има бакалавърска степен по Глобални изследвания от Международния институт „Акита“ в Япония; завършила е едногодишен курс по Политология във френския Институт за политически изследвания в Рен (Sciences Po Rennes), както и магистърска програма по Международни отношения в японския университет „Ритцумейкан“, където в момента е и кандидат за докторска степен по Международни отношения. В обсега на интересите ѝ спадат взаимоотношенията между Европа и Япония, с акцент върху публичната и културната дипломация като инструмент за засилване на културното присъствие на региона и международните партньорства. Наежда Гаджева има редица публикации в японски академични списания, както и участия в академични конференции и симпозиуми в Япония. Освен това е носител на две награди за 1-во място на Годишния конкурс за изнасяне на реч на японски език в България през 2007 и 2008 г., една награда за 1-во място от Международния конкурс по калиграфия на университета „Акита“ през 2012 г. и една награда за „танка“ – жанр в класическата японска поезия.

Организацията на обединените нации е моралният лидер на съвременния свят

Валери Йотов

През 2020 г. отбелязваме 75 години от създаването на ООН – повод за анализ и равностметка за ролята на световната организация в съвременния свят.

В днешната международна обстановка, в която олицетворявания от световната организация колективен подход при решаването на глобалните и регионални проблеми – мултилатерализмът – е поставен на изпитание, ролята и значението на ООН нарастват. Светът изживява период на свиване на пространството на свободата, нарастване на авторитаризма, ограничаване правата на човека и свободата на словото. Отдаването на приоритет на тесни национални интереси, оттеглянето от вече поети международно-правни ангажменти, предприемане на едностранни действия, демонстрация на сила и груби нарушения на правата на човека и на международното право, еднолични решения за намаляване на финансирането на дейности на ООН затрудняват ефективната работа на организацията. Стигна се до там през 2019 г. генералният секретар Антонио Гутереш да отправи спешен апел към страните членки да изпълнят финансовите си ангажменти към организацията, изпитваща критичен недостиг на средства, за да продължи тя основните си дейности – мироопазването и хуманитарната помощ.

Нарастването на международното напрежение предизвика генералния секретар на пресконференция на 6 януари 2020 г. да се обърне към световните лидери с няколко важни послания:

Геополитическото напрежение достигна върха си от началото на новия век и продължава да расте; дори неразпространението на ядрените оръжия вече не е гарантирано; търговски и технологични конфликти фрагментират световните пазари, застрашават растежа и увеличават неравенствата; глобалното затопляне продължава; нарастват екстремизмът, национализмът и радикализацията; необходимо е да се спре ескалацията на напрежението, да се прилага максимално въздържане, да се възстанови диалогът и международното сътрудничество.

Годишнината съвпада с безпрецедентната световна криза, предизвикана от коронавируса КОВИД-19. Универсалният характер на ООН и високохуманните ценности, които е призвана да защитава Организацията, препоределят централната ѝ роля за координиране на глобалните усилия за справяне със здравните и социално-икономическите проблеми, породени от кризата.

На 25 март т.г. на съвместна прес-конференция генералният секретар на ООН Антонио Гутереш, координаторът на ООН по хуманитарните въпроси Марк Лоукок, изпълнителният директор на УНИЦЕФ Хенриета Фор и генералният директор на Световната здравна организация Тегрос Агханом Гебрейсус обявиха Глобален план за координиран хуманитарен отговор за борба с КОВИД-19 на стойност 2 милиарда долара, предназначен за подпомагане на най-уязвимите страни и

спиране на циркулацията на вируса в световен мащаб. ЕС и другите регионални организации се присъединиха към тази високохуманна инициатива.

Глобалният план бе разработен от Междунституционалния постоянен комитет на ООН, с участие на други международни организации и неправителствения сектор с цел координиран отговор на заплахата над общественото здраве, както и посрещане на хуманитарните последици от пандемията, особено в конфликтни зони. На практика цялата система на ООН бе ангажирана с хуманитарния план – Службата на ООН за координация на хуманитарните дейности (ОСНА), Световната здравна организация (WHO), Световната продоволствена програма (WFP), Международната организация по миграция (IOM), Програмата на ООН за развитие (UNDP), Фонда на ООН за населението (UNFPA), Програмата за населените места към ООН (UN-Habitat), Върховният комисариат на ООН за бежанците (UNHCR), Детският фонд на ООН (UNICEF).

Призивът на генералния секретар за спиране на военните действия по света, за да бъде осигурена помощ срещу пандемията и хуманитарен достъп до населението в конфликтните зони, беше подкрепен от 114 държави, множество международни организации, религиозни лидери и над 14 военни групировки по целия свят.

Уникалният опит, богатата експертиза във всички области на обществения живот, неутралността и високия престиж на ООН като стожер на международния правов ред я правят търсен и надежден партньор на държавите при управление на международни кризи. И в настоящата криза ООН не изневери на призивите си. Както бе оповестено на донорската конференция на 4 май за мобилизиране на средства за борба с КОВИД-19, ООН чрез Световната здравна организация е координатор в разработването на ефикасни и достъпни за всички методи за лечение и за превенция чрез разработване на ваксина срещу КОВИД-19.

Тези характеристики определят **ООН като основен партньор (core partner) на ЕС** в провеждането на Глобалната стратегия на ЕС за външната политика и политиката за сигурност, приета през 2016 г. В нея се посочва, че мултилатерализмът с централна роля на ООН е крайъгълен камък на външната политика на ЕС. Съюзът е твърдо ангажиран с глобален ред, основан на международното право, вкл. принципите на Устава на ООН, които осигуряват мира, правата на човека, устойчивото развитие. ЕС декларира, че ще се бори за силна ООН като солидна основа на многостранния ред, основан на правила, както и че по въпросите на глобалното управление ще работи заедно с ООН като рамка на многостранната система и основен партньор на ЕС.

Подписан на 25 юни 1945 г. от 51 представители на държави от антихитлеристката коалиция, **Уставът на ООН** в увода прокламира ценностите, които ООН изповядва – „НИЕ, НАРОДИТЕ НА ОБЕДИНЕНИТЕ НАЦИИ, РЕШЕНИ да избавим идните поколения от бедствията на войната, която два пъти в нашия живот донесе неизразими нещастия на човечеството, и да потвърдим отново нашата вяра в основните права на човека, в достойнството и ценността на човешката личност, в равноправието на мъжете и жените, както и в равенството на големите и малките народи, и да създадем условия, при които може

да се поддържа справедливостта и зачитат задълженията, произтичащи от договорите и от другите източници на международното право, и да насърчаваме социалния прогрес и подобряваме условията на живот при по-голяма свобода, и за тези цели да проявяваме търпимост и да живеем заедно в мир един с друг, като добри съседи, и да обединим силите си за поддържане на международния мир и сигурност, и да осигурим посредством приемане на принципи и установяване на методи, гарантиращи, че въоръжена сила не ще се използва освен в общ интерес, и да използваме международните институции за развиване на икономическия и социален прогрес на всички народи“.

Заслужава тук да възпроизведем и текстовете на Глава Първа от Устава, чл. 1 и 2, относно високохуманните принципи и цели на организацията, върху които през годините се утвърди моралното лидерство на ООН:

„Глава I

ЦЕЛИ И ПРИНЦИПИ

Член 1

Целите на Организацията на обединените нации са:

1. Да поддържа международния мир и сигурност и за тази цел: да взема ефективни колективни мерки за предотвратяване и отстраняване заплахите за мира и за потушаване действията на агресия или други нарушения на мира, както и да постига с мирни средства и в съгласие с принципите на справедливостта и на международното право уреждане или разрешаване на международните спорове или положения, които биха могли да доведат до нарушаване на мира.

2. Да развива приятелски отношения между нациите, основани на зачитане принципа на равноправието и самоопределението на народите, и да взема други подходящи мерки за укрепване на всеобщия мир.

3. Да постига международно сътрудничество при разрешаване на международните проблеми от икономическо, социално, културно или хуманитарно естество, както и при развиване и насърчаване зачитането правата на човека и основните свободи за всички, без разлика на раса, пол, език или вероизповедание.

4. Да бъде център за съгласуване действията на нациите за постигане на тези общи цели.

Член 2

За постигане на целите, изложени в чл. 1, организацията и нейните членове ще действат съгласно следните принципи:

1. Организацията е основана върху принципа на суверенното равенство на всички нейни членове.

2. Всички членове на организацията изпълняват добросъвестно задълженията, които са поели съгласно настоящия устав, с цел за всеки от тях да бъдат обезпечени всички права и предимства, произтичащи от качеството им на членове.

3. Всички членове на организацията уреждат международните си спорове с

мирни средства по такъв начин, че да не поставят в опасност международния мир и сигурност, както и справедливостта.

4. Всички членове на организацията се въздържат в международните си отношения от заплашване със сила или употреба на сила срещу териториалната цялост или политическата независимост на която и да е държава или по какъвто и да е друг начин, несъвместим с целите на Обединените нации.

5. Всички членове на организацията ѝ оказват всеотдайва помощ във всяко действие, предприето от нея съгласно настоящия устав, и се въздържат да оказват помощ на която и да е държава, против която Организацията на обединените нации предприема действие от превантивен или принудителен характер.

6. Организацията обезпечава, щото държавите, които на са нейни членове, да действат съгласно тези принципи, доколкото би било необходимо за поддържането на международния мир и сигурност.“

През 75-годишната история на ООН целите и принципите, залегнали в Устава, се доразвиват и конкретизират в решенията на органите на Организацията, мандатите на агенциите от системата на ООН и предприетите от тях действия в трите основни „стълба“ на нейната дейност – укрепване на международния мир и сигурност, закрила правата на човека и устойчиво развитие. Съществено „наградване“ са операциите за поддържане на мира, конвенциите и дейностите по опазването на околната среда и борбата срещу глобалното затопляне, концепцията за устойчивото развитие, миграцията, борбата с тероризма, които не фигурират в Устава на ООН. Няма възникнал глобален или регионален проблем, към който ООН да не насочи преди всички своето конструктивно внимание и експертиза с оглед неговото разрешаване на основата на международното право, мултилатерализма и високоморалните ценности, които олицетворява.

Най-важната задача в първите години след разрушителната Втора световна война беше запазване на мира и международната сигурност чрез предотвратяване на конфликти, контрол над въоръженията, **разоръжаване и неразпространение на оръжия за масово поразяване, на първо място ядрените**. В своята първа резолюция Общото събрание на ООН създаде Комисия на ООН за атомна енергия, която да работи за използване на атомната енергия за мирни цели, а през 1957 г. – Международна агенция за атомна енергия (МААЕ) с по-широки правомощия. В споразумението между МААЕ и ООН се посочва, че „Агенцията извършва дейности в съответствие с целите и принципите на Устава на ООН за утвърждаване на международния мир и сътрудничество“.

През 1961 г. Общото събрание прие резолюция, според която използването на ядрени или термоядрени оръжия представлява престъпление спрямо международното право, Устава на ООН и човечеството.

Договорът за неразпространение на ядрените оръжия от 1968 г. възлага на Агенцията да извършва проверки на място, за да удостовери използването на ядрените материали само за мирни цели. През 2005 г. МААЕ и нейният генерален директор бяха удостоени с Нобелова награда за мир за усилията им в тази насока.

Кулминация на усилията за елиминиране на ядрената заплаха е Споразумението

за забрана на ядреното оръжие, прието през юли 2017 г. от 122 страни в ООН (преговорите се водеха от Австрия, Бразилия, Мексико, ЮАР и Нова Зеландия. Нито една от деветте ядрени сили – САЩ, Русия, Великобритания, Китай, Франция, Индия, Пакистан, Северна Корея и Израел, не взе участие в преговорите). Генералният секретар на ООН Антонио Гутереш заяви, че това е крайъгълен камък, първото многостранно споразумение за разоръжаване за последните шестдесет години. „Днес с право празнуваме един вогодел. Сега трябва да продължим по трудния път към елиминирането на ядрените арсенали“, заяви Гутереш. Той бе първият действащ генерален секретар на ООН, който присъства на възпоменателната церемония в Нагасаки по повод 73-ата годишнина от атомната бомбардировка над града.

ООН е безспорен шампион в усилията за разоръжаване. Конференцията за разоръжаване в Службата на ООН в Женева е единствен многостранен форум на международната общност за преговори за разработване на споразумения за разоръжаване, създадена след първата специална сесия на Общото събрание на ООН по разоръжаването през 1978 г. Именно в рамките на женевските преговори бе сключен историческият Договор за забрана на ядрените опити, приет през 1996 г. Комитетът на ООН за мирно използване на космическото пространство изготви през 1992 г. Принципи за използване на ядрена енергия в космическото пространство.

Прекратяването през 2019 г. на Договора за премахване на ракетите с малък и среден обхват на действие засяга негативно ефективния контрол на въоръженията и застрашава сигурността на Европа.

Генералният секретар Гутереш и ООН имат амбицията да продължат да насърчават ефективни преговори за разоръжаване както в областта на ядрените, така и на конвенционалните въоръжения, да бъде преодолян застой на преговорите в Конференцията по разоръжаването в Женева. ООН работи за преодоляване на безизходицата в преговорите за кибервойните, вкл. новите технологии като роботи убийци (известни като „автономни“ оръжия), използването на експлозиви в градски райони и ограничаване на причиняващите най-много жертви в световен мащаб – конвенционалните оръжия.

Отново ООН е водеща в усилията за забрана на други зловещи оръжия за масово поразяване – **химическите оръжия**, проблем, който прикова вниманието на международната общност след употребата на химически оръжия от режима на Башар Асад в Сирия. Организацията за забрана на химическите оръжия (ОЗХО) бе създадена с Договор в сила от 1997 г. Забранява се употребата, производството, складирането, трансферът на тези оръжия за масово поразяване, а Организацията осъществява наблюдение на унищожаването на натрупаните арсенали. Текстът на този важен инструмент на международното право беше разработен от Конференцията на ООН по разоръжаването в Женева и бе представен на ОС на ООН през септември 1992 г.

ЕС и страните членки са сред най-активните поддръжници на дейността на ОЗХО. ЕС подкрепя Общия механизъм на ГС на ООН за разследване на случаи на предполагаемо използване на химически, биологични и токсични оръжия. Дейностите в тази насока включват обучение на експерти; изграждане на ка-

пацитет на референтни лаборатории в развиващите се страни; провеждане на полеви обучения, семинари.

Операциите по поддържане на мира (ОПМ) са един от най-ефективните, но и най-скъпо струващите инструменти на ООН за поддържане на международния мир и сигурност, въпреки че не бяха предвидени в Устава на ООН. Те са олицетворение на мултилатерализма и международната солидарност. Първата ОПМ бе разполагането на ограничен контингент „сини каски“ в Близкия Изток за наблюдение на примирието между Израел и арабските му съседи. От тогава до днес са проведени 70 ОПМ с участието на повече от един милион „сини каски“. Днес повече от 100 000 миротворци – военни, полицаи, сапъори и граждански персонал, участват в 14 ОПМ. Около 14% са граждански, ангажирани в невоенни дейности – провеждане на избори, дейности по защита правата на човека, възстановяване на инфраструктура. Приносът на ОПМ за ограничаване на заплахите за мира и сигурността и за намаляване на страданията на гражданското население в конфликтните райони е неоеценим.

„Сините каски“ работят в най-опасна среда – от 1948 г. до сега са загинали 3500 миротворци. В момента четири от мисиите на ООН са разположени в най-рисковите страни в Африка – Мали, Демократична република Конго, Централноафриканска република и Южен Судан.

ООН упражнява своята координираща роля в борбата срещу най-уродливото явление в съвременния свят – **тероризмът**. Проблемът се обсъжда на най-високо ниво в ООН и Съвета за сигурност. През септември 2005 г. бе проведена Среща на високо равнище, а на следващата година Общото събрание на ООН прие с единогласие **Глобална стратегия на ООН за борба с тероризма**.

Комитетът на ООН за борба с тероризма (СТС) и Изпълнителната дирекция на СТС (UNCTED) наблюдават изпълнението от страните членки на основополагащата резолюция 1373 и другите резолюции на СС за борба с тероризма и за налагане на ограничителни мерки за лица и организации, като организира мисии на място в страните, оказва техническа помощ за укрепване на капацитета и експертизата на компетентните служби на държавите за справяне с терористичната заплаха.

В рамките на реформата, предприета от Генералния секретар в сектора на борбата с тероризма, беше създадена Службата на ООН за борба с тероризма, оглавявана от заместник-генерален секретар на ООН, и Глобалният компактен, подписан на 23 февруари 2018 г. от Генералния секретар и ръководителите на 36 структури от системата на ООН, ИНТЕРПОЛ и Световната митническа организация. Компактът подобрява координацията на действията в изпълнение на Стратегията за превенция и борба с тероризма и радикалния екстремизъм.

ООН оказва съдействие на международната общност в борбата срещу Организацията Ислямска държава и другите терористични групировки, както и за предотвратяване вливането в тези организации на чуждестранни бойци.

Едва ли някой би се наел да оспорва моралното лидерство и водещата роля на ООН в областта на **правата на човека** – термин, споменат седем пъти в Устава на ООН като основна цел и ръководен принцип в цялостната дейност

на Организацията. Основополагаща в тази област е Универсалната декларация за правата на човека, приета от ОС на ООН на 10 декември 1948 г. в Париж с резолюция 217 А. Декларацията се превръща в световен стандарт за политиките по правата на човека. През годините международното право разширява обхвата на правата на човека по отношение на жените, децата, хората с увреждания, малцинствата, лицата с различна сексуална ориентация и други уязвими групи, обект на дискриминация. Утвърдено бе и правото на развитие – източник на историческата „Програма 2030“ на ООН от 2015 г. с нейните 17 универсални цели за устойчиво развитие, за които ще стане дума по-долу.

През 1976 г. влязоха в сила Международният пакт за икономически, социални и културни права и Международният пакт за граждански и политически права. Общо 18 са международно-правните инструменти по правата на човека, изготвени и прилагани с водещото участие на Световната организация.

10 декември е обявен за Международен ден на правата на човека, отбелязван по целия свят под егидата на ООН.

През 1946 г. ООН създаде Комисията по правата на човека като постоянно действащ субсидиарен орган на Икономическия и социален съвет с централна роля в координиране на политиките по спазването на основните права и свободи от страните членки. През 2006 г. ОС взе решение за създаване на Съвет по правата на човека (СПЧ) като междуправителствен орган с разширени правомощия и отговорности да реагира на нарушенията на правата на човека по света, да осъществява мисии за установяване на фактите, да докладва на ОС и да отправя препоръки за разрешаване на конфликтите.

Централен инструмент в системата на ООН за защита правата на човека са Специалните процедури, извършвани от независими експерти по правата на човека, които докладват и отправят препоръки за подобряване на политиките на страните в тази сфера. От 2017 г. са предприети общо 56 специални процедури – по страни и по специфични теми. Специалните процедури включват посещения на експерти в страни членки, произнасяне по индивидуални оплаквания за нарушаване на права, свикване на експертни консултации и провеждане на проучвания, информиране на обществеността и оказване на техническа помощ.

Нов момент е механизмът на периодичните прегледи в СПЧ на състоянието на правата на човека във всички страни членки на всеки четири години. Механизмът предвижда страните да докладват състоянието на спазването на правата на човека в национален план и политиката си в тази област.

Важен елемент от правната и институционална структура на ООН е Върховният комисар на ООН по правата на човека (ВКПЧ) с мандат да реагира на нарушенията на правата на човека и да ръководи цялостната дейност на организацията в тази област. Службата на ВКПЧ изпълнява функциите на Секретариат на СПЧ и на експертните комитети, които наблюдават спазването на международно-правните инструменти.

Особено внимание заслужава неуморната дейност на ООН за премахване на дискриминацията срещу жените, която е масово явление в традиционните общества. Важно значение в борбата за равноправие между мъжете и жените

има Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация на жените, резолюция 1325 „Жените, мира и сигурността“.

През юли 2010 г. ОС на ООН създаде структурата „ООН Жени“ за координиране на действията в системата на ООН по отношение на равноправието и овластяването на жените, за подкрепа на участието им в обществения и политическия живот.

Други важни международно-правни инструменти по правата на човека, създадени с активното участие и под егидата на ООН, са конвенциите за премахване на расовата дискриминация, за закрила на детето, за предотвратяване на унижително и деградиращо отношение към човека, които имат универсално приложение.

Решаващата роля на ООН за **ликвидиране на колониализма** е безспорна. Става въпрос за осъществяване на **правото на самоопределение на народите** (както е записано в Устава на ООН и в двата международни пакта – за гражданските и политическите права и за икономическите, социалните и културните права) в епохата на разпадане на колониалната система след Втората световна война. Правото на самоопределение на народите е ръководен принцип в практиката на ООН и норма на международното право. Неговото реализиране чрез предоставяне на независимост на колониалните страни и народи с основание се смята за най-големия успех на ООН, довел до възникване на над 100 независими държави, които са приети в Организацията. ООН е основният двигател на деколонизацията (терминът не съществува в Устава на ООН), въпреки съпротивата на бившите колониални империи. Декларацията за предоставяне на независимост на колониалните страни и народи е приета с резолюция на ОС 1514 през 1960 г.

Както заяви Генералният секретар на ООН Бан Ки-мун на сесията на Специалния комитет по деколонизацията на 28 февруари 2008 г., „През последните шест десетилетия деколонизацията преобрази членовете на ООН. По целия свят стотици милиони хора упражниха правото си на самоопределение и постигнаха самоуправление. Подкрепата за този процес представлява една от най-гордите страници в историята на нашата организация.“

Днес, когато човечеството преживява най-тежката криза от Втората световна война насам (за пръв път от здравно-епидемиологичен характер), е необходимо да се акцентира върху **основното човешко право на качествено и достъпно здравеопазване за всички** – една от Целите за устойчиво развитие в Програма 2030 на ООН, единодушно приети с резолюция на ОС на ООН през 2015 г.

За пръв път на 74-ата сесия на ОС на ООН в Ню Йорк през септември 2019 г. световните лидери се събраха на среща на върха, посветена на инициативата за Универсално здравно покритие и приеха историческа Политическа декларация за правото на гарантиран достъп до качествено здравеопазване, вкл. превенция, лечение, рехабилитация и палиативни услуги, безопасни, достъпни, надеждни и качествени лекарства и ваксини без висока финансова тежест, особено за бедните, уязвимите и маргинализираните сегменти на обществото. В декларацията се посочва, че половината от световното население няма достъп до основни медицински услуги. Подчертава се, че здравето е предпоставка и индикатор за социалното, икономическо и екологично

измерение на устойчивото развитие, препоръчва се държавите да осигурят универсално здравно покритие до 2030 г. за изграждане на по-здрав свят за всички. Потвърждава се правото на всяко човешко същество да получава здравни услуги по най-високите стандарти. За пръв път се признава фундаменталното значение на универсалното здравно покритие за реализиране на Целите за устойчиво развитие като инвестиция в човешкия капитал и социално-икономическото развитие в световен мащаб.

Пандемията от началото на 2020 г. нагледно показва, че опазването на здравето е глобален проблем, който нито една страна, колкото и развита да е тя, не може да реши самостоятелно, а само чрез сътрудничество с останалите страни и с ООН. Все повече са гласовете в защита на здравеопазването като „обществено благо“ (а не търговски или застрахователен бизнес) и основно право, което държавите са длъжни да осигурят на своите граждани.

Извънредните мерки, които страните предприемат в условията на пандемията, поставят ограничения на някои права на гражданите. В своите публични прояви Генералният секретар Гутереш призова за пълно спазване на всички права на човека в борбата срещу КОВИД-19 и изрази безпокойство от нарастващите тенденции за ограничаване на свободата на медиите, от нарастване на семейното насилие и различни форми на дискриминация.

ООН е лидер в координирането на проучване на нуждите, набирането на средства, организацията, доставката и разпределението на **хуманитарна помощ** за населението в страните в конфликт или криза. Офисът на ООН за координация на хуманитарната помощ публикува периодичен Обзор за хуманитарната ситуация в света. За да придобие читателят представа за огромното предизвикателство пред ООН и международната донорска общност (средствата за хуманитарна помощ се набират чрез доброволни вноски от страните членки и от благотворителни организации), ще посочим някои данни от Обзора за 2020 г. В него се очертава мрачната картина на влошаваща се хуманитарна обстановка – нуждаещи се от хуманитарна помощ са около 180 милиона души (прогнозата за 2022 е за над 200 млн.), за 2019 г. от необходимите средства от 28,8 млрд. долара са мобилизирани само около половината – 16 млрд. Трайно се увеличава броят на бедстващото население (предимно вътрешно-разселени лица и бежанци) поради военни конфликти и екстремни климатични явления, зачестяват нарушенията на международното право, причиняват се огромни разрушения. През 2019 г. са загинали и са осакатени и останали без образование рекорден брой деца в конфликтните зони, което дава основание да се говори за „изгубено поколение“. Жени и момичета са все по-изложени на насилие и дискриминация, 20% от хората в тези зони страдат от психични заболявания, 90% от жертвите са цивилни.

Наред с Операциите за поддържане на мира, доставката на хуманитарна помощ се оказва най-опасната дейност – при нарастващия брой на атаки срещу здравен и хуманитарен персонал и съоръжения през 2019 г. са загинали 137 души. Само за изминалите пет месеца на 2020 г. атаките срещу тази категория са се удрвоили до над 800.

Обзорите съдържат конкретни данни за нуждите от хуманитарна помощ по

страна и региони, което подпомага страните, неправителствените и благотворителните организации в насочването на техните гарения.

Голямата част от хуманитарната помощ е предназначена за най-уязвимите групи в районите на конфликт – **бежанците и вътрешно-разселените лица**. В тази област не можем да не отбележим високохуманната дейност на Службата на Върховния комисар по бежанците на ООН (ВКБООН), чиито мандат е да работи за закрила на живота и правата на бежанците. Офисът бе създаден през 1950 г. да подпомогне тези, които бяха принудени да напуснат или изгубиха своите домове по време на Втората световна война.

За своята дейност ВКБООН е удостоен два пъти с Нобелова награда за мир – през 1954 г. и 1981 г. Днес Организацията оказва животоспасяваща помощ на стотици хиляди бежанци и вътрешно-разселени лица в Африка, Близкия Изток и Азия. Важен правен инструмент в тази област е Конвенцията за бежанците от 1951 г.

Днес ВКБООН има персонал от над 16 000 души, които работят в 134 държави и бюджет от шест и половина милиарда долара (300 000 долара през 1948 г.). За годините на своето съществуване Организацията е подпомогнала оцеляването на над 50 милиона бежанци.

На 17 декември 2018 г. ОС на ООН прие **Глобалния пакт за бежанците** след 2 години интензивни преговори, водени от ВКООНБ със страните членки, международни организации, частния сектор, неправителствени организации. Той предвижда по-предвидимо и справедливо разпределение на отговорностите при осъществяване на международното сътрудничество за урегулиране положението на бежанците.

Задълбочаващите се неравенства между страните и регионите в съвременния свят, устойчивите конфликти и кризи превърнаха **миграцията** на големи групи от хора в търсене на работа и по-добър живот в глобален проблем. За Европа международната миграция придоби особена острота през 2015 г., когато бежански и мигрантски потоци от Близкия Изток, Афганистан и Африка буквално заляха стария континент.

На 10 декември 2018 г. на конференцията в Маракеш 164 страни гласуваха „за“ **Глобалния пакт по миграцията**. Международната общност е разделена по темата, редица страни не участваха в конференцията и не подкрепиха пакта. Генералният секретар Гутереш се опита да разсее страховете, подчертавайки, че Пактът няма задължителен характер и не придава нови права на мигрантите, а цели международно сътрудничество за прилагането на универсално приетите права на човека спрямо тях. Пактът гарантира запазването на националния суверенитет на страните в областта на миграционните политики; задължението на държавите по произход да приемат обратно своите граждани, пребиваващи незаконно в друга държава; задължението за прилагане на реадмисионните споразумения; суверенното право на страните да определят своя национална политика по миграцията и за управлението на националните граници.

В областта на **опазване на околната среда** са разработени с решаващо участие на ООН и в сътрудничество с неправителствени организации голям брой международни универсални и регионални споразумения. Кодифицирането

на международното екологично право чрез разработване на Глобален пакт по околната среда вече е на дневен ред.

Поради ограничен обем на този материал ще се спрем само на Рамковата конвенция на ООН за климатичните промени и Парижкото споразумение, което придоби актуалност, тъй като е свързано с глобалното затопляне – един от основните глобални проблеми днес.

Многостранныят преговорен процес по изменението на климата придобива международноправна регламентация с приемането на **Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата (РКООНИК)**. Преговорите са инициирани с резолюция 45/212 на ОС на ООН и са финализирани с приет проект на Рамкова конвенция, която е открита за подписване на 05 юни 1992 г. по време на **Срещата на високо равнище по проблемите на планетата Земя в Рио де Жанейро (The Earth Summit)**. Конвенцията влезе в сила на 21 март 1994 г. Конвенциите за опазване на биологичното разнообразие и за борба с опустиняването, тясно свързани с борбата срещу глобалното затопляне, също са разработени под егидата на ООН.

РКООНИК очертава общата рамка на международните усилия за справяне с предизвикателствата, породени от изменението на климата. Основната цел е стабилизиране на концентрацията на парникови газове в атмосферата на ниво, което би предотвратило опасно влошаване на климатичната система. Страните по Конвенцията обменят информация за емисиите, националните си политики и най-добри практики чрез т.нар. „национални съобщения“ и годишни инвентаризации на парникови газове. Страните изготвят национални стратегии за смекчаване на и адаптиране към неблагоприятните последици от изменението на климата и си сътрудничат в подготовката за адаптиране към последици от изменението в климата, включително чрез предоставяне на финансова и технологична помощ на развиващите се страни.

На 21-ата Конференция на страните по РКООНИК (COP 21) през декември 2015 г. в Париж 196 страни приеха правно обвързващо глобално споразумение за климата – **Парижкото споразумение**. То влезе в сила на 4 ноември 2016 г., след като бе ратифицирано от 55 държави, отговарящи за 55 % от световните емисии на парникови газове. С Парижкото споразумение се приема т. нар. „температурна цел“ за ограничаване на повишаването на глобалната средна температура значително под 2°C в сравнение с пред-индустриалните нива, като се продължат усилията нейното увеличение да не надвишава 1,5°C. Предвижда се осъществяване на глобален преглед на целите на страните на всеки пет години за оценка на изпълнението. Първият глобален преглед ще се проведе през 2023 г.

Споразумението от Париж установява глобална цел за повишаване на капацитета за адаптация, укрепване на устойчивостта и намаляване на уязвимостта към изменението на климата. Централен елемент на Споразумението са национално определените приноси. Споразумението включва набор от процедурни правно-обвързващи ангажименти, свързани с **национално определените приноси** – подготовка, представяне, поддържане, докладване на напредъка на изпълнението им.

През декември 2019 г. САЩ депозираха официална нотификация пред ООН, че ще се оттеглят от Парижкото споразумение. В отговор на оттеглянето

на САЩ и за демонстриране на лидерство в международните преговори по климата, ЕС иницира и други инициативи, които да стимулират усилията на международната общност с цел постигане на политически консенсус и привличане на страните – големи емитенти на парникови газове. Това Съюзът постига с провеждането на своя „климатична дипломация“.

Един от приоритетите в Устава на ООН е „постигането на международно сътрудничество за разрешаване на проблемите от икономически, социален, културен и хуманитарен характер“. Постигането на развитие и просперитет на човека винаги е било в центъра на дейността на ООН.

През септември 2015 г. Общото събрание на ООН прие единодушно резолюцията 70/1 „Да променим нашия свят: **Дневен рег 2030** за устойчиво развитие“. Резолюцията определи **17 Цели за устойчиво развитие** (ЦУР) и 169 подцели, към изпълнението на които всички гържави членки на ООН следва да насочат политиките си за развитие до 2030 г. За разлика от предшестващите ги Цели на хилядолетието, които бяха насочени предимно към развиващите се страни, ЦУР са предписани за всички страни.

17-те Цели са интегрирани в трите измерения на устойчивото развитие: икономическо, социално и екологично. В основата на Дневен рег 2030 са *“The 5 Ps – People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships”*. Главен принцип на Целите за устойчиво развитие е „Никои да не бъде изоставен“. Програма 2030 е най-амбициозният интегриран план за преодоляване на бедността, глада, безработицата, неравенствата между и вътре в страните, дискриминацията, социалното изключване, за достойно образование, труд и медицинско обслужване, чиста жизнена среда, адаптация към глобалното затопяне, гарантиране на правата на човека, вкл. на достъп до енергия и вода. ЦУР бяха оценени по достойнство и бяха възприети като универсални насоки и индикатори от гържавите и международните организации в изготвянето и прилагането на техните политики.

Съгласно резолюцията, всяка гържава членка се ангажира да представи **гоброволен национален преглед** на изпълнението на Целите за устойчиво развитие поне два пъти в периода до 2030 г. Прегледът представя напредъка на съответната гържава по изпълнението на Дневен рег 2030. Една от основните задачи е идентифицирането на постижения, предизвикателства и пропуски в изпълнението на Целите, както и набялването на конкретни действия за подобряване на показателите на докладващата страна.

Друга важна функция на ООН е съдействие за **спазване на международното право**. Уставът на ООН, който сам по себе си е международен договор, постановява създаването на условия за правосъдие и спазване на задълженията по договорите и другите източници на международно право, като например резолюциите на Съвета за сигурност. Освен Международния съд на ООН, тази функция се изпълнява от специални трибунали (Международния трибунал за бивша Югославия), многостранни договори, от Съвета за сигурност, който може да налага санкции и да постанови употреба на сила.

Безспорно достижение на ООН в качеството ѝ на морален лидер на съвременния свят и гарант на международното право е създаването на **Римския**

статут на Международния наказателен съд (МНС) през 1998 г. Това е сериозен успех в **борбата срещу безнаказаността при извършването на масови нарушения на правата на човека** – геноцид, военни престъпления, престъпления срещу човечеството, агресия. Римският статут влиза в сила през 2002 г. Днес страни по този международно-правен инструмент са 123 държави. В момента се водят 13 ефективни и 9 предварителни разследвания. Съдът има стандарт за представителство на жертвите в съдебната зала. През 2004 г. е създаден Доверителен фонд за материално и психологическо подпомагане на жертвите. Универсализацията на този инструмент е една от най-важните задачи на ООН. В случаи, в които правителството на виновната страна не признава юрисдикцията на съда, както е случаят със Сирия, със съдействието на страни членки ООН прилага Независим международен механизъм за разследване на тежки нарушения на правата на човека.

Въпреки че терминът „демокрация“ не фигурира в Устава на ООН поради характера на епохата на негово създаване и приемане, през годините демокрацията се утвърди като основна ценност в документите и дейността на ООН. На практика, с дейността си в изброените по-горе области, ООН е допринесла и допринесла за демокрацията по света повече от всяка друга организация. Чрез своите агенции и фондове и мисиите си на терен, ООН оказва безценна помощ на страните и общностите за разрешаване на конфликти, за посредничество, провеждане на избори, при разработване на конституции, регионални споразумения, за укрепване на демократичните институции и защита правата на човека. ООН партнира активно с частния бизнес, благотворителните организации и донорите, не-правителствените организации, представляващи различни заинтересовани страни – жени, младежи, хора с увреждания. Така дава своя пример и принос в ефективния мултилатерализъм, който, както се оказва и при последната сполетяла света криза, няма алтернатива.

Ако в днешния свят ООН не съществуваше, то тя трябваше да бъде измислена.

***Валери Йотов** е дипломат от кариерата, понастоящем директор на дирекция „ООН и сътрудничество за развитие“ в Министерството на външните работи. Професионалната му кариера започва през 1985 г. като специалист в Дирекция „Африка“ в МВНР. Бил е извънреден и пълномощен посланик на Р България в Бразилия и Чили. Има следдипломна квалификация за дипломати от Централна и Източна Европа от Университета в Лийдс, от Института за публична администрация в Париж, от Института за правни науки в Лондон и от Международния институт за административни науки в Люксембург.*

Експертната подготовка като ключов елемент по пътя на България към членство в ОИСР

Михаела Ненчева и Николай Крумов
експерти в Дипломатическия институт

Присъединяването на България към Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) е сред основните цели на българската външна политика, като официална молба за членство в т.н. „клуб на богатите“ е подадена през 2007 г. Оттогава насам страната работи целенасочено за получаване на оценка и препоръки за реформи в основни икономически направления. В края на 2017 г., на основание Решение на Министерския съвет, е създаден Междуведомствен координационен механизъм (МКМ) и приета Пътна карта за присъединяване на България към ОИСР. Към МКМ функционира Междуведомствена експертна комисия, на която се обсъждат въпроси като координацията по презгледите и партньорските проверки от страна на ОИСР, както и възможностите за присъединяване към правни инструменти и работни групи на Организацията. Представители на българските ведомства, агенции и редица експерти работят активно в комитетите и работните групи, в които България е приета със статут „гост“ или „участник“.

Във връзка с изпълнението на пътната карта, от края на 2018 г. Дипломатическият институт при министъра на външните работи (ДИ) се включва в националната инициатива „България – кандидат за членство в ОИСР“, като предоставя платформа за повишаване на експертизата на участниците в МКМ и други заинтересовани страни. За целта, в сътрудничество с дирекция „Външноекономически отношения“ в МВНР, ДИ организира поредица семинари за обмяна на опит и споделяне на добри практики. Участие като лектори взимат български експерти в областта, както и чуждестранни представители на Организацията и на държави членки на ОИСР. Сред застъпените теми са:

- „Ролята на ОИСР за структурната реформа на държавите“ (декември 2018);
- „Роля, принципи и добавена стойност на ОИСР. Процес на присъединяване – техники и предизвикателства. Роля на правителството и взаимодействие с други заинтересовани страни.“ (януари 2019);
- „По пътя към многогодишната рамка на Р България за подпомагане на развитието и хуманитарната помощ за периода 2020-2022 г.“ (ноември 2019);

Настоящият материал представя акцентите от четвъртия поред семинар, организиран в периода 7-9 февруари 2020 г., на тема „Методика и добри практики за управление на проекти в рамките на ОИСР“, както и направените изводи относно напредъка на България по пътя ѝ към членство в ОИСР.

Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР), чиято основна цел е стимулиране на икономическия прогрес и световната търговия,

Води началото си от Европейската организация за икономическо сътрудничество (ЕОИС), основана през 1948 г. с цел координация на помощта по плана „Маршал“ (инициатива на Съединените щати за подпомагане на Европа, с която американското правителство дава безвъзмездна помощ за възстановяване на европейската икономика след Втората световна война). По-късно в Организацията са включени държави извън Европа и през 1961 г. тя се преобразува в Организация за икономическо сътрудничество и развитие.

ОИСР предоставя възможност на правителствата на страните членки да дискутират, развиват и усъвършенстват икономическата и социалната си политика. Сравнява се опитът, търсят се отговори на общи проблеми и се работи по координиране на вътрешната и международната политика в конкретни области. В този смисъл Организацията представлява форум, в който правителствата обменят най-добрите практики и работещите решения за развитие на своите икономически способности.

Обмяната на опит и добри практики относно работата с ОИСР е ключов елемент от подготовката на България за присъединяване към Организацията и неизменна част от предприсъединителния процес.

Това бе и целта на семинара на тема **„Методика и добри практики за управление на проекти в рамките на ОИСР“**, организиран за участниците в Междуведомствения координационен механизъм, като част от усилията на МВНР и Дипломатическия институт за повишаване на подготовката им и за предоставяне на платформа за обмен на експертиза.

В откриващия панел на семинара участие взеха Милен Люцканов, заместник-министър на външните работи, Таня Михайлова, директор на Дипломатическия институт, Маргарита Ганева, директор на дирекция „Външноикономически отношения“ в МВНР, и Н.Пр. Майкъл Форбс, посланик на Ирландия в България.

Членството на България в ОИСР е сред основните приоритети на българската външна политика и се радва на значителна подкрепа от страна на българския бизнес, отбелязва Милен Люцканов. Темата за ОИСР се определя като още по-важна във вътрешен план, тъй като присъединяването към една толкова силна и активна организация на водещите икономики в света е от изключително значение и за развитието на българската икономика, за нейното все по-плътното интегриране не само в европейските, а и в световните икономически структури.

Н.Пр. Майкъл Форбс акцентира върху същността на ОИСР като организация, обединяваща държави с еднаква ценностна система, що се отнася до икономическото управление. Той сподели националния опит на Ирландия, която в резултат на членството си е получила много конкретни препоръки от страна на Организацията за въвеждане на реформи в образователната и пенсионната система. Открий и експертната помощ от страна на ОИСР по отношение на данъчното облагане в Ирландия, довела до положителен ръст на чуждестранните инвес-

тиции. ОИСР е изключително полезна от гледна точка на изследователския и статистическия капацитет и е своеобразна лаборатория за разработване на модели, съобразени с националните специфики на всяка държава членка.

При откриването на семинара беше също така изтъкнато, че Министерството на външните работи е една от структурите на държавната администрация, призвана да изпълнява отговорни задачи по този основен външноикономически приоритет на страната ни и има пряко отношение към прилагането на стандартите и добрите практики на тази глобална икономическа организация във всички социално-икономически сфери. От своя страна, Дипломатическият институт към МВНР има своето конкретно място за подготовката на по-добре квалифицирани експертни кадри, които да допринесат за присъединяването на България към ОИСР.

Основната програма на семинара беше тясно свързана с управлението на международни проекти и възможностите за сътрудничество с ОИСР, като своя опит споделиха както български експерти, така и посланици в България на държави членки на ОИСР (Дания, Република Корея и Словашката република) и на държава кандидат за членство (Бразилия).

В рамките на първата панелна сесия директорът на дирекция „ООН и сътрудничество за развитие“ в МВНР – Валери Йотов, участва с доклад на тема **„Сътрудничеството между България и Комитета по помощта за развитие към ОИСР“**. Той припомни, че страната ни вече се е присъединила към редица правни инструменти на ОИСР в областта на помощта за развитие: през май 2018 г. – към Комитета по помощ за развитие; през септември 2018 г. – към препоръките на Съвета на ОИСР за добри статистически практики; през ноември 2018 г. – към препоръките на Съвета на ОИСР за политиките в интернет. Също така отбеляза, че устойчивото развитие има за цел да отговори на потребностите на настоящото поколение, без да излага на риск способността на бъдещите поколения да посрещат собствените нужди. По думите му през настоящата година предстои служител на дирекция „ООН и сътрудничество за развитие“ в МВНР да проведе обучение в Комитета по помощ за развитие към ОИСР в Париж. Също така, България все по-активно търси партньори сред държавите членки на ОИСР, от които да черпи опит в сферата на помощта за развитие. Много добри резултати в тази насока дава подписаният Меморандум за разбирателство в областта на международното сътрудничество и развитие между българското МВНР и Министерството на външните работи и европейските въпроси на Словакия. През 2020 г. предстоят консултации и проучване на опита и на други държави, сред които Унгария, Испания, Нидерландия и Израел.

В своя доклад на тема **„Република Корея в ОИСР. Кратка история и значение за България“** посланикът на Република Корея в България, Н.Пр. Джънг Джингю, сподели, че страната му успява вече над 20 години да прилага ефективни начини за участие във всички секторни обсъждания на ОИСР. Това е довело до постигане на национални реформи не само в областта на икономиката и търговията, но и в заетостта и трудовото законодателство, дигитализацията,

инвестициите в научноизследователска и развойна дейност, образованието. Беше подчертано, че България може само да спечели от тясното си сътрудничество с Организацията в предприемчивия период.

Посланикът на Бразилия в България, Н.Пр. Мария Егилеуза Фонтенеле Реиш, говори на тема **„Опитът на гържавите членки на ОИСР и гържавите – кандидати за членство“**, като сподели бразилския опит в сътрудничеството с ОИСР, датиращ от 1994 г. Бразилия участва в министерските срещи на Организацията от 1999 г. насам и е представена в множество комитети и работни групи. Посланик Реиш акцентира, че участието на Бразилия като кандидат за членство в ОИСР е отлична възможност страната да показва и дискутира своите успешни икономически политики, да осъществява обмен на добри практики с гържавите членки и да осигури по-добро разбиране за Бразилия като силен участник в световната икономика.

Н.Пр. Мануел Корчек, посланик на Словашката република в България, участва с презентация на тема **„Словакия – част от Организацията за икономическо сътрудничество и развитие“**. Той сподели, че присъединяването на Словакия към ОИСР през 2000 г. е било от ключово значение при подготовката за присъединяване към Евроразона през 2009 г. Също така, успешната подготовка за членство в ОИСР включва привличането на бизнеса и неправителствените организации на национално ниво, както и засилване на дипломатическото присъствие на гържавата в Париж. Според посланика прегледите на националната икономика от страна на ОИСР често са „безопасни“, но и съдържат ценни препоръки и работещи решения. Беше изтъкната и темата за изкуствения интелект като все по-отчетлив приоритет на Организацията, което би означавало по-голяма ангажираност към темата и от страна на България.

Посланикът на Дания в България, Н.Пр. Съорен Якобсен, говори на тема **„Ролята на икономическата дипломация – опитът на Дания. Сътрудничество с ОИСР – проекти, инвестиции, развитие“**. Той също акцентира на изкуствения интелект и дигитализацията като приоритети както на Дания, така и на ОИСР. Допълни, че помощта за развитие е много важен приоритет за Дания, която отделя 0.7% от своя БВП за това – един от най-големите проценти сред страните от ОИСР и ЕС. Именно тези особености на датската външноикономическа политика обуславят поведението на Дания в ОИСР – националната позиция е в подкрепа на стриктни регулации и общ подход на гържавите членки в области като политика за развитие, дигитализация, корпоративно данъчно облагане, опазване на околната среда и развитие на „зелената“ икономика. Посланик Якобсен препоръчва България да се включи във възможно най-много комитети и инструменти на ОИСР във всички области на икономическото управление.

В рамките на втората панелна сесия участие взеха Антон Канев и Калоян Димитров, експерти в отдел „Стратегии и програми за икономически растеж“ в дирекция „Икономическа и финансова политика“ в Министерството на финансите, и проф. д. ик. н. Бистра Боева, преподавател във Факултета по международна икономика и политика на Университета за национално и световно стопанство.

В доклада си на тема „**Усвояване на европейски средства за съвместни проекти с Организацията за икономическо сътрудничество и развитие**“, г-н Канев и г-н Димитров представиха технологията и процеса на участие на България във формулирането на европейския семестър, рамката за координация на икономическите политики в Европейския съюз. Те подчертаха, че важни за България приоритетни области в обсъжданията на европейския семестър са свързани с фискалната и инвестиционната политика на ЕС. Беше поставен акцент върху дейността на Службата на ЕС за подкрепа на структурните реформи (SRSS), която подпомага държавите членки на ЕС да разработват и осъществяват структурни реформи като част от усилията им в подкрепа на създаването на работни места и на устойчивия растеж. Министерството на финансите е координационното звено в България за определяне на проекти, които могат да бъдат финансирани чрез фондове, предоставени от Службата. От своя страна това е отлична възможност за финансиране на структурни реформи, които да подпомогнат страната ни в подготовката ѝ за членство в ОИСР съобразно препоръките, които Организацията издава в резултат на своите прегледи на националната икономика.

В своята презентация на тема „**Проекти за развитие: политики, практики и инструменти**“ проф. д. ик. н. Бистра Боева представи същността на международните проекти за развитие, чийто обхват на действие може да бъде посветен на няколко приоритетни области, сред които: добро управление и изграждане на демократични институции; осигуряване на храна и продоволствена сигурност; равенство и овластяване на жените; достъп до чиста вода и канализация; здравеопазване; климатични промени. Проф. Боева разгледа подробно и цикъла на разработване на проекти, включващ етапи на планиране, разписване, изпълнение, отчетност и контрол. Бяха обсъдени също материалните и нематериалните ресурси при управлението на проекти, като важен елемент от тяхното изпълнение.

Изводи и перспективи

Членството на България в Организацията за икономическо сътрудничество и развитие би било печат за качество за икономиката на страната, тъй като от държавите членки се изисква да спазват високи международни стандарти, получавайки редовни доклади за прогреса на реформите. Приемането в „клуба на богатите“, както е определяна ОИСР, би повишило доверието към България от страна на международните финансови среди, а това ще създаде възможност за по-голям приток на чуждестранни инвестиции у нас. Междуведомственият координационен механизъм следва да продължава да работи стриктно по плана за действие на страната ни за присъединяване към ОИСР, като се отделя все повече внимание на дигиталната икономика и изкуствения интелект като значими приоритети на Организацията, в областта на които и от България ще се изискват конкретни резултати. По отношение на сътрудничеството за развитие, освен държавите от Западните Балкани и Източното партньорство, България следва да идентифицира нови цели държави в Близкия Изток

или Африка, в които да финансира конкретни проекти с добавена стойност за страната ни по линия на българската официална помощ за развитие.

Планът за действие по присъединяване на България към ОИСР поставя конкретни цели в 22 области на сътрудничеството между България и Организацията и е обвързан с приетата през декември 2017 г. пътна карта и нейното финансово осигуряване до края на 2020 г. По думите на Маргарита Ганева, българското правителство е готово да ускори действията си по покриване на стандартите и изпълнение на критериите за членство и цели да подпомогне прогължавашите вътрешни реформи в ключови области. В тази връзка се очаква решение на Министерския съвет за отпускане на финансови средства за националната инициатива „България – кандидат за членство в ОИСР“ за периода 2021-2023 г.

Присъединяването на България към ОИСР е ключов приоритет за страната ни, който изисква регулярна експертна координация и комуникация за осъществяване на необходимите реформи до получаване на покана за членство – това беше финалното заключение от проведения семинар.

В този контекст, Дипломатическият институт при министъра на външните работи прогължава да следва като свой приоритет предоставянето на платформа за обмен на експертиза чрез организирането на семинари за споделяне на опит – в подкрепа на усилията на българското правителство и МВНР за повишаване на експертната подготовка на българската администрация за работата с ОИСР.

24/2020
July

JOURNAL

DIPLOMACY

DIPLOMATIC
INSTITUTE

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS
REPUBLIC OF BULGARIA

Dear readers,

The COVID-19 virus invaded our lives without warning. Initially, we looked at it condescendingly but when it was already in full swing we realized that we had not been prepared for such an attack. We needed some time, some resources and cooperation in order to be able to respond adequately. But the virus has already changed our lives in terms of consecutive cycles and rituals, as well as of future plans and forthcoming projects.

Within a fairly short time, we managed to realize that the pandemic declared in response to the COVID-19 aggression was going to precipitate a series of interrelated crises in the social, economic, and political domain. The coronavirus has reminded us of not only how vulnerable our health is but, also, how fragile and perishable the human conventions and the human relationships are. And also, how difficult it is for one to preserve and protect in a global situation of uncertainty the fundamental values and principles on which modern civilization is based. An invisible virus has managed to generate an awful lot of visible damages to the human world. Therefore, we should be in a position to learn the useful lessons from what is going on around us, which could serve us in our future coexistence as humanity.

The COVID-19 virus has radically changed the agenda of countries, businesses, and international organizations. Everything that had been planned to take place in 2020 – in all possible sectors and levels of public life – was swept away in a jiffy by the whirlwind of the virus spread and of the quarantine that followed. The coronavirus has become the only item on the institutions' agenda. All other items have become derivatives of COVID-19. The world media keep on covering and commenting upon this global threat. Even our *Diplomacy Journal* had to change the thematic content that had been planned early this year in view of the fact that the pandemic has deeply affected the international relations, the foreign policy, and the very operations of diplomacy. We could remain neither insensitive, nor impartial. And we do hope that this issue of *Diplomacy Journal* is going to be appreciated by you – the readers. Stay safe!

Assoc. Prof. Dr. Zdravko Popov
Editor-in-chief

COVID-19 and the digitalisation of diplomacy

Shaun Riordan

Aside from the direct medical and social impact, the COVID-19 outbreak seems to have served as a catalyst to accelerate or reveal existing trends. This can be seen in Geopolitics: the US was already stepping back from global leadership before the crisis; push back against China's aggressive foreign policies was already growing in Europe, with suspicion about the political influence Chinese economic investment has brought – it is now spreading to Africa and Central Asia; Europe struggling to deal with the fall-out from Brexit was deeply divided over a new EU budget. The COVID-19 has deepened these tendencies: the US has proved unable to provide global leadership in fighting the disease, and instead has intensified its dispute with China; China, itself weakened by the virus, is finding its path to being a superpower more complicated, even as it is being called on to play a greater role in global governance; the EU faces an existential debate over how to finance post-COVID-19 reconstruction.

The COVID-19 outbreak has also impacted diplomacy and the mechanics of managing international relations. The restrictions on international travel and social distancing rules mean that international leaders can no longer meet face to face. Diplomats are as subject to lockdown as other citizens – an interesting test of the limits to diplomatic immunity. At the same time the business of diplomacy has gone, and even intensified. Both the UN Security Council and the European Council have held virtual sessions. The WHO's World Health Assembly recently met online. Discussion is ongoing about how to organise a virtual UN General Assembly in the autumn. At the same time diplomats in foreign ministries abroad have been confronted by the challenges of advising their citizens of the ever changing threat levels and changes in travel rules and restrictions, while seeking to repatriate their nationals stranded abroad by lockdowns and cancelled flights, not to mention those stuck at sea on cruise liners. Responses to the challenges of COVID-19, whether in managing international relations or consular support for their citizens, have forced diplomats into more effective use of digital technologies. The question is whether diplomats will revert to traditional non-technological ways of doing diplomacy once the crisis is over, or whether this greater intrusion of technology into diplomatic practice is here to stay, and will lead to a deeper and more widespread digitalisation of diplomacy.

In short the COVID-19 outbreak has impacted diplomacy in two distinct but related ways:

- The agendas and issues with which diplomacy must deal; and
- The modes and technologies which diplomats and diplomacy use in securing their objectives in those agendas.

For many years scholars of diplomacy have discussed the potential conflict between different international agendas. And yet no-one has drawn the necessary conclusions for practice. Definitions of international security began to be discussed towards the end of the 20th century, as concerns emerged that defining international security only

in terms of the security and stability of the state did not capture the complexities of the post-cold war international environment. New approaches began to focus on the security and economic welfare of the individual within the state. The resultant New International Security Agenda was further driven by the 9/11 attacks on the use, and the need to include international terrorism within the International Security Agenda. The new formulation of international security in term of the security and welfare of the individual within the state certainly included international terrorism, but also a broader range of non-traditional security issues such as climate change, financial stability, migration, poverty, environmental degradation and pandemic disease.

On mature reflection it was realised that these always had been international security issues, which in many cases represented as great a threat to the state as the individuals within it. This was brought home in the 2008 financial crisis, when the Greek state virtually collapsed, and the common currency of the Eurozone could be rescued only by a series of extraordinary measures adopted by the European Central Bank (ECB). Lest anyone still doubts that pandemic disease is an international security issue, and in a very hard sense of security, let them reflect on the historical impact of pandemic diseases on military operations, they should reflect on: the plague in Athens, critically undermining its capacities in the Peloponnesian War against Sparta; Mongol warriors hurling the bodies of those who had died of the Black Death into besieged cities as an early form of biological warfare; the 1918 so-called Spanish Flu which killed upward of 50 million people worldwide and undermined the fighting abilities of all armies (indeed, Ludendorff even blamed it for the failure of his Spring offensive, although he always looked for something to blame apart from himself); not to mention the impact of AIDS/HIV on the stability of Sub-Saharan Africa.

The issues of the New International Security Agenda had several aspects in common, which drove the diplomacy of managing them:

- They were interconnected and interdependent – they had to be dealt with holistically, not separately;
- No single state or even regional group of states could manage them alone – they demanded collaboration at a global level;
- They demanded collaboration which extended beyond governments and international organisations to include companies, NGOs and wider civil society.

Over the first 10 years of the new millennium, the New International Security Agenda appeared to take priority over other foreign policy agendas. Foreign Ministries, particularly within the European Union, were reconfigured to deal with these global issues. This included a greater focus on Public Diplomacy and working together with non-state actors in a Multi-stakeholder Diplomacy. Diplomats lost their monopoly on foreign affairs. The international focus was on climate change and, following the SARS, MERS, Ebola and Bird Flu outbreaks, on pandemic disease. The Paris Climate Change Accords became the model of this new diplomacy, with a bottom-up approach to negotiating an international agreement among a broad range of state and non-state actors, topped off by high level agreement between Obama and Xi Jinping.

But as the US and its allies became bogged down in Iraq and Afghanistan, other

major powers began to flex their geopolitical muscles. More traditional international security agendas based on competition for territory and resources, balance of power and zones of influence began to re-assert themselves. In 2008 Russia invaded Georgia and in 2014 seized the Crimea and de-stabilised Eastern Ukraine. China sought to expand its sovereignty in the South China Sea. Iran and Saudi Arabia fought a proxy war for regional hegemony in the Middle East. In the words of the US analyst Robert Kagan, "The world is back to normal".

European foreign ministries have found the reversion to these more geopolitical agendas difficult to manage and have been slow to adapt. Their issues seem to be more urgent, representing immediate threats to international peace and security. In this way they can distract attention away from the longer term issues of the New International Security Agenda while undermining the international collaboration on which their management depends. The European Union has responded by asserting "strategic autonomy" and calling for a "geopolitical European Commission". With the election of President Trump, the US has moved decisively away from the New International Security Agenda (e.g. withdrawing the US from the Paris accords and the Iran nuclear deal), focusing instead on securitising trade in its conflict with China. All of these moves undermine the prospects for successful management of global issues like climate change and pandemic disease.

Once more, the COVID-19 outbreak has intensified this conflict between international security agendas. In previous pandemic outbreaks the US has led the global response working through the WHO and other international organisations. This in part explains the success in managing recent outbreaks of Ebola, H1N1 or SARS. On this occasion the geopolitical backdrop has undermined an effective international response. There was justified criticism of China's initial response, and slowness in communicating details of the outbreak to the WHO. But as China moved to respond to the outbreak, closing down initially Wuhan and then Hubei the criticism softened into sympathy for China, with even President Trump joining the WHO in praising China's performance. This more sympathetic response diminished as cases started arriving in the West and criticism resumed. China sought to counter this by supplying protective kit and medical teams to support afflicted countries in the so-called "mask diplomacy". This has had some success in some countries, but its impact has been undermined by the growing blame game. Those western governments that appear to have managed worst the outbreak, or who are facing particularly heavy loss of life, find it convenient to divert public criticism by blaming China. This is particularly true in the US, where President Trump fears that the growing US death toll and economic damage will derail his election prospects. Those previously critical of Chinese policies, or concerned about the political influence that Chinese investment brings, are using the virus to re-open policy debates, encouraging a tougher position on China in general. China is responding in kind, its new generation of "wolf warrior" diplomats using social media to reject criticism of China, criticise their host countries and even spread conspiracy theories.

The COVID-19 pandemic has also become an infodemic. Disinformation and fake news has been spread widely on social media, undermining reasonable public discourse about the virus, and in some cases leading to violence or vandalism. Not all of the

disinformation is spread by government actors (e.g. the rumours that the disease was a Chinese plot spread by 5G networks, which led to several 5G antennae being attacked in the UK). But much of it has been. Russian disinformation has been given a new topic which it can use to cause uncertainty and instability in western societies. It does not aim to convince people of its own narratives, but rather to undermine confidence in all narratives. As we have seen, China's wolf warrior diplomats use social media to reject criticism of China and attack their host governments (e.g. when the Chinese embassy in Paris accused the French government of leaving its old people to die in care homes). Their aim is different: to demonstrate to their own public and leaders at home that they will not allow anyone to humiliate China, while making clear to foreign governments that China is no longer a country that can be pushed around. Media organisations supporting the Trump administration have been pushing disinformation about the origins of the outbreak, while leaking fake intelligence reports to the media.

In short, the COVID-19 pandemic response has been taken over by the geopolitics, and information warfare. The identification of the origins of the virus, essential to understanding it and better developing responses, has become a geopolitical part of the blame game. The phylogenesis of COVID-19 has become a geopolitical, rather than a scientific, issue. The challenge for diplomats and diplomacy is how to create an environment where the global issue of how to manage a pandemic disease can reassert its primacy over geopolitics, and how to construct platforms where experts can engage in scientific exchanges on the origins and development of the disease, how to develop treatments and vaccinations, and how to manage best the public health issues. It will not be easy.

Oddly, it is the other major impact of the virus on the practice of diplomacy which may help find a way out of the impasse: the accelerated digitalisation of diplomacy. Diplomats made use of digital technologies before the crisis, but in a rather amateur and half-hearted way. The most developed use of digital technologies by diplomats lay in the use of social media for public diplomacy. Many diplomats, and diplomatic services, convinced themselves that through social media platforms like Twitter and Facebook, they could reach out to far wider foreign audiences, influencing what these audiences thought about the diplomat's country and specific policy issues. In doing so they ignored the challenges effective use of social media pose, especially to diplomats:

- Users of social media platforms expect their views to be taken seriously, which means responding in real time to comments or questions. The hierarchical structure of most foreign ministries and the reluctance to delegate the authority to use social media makes that difficult for most diplomats. Use of social media thus does not take part effectively in online debates but is reduced to one-way messaging – propaganda by digital means.

- Social media are a very uncertain and unreliable means even of getting messages across to the public. Whether or not a message or post goes viral often depends as much on luck as its content or design. Even if it does go viral it may not have the desired effect. The #BringBackOurGirls campaign following the kidnapping of over 200 school girls from Chibok in Northern Nigeria definitely went viral (Michele Obama re-tweeted it from the Oval office). But it did not secure the release of the girls. It did help promote Boko Haram as a terrorist group.

- Social media platforms are designed to monetise the data of their users, primarily through advertising. The highly confidential algorithms which underlie them and which ensure that users get adverts for things they like also ensure that they get only news and opinions they like. This reinforces echo chambers, which fragment society into groups who only ever listen to news and opinions that reinforce their prejudices. But it also means that diplomats relying on social media for their public diplomacy are limited to those who already agree with them.

The discussion on effective use of digital technologies was already moving beyond just using social media for public diplomacy. Many diplomatic services were using social media and messaging services to keep their citizens informed of developments during natural disasters. Some foreign ministries were cautiously exploring the use of big data analysis and other modelling techniques in foreign policy analysis. Diplomats involved in multilateral negotiations were using messaging services like WhatsApp to set up chat groups among the like-minded. But this was limited by the hierarchical structures of most foreign ministries, institutional inertia and the over-emphasis on social media in public diplomacy.

As we have seen, the COVID-19 outbreak has changed all this. It is not just that diplomats and statesmen have not been able to meet face-to-face in summits or international conferences. Diplomats serving abroad have been forced to rely on electronic means to know what's going on in the countries to which they are posted. Diplomats complain that a key part of their trade, building up long term relationships through face to face contact, is being denied. Government secure video-conferencing equipment is often clumsy, whereas commercial alternatives are insecure (as shown when British Prime Minister Johnson chaired a cabinet meeting on Zoom which displayed individual Ministers' passwords). Messaging services like WhatsApp are no substitute for the "huddle in the corner" where so much diplomatic work is done. The new digital technologies may make face-to-face contact more important rather than less. Managing the challenges of cybersecurity requires governments to identify accurately the intentions behind different cyber operations where the technical details of the operations do not distinguish. Increasingly, neuroscientific studies suggest that humans are better at identifying intentions than they think, but they do it best through repeated face-to-face interaction. Ironically, the traditional approach of the diplomat stationed abroad might be receiving its ultimate commendation, just as COVID-19 renders it impossible.

In short, diplomats and statesmen want to get back to personal contact and diplomatic life as it was before. They may be disappointed. Previous experience suggests that COVID-19 may not be a one-off event after which we go back to normal. We have already experienced a series of potential pandemics in the 21st century (SARS, MERS, Swine Flu, Avian Flu, Ebola) before COVID-19 finally fulfilled its potential. There seems no reason to think that this rhythm of one potential pandemic every four years will change. The risk of viral pandemics, whether influenza or coronavirus, will be a constant feature of 21st century life. Just as supply chains may have to be shortened and production repatriated, so diplomacy may have to remain at a distance. Whatever a new diplomatic normal will look like may also be conditioned by the economic impact of

the virus. Air travel may become more expensive and more difficult, both as the number of airlines reduces and governments introduce new disease-related travel restrictions. As governments struggle to reduce the fiscal deficits generated by the crisis, foreign ministry budgets will come under pressure. Diplomats, and their political masters, may be forced to reconsider their globe-trotting life styles.

This will force a new focus on the digitalisation of diplomacy, in two senses: firstly the adaption of diplomacy so that it can operate more effectively through digital means, and secondly the adaption of digital technologies to the specific needs of diplomats. Many of the problems diplomats have encountered before the virus have resulted from adopting off-the-shelf technologies designed for other purposes. It should be no surprise that social media platforms designed to monetise the data of their users should prove double-edged swords in the hands of a diplomat. In fact it is worse. Not only do the algorithms underlying social media platforms limit the reach of public diplomacy, they also facilitate disinformation operations by ensuring that their fake news gets to those echo chambers most likely to believe it. This suggests an important point. It is not just a question of technology, but of the way it is used. There is no technical fix to disinformation operations (whatever Facebook and other social media platforms preach). If diplomats want to counter disinformation they need to fall back on more traditional public diplomacy techniques, identifying and cultivating key opinion-formers (“influencers”) who will allow them to bridge across the different echo chambers. The diplomacy must drive the technology.

This will apply to online conferences. Diplomats cannot make do with the choice between clunky government systems and insecure private sector versions. They will need to sit down with the technicians and tell them what they need. If diplomacy is to be more digitalised, the digital technologies need to be more tailor-made for diplomats. As more effective platforms are developed, diplomats will become more accustomed at using messaging applications for the “in the corridors” conversations. Middle Eastern diplomats already prefer SnapChat to WhatsApp because there is no subsequent written record of the message, allowing for a greater range of “diplomatic indiscretion”. They will also become more adept at online networking, using social media platforms not so much as ways of spreading information but as a way of engaging with a broad range of relevant state and non-state actors. Network centrality, the relative importance of a diplomat as a hub in digital political and social networks, may become the criterion of success for the new Ambassador.

This greater digitalisation of diplomacy can lead to greater innovation still. As in other areas, COVID-19 may have broken the institutional inertia against adopting new technologies. Many companies forced to accept remote working and Zoom business meetings by the crisis are now open to the adoption of a broader range of digital and AI-related technologies. Likewise diplomats, forced by the “new diplomatic normal” (whatever that may be) to interact ever more online, will be more open to other, more innovative, uses of technology to support diplomacy. Online workshops and seminars can be used not only for discussions with other diplomats, but also as tools to engage key opinion-formers (or influencers) in efforts to combat disinformation campaigns. Online scenario building exercises could be introduced into conflict zones, allowing

state and non-state actors from a broad range of political and social backgrounds to discuss not the conflict itself, but what the conflict zone might look like in the future. As a generation who have grown up playing computer games rise up the political ladder, foreign ministries may increasingly use computer simulations to “game out” strategic and foreign policy decisions rather than the more traditional foreign policy submission process. Big Data analytics can be built into these “foreign policy” games allowing ministers and officials to play out different policies before taking key decisions. It is arguable that this gaming approach to policy analysis, by stressing the greater threats to national security from global issues such as climate change, migration and pandemic disease, can help re-balance the focus away from geopolitical obsessions, as well as pointing out the dangers in letting the geopolitics get out of control.

At this point pandemic disease re-engages with diplomacy in a way that can drive forward the digitalisation of both. It has long been known that the key to managing infectious diseases is early identification and then effective tracing of the infected. Even before the outbreak of COVID-19, effective digital approaches to early warning and contact tracing had been developed. These centred increasingly on big data analytics, scraping data from mobile phones, search engines and social media to identify patterns that corresponded to the beginning and spread of infectious diseases. Meta data identifying patterns of search requests (e.g. about particular symptoms or medicines) can help identify diseases and their spread in real time. Prior to 2020, these raised serious questions of privacy and protection of data in western societies. After the COVID-19 experience, publics may be, understandably, more relaxed about the use of their data if it increases their protection against disease. But the problem will remain about how to internationalise these techniques. They are of limited value at national or even regional level. The data needs to be collected, analysed and integrated into policy decisions at a global level.

This will be a serious challenge for diplomacy. It will not be easy. Countries will be unwilling to allow intrusive data collection of their citizens by others, but will be equally reluctant to entrust the data they collected themselves to foreign governments. Technology conflicts, and in particular conflicts over whose companies will set international industrial standards for new technologies, will complicate the task. Existing international organisations are broken or mistrusted. The question for diplomats is whether, working together with non-state actors and civil society, they will be able to build platforms which allow the interchange of data in neutral and trusted contexts. It will be painstaking work, in which diplomacy will always be key, but governmental diplomats will not always be the protagonists. Block-chain technologies can help in establishing credibility and transparency in the process. It will be bottom-up rather than top-down. But gradually the global pandemic platforms for identifying and tracking infectious diseases can be created.

It is not just that diplomacy and diplomats will play a leading role, if not always the leading role, in building these platforms. The process changes fundamentally the diplomatic practice, and will lead to changes in the way diplomacy approaches issues like climate change, the construction of norms of behaviour in cyberspace or the regulation of LAWS (Lethal Autonomous Weapons Systems – the so-called killer robots). COVID-19 changes

both diplomacy and the digital tools that diplomats use. The digitalisation of diplomacy will be accelerated, and yet the core of diplomacy remains, even if now it has to be expressed through digital channels. This does not mean that face-to-face diplomacy or diplomats posted abroad will disappear. But once COVID-19 has forced diplomats to be more innovative in their use of new technologies there will be no going back. The face-to-face and digital diplomacies will complement each other.

Shaun Riordan is Director of the Chair for Diplomacy and Cyberspace of the European Institute for International Studies and a Research Fellow of the Charhar Institute in Beijing. He also advises UNITAR on digital and public diplomacy, for whom he runs a number of training courses and workshops. A former British diplomat who served in New York, Taiwan, Beijing and Madrid, as well as the Counter-Terrorism and Yugoslav Departments in the Foreign and Commonwealth Office, Shaun Riordan is author of "The Geopolitics of Cyberspace: A Diplomatic Perspective" (Brill 2019), "Cyberdiplomacy: Managing Security and Governance Online" (Polity 2019), "Adios a la Diplomacia" (Siglo XXI 2005) and "The New Diplomacy" (Polity 2003).

Solidarity during a pandemic. The European Union in-between the rescue measures and the citizens' expectations

Dr. Gergana Radoykova

On May 9, 2020, the Heads of State and Government of the 27 EU Member States published a special video address on the occasion of Europe Day. They called on the European citizens to show solidarity so that the European countries could emerge stronger from the unprecedented crisis caused by COVID-19. According to the French President, Emmanuel Macron we have to unite, to think and act for the future because this is the European spirit that we need so badly today.

The present analysis has three main tasks. Firstly, to summarize the major measures taken by the EU for getting the pandemic under control and dealing with its economic sequences. Secondly, to give an answer to the question whether the above measures have met the expectations of European citizens and whether the fundamental value of pan-European unification, namely solidarity, has not cracked under the weight of the epidemic. And, last but not least, to concentrate on the wave of fake news about the coronavirus and the relevant countermeasures taken by the EU.

The 2008 economic and financial crisis, the 2015 migration crisis, and the painful negotiation process involving the withdrawal of the United Kingdom from the EU – to name but a few, are only some of the difficulties experienced by the EU over the past few years. And now we have a 0.5-micron virus, which is about to take the Union decades back. Solidarity and empathy have been the two words repeated too often in Europe over the past three months. Along with them, however, there has been persistent talk of national selfishness and hypocrisy. The invisible threat of the coronavirus has put the EU unity to a severe test. On the other hand, there have been numerous examples in history of how dangerous an underestimation of the pandemic could be and how the consequences of this pandemic could affect millions of people in the long run. Conrad Adenauer used to say that “History is the sum total of things that could have been avoided.” Observing idly the spread of the infection in China, Europe underestimated the situation, so that now we are not talking about avoiding misfortune, but rather than about limiting the damages this misfortune is going to cause.

In her emotional speech of March 26, 2020, the President of the European Commission, Ursula von der Leyen acknowledged the pan-European belated response like this:

“When Europe really needed to be there for each other, too many initially looked out

for themselves. When Europe really needed an “all for one” spirit, too many initially gave an “only for me” response. And when Europe really needed to prove that this is not only a “fair weather Union”, too many initially refused to share their umbrella. But it was not long before some felt the consequences of their own uncoordinated action.”¹

This line of reasoning was further complemented by the former European Commission President, Jacques Delors, who said: “The atmosphere that seems to be reigning between the Heads of State and Government and the lack of European solidarity are posing a deadly threat to the European Union.”

Pan-European measures to combat COVID-19

Beyond the unhappy findings of some European leaders, it should be pointed out that, albeit belatedly, serious measures have been taken over the past months to combat the coronavirus in many areas.

The European Commission has set up a coronavirus action team consisting of three pillars, namely: the first one, of course, in the field of medicine; the second one covering mobility (some Schengen issues, travellers and transport); and the third one involving varied sectors of the economy, such as tourism, transport, trade, and some others.

On March 13, the European Commission presented some coordinated measures designed to counter the economic consequences of the coronavirus. And, notwithstanding the fact that the last word is still with the Member States, and also that the decisions depend largely on the action taken at a national level, the Commission is committed to mobilize all the resources it has at its disposal. The relevant measures are concentrated in several directions:

- **Direct support to the EU healthcare sector.** Over EUR 380 million have been mobilized to develop vaccines, new treatment, diagnostic tests and medical systems. Out of these, over EUR 48 million have been committed to 18 projects and 151 research teams under the Horizon 2020 Research and Innovation Programme. The Commission is going to support directly the health systems of the EU Member States by EUR 3 billion from the EU budget, supplemented by another EUR 3 billion from the Member States to finance the so-called Emergency Support Tool and the total stock of equipment. The European Commission has set up a group of 7 independent epidemiologists and virologists to develop guidelines for science-based and coordinated risk management measures, as well as to offer advice in the fight against COVID-19.

- **Economic measures.** The EC has presented a package of measures to the tune of EUR 540 billion in support of the Member States. This package consists of three safety nets, namely: for the workers, for the businesses, and for the EU countries. The EC has also increased its own flexibility in using the EU Structural Funds. This has made it possible for the Member States to transfer finances between different funds and regions in order to be able to meet their own needs and to mitigate the social and economic consequences of the pandemic. Thus, the latter are already in a position to request up to 100% funding from the EU budget for programmes related to the effect of the COVID-19 pandemic. The EU has been making maximum use of the flexibility of its

¹ Speech by European Commission President Ursula von der Leyen delivered on March 26 at an European Parliament Plenary Session on the EU coordinated response to the COVID-19 outbreak

fiscal rules in order to help the national authorities support their own health systems and businesses and keep people in work during the crisis.²

- **Mobility and protection of the citizens' fundamental rights and freedoms.** The European Commission has published guidelines for the Member States on the green crossing lanes in order to ensure a fast and continuous flow of goods in the EU, as well as to prevent the blocking of checkpoints at key internal borders. It has also called on the EU countries to support air freight during the COVID-19 crisis in order to maintain basic transport flows, including for medical supplies and staff.³

At the same time, Ursula von der Leyen has emphasized that it is extremely important that the urgent measures should not be at the expense of our basic principles and values, which have been set out in the Treaties. Also, that any action should be limited to what is necessary and strictly proportionate, in accordance with the principles of subsidiarity and proportionality.⁴

In late April, 2020, more than EUR 3.3 billion in EU financial assistance, mobilized jointly with the European Investment Bank, was announced for the benefit of the citizens of the Western Balkans. The objective is to satisfy both the immediate health needs, as well as the humanitarian needs that have arisen as a result of the pandemic.⁵

On May 4, 2020, the EU registered EUR 7.4 billion in commitments from donors around the world as part of the Global Action against the Coronavirus event. This has also included a EUR 1.4 billion commitment made by the Commission. This amount almost reaches the initial target of EUR 7.5 billion and is a solid starting point for the global marathon of commitments for donations, which began on May 4. The aim is to provide funding in order to ensure the joint development and the widespread use of coronavirus diagnostics, treatment and vaccines.⁶

The President of the European Parliament, David Sassoli also stressed the need for a common EU response to the coronavirus crisis. He emphasized that all the actions of the European institutions are being monitored by the EU citizens and that the shared responsibility for tackling the virus issue is crucial. According to Sassoli, a new Marshall Plan is needed, however, this time funded by Europe. This, of course, has been rather challenging, as we have to do it together and in a spirit of strong solidarity.⁷

As for the next rotating presidency of the Council of the EU, Germany has already stated that it will inevitably focus on the fight against the coronavirus. The issue of building an effective European healthcare system in all Member States is expected to be on the agenda and Germany has stressed that the German Presidency must end with enhanced integration. Perhaps the time has really come to consider the European Union's wider powers in the field of public health. It will be a good idea to hold an in-depth debate on the need to make healthcare a shared competence. This is going to require some amendments to the Treaties

2 European Commission, 2020. COVID-19. EU Coronavirus response. 2 April 2020.

3 Ibid.

4 European Commission, March 31, 2020. Statement made by EC President, Ursula von der Leyen, on the emergency measures against Covid-19 in the EU countries.

5 European Commission, 29 April 2020. Press release. Western Balkans' leaders meeting: EU reinforces support to address COVID-19 crisis and outlines proposal for post-pandemic recovery.

6 Coronavirus Global Response. Fund raising. 4 May 2020.

7 Statement made by the EP President following his address to the European Council, April 23, 2020.

and is, therefore, a complex task. However, another, much faster operational solution should be sought and found only if a consensus is reached among Member States.

The coronavirus and the public attitudes in the EU

Initially, most European countries tended to underestimate the coronavirus threat and, in the course of several months, it appeared only as distant alarming news coming from China. However, following the boom of the disease in Italy and Italy's inability to get this disease under control, most citizens replaced the neglect of the problem with an equally destructive panic. The "social distancing" and the peoples' worries about their jobs added to the tension and triggered sharp remarks on the part of the leaders of the more affected, southern EU Member States. There has been criticism that Europe has abandoned Italy in the fight against the coronavirus and that the country has been receiving more material support from some other countries outside the EU. At the same time, the United Kingdom and Sweden had decided to take an approach, different from that of some other countries, and, therefore, refrained from imposing more severe restrictive measures, arguing that this was going to build "herd immunity" and avoid an economic catastrophe. This approach, however, proved ineffective in a very short time and resulted in many casualties and further spread of the virus.

The prolongation of the restrictive measures led inevitably to an increasing politicization of the coronavirus issue. While, on one hand, virologists and experts have continued to point out that too little is still known about COVID-19 and that humanity is far from creating a vaccine or an effective cure, the politicians have focused on the catastrophic consequences that the economic closure is going to have. The EU citizens feel somewhat lost between uncertainty about the future, fear for their own lives, and the contradictory information flows that constantly flood them. There have been protests against the restrictions in a large number of European countries, there have been voices that the danger of infection is greatly exaggerated, and there have also been allegations of global conspiracies of various kinds. Accusatory rumors have emerged in a couple of Member States that the relevant governments have been restricting the citizens' rights, arguing that this is necessary in the fight against the coronavirus.

In this situation, it is once again necessary to recall the extent of the European Union's powers, as well as the fact that the EU operates on the principle of the competence that has been conferred to it. As a rule, healthcare is a priority of the nation states and, as a system, it does not belong to the most intensive areas of integration. The specific series of crises from 2008 onwards has been a sign that the Member States need to develop, as a community, adequate and dynamic policies as a matter of urgency.

The public attitudes in Bulgaria have also been volatile and, quite logically, with the prolongation of restrictions, there has been growing dissatisfaction with the loss of jobs, on one hand, and the restriction of freedom of movement and social life, on the other. According to a public opinion poll, dated May, 2020, more than half of the Bulgarians (57%) share pessimistic attitudes towards the economic development over the next year. The largest share (31%) have stated that it is going to take more than a year to return to a normal lifestyle, and 9% have said that we will never return to it. 68% have stated that they would be reluctant to visit places where there

are many people. The debate over the measures taken in Bulgaria, as well as in some other countries, and the strategy adopted by Sweden to build “herd immunity” has been intensifying. The opinion of the respondents is divided into three equal sections. 33% have said that the Swedish strategy is the right one. Almost the same percentage (33%) have been of the opposite opinion believing that this strategy is not right. And 34% have not been able to judge.⁸

By May, 2020, the anxiety in the Bulgarian society has visibly decreased. Dangerous but, in the end, just a strong flu, has been the opinion of 56% of the Bulgarians. Since the beginning of the third decade of March, this share of the population has been steadily on the decline, but even today it remains the largest compared to all other groups. The “not serious danger” option continues to become more and more popular, at the expense of the “deadly danger” option; and now, for the first time in these public opinion polls, the indifferent extreme has a higher share than the panic one: 23% believe that the coronavirus is not a serious threat and, on the contrary, 20% believe that it is a deadly danger to humanity.⁹

As a serious and immediate danger, doctors and some other experts have pointed out to the fact that the gradual deconfinement, i.e. easing out of the restrictive measures, has left many citizens with the feeling that the coronavirus is almost gone. This has also been a difficult time for the national governments which must not allow themselves to make wrong decisions under any populist pressure.

An interesting comment has been made by a representative of the World Health Organization about Bulgaria: *“We, humans, are imperfect. We all go through the same phases of hesitation, irritation and disappointment. Psychologically, we are currently in the phase of disappointment when we begin to criticize everything that is being done. In order to enter upon the next phase – that of rational action, we need to unite as a nation... I have been currently watching some public leaders preaching protest and non-compliance. Experience in other countries, however, shows that the consequences could be devastating.”*¹⁰

There could be hardly any doubt that the coronavirus has made all the EU citizens face the worst test in the history of the European Union’s existence. The current crisis has also highlighted the inability of an entire generation, which has not faced any serious restrictions or threats thus far, to act adequately, to accept that it must endure some deprivation in order to help both itself and the others. The virus has become an invisible threat probing out whether we really make sense of the oft-repeated sentence that life and health come first. And Ursula von der Leyen’s words in this context have been quite appropriate: *“We must look out for each other; we must pull each other through this. Because if there is one thing that is more contagious than this virus, it is love and compassion. And, in the face of adversity, the people of Europe are showing how strong that can be. Small acts of kindness, compassion, solidarity are helping to spread hope through all Europe.”*¹¹

8 The TREND Sociological Survey Agency, May, 2020. Attitudes of the Bulgarians in the situation with the spread of COVID-19.

9 Gallup International, May 2020. One of the latest public opinion polls related to the coronavirus.

10 Comment by Dr. Mihail Okoliyski

11 Speech by European Commission President Ursula von der Leyen delivered on March 26 at an European Parliament Plenary Session on the EU coordinated response to the COVID-19 outbreak

The coronavirus and the “epidemic” of fake news

The COVID-19 crisis has reconfirmed something that Stephen Hawking used to say: “The greatest enemy of knowledge is not ignorance; it is rather the illusion of knowledge.” Locked up at home, we, the citizens, receive information about what is going on mainly from the media and the social networks. There has been, however, an avalanche of fake news about the coronavirus circulating on the Internet, reaching millions of people in no time. This has been a tidal wave, growing on the basis of uncertainty, anxiety and the rapidly changing news. The consumption of fake news and conspiracy theories in the social media is gaining epidemic proportions comparable to those of the coronavirus pandemic itself.

However, the conspiracy theories themselves have a serious “advantage” over science: they are perfectly logical, complete, and do not suffer from any contradictions. On the other hand, as far as COVID-19 is concerned, science has been coming up with new, often completely opposite, scientific claims every single day. While the conspiracy theories have been offering a consistent, understandable and complete explanation of what has been going on.

All kinds of untruths are being spread about the origin of the virus, about the inability of the European Union to fight it, about the impending disintegration of European unification, about the opposition between the EU and the other countries, and about the secret conspiracies of the elites against the citizens. Doubtful solutions and medicines have been offered but the danger and the need for vigilance among the citizens have been neglected.

With the fake news, the crisis has taken on the dimensions of a rationally explicable phenomenon with a clear meaning: the explanation is that someone with an interest and the ability has provoked the “corona” crisis for a destructive purpose. On the other hand, the populists have been “gaining strength” from the collapse of trust in the ruling elites, including the experts and the scientific authorities. A sign of maturity of the EU and the EU citizens would be an increase in trust in the medical doctors and researchers, as well as an increase in the respect for their work and the obvious facts – even where they are such that we do not like them or where they do not offer us quick solutions. And here, again, we come inevitably to the fundamental role of education – because a conscious and well-educated person is always a more difficult target for manipulation.

In early April this year, Ursula von der Leyen turned to the European citizens, addressing the issue of the harm that the social media could do: *“We would like to help you verify the facts. Please, trust the health authorities and the reputable media that have earned your trust. While the ones who spread misinformation, really harm you.”*

Over the past couple of months, there has been a special website called the EU vs. Disinfo (<https://euvsdisinfo.eu/>). This website is part of a project designed to combat the spread of fake news and hate speech. And, in their report, the experts emphasize the following:

„Misinformation about COVID-19 continues to spread around the world, which has a detrimental effect on public health and on the effective crisis communication. In the EU and elsewhere, well-coordinated misinformers identify some vulnerable minorities as being the cause of the pandemic and fuel distrust of the democratic institutions. Some government

*or state-sponsored actors seek to use the public health crisis to their geopolitical interests, often challenging directly the credibility of the EU and the EU partners.*¹²

Every week, *EU vs. Disinfo* publishes on the front page of its website the top 5 fake news related to the coronavirus. On May 12, 2020, we could see there the following emblematic examples:

- Europe has fallen apart
- There is no food for Lithuania
- The virus is safe
- The coronavirus has been created by the USA
- COVID-19 can be cured by homeopathy

The EU institutions have been making a serious effort to provide objective and reliable information on the virus. A special website has been set up about the EU measures against the “corona” crisis, which contains information designed to debunk some common myths about the epidemic.¹³ In addition, some Member States’ experts hold regular video conferences to discuss all kinds of misinformation attempts, as well as to share ways to counter such misinformation and to make the people aware of the risks. There has also been pressure on some online platforms to take action against online fraud.

It will be hardly exaggerated to say that the global COVID-19 pandemic has overturned our perceptions of the modern, interconnected world. The effects of this crisis have long gone beyond the limits of healthcare and we will have to yet assess and make sense of the economic, social, and purely human dimensions of this crisis.

Conclusion

The COVID-19 crisis is going to change the European Union and, probably, each and every one of us. It is going to make us more resilient and in a position to seek and find the right paths and the right solutions. After having lived in peace for 75 years, we now tend to take peace and security for granted. This in itself is dangerous as it tends to develop a stereotype of underestimating any threats or dangers. Quite ironically, we now live at a time when we, as European citizens, have to witness every day how borders are being closed and countries are being isolated from one another – not only economically, but also in terms of possible contacts between their citizens. The current unprecedented crisis, however, should not turn into a crisis of values. It must serve as a lesson to each one of us when reasoning about what is going to happen if we allowed ourselves to carelessly sacrifice the achievements of European integration. This could also help us make sense of what the European Commission’s President, Ursula von der Leyen, recently said: *“We must look out for each other; we must pull each other through this. Because if there is one thing that is more contagious than this virus, it is love and compassion. And in the face of adversity, the people of Europe are showing how strong that can be.”*¹⁴

12 EEAS Special Report Update: Short Assessment Of Narratives And Disinformation Around The COVID-19 Pandemic, April 2020.

13 https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/health/coronavirus-response_bg

14 Speech by European Commission President Ursula von der Leyen delivered on March 26 at an European Parliament Plenary Session on the EU coordinated response to the COVID-19 outbreak

References

1. European Commission, 2020. Speech by President von der Leyen delivered on March 26 at a European Parliament Plenary on the EU coordinated response to the COVID-19 outbreak.
2. European Commission, 2020. Pan-European measures to fight the coronavirus.
3. European Commission, March 31, 2020. Statement made by EC President, Ursula von der Leyen, on the emergency measures against Covid-19 in the EU countries.
4. European Commission, 2020. COVID-19. The EU Coronavirus response. April 2, 2020.
5. European Commission, April 29, 2020. Press release. The Western Balkans' leaders meeting: the EU reinforces support to address COVID-19 crisis and outlines a proposal for post-pandemic recovery.
6. European Commission, 2020. Coronavirus Global Response. Fund raising. May 4, 2020.
7. European External Action Service, 2020. Special Report Update: Short Assessment of Narratives and Disinformation around the Covid-19 Pandemic.
8. Statement made by the EP President following his address to the European Council, April 23, 2020.
9. Gallup International, May 2020. One of the latest public opinion polls related to the coronavirus.
10. The TREND Sociological Survey Agency, May, 2020. Attitudes of the Bulgarians in the situation with the spread of COVID-19.

Gergana Radoykova is Doctor of European Studies, Chief Assistant at the Department of Political Science at the "St. Kliment Ohridski" University of Sofia and lecturer at the Master's programme entitled "European Integration and EU Diplomacy" at the Department of European Studies. Her research interests focus on the dynamics of the European Union, on the accountability of public institutions at European and national level, on Bulgaria's participation in shaping the agenda of European unification, as well as on the various mechanisms for civic participation in the political process. She is the author of the monograph entitled "Accountability of the EU institutions", as well as of some scientific publications in Bulgarian and international editions.

The European Union after the coronavirus: the Union's mission surpasses by far its own survival

Dr. Ralitsa Kovacheva

In 2014, having just taken breath from the debt crisis, the European Union found itself in the midst of fighting a new crisis – the migration one. While at the same time “Brexit” was already looming on the horizon. Two years later, when we were already thinking that “Brexit” was the worst news on the political horizon for years ahead, a new storm arose across the ocean where Donald Trump declared “America above all else” and told the Europeans to take care of themselves. The year 2020 began with the long-delayed actual withdrawal of Great Britain from the EU and while the virtual Big Ben at Downing Street 10 was counting down the last seconds since the end of the British EU membership, SARS-CoV-2 had already reached Italy.

Though quite paradoxical, the effect of the spread of the disease, which the functionalists, inspired by Monet, expected to turn the European unification from an economic project into a political union, today has chiefly negative connotations – there has been a spread of contagion and a spread of misinformation accompanied by the spread of fear and panic. On the other hand, the spread of unity, solidarity and foresight has been limited.

Within a couple of days, the European Union was brought down to its knees by the invisible threat of COVID-19. A single virus had managed to do what neither the financial markets, nor the millions of immigrants, nor else the Euro-sceptics and populists had ever managed to do before. The series of crises that has been engulfing the EU since 2008 culminated in a pandemic that took thousands of lives in a matter of days, quarantined much of the world, caused billions in business losses, and left millions of people without jobs, without school, without access to health care. Others are already on the verge of being deprived even of their democracy, under the disguise of emergency government powers in an emergency situation.

It is as if this “crisis of crises” has brought to light all unresolved issues by previous crises. As in the case of the euro-crisis, the “Southern” states demanded the issuance of a common debt and the “Northern” states objected. And, as in the “Brexit” case, the nation states, the national interests and the national decisions came to the fore. As in the case of the migration crisis, the individual countries responded by closing their internal borders: as a result, two of the four EU fundamental freedoms were restricted, namely the free movement of people and the free movement of goods.

It is as if today, it is more evident than ever before that the EU is not what it really is, but what it is being said about. What the politicians choose to present from it. What the media show from it. Or what the people think of it. In the course of each and every one of the preceding crises, the Europeans were confronted with fraudulent choices. At first, it was the choice of “more or less Europe” (in the following years it evolved into “Europe of bureaucrats or Europe of the Fatherlands”), then came “freedom or security”, and now we are faced up with “your health or the economy as such”. And

though the idea underlying the very existence of the European Union signifies exactly the opposite, i.e. that all this had been fraudulent confrontation and that we can build a society that does not have to face such dilemmas, such a framework has been steadily imposed in the public debate about the varied EU crises. Under the pressure exerted by the Eurosceptic and populist rhetoric (coupled with the outspoken anti-European propaganda coming from “the outside”), this way of thinking and talking about the EU managed to be established in the political discourse and was quickly adopted and popularized by the media.

The EU has been under pressure from both the West (the US) and the East (Russia and China) with messages about the decline of multilateralism (as part of the concept of rotting liberalism) and the rise of realistic approaches in international relations, in which only the bilateral bargaining between the Great Powers matters. The current crisis has brought grist to the mill of the supranational institutions’ critics who have been quick to accuse the EU (as well as the international organizations in general) of helplessness and inaction. And if for the non-European forces, all this may sound as a traditional refrain coming from the wider anti-European propaganda discourse expressed by the European politicians and even by some state leaders, this criticism sounds somewhat strange, because it is the Member States that decide whether, what, when or how they can or cannot do with respect to the European Union. But this has never been explained to the general public.

Irrespective of the fact that, as a result of the economic and debt crisis, the EU has done a lot in the area of economic integration (particularly in the Eurozone), there are still boundaries defined by the Member States as “red zones”, beyond which any integration is going to exceed “the permissible” and the EU is going to become a federal state. Still fresh is the memory of how the phrase “an ever closer Union”, as set out in the preamble to the EU Treaty, was one of the reasons for David Cameron to ask for renegotiation of the terms of the British EU membership. The latest example of a clear demarcation line between “the European” and “the national” has been the decision of the German Constitutional Court of May 5, 2020, on the ECB public debt redemption programme (launched in 2015), in an attempt to reduce the pressure on the countries most affected by the crisis, led by Italy.

In itself, the decision reached by the court in Karlsruhe is worth reading and discussing in a context much broader than just the context of the ECB programme. Pursuant to this decision, the European institution had exceeded its competence, while the actions of the German authorities in implementing the programme, as well as the lack of a decision by those authorities to suspend it, had been contrary to the Constitution of the Federal Republic. Furthermore, the decision of the Karlsruhe judges contradicted the decision of the Court of Justice of the EU on the matter, classifying it as “incomprehensible” and “beyond the jurisdiction of the court”. *“From a historical, constitutional, and political point of view, the most important aspect of this decision is the fact that there has been, for the first time, a direct conflict between two of the most authoritative courts on the European continent – the German Federal Constitutional Court in Karlsruhe and the Court of Justice in Luxembourg”.*

Apart from the particular economic consequences, this decision has also raised a very important legal question: is it possible for some other courts to follow the example

of the court in Karlsruhe? Is it possible “on the basis of the idea of protecting the national constitutional traditions, to call into question, without any serious arguments, a number of European Union acts, which would allow each and every country to choose which elements of the EU law to apply?” We cannot help but immediately think of Hungary and Poland (first and foremost, but not only), whose governments have been fighting the European Commission over whether the rule of law and the European values in these countries are under threat. “The existence of clear tendencies to oppose the ‘national’ interpretations of fundamental rights and ‘constitutional’ values in a context where the independence of the judiciary in some countries is being called into question, could only call into question the existence of a common value system of human rights in Europe, which poses a risk to the existence of the political system at best,” some lawyers have commented.

The court decision is of great importance in terms of formalizing the discourse on the right to national judicial review of the EU decisions. And more generally, the narrative about “Europe of the Fatherlands” and the “return to control” – this infamous slogan of the campaign for the British withdrawal from the EU. If so far we have criticized the positions of Budapest and Warsaw as being nationalistic, what arguments do we have now against these positions if they define their policy as protection of the “national constitutional traditions” and oppose the measures taken by the European institutions to protect the rule of law? Whatever the real legal consequences of this decision, from the point of view of the public narrative for the future of the EU, it will certainly turn out to be fraudulent.

The narrative of the weakening and even of the disintegration of the European Union is not from yesterday and has certainly been one of the favorites of the creators and distributors of anti-European propaganda. The slogans about the primacy of national interests and of the return of national sovereignty that has been taken away by Brussels have been particularly actively promoted by non-EU forces in recent years. The current crisis has fueled with new stories and new characters the familiar plots of confrontation between the European elites and the European citizens, between the “Brussels bureaucrats” and the national leaders, between the rich and the poor, the “North” and the “South”, between the old and the new Member States, including the lack of solidarity, determination, and unity. In this “global clash of narratives”, as defined by the EU High Representative for Foreign Affairs and Security Policy, Josep Borrell, it is clear that the strong nation states have been winning the fight against the epidemic, while the weak, supranational European Union has been losing it. That the “strong hand” and the “hard measures”, the control and the strong power have obviously constituted a more successful management approach, and that the current crisis has been another failure of (neo) liberalism. And, as we remember, in his landmark interview for the Financial Times of July, 2019, Vladimir Putin declared that the liberal idea is already “finally outdated” as it “contradicts the interests of a large part of the population.” In this interview, the Russian President openly and unequivocally declared himself the leader of the global anti-liberal resistance, synthesizing all the narratives used that far to attack the existing liberal international order, including: the need for democracy without liberalism, the unjustified majority and the authorized minorities, the rights of the local

population that have been sacrificed for the rights of refugees, the traditional values and religion, etc. We find all of these now, adapted to the current events and lined with various forms of disinformation.

According to a document of the Strategic Communication Unit of the European External Action Service (EEAS), dated April 2020, the “aggressive imposition of narratives” has distinguished first and foremost Russia, to a lesser extent – China and some other actors, such as the Syrian regime and Iran. This document clearly outlines the narratives that have been actively pushed (and obviously well-coordinated) into the public space.

The Western democracies have been depicted as weak, divided, and unable to cope with the epidemic, unlike the “Eastern” (non-liberal) states.

One can find in these narratives suggestions of distrust in public institutions, both in terms of the medical aspects of the fight against the epidemic, as well as in terms of the measures and restrictions imposed by the authorities.

There have also been in these narratives outright lies and conspiracy theories aiming to promote the idea of a global conspiracy organized by the wealthy financial and political elites (in the US) in order to provoke a global economic crisis which they could take advantage of at the expense of the ordinary people.

It is noteworthy to say that some of these narratives contradict one another, yet this is a characteristic feature of propaganda: quite paradoxically, the internal contradictions tend to reinforce the overall message, which tends to suggest that we live in a big lie. For example, the claims that the virus has been artificially created by the United States as a biological weapon, or by Bill Gates in order to be able to sell us his own vaccines and chip, openly contradict the thesis that the virus is actually harmless, that the pandemic was invented by the WHO (commissioned by its masters of the global financial elite) and has been used as an occasion to provoke a global economic crisis. This contradiction, however, does not seem to bother the “conspirators” at all, it rather further excites their imagination. The internal contradictions make conspiracy theories flexible and adaptive and, at the same time, do not allow them to be refuted on the basis of logical arguments.

According to the EEAS Analytical Unit, these stories have been actively advanced in the Kremlin’s disinformation strategy, which is specifically aimed at the global public (however, as far as the Russian public is concerned, the virus is presented as a form of foreign aggression that Russia manages to successfully fight, unlike the liberal West).

One of the most popular EU-related stories was how no one in the EU (as well as in NATO) helped Italy and how only Cuba and Russia had come to the rescue. However, only a month after the start of the operation “From Russia, with Love” (an eloquent reference to the James Bond film series), the Italian military experts questioned the “purity” of the Russian intentions. As it had turned out that the equipment and the people that Russia had sent to Italy could not actually detect the coronavirus; instead, they started decontaminating the soil. And they were doing so quite close to NATO’s extremely “sensitive” strategic nuclear weapons bases. Eventually, Rome decided that the Russian mission had to end and the entire “aid” was withdrawn on May 7.

The same framework (claiming that the EU does not help us) was used with respect to Bulgaria, despite the obvious facts demonstrating the specific commitments of the

European Union, including: the transfer of the budget funds, which had not been spent on the existing programmes, for the purchase of protective equipment; some opportunities for businesses financing via European funds; agricultural aid; participation in a joint 25 EU countries' programme for the procurement of medical protective equipment; assistance in getting back Bulgarian citizens from abroad, etc. The total EU support value for the Bulgarian healthcare system and economy has amounted to nearly BGN 4 billion.

The current Kremlin's disinformation strategies are fully in line with its current objectives and methods, namely:

Objective 1: Undermining the EU unity and promotion of disintegration.

Method: Anti-European propaganda coming from Russia and the Russian media, with the RT and Sputnik at the head.

Objective 2: Undermining the liberal democracy and the current international order.

Method: Anti-liberal and anti-democratic propaganda (as long as it is aimed against the liberal democracy). The Russian media have been exchanging narratives with the US conservative media, as well as on a global level.

It is not difficult to establish the latter, i.e. the exchange of narratives, in the current situation, too. As one of the most popular conspiracies that was circulated in the Bulgarian social and on-line media was conspiratorially entitled "The coronavirus scam finally unmasked". The source of this "news" was the *GlobalReserach.ca* website – the "face" of the Center for the Study of Globalization, an NGO registered in Quebec, Canada. According to this website, this is an independent research and media organization based in Montreal for the purpose of developing "humanitarian" projects and educational activities, including the organization of public conferences and lectures, and also playing the role of a think tank on "vital economic and geopolitical issues." It supports its website in several languages. This NGO was founded in early September, 2001, and gained popularity on the basis of its claims that the September 11 attacks in the United States had been organized by the CIA. The founder of this Center is Michel Chusodowski – an economist and the popular author of conspiracy theories. According to the Poynter Institute's fact-finding organization – PolitiFact, the Center for the Study of Globalization has been seeking to establish itself as an alternative (to the established media) source of information by spreading conspiracy theories on topics, such as the 9/11 attacks, vaccines and the global warming. While, according to the NATO Center for Excellence in Strategic Communication (NATO StratCom), the *GlobalResearch.ca* website is part of a larger network promoting "hardly factual" articles. The aim of this network is to exchange and republish its own dubious stories, thus creating an impression that they come from a great number of different sources. According to NATO StratCom's analysts, the theses of the publications often coincide with the narratives disseminated and encouraged by the Kremlin propaganda, for example, regarding the conflict in Syria.

Another "news" which gained particular popularity in this country was a video presented as an announcement of the upcoming documentary entitled "Plandemic". The nearly 30-minute video is a compilation of conspiracy theories told by a scientist portrayed as a victim of the system and a fighter for truth and justice. Although Dr.

Anthony Fauci (director of the US National Institute of Allergy and Infectious Diseases) is the big villain in the film, the “arch-villain” – Bill Gates, only peeks behind him, while the EU is not mentioned at all. In actual fact, this video has a lot in common with the anti-European propaganda. It fits perfectly into the described model of anti-liberal propaganda, in which the messages of the ultra-conservative organizations in the US and those of Kremlin’s propaganda are in full sync. And, although it names American actors the message is clearly directed against the so-called global elite, while the Kremlin propaganda has long made sure that the EU has been quickly and successfully associated with the said global elite. On the other hand, the European Union, which is usually perceived as an elitist project, has traditionally projected all the negatives and fears associated more generally with globalization, among these: the uneven distribution of goods in favor of a small political and economic elite at the expense of growing poverty and unemployment; social insecurity and a sense of threat from the outside (including the immigrants, the refugees, and the global economy).

Thus, even when not mentioned directly, the EU finds itself in the position of a “collateral victim” of the disinformation campaign of the American opponents to any vaccination, as well as of the Christian and ultra-conservative organizations backed by the Kremlin propaganda machine. The situation in Bulgaria had been very similar in relation to two other events, namely the adoption of the so-called Istanbul Convention in 2017, and the debate on the National Strategy for the Child (2019-2030) in 2019. All the arguments against the two documents used to insist – explicitly or not, that their adoption had been imposed by “Brussels”, that the moral decay embedded in these two documents had been part and parcel of its strategy, and that its ultimate goal had been to annihilate the Bulgarian nation, including by taking away the Bulgarian children and sending them to Norway. This had been one of the misinformation plots activated in connection with Bulgaria’s attempts to adopt a National Strategy for the Child (2019-2030). The storyline of the moral disintegration of Europe (“Gayropa”) appeared first as far back as 2015, as this was a little later convincingly demonstrated in a report entitled “Anti-Democratic Propaganda in Bulgaria” and published in 2017 by the Foundation for Humanitarian and Social Research. Since then, this narrative has enjoyed growing popularity, suggesting to the public that those who are not against the European Union are “tolerasts”, “liberasts” or “genders” (even “genderists”).

Although Bulgaria is one of the countries with a predominantly pro-European population, this fact should not reassure us in any way, especially against the background of the growing negative attitudes towards the EU in a number of EU Member States. Researchers have established a long time ago that the European integration usually thrives in good economic times and slips in times of economic crises. And the current situation is, in effect, a toxic combination of a pandemic and economic difficulty.

The prognostications related to the foreseeable economic future of the EU and of the developed countries in general have been more than alarming. As, along with the immediate fear for the health of their families, the Europeans, like many others around the world, feel insecure and anxious about their jobs, their income, their education and the future of their children. Given the situation, the people are looking for quick, logical and comprehensive answers that could explain and calm down their fears. And, as

neither science nor the political leaders have such answers at the moment, the “fear speculators” are already prepared to take the stage, taking advantage of people’s fears and gain in return money and power. And, regardless of the differing messages, the goal is always one: to inculcate division that is bound to weaken the democratic societies.

In an article in the Financial Times, the historian Yuval Noah Harari wrote that the current crisis is offering us two particularly important choices: the first one is to choose between total control and civil rights; and the second one is to choose between nationalistic isolation and global solidarity. The people are forced to choose between their own privacy and their health, which is, in effect, a fraudulent choice imposed by “irresponsible politicians” who have, in recent years, “deliberately undermined our trust in science, in the public authorities, and in the media. Today, the same irresponsible politicians may be tempted to resort to authoritarianism, arguing that society cannot be relied upon to do the right things.” Harari also believes that the current crisis may help us realize the danger of global disunity: because, if we opt for global solidarity, this is going to be a victory not only against the coronavirus, but also against the future epidemics and crises that humanity is likely to face in the 21st century.

However, the global situation has no indication that such a choice will be possible, at least in the nearest future. Rather, some analysts predict a protracted new Cold War between the US and China, a hardening of positions, and the disintegration of the postwar liberal international order. In this situation, however, the European Union has the opportunity to show that it is truly “one of a kind”. The great battle of the EU is not simply to survive, realizing that its ultimate goal is to simply limit the damages of the present and the inevitable aftermath of disasters in the future. As the EU is currently the only global actor capable of and, I would say, called upon to defend not just its own integrity and prosperity, but also the principles and rules of the existing international order. In the long run, the fulfillment of this task is going to determine how humanity is going to face up the next crises that are sure to come.

References:

DIMITROVA, Yovka. “The EU is not helping us”. No, this is not true. Here are the facts and the figures. Free Europe [on-line]. April 2, 2020. Available at: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/30522353.html>.

KOVACHEVA, Ralitsa. The fraud has been exposed but not the “coronavirus fraud”. Boulevard Bulgaria [on-line]. April 4, 2020. Available at: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/izmamata-e-izoblichena-no-ne-izmamata-koronavirus>.

KOVACHEVA, Ralitsa. The “corona” speculation: you cannot eat everything that you see written somewhere. Boulevard Bulgaria [on-line]. March 10, 2020. Available at: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/korona-spekula-ne-vsichko-koeto-pishe-nyakade-se-yade>.

KOVACHEVA, Ralitsa. The lies about COVID-19 and how dangerous the famous people are. Boulevard Bulgaria [on-line]. April 9, 2020. Available at: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/lazhite-za-covid-19-i-kolko-opasni-sa-izvestnite-hora>.

KOVACHEVA, Ralitsa. Read this text, please, before it has been downloaded by the world networks. Judy Maykowitz, the opponents to any vaccination, and the “corona”-conspiracy. Boulevard Bulgaria [on-line]. May 9, 2020. Available at: <https://boulevardbulgaria.bg/articles/prochetete-tozi-tekst-predi-svetovnite-mrezhi-da-go-svalyat-dzhudi-maykovits-antivaksarite-i>

korona-konspiratsiyata.

KOVACHEVA, Ralitsa. The world news. On the meaning and the benefits of international journalism. Sofia: "St. Kliment Ohridski" University Publishers, 2020.

KOVACHEVA, Ralitsa. Center and periphery of the Europeanized public spheres. Sofia: Siela, 2017.

NIKOLOVA, Alexandra, Andrey GEORGIEV. The German Constitutional Court has entered a battle with the European institutions over the ECB. The Capital Newspaper [on-line]. May 10, 2020. Available at: https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/redakcioni_komentari/2020/05/10/4064890_germanskiat_konstitucionen_sud_vleze_v_bitka_s/?fbclid=IwAR33Z444kOVp0Q6NLvGS_o3pbuodKHJ9mdqYlQ8ed7YJoJTL0-0YM6GFpG4.

NIKOLOVA, Antoaneta. The Russians in Italy are said to have fought Covid-19 in the vicinity of a nuclear base. Euractiv Bulgaria [on-line]. 7.05.2020. Available at: <https://euractiv.bg/section/all/news/%d1%80%d1%83%d1%81%d0%bd%d0%b0%d1%86%d0%b8%d1%82%d0%b5-%d0%b2-%d0%b8%d1%82%d0%b0%d0%bb%d0%b8%d1%8f-%d1%81%d0%b5-%d0%b1%d0%be%d1%80%d0%b8%d0%bb%d0%b8-%d1%81-covid-19-%d0%bf%d0%be%d0%ba%d1%80%d0%b0/>.

EEAS Special Report Update: Short Assessment of Narratives And Disinformation around the Covid-19/Coronavirus Pandemic (Updated 2 – 22 April). EUvsDISINFO [online]. Available at: <https://euvsdisinfo.eu/eeas-special-report-update-2-22-april/>.

ENGMAN Mats. In the Wake of Covid-19: Troubled Waters Ahead for the European Union. The Institute for Security and Development Policy, 2020. Available at: <https://isdip.eu/content/uploads/2020/04/Covid-19-Troubled-Waters-Ahead-EU-IB-22.04.20.pdf>.

HARARI, Yuval Noah. The world after coronavirus. The Financial Times [online]. 20 March 2020. Available at: <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>.

Ralitsa Kovacheva is Doctor of Journalism and lecturer in International Journalism at the Faculty of Journalism and Mass Communication at "St. Kliment Ohridski" University of Sofia. She is the author of the following books: "Center and periphery of the Europeanized public spheres" (2017), "The mediatized dimension of foreign policy (co-author Prof. Dr. Maria Neykova, 2017), and "The world news. On the meaning and the benefits of international journalism" (2020). Ralitsa Kovacheva has an extensive experience as a journalist and has been actively involved in topics dealing with the European Union.

The Power Politics' Comeback and the European Union*

Emil Kazakov

According to the EU 2016 Global Strategy the answer to the question whether the European Union (EU) is incompatible with power politics or, in other terms, with the classical geopolitical approach to international relations, is clearly “yes” or “should be”, at least:

“The EU will promote a rules-based global order with multilateralism as its key principle and the United Nations at its core. As a Union of medium-to-small sized countries, we have a shared European interest in facing the world together. Through our combined weight, we can promote agreed rules to contain power politics and contribute to a peaceful, fair and prosperous world.”¹

Regional crises in Europe and their catalytic effect

However, lessons learnt from recent political events, the most symptomatic of which is the crisis triggered by the illegal annexation of Crimea by Russia and the destabilisation of eastern Ukraine, point to another direction. They have, actually, revealed the return of geopolitics, perceived as both policy practice and analysis tool, and its increasing applicability to the current security situation in Europe. Just as the Balkan conflicts in the 1990s had unveiled the main features of the power politics' main alternative, namely the emerging multilateral security order in Europe. The latter finally resulted in the Eastward enlargements of NATO and the EU and their associated strategic concepts and policies in the Eastern neighbourhood.

Yet, as early as twenty years later, the crisis in and around Ukraine demonstrated the limitations of such a vision and underpinned, in turn, the risk of fragmentation of Europe along the pattern of a polycentric distribution of power. The Ukraine crisis has therefore confirmed the backsliding of European politics from multilateralism to power politics.

The supposed “cooperative pan-European and Euro-Atlantic” security order framed by the Organisation for Security Cooperation in Europe had reached its peak in the beginning of the 2000s and has started since then its gradual transformation into a new continental security paradigm based on traditional geopolitical attitudes rather than on the “universal European idea”.

Reality check

These circumstances give rise to an existential question for the European Union, as a new generation policy actor, when compared to classical international systems like

* The content of this article does not reflect the official opinion of any official institution. Responsibility for the views expressed therein lies entirely with the author.

1 Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe / A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy, Brussels, June 2016, p. 15

the 1648 Westphalian order or the 1815 European concert. This question is how the EU could address a geopolitical challenge of such magnitude.

“NATO will continue to provide hard security for most EU countries but Europe cannot be naïve and has to take care of its own security. Being a “soft power” is no longer powerful enough when force can prevail over rules.”²

In the absence of common defence/military capabilities, the European Union has access to a limited number of substitutes it can rely upon to exert hard power such as its autonomous sanctions regimes and Common Security and Defence Policy (CSDP) instruments, in particular its crisis management missions and operations.

Moreover, given the intergovernmental nature of its security and foreign policy the European Union has not been in a position so far to define its own proactive geopolitical identity. The main decisions in the foreign affairs domain are taken by unanimity and represent a compromise outcome of national interests stemming, in a number of cases, from diverging geopolitical perceptions.

Hence, although the EU Common Foreign and Security Policy (CFSP) is a powerful and unique engine for security and foreign policy harmonisation it is still dependent on national, or “external” to the EU institutions, strategic patterns. These could be broadly summarised as “continental” and “Euro-Atlantic”, as far as the EU’s global role is concerned, and “Middle-European” and “Mediterranean” with regard to its neighbourhood policy.

The EU internal geopolitical dynamics

The EU’s proper geopolitical dynamics (not to be mixed up with proactive identity) is a process generated by the correlation between outward expansion and inward integration. In this regard, the untapped EU strategic potential could be maximised and thereby converted into real political power only if a common understanding as to the extent of the EU’s federalisation, in particular in the foreign policy and security domain (“CFSP communitarisation”), is reached. This is obviously not the case, yet ...

What is much more certain, however, is that such a major development as the Brexit will inevitably affect the EU’s internal geopolitical equilibrium. It could be expected, for instance, that it will upset the balance between Euro-Atlantic and continental strategic patterns that have been structuring the EU’s foreign and security policy since the British accession in 1973, and especially since the end of the Cold War. The possible predominance of the continental strategic pattern over the Euro-Atlantic one could, for its part, call into question one of the EU’s leading purposes, namely, to underpin its global role through enlargement policy. Concurrently, it could give impetus to the tendency towards deepened/differentiated integration and polycentric foreign policy approach.

Fortunately, it is not all about power competition

Geopolitical situations result, in practice, from the interaction between diverse policy interests based upon geographical, economic, historic or security considerations. Not

² White Paper on the Future of Europe. Reflections and scenarios for the EU27 by 2025, European Commission, Brussels, 1 March 2017, p. 8-9

only could such an interaction take the form of competition but also of cooperation (“negative” *versus* “positive” geopolitics). Hence, notwithstanding the various crises it has been going through, the European Union remains the most compelling reincarnation of positive or “cooperative geopolitics”³.

On the other hand, the longevity of geopolitics as analytical method and its successful adaptation to the strategic realities is due to its ability to “read”, “decrypt” and “map out” the changes in the basic “algorithm” of international relations. It is a rather straightforward one: “policy – technological and economic drivers – physical and virtual environment”.

The present stage is marked by the decisive impact of the globalisation of the economy (and its social and political setbacks) and the Digital Revolution on the operational environment and policy systems, both internal and external. Their effect is further exacerbated by the increasingly devastating impact of human activities on the natural environment as well as by the transnational threats and challenges; the latter having been clearly demonstrated by the COVID-19 pandemic.

One could expect therefore that the relative importance of multilateral cooperation for addressing the challenges threatening the human civilisation, is set to inevitably grow at the expense of traditional hard security approaches.

The need for geopolitical awareness

However, I am afraid that such a trend will not be sufficient in order to convince the most influential political elites, at both regional and global level, to reverse their overly realistic attitude towards international affairs. Hence, multilateral entities such as the EU will remain in an unequal position. Unless, they show continued political will for adaptation coupled with institutional flexibility by, *inter alia*, incorporating the geopolitical perspective into their decision-making process. In a systematic, crosscutting and proactive manner. And, preferably in the very beginning of the process and not at its end.

The main question is obviously whether the Member States of the Union would be ready to reach and promote a common understanding of the complex *sui-generis* geopolitical nature of the EU and its added value to national foreign policy and security perceptions.

The purpose of such an “exercise of geopolitical awareness” would be trifold.

First, to help boost and maximise the existing CFSP untapped potential for harmonisation of the EU Member States’ foreign policy approaches.

Second, to help streamline the EU’s external policies in various thematic fields with a view to their convergence into an integrated (but not integral yet!) long-term strategic approach.

Third, to help preserve and strengthen the genuine EU’s comparative advantages, such as solidarity and integration, with regard to traditional foreign policy doctrines.

The final objective could be also seen as an endeavour to upgrade the EU’s role from a “principled” champion of multilateralism to a “pragmatic” leader in cooperative (positive) geopolitics. Or, as one more step towards putting the EU Global Strategy motto into practice:

³ See also KAZAKOV, Emil, The Geopolitical Prototype of the European Idea and Its Evolution, in „Diplomacy Journal“, Sofia, 2010-4, pp 71-78

“We will be guided by clear principles. These stem as much from a realistic assessment of the current strategic environment as from an idealistic aspiration to advance a better world. Principled pragmatism will guide our external action in the years ahead.”⁴

Emil Kazakov is a diplomat by training. He holds PhD degree in geopolitics from the Paris University. Since 1998 Emil Kazakov has published over 35 articles in Bulgarian, French and English and is the author of a book titled “Bulgarian Geopolitics in the Twentieth Century: National, European and Global Perspective” (Sofia, 2007).

⁴ Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe / A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy, Brussels, June 2016, p. 8

The energy component in the conflicts of the Mediterranean region

Plamen Hristov

This publication is focused on the conflicts in Iraq, Syria, Libya and Cyprus in the energy security context in the Mediterranean.

The argument is put forward that the conflicts in the Mediterranean region have a common component – *energy*¹. *It reflects the aspirations of the conflicting parties to control the energy resources which constitute the financial and economic base of their political aims. Discovering a distribution formula for the energy resources would help to find a resolution formula for the conflicts.*

Finding a formula of the energy component is based on the following political tasks:

- Proving the existence of an energy component in the conflicts of the Mediterranean region, based on the proven existence in the Cyprus issue²;
- Detecting interdependencies in the conflicts in Iraq, Syria and Libya, related to the energy component;
- Developing a model for monitoring, management and probably resolution of the conflicts through management of their energy component.

Parameters of the energy component of the Mediterranean region conflicts

The classical approach addressing the problematic of the Middle East and North Africa (MENA) and in particular the Mediterranean region is based on an analysis of the political and religious context. The disclosure of hydrocarbon resources in the region after 2012 has provoked a new impetus in the political process. A new energy component has emerged creating new links between the conflicts. The definition of the energy component is based on correlation, financial-economic and aggregation analysis.

The common energy component determines the existence of similar characteristics in the regional conflicts. On the basis of them a model of impact onto the financial and economic aspect of the political goals of the conflicting sides could be derived.

The parameters of the energy component could be defined as geopolitical, financial and economical, and legal.

Geopolitical parameter

The US has launched a new strategy in the Eastern Mediterranean using the 3+1 formula, based on the tripartite axis built by Greece and Cyprus with Egypt and Israel, separately. A law for the development of security and energy cooperation of the USA in the Eastern Mediterranean was adopted. The Senate also voted in favor of the National Authorization Act S1790, which lifted the arms embargo on the Republic of Cyprus and

1 Dissertation "The Energy Component in Solving the Cyprus Issue", Plamen Hristov, GS Rakovski National Defence Academy, 2017.

2 Dissertation "The Energy Component in Solving the Cyprus Issue", Plamen Hristov, GS Rakovski National Defence Academy, 2017.

banned Turkey's further participation in the F-35 multi-purpose aircraft modernization program. The US has abandoned cooperation with Turkey which established itself as an independent regional factor, and has built privileged partnership with Greece, Cyprus, Israel, Egypt and Jordan.

Greece has accepted an increase of the US military presence on its territory (the military base in Suda, Crete and the mainland) as a strategic balance of the conjectural cooperation between Russia and Turkey in the Syrian conflict. In return, Athens has received support for its energy interests in the Aegean and Mediterranean. An agreement was signed (02.01.2020) between Greece, Cyprus and Israel on the construction of the EastMed Electricity and Gas Transmission Pipeline (supported by Italy, France and Egypt).

This is a strategic change in the geopolitical positioning of Greece and Cyprus, which, prior to defining the energy component in the regional problems, had a completely different position with regards to Israel and the Arab countries. The existence of a direct energy interest and differences between Israel, Turkey and the Arab countries has repositioned Greece and Cyprus on the Arab-Israeli conflict.

Financial and economic parameter

The Eastern Mediterranean is defined by the energy experts as the world's third largest hydrocarbon field. According to ExxonMobil data, the region has about 3.7 trillion ft³ of natural gas, of which Cyprus – 5-8 trillion ft³, Egypt – 2.4 trillion ft³, and Israel – 1.3 trillion ft³. Technical success is set at over 60%, while there is a guaranteed market in the region, driven by growing needs and the desire to diversify energy resources, sources and routes. A consortium of ExxonMobil and Qatar Petroleum announced (2019) that the characteristics of block 10 of the EEZ of Cyprus (between 5.5 and 8 trillion ft³ of natural gas) are similar with those of the Zohr field, Egypt. The data was confirmed by Cyprus Energy Minister George Lakotripis. This encouraged the Cypriot Parliament to pass an Investment Fund Act on hydrocarbon revenues.

These facts determine the financial and economic feasibility for development of the fields. They form the basis of political decisions for the implementation of the EastMed pipeline project, the Turkey - Bulgaria/Greece route or the liquefied gas terminal at the port of Mersin (Turkey).

The share of the oil industry in the revenues of Iraq's national budget (about 85%) determines the dependence of the post-conflict period on the effective management of revenues and their equitable distribution by administrative and territorial units. The formula of this distribution is also a formula for resolution of the Iraqi political issue – the coexistence of Shiites, Sunnis, Kurds, Christians, Yazidis, Kakai and Turkmen in a common federal state.

The problems in Mosul (Nineveh), Kirkuk and Sinjar are the reason why some local authorities seek “cooperation” with the so-called ISIS to survive politically on the basis of ethno-confessional criteria, regardless of the assets. The issue is also reflected in the trend of irredentism through a referendum on the basis of Article 119 of the constitution of a number of provinces (Basra, Nineveh, Dhi Carr, Anbar and Sallahaddin).

The inability to draw up an acceptable formula for distribution of power and resources among all communities in Kirkuk does not allow progress in resolving the status of the

province. The Iraqi Autonomous Region of Kurdistan refuses to provide revenue from the trade of petrol to the federal budget, arguing its obligations under contracts with private companies (Rosneft). In this regard, Baghdad has filed a \$26 billion lawsuit against Turkey at the International Chamber of Commerce, since exports from Iraqi Kurdistan are carried out with the knowledge and consent of Turkey, but without any such on the part of federal Iraq.

The US sanctions imposed on Iran over its nuclear and ballistic programs are part of the financial and economic aspect of the energy component in the post-conflict period of the stabilization of Iraq. Baghdad continues to import electricity and gas for electricity production from Iran, which limits the effect of the sanctions imposed. The internal political situation in Iraq is dependent on this aspect of the energy component, turning the country hostage to regional opposition between Iran and the United States. The Iraqi political elite has been pursuing a policy of emancipation against the influence from both the US and Iran. A comprehensive dialogue is underway to get out of the government crisis after the October 2019 protests and the departure of the foreign military forces.

The ceasefire agreement in Libya (Berlin, 2019) is based on three conditions: the capitulation of the government to the national agreement in Tripoli, the formation of a new government, and the settlement of disputed financial issues. The latter represents the financial and economic aspect of the energy component of this conflict, as it regulates the conditions for the sale of oil in the areas controlled by the conflicting sides, as well as the payment mechanism through the Libyan National Bank, controlled by an internationally recognized government.

Legal parameter

The legal aspect is presented by the attitude of the conflicting parties to the International Convention on the Law of Sea, 1982. Turkey, like Israel, is not a party to the convention. The dispute over the rights to explore and extract hydrocarbons in the Mediterranean is an opportunity for these countries to become parties in the international community who signed the Convention.

The existence of a contract between the so-called Turkish Republic of Northern Cyprus and the Republic of Turkey for exploration of hydrocarbons in the northern waters of the island of Cyprus is the argument of the Turkish side to claim rights in the area. Turkey's status as a guarantor of the Republic of Cyprus is a base for the Turkish side to be considered a legitimate defender of the rights of the Turkish Cypriot community in the energy field, too. In fact, the Turkish Cypriot side is excluded from the activities of the Cypriot state in the area.

Turkey introduces the legal concept of "full" and "partial exclusive economic zone". Cyprus, as an island, does not have a continental shelf, so it could define the so-called "partial" but not "complete" exclusive economic zone, by virtue of the International Convention on the Law of the Sea.

Greece claims the so-called European EEZ consisting of individual Member States.

In the light of the above circumstances, the UK views the whole region as 'contested sovereignty'. There is a real legal problem, as the International Convention on the Law of

the Sea is not applicable in areas whose sovereignty has been challenged.

The Iraqi dossier contains a complex of contentious issues between the federal government and the government of the Autonomous Iraqi Region of Kurdistan (AIRK), among which is the oil law. The Oil Act should arrange the conditions for the exploitation of hydrocarbons – exploration, development, extraction and distribution of the profits of oil trade. Finding a formula for the distribution of oil revenues is the basis of a future oil law and, on this basis, a solution to the internal political dispute over the territorial control of the provinces of Kirkuk, Sallahaddin, Anbar and Diyala.

Interdependencies in the Iraqi political issue, Libyan and Syrian conflicts, caused by the energy dispute

The presence of an energy component in the conflicts in Cyprus, Syria, Libya and Iraq creates interdependencies.

The Iraqi political issue could be defined as a complex of four components: *energy* – the distribution of rights on energy resources through a law on oil; *legal* – enforcement of Article 140 of the Iraqi constitution, providing for referendum on administrative self-governance in the disputed territories, irredentism of the AIRK (independence referendum, 2017), Basra and Najaf (for federal autonomy) and the special status of Kirkuk (the Jerusalem model); *financial* – federal budget (share of regional autonomy), and *security* – integration of the paramilitary militia Hashd al-Shaabi in the national Iraqi security and neutralization of ISIS.

The Kurdish issue, as an integral part of the Iraqi political issue, is the link in the energy context of the Mediterranean issue³. The energy component of the Iraqi issue requires the federal government of Iraq to draw up a national energy strategy and an oil law governing the dispute between federal and regional authorities over the exploitation of energy resources – oil, gas, water and renewable energy. The parties need to come up with some political dialogue through a concept of energy cohesion that balances opposition trends. Creating energy connectivity is possible on the basis of common financial and economic interest.

The impact value of the energy component compared to the others (political, religious) is considerable. Iraq's energy sector share of budget revenue has reached 85%⁴ (2017) and the proven reserves of 153 billion barrels⁵ eloquently demonstrate the importance of the energy component in all other matters. Another example in this regard is the impact of oil production on the Iraqi economy. According to the World Bank, with a 6.3% increase in oil production, the result is an increase in economic growth of 4.8% in the first half of 2019 (- 2.1%, 2017). There is urgent need for structural economic reform to increase the share of the non-oil industry by 5% in the overall structure of the budget. The growth of the Iraqi economy is highly dependent on oil prices.⁶

The energy component of the Baghdad-Erbil controversy is contained in the federal budget law, which requires the AIRK to provide 250,000 barrels of oil extraction annually

3 Review of the dissertation "The Energy Component in Solving the Cyprus Issue", Prof. Vladimir Chukov, GS Rakovski National Defence Academy, 2017.

4 Iraq Economy Profile 2019, https://www.indexmundi.com/iraq/economy_profile.html

5 Iraqi Ministry of Oil, 2019

6 <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/publication/economic-update-october-2019>

from Kirkuk to the State Organization for Marketing of Oil⁷. In return, the federal budget (Article 10) devotes 12.67% for subsidies to the Kurdish autonomous authority (a total of \$ 366 million), while the latter claims 17%.

The regional government has refused to fulfill its obligation, arguing that it has obligations to foreign concessionaire companies⁸, since exports were restored in November 2018 (following the conflict with ISIS and the 2017 referendum for independence). This is the reason for the federal government to not provide a subsidy for the Kurdish autonomy. Baghdad's claim to Erbil is for a \$14 billion debt for 2014 - 2018.

The dispute between Baghdad and Erbil has been referred to the International Chamber of Commerce, directly affecting Turkey, through which Kirkuk oil is exported, and the United States sanctions over Iran. A solution may be the construction of a new Iraqi (Kirkuk) - Turkey (Ceyhan) pipeline with a capacity of 1 million barrels per day, connected to the federal transmission network of Central and Southern Iraq with access to the Mediterranean. This option is in favor of the idea of making Iraq an alternative to the Strait of Hormuz, as well as to the compromised project of a route across Syria.

Turkey has bound its agreement with AIRK for a 50-year period oil export through the Kirkuk-Ceyhan pipeline (1.2 million barrels per day) with the coordination mechanism between the Peshmerga and Iraqi forces along the Turkish-Iraqi border in the fight against PKK and the reform to integrate Peshmerga in the Iraqi Armed Forces. The agreement is crucial for the Kurdish economy.

The solution to all controversial issues between the federal and regional governments is to adopt an oil law that would guarantee a satisfactory share of revenue for each of the parties. Finding a formula for a fair distribution of this revenue will automatically resolve the other issues.

The ISIS phenomenon has emerged in the course of the internal crises in Iraq and Syria as a “concept” of part⁹ of the Sunni community for a socio-political place in both countries. The revision of the geopolitical architecture established by the 1918 Sykes-Pico Agreement, whose legal validity has already expired, is also announced. Adequate political representation of the denominations in Iraq is at the heart of a successful government formula. Unfortunately, the Nuri al Maliki government has created conditions for unlimited domination of the Shiite community, depriving the Sunni of adequate political representation. This is the reason why the latter is seeking a radical solution to social, economic and political issues. Following the military defeat of ISIS in 2018, the project can be revived by giving hope to a model similar to that of the Muslim Brotherhood. The aftermath of the war has made the Sunni community to seek an acceptable socio-economic recovery project within the established institutional order in Iraq.¹⁰

The unresolved leading problem in the national issue – the energy component, is the reason for the limited financial and economic capacity for post-conflict reconstruction. The shortfall has led to a limited ability of the Iraqi security forces to fulfill the tasks of

7 Kirkuk's official monthly yield is 2.7 - 3.16 million barrels per day, statement by Iraqi Oil Minister Tamir Gidban, May 10, 2019. and June 25, 2019

8 Rosneft's principal debt is \$ 1.4 billion, December 2018, Deloitte, <https://www2.deloitte.com/en/en.html>

9 The Sunnis of Iraq's "Shia" Paramilitary Powerhouse, Inna Rudolf, p.3, 2020.

10 Rafidain Centre for Dialogue, comments, interviews and analysis of the author, <http://alrafidaincenter.com/en>, 2019 - 2020.

effectively neutralizing ISIS. The deficit is also the reason for the pro-Iranian political elite's rise against foreign military presence in Iraq.

An extremely important point in the regional neutrality policy (against Iran and Saudi Arabia) is the initiation by the Iraqi Shiite political bloc of a process of withdrawal of foreign military forces from Iraq. A parliamentary declaration was adopted on the initiative of the Shiite parliamentary forces, but not in agreement with the Sunni and Kurdish who are against it. In parallel, a campaign was launched by pro-Iranian paramilitary organizations in the Hashd al Shaabi system of systematic missile launches at the sites of the International Coalition for fight against ISIS and the so-called Green zone where the diplomatic missions of part of the Western European countries and the United States are located. At the same time, the Iraqi-US Security Agreement is being revised in the context of a new dialogue on the strategic framework for bilateral relations.

Iran's influence in Iraq, as an element of the energy component, has three dimensions – energy (the main one), financial-economic, and trade. The latter two are complementary, with 36% of electricity and gas supply in trade (€ 9 billion). The withdrawal of international military forces will change the balance, with pro-Iranian paramilitary groups composed of Hashd al Shaabi and their political representatives dominating politically in Iraq. The only leverage will remain the sanctions on Iran.¹¹

The sanctions are being offset by Iran exporting gas and oil to Iraq. So far there is no other compensation mechanism. According to data from the International Energy Agency in 2019 Iraq imported 28 million ft³ of natural gas from Iran daily, which was used to produce 2.8 GW of electricity. At the same time, Iran exports to Iraq 1.2 GW of electricity. Iraq's total energy mix is 16 GW, which means that 25% of it is due to Iranian imports. Iraq's energy dependence on Iran requires energy diversification, a key issue in the strategic framework of bilateral relations with the United States.

The conflicting energy interests of the countries involved in **the Libyan conflict** form its energy component.

The actions of Greece/Cyprus in the Eastern Mediterranean to limit EEZ together with Israel, Lebanon, Egypt, supported by EU and US, have deprived Turkey of access to hydrocarbons. The benefit of obtaining rights to hydrocarbons in the Mediterranean Sea has driven Turkey to take a geopolitical initiative by engaging in another region, North Africa. Turkey intervened (January 2020) at a crucial juncture in the Libyan conflict, concluding a Memorandum on the limitation of exclusive economic zones with the Libyan government shortly before (2019). The Memorandum delineates an area that crosses the EastMed route, provoking negative reactions on the part of the EU and the US. This moment is extremely important for Libya as well, since in April 2019 the opposition military leader, Field Marshal Khalifa Haftar had launched a military campaign against the Tripoli-based government, putting it ahead of a complete territorial collapse. Turkey's intervention with mercenaries from the conflict in Syria and its own military advisers prevented this development.

The similarity in the interests of Russia and Turkey is an opportunity for cooperation in this and in the Syrian conflict – the Russian side's proposal for joint Russian-Turkish

11 The future of the Popular Mobilization Forces after the assassination of Abu Mahdi al-Muhadis, Inna Rudolf, PhD, War Studies Department of King's College London, 2019, p.13.

patrols in Idlib province, Syria (2020), and the control over the compliance with a future ceasefire agreement in Libya. Similarly, both countries have no interest in making the Mediterranean a third alternative energy corridor for the EU, which is against the interests of the EU and the US. Greece/Cyprus have the political support of the US, Russia, China, Egypt and Israel, while Turkey remains alone. This is the basis for the support provided to the forces on the ground and, hence, for managing the course of the conflict to prevent radical development. Although supporting opposing parties to the Libyan conflict, due to the similarity in their energy interests (the energy component), conditions exist for geostrategic cooperation between Russia and Turkey in countering other regional or global factors in this and other regional conflicts.

The ambiguous position of the Arab states with regard to the internationally recognized Libyan government is also indicative. The direct interest in the implementation of the Eastern Mediterranean Energy Hub for Egypt (Saudi Arabia, UAE) necessitates the maintaining of only formal relations with Fayeze al-Saraj, while providing material and military support for Khalifa Haftar in opposing the Libyan Muslim Brotherhood.

The Syrian conflict outlines the creation of a Kurdish semi-autonomous administrative region within the Syrian state. This prospect is acceptable for the ruling regime of President Bashar al Assad. Opposition Syrian Democratic Forces could be integrated into the national security forces. At the same time, Iraq's policy of regional neutrality provides an opportunity for the Iraqi Kurdish factor to participate significantly in this process.

Turkey's intervention in Syria is a stage in the development of the Turkish expansion in the Middle East, where Greece also has historical, political, economic and cultural interests. The Turkish provocations at the EEZ of Cyprus and the migration pressure along the Greek-Turkish border stem from Turkey's Middle East policy. This is an occasion for a request by the Greek and Cypriot side to impose EU sanctions in July 2019: freezing of the pre-accession assistance amounting to €145.8 million; freezing the negotiations on the Transport Agreement; postponing high-level meetings in the areas of economy, energy, transport and agriculture; and postponing the provision of loans from the European Investment Bank for projects with a guarantee by the Turkish state. Additional sanctions were also imposed on individuals and companies involved in drilling activities. This has provoked a Turkish-inspired migration wave at the Greek-Turkish border. Greece, though, has maintained a position in favour of Turkey's financial support for deterring refugee flow. However, in connection with the Turkish military operation "Peace Spring" in Eastern Syria, the Greek side has blocked political sanctions on Turkey. The correlation analysis of the circumstances leads to the conclusion that the issues of the EEZ in the Mediterranean, the migration situation and the hostilities in Syria are correlated.

The US sanctions on Iran are energy and financially related, revealing the importance of the energy component in the impact strategy to curb Iran's ballistic program. The policy of maximum pressure by the US and its projection on Iraqi territory intensifies the challenges facing the Iraqi government. Accompanying initiatives to support the government policy internally are not enough to counterbalance the provoked backlash from the pro-Iranian political lobby. Additional bilateral initiatives are needed, such

as assuming functions to protect national sovereignty and air borders and energy diversification, with the participation of new foreign concessionaires for the exploration and production of energy raw materials and the rehabilitation of the electricity system. Washington and Tehran must put Baghdad out of their confrontation, as the cost of a direct clash on Iraqi territory will outweigh any benefits to any country. The US and other foreign presence are significantly vulnerable to attacks by pro-Iranian militias, while the withdrawal of the former creates a security vacuum that favors the restoration of ISIS.

A similar example is the withdrawal of the US military forces from northeast Syria in February 2019 and subsequently partly from Iraq, which was triggered by the effects of COVID-19. President Donald Trump's statements reveal that there are no raw materials in Eastern Syria necessary to determine the financial and economic viability of continuing to be present with troops on Syrian territory. Subsequently, part of the US contingent was left, but only in areas where there were oil reserves, with the formal argument that they would not fall under the control of ISIS. The United States has remained focused on Iraq, which is considered as a regional center of the so-called wide Middle East. The US decision allowed for the Turkish troops to enter (November 2019) the area, which has provoked a new refugee wave.

The examined dependencies identify critical events, the occurrence of which would provoke a dynamic in the state of conflicts:

Drilling on the part of Turkey in sections 4, 5 and 10 of the EEZ of Cyprus, the area of Rhodes Island - Karpathos Island - Kastelorizo Island (Greece) or south of Crete (Libya).

Israel's commercial extraction activities in its EEZ close to Lebanon (Hezbollah's threat of military response).

Model for monitoring, management and eventually resolution of the Mediterranean conflicts, based on their common energy component

The model of tripartite regional cooperation in the Eastern Mediterranean, applied by Greece and Cyprus with Egypt and Israel, could be considered successful. A Permanent Secretariat has been set up in Nicosia, which coordinates all tripartite initiatives in the energy sector and beyond. Consultations have followed among Greece, Cyprus, Israel, Egypt, Jordan, the Palestinian Authority, Italy and the United States to transform the mechanism into an international organization.

Iraq has been developing a similar model of cooperation with Egypt and Jordan, declaring its readiness to integrate itself into all regional multilateral cooperation mechanisms established by Greece and Cyprus. This model builds trust in political relations and security. Based on this, a new security mechanism should be established, with an adapted role for the International Coalition to fight ISIS and integrate Hashed al Shaabi as a legitimate element of Iraq's national security system.

The tripartite formats of cooperation are based on common energy interests. The common energy component in unresolved regional political issues could be used for cooperation in energy policies. The Mediterranean could become a diversified EU energy corridor with shared energy infrastructure, secure access and affordable prices.

Vision for reactivation of the bilateral cooperation between Bulgaria and Iraq

The classical approach of the bilateral relations in the context of previously achieved political stability in the region is ineffective. The situation in the Mediterranean region is chronically unstable, which does not allow for the fulfillment of this precondition from the point of view of countries having the scale and limited capabilities of the Republic of Bulgaria.

It would be appropriate to use the plateau phase model in the development of a conflict (crisis, process) of temporary stability. The phases of the plateau provide the global and regional actors with free space for political initiatives that must be exploited by countries such as Bulgaria. They should create privileged bilateral relations in the context of Iraq's aspirations for emancipation from the dominants and the political legacy of the recent past. Accordingly, the cyclical instability could be used to strengthen bilateral relations, through representations in the territory of third countries or on international level. In the next phase of the conflict/process plateau, the potential generated before will be implemented in direct bilateral relations.

Bulgaria and Iraq have prospects for bilateral cooperation in the areas of trade, food industry, tourism, agriculture, military industry, infrastructure construction, industrial equipment, education, pharmaceuticals and financial services. Mutual interest requires presence through active trade and economic relations on a bilateral and multilateral basis and consular diplomacy (protection against migration waves), as well as national contribution to the process of reconstruction and recovery in the post-conflict period. Proactive finance-economical diplomacy is needed. Trade, economic and financial cooperation must be continuously developed. Awaiting stabilization of the situation as a precondition for reactivating relationships is passive diplomacy. This approach is sure to waste time and initiative.

Conclusion

The common energy component in the unresolved conflicts in the Mediterranean allows for the creation of various forms of cooperation and geostrategic axes. Such is the Cyprus/Greece – Egypt – Israel strategic triangle which includes Jordan, Lebanon and Libya, whereby Turkey, the US, Russia and the EU play an independent role. A new architecture for regional security in the Mediterranean has been outlined. The formula for a fair distribution of energy resources in the conflict areas could form a basis for the formula of their political solution.

The conflict in Syria and the stabilization of Iraq are interrelated, whereby the Islamic State in Iraq and Sham (the Levant) phenomenon is still relevant and the Kurdish issue is a connecting component. Iraq's policy of regional neutrality balances the contradictions between Iran and the United States. The Iraqi side is striving for emancipation, defining Iran as its eternal neighbor, and the US as a conjuncture strategic partner, and the choice between them is untenable.

The energy component in the case of Iraq positions this country as a focal point for dialogue under UN auspices. This could allow for the creation of a model, similar to the Greece-Cyprus one, of regional mechanism for monitoring, managing and possibly resolving conflicts with the mediating or facilitating role of Iraq in the Iran-US confrontation (Saudi Arabia, Israel).

There is objective need to change the formula for resolving the Cyprus issue. The energy component is a *de facto* part of the solution.

Bibliography

1. Iraq Economy Profile 2019, https://www.indexmundi.com/iraq/economy_profile.html
2. <https://www.worldbank.org/en/country/iraq/publication/economic-update-october-2019>
3. Distribution of powers between the federal government and local governments: a critical analysis of the Iraqi constitution 2005, Esraa Mahmoud Badr, University of Kufa, 2018.
4. The Future of Popular Mobilization Forces after the Assassination of Abu Mahdi al-Muhadis, Inna Rudolf, PhD, War Studies Department of King`s College London, 2019.
5. Rafidain Center for Dialogue, Comments, Interviews and Analysis by the author, <http://alrafidaincenter.com/en>, 2019 - 2020.
6. Thesis "The Energy Component in Solving the Cyprus Issue", Plamen Hristov, GS Rakovski National Defence Academy, 2017.
7. Review of the thesis "The Energy Component in Solving the Cyprus Issue", Prof. Vladimir Chukov, GS Rakovski National Defence Academy, 2017.
8. Nicole Ball and Luc van de Goor, "Disarmament, Demobilization and Reintegration: Mapping Issues, Dilemmas, and Guiding Principles," Clingendael Institute, August 2006.
9. The Sunnis of Iraq's "Shia" Paramilitary Powerhouse, February 13, 2020 – Inna Rudolf.

***Plamen Hristov** has worked as a diplomat at the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria, and has foreign experience in Greece, Cyprus and Afghanistan. He has university degree in technical sciences and a PhD degree in Military Political Security Issues at the National Defence Academy "G. S. Rakovski" (thesis: The Energy Component in Solving the Cyprus Issue). He has had further training in the Diplomatic Institute's Consular Diplomacy course, and expertise in the field of political, economic, consular, educational, media and protocol issues.*

Operations for repatriation of Kazakhstan, Tajikistan, and Uzbekistan citizens that have joined the Islamic State

Yavor Raychev

Synopsis

One of the most widely discussed issues after the territorial and military defeat of the Islamic State (IS) has been the fate of foreign fighters and their families. A large number of EU countries do not intend to repatriate militant fighters, referring to various security circumstances, thus leaving these fighters in the hands of Syrian and Iraqi justice. The reservations about women and children have also been strong. This has raised serious objections, especially on the part of Syria, Iraq and Turkey, which fear that they do not have sufficient resources to implement deradicalization programs, and also that this is going to result in the growth of a new, “second”, and even more fierce generation of jihad. Kazakhstan, Tajikistan and Uzbekistan are among the eight countries that have shown the intention to repatriate as many of their citizens as possible. This has been done by means of operations combining the efforts of diplomats, social workers and the special services. This article analyzes the implementation of these operations and reveals the possibilities of diplomacy as a tool for dealing with the consequences of large-scale humanitarian crises, the participants in which constitute a potential threat to international security.

The migrants in the “Islamic State”

Some researchers tend to define “the Islamic State” as a hybrid between a terrorist organization and a revolutionary state, while others tend to describe it as a “pseudo-state” that has managed to go beyond territorial control and political power, thus reaching the notion of engineering a new society with different social and cultural norms. (Berti & Osete, 2015). This is one of the reasons why it has managed to win over in its ranks no less than 41,490 foreign nationals from 80 countries, ¼ of which, namely 4761 (13%) and 4,640 (12%), being women and minors. No less than 730 children were born as a result of on-site marriages, 60% of them having foreign women as mothers. (Cook & Vale, 2018). This has been one of the largest concentrations of foreign fighters known in modern history.

The migratory flow intensified chiefly after the month of June, 2014, when, on the last day of the Muslim holy month of Ramadan, the leader – Omar al-Baghdadi, announced the creation of the Caliphate. A significant number of migrant men traveled to Syria and Iraq with their families, and women from all over the Muslim world, under the influence of aggressive Islamist propaganda, practiced independent hijrah (resettlement), thus realizing their dream of living in a community with shared legal and moral norms, or in the hope of starting a family and realizing their female Muslim identity the way they understood it. Some of these women joined the “Al Khansa” women’s brigade (translated as “the Snub-nosed” and considered to be one of the most famous poets in Arabic literature. There are

some quotations that Muhammad met with Al-Khansa when her tribe went to the Prophet to testify that it accepted Islam. By this time, probably by the year 629, she had already been very old. Muhammad liked her elegies and treated her fairly virtuously), acting as a human rights and sanctioning unit and tasked with the monitoring of the women's public behavior and dress codes, and also, according to some reports, the women's dormitories where they had been placed forcibly in the conditions of sexual slavery. Others devoted themselves to their teaching or medical profession or zealously pursued the PR strategy of the terrorist organization (Gan & all., 2019). At the same time, Daesh had launched a program called "The Lions (or the Wolves) of the Caliphate" (Vale, 2018). This program had been aimed at teaching and educating the children in the conflict zone in absolute loyalty to the principles of jihadism, and also taking care of their socialization, including by participating in the killing and beheading of prisoners and hostages, in the spirit of extreme violence against the "infidels". (Mahmood, 2016).

After the territorial defeat of the Caliphate

Following the liberation of the Syrian city of Raqqa, which had been the capital of the foreign ISIS fighters in the summer of 2017, a number of terrorists withdrew, along with their families, to the North-Western part of the country. They were detained and held in makeshift prisons under the control of the Kurdish-led Syrian Democratic Forces. While some other 10,000 men (according to other information, 12,000 (BBC, 2019)) were imprisoned in a separate network of places of detention; approximately 2,000 of them were non-Syrians and non-Iraqis. They all were distributed among 7 prisons in the Southern vicinity of Raqqa. On the other hand, the women and the children that were blood-related to the fighters were housed in three camps, namely in al-Hol, in Roj and in Ain Issa. The Al-Hol camp accommodated 70,000 persons (although it had been designed for 10,000). About 30,000 of these were Iraqis and the remaining 11,200 were foreign fighters from 54 different nationalities. 90% of them were women and children. The At Roj camp was the asylum of 1,700 persons, out of which 1,200 were foreigners. And Ain Issa, 45 km to the North of Raqqa, accommodated 12,900 persons, including 950 non-Syrians. About 3,000 children were unaccompanied. (ICG, 2019). According to the "Save the Children" humanitarian organization, the three camps had become the home of about 9,500 children of IS-related parents. They were from 40 nationalities and about half of them were under the age of five. (BBC, 2019) Since Turkey had launched the "Source of Peace" operation in October, 2019, some 1,500 IS-related women from the Al Hall camp in the suburbs of Hasaka had been transferred to Iraq. Some people say that the wives of the IS fighters had been transported to Southern Syria, while others insist that their whereabouts were unknown.

Is there a way back?

Following the territorial defeat of the Islamic State, the problem related to the fate of the migrants became a real challenge to international security; a challenge that so far has not had a single successful answer. The flow, however, is already flowing backwards – 7,366 people have already returned to their countries, out of these 79% are men, 4% are women, and 17% are children. (Cook & Vale, 2018). And the next, much more fierce and uncompromising generation of jihadists has been growing up in the hell of the camps.

In general, several proposals for a solution have been formed in the political debate.

Most unpopular has been the idea of setting-up an international tribunal. This idea was first officially launched by Sweden in early March 2019, arguing that, in the case of terrorist acts or war crimes, the perpetrators have to be tried by the international community, regardless of where they committed their crimes. (Dangerfield, 2019). It was expected that this will not only bring justice to the victims, but will also strengthen the people's confidence in justice and in the international organizations. Finland and a couple of other countries have also shared this position which, however, did not get widespread international support mainly due to the cumbersome and expensive procedure.

In June 2019, the UN High Commissioner for Human Rights (UNHCR), Michel Bachelet, called on the countries to repatriate the foreign fighters' family members from Syria. In an address to the UN Human Rights Council in Geneva, Bachelet said that these countries must take responsibility for their citizens. This approach was strongly supported by the United States, as well as by some countries that had been directly affected by the conflict, such as Syria, Turkey, Iraq, etc. But Australia, Canada and the EU countries have been reluctant to implement it. The American support could be explained by the fact that the United States are in a relatively better position, as the number of fighters per capita there is lower there than that in a lot of European countries. On the other hand, the contingent at their disposal is able to provide them with more reliable information about each and every repatriated person. The strong military presence and the presence of the intelligence agencies create greater security for the diplomats in charge of repatriation, and expose them to a far lesser risk. In addition, the United States have a number of legal advantages, as the structure of their legislative system allows for the repatriates to be convicted – this would be possible even if a wife has only visited her husbands in the conflict zone.

The behavior of the EU countries is also understandable. Firstly, the fear of the return of terrorist fighters and of their families is justified as they are people who have lived in a social environment of violence and have also actively used violence. No one can guarantee that they have shaken off the radical ideology and will not organize any terrorist acts "at home". Secondly, any repatriation involves endangering the diplomats, the military, the social workers, the medical personnel, and others – an act that the public opinion in few countries is going to support. And thirdly, the repatriation presupposes a process of active diplomatic communication between the governments and the management of the Kurdish-controlled camps, which would legitimize the Kurdish community's demands for autonomy and independence – a result most countries seek to avoid. The most serious problem, however, remains the unpreparedness of the national judicial systems to sanction those who have joined a foreign terrorist organization, as well as the fears that once detained, they will be released without having served the necessary punishment.

All this has shaped the second view, namely that the Islamic State members should be tried where they are alleged to have committed crimes during the Caliphate, with most Western countries retaining only the right to fight the indiscriminate death sentences. Such a decision also carries certain risks. Firstly, there have been serious doubts about the quality of justice in the two war-torn countries. There are known cases of the lack of translators,

of sentencing minors and women to serve severe punishments, of gross violation of court procedures, such as lack of translator, lawyer and some others. In addition, a fair trial seems unlikely in the countries that have suffered for 5 years from Islamist torture. For these reasons, many believe that such a court is going to leave the needs of the victims unmet, to jeopardize the prospects for any reconciliation in Iraq and Syria, and to further undermine the already fragile confidence in international justice. (Pax for Peace, 2019).

The third possibility is related to the repatriation of migrant men (most of whom, but not all, can be classified as foreign terrorist fighters within the meaning of international law) and their families. And things have not gone well here, either. A public opinion poll of 1,634 Australians found that 59% of the respondents were against the return of women and children, while only 36% supported this measure (Australian Associated Press, 2019). On this occasion, the right-wing "The Courier Mail" wrote: "Australia does not ignore these children. Their own mothers have chosen a life of terror for their families, as well as for their poor children... Very interesting. On the other hand, the left-wing circles have been insisting that we should treat women as equals in all areas of life. But when it comes to terrorism, they start treating the women as weak victims unable to make their own decisions. To crown it all, the Australian parents want to keep their children safe from mass casualties in terrorist attacks. Why should they have to believe that the people ... who have declared war on our country have changed?" (Marxon, 2019). The opinion of social network users is fairly similar: "The little freaks that have been trained abroad will be absolutely deadly; [with the return of jihadist children] the politicians are going to put our children at serious risk", a woman wrote in Facebook.

The position of the EU Member States has not been unanimous. In March 2019, Sweden declared that the country was not ready to take back the children from the IS and, also, that there was absolute consensus on this among the Swedish political parties. In this way, Sweden gave a firm negative response to Trump's call. (NEOline, 2019). In Germany, the court ordered the government to commit to the repatriation of women and children, putting in this way an end to the institutional discussions. The Dutch Prime Minister, Mark Rutte, who had said, in 2015, that he would rather see Dutch IS-related citizens die in the desert than return to the country, continues to hold the same position. 60% of the Dutch people are not only in support of this position, but are also against the return of children even under the age of six. (Loveluck. L. et al., 2019). At the same time, Marion van San, a researcher at the Erasmus University in Rotterdam, has written a book about the Dutch and the Belgian families in the Islamic State, claiming that only 10% of the women have embraced the IS ideology. Criminal law experts have been urging Norway – but not any other Scandinavian country – to return the children and the women to the jihadists, as the Norwegian timely legislation is not going to leave the perpetrators unpunished (BBC Monitoring European, 2019). The news about the repatriation has stirred up sharp controversy within the Spanish society, as well. According to Carola Garcia-Calvo, principal researcher at the Elcano Institute's forced radicalization and global terrorism program, said: "With their migration, women have legitimized the [IS] project. They accepted the role given to them to be mothers and wives and, above all, to educate the next generation of jihadists. They have a very powerful weapon in their hands." (Requena, 2019). This has also been

the opinion of Christina Andreu, head of the scientific department of the Intelligence Center for Terrorism and Organized Crime: “Everyone says that, enticed by their husbands, these women left for Syria. But the truth is that ... during their stay there they continued to behave like fighters’ wives, raising their children in strict adherence to the Sharia law. From which it becomes clear that they are not sisters of mercy.” (Requena, 2019)

Repatriation of “Islamic State” members from Kazakhstan, Tajikistan and Uzbekistan

Against the background of the deep contradictions mentioned above, a number of countries have been the exception, including Kazakhstan, Tajikistan and Uzbekistan.

Since the beginning of the events in Iraq and Syria, the governments of some Central Asian countries have expressed a desire to provide their citizens with the opportunity to return from the conflict zone. It is difficult to identify the exact reason, given that this measure is far from enjoying the unconditional support of the public opinion. Such an attitude may be related to the narratives of the autocratic regimes established in the early stages of this process, namely: “the allegations of the participation of our citizens have been false” or “the allegations of the participation of our citizens are a provocation”. When, after the appearance of texts, photos and videos in the foreign media and social networks, denial became impossible, the pro-government press imposed some other paradigms, including: “our citizens have been misled” or “terrorism is a completely imported phenomenon and not related to the political conditions created by the ruling elites.” Subsequently, the information began to become more systematic and objective, presenting the problem in all its depth and seriousness; and the security agencies and civil society joined forces to address this challenge.

After acknowledging that its citizens had joined the Islamic State, the government of **Kazakhstan** launched a consistent repatriation policy. In the period 2016-2018, 27 families were brought back to the country (Nur.kz, 2018). And the number of those wishing to return increased after the military defeat of the Islamic State in 2018. It was then that the conduct of the mass repatriation operation, called “Zhusan”, meaning “Bitter Wormwood”, began. In Kazakh folklore, this plant is a symbol of sorrow and nostalgia for the homeland. The operation was conducted in three stages. The first one, initiated at the suggestion of former President, Nursultan Nazarbayev, took place on January 5-6, 2019, after five months of preliminary preparations. As a result, 47 citizens (30 children, 6 women and 11 men) were repatriated, the adults being from the regions of Astana (Nur Sultan), Almaty, Atyrau, Western Kazakhstan, Karaganda, and Mangistau. Owing to the diplomatic efforts of the Kazakhstani diplomacy, an agreement was reached on a secret security zone in Syria (this agreement lasted for not more than a few hours), where the repatriated citizens were gathered. And after a successful landing within this period, the Kazakh military and Special Forces carried out successfully the evacuation operation. (Smail, 2019)

The second stage of the operation became known as “Zhusan-2”. Due to the high risk, it was carried out in compliance with the maximum security measures. On May 10, 2019, President Kasim-Jomart Tokayev made a statement on the evacuation of 231 Kazakhs from Syria making it clear that the operation had been carried out on his own orders. Among those

evacuated were 156 children, 59 women and 16 men. Out of the 156 children evacuated this time, 107 were under the age of 7, 43 were between 7 and 12, and 6 were over the age of 12. Eighteen children were complete orphans and their parents were unknown; some of the children had been seriously injured. In addition, some of the adults had no passports, as probably they had been at some point deliberately destroyed or inadvertently lost. The children born within the territories controlled by the IS did not have any documents.

The Kazakh Ministry of Foreign Affairs provided consular, legal and logistical support for the operation. On May 11 of the same year, the Kazakh Muslims' Spiritual Administration appealed to the citizens of Kazakhstan to show mercy to the wives of those fighters who had been forced to join the terrorist organization. (Ashimov, 2019). Immediately after their return, 16 men and 4 women were arrested on suspicion of involvement in terrorist acts during their stay in the Caliphate. The remaining 55 women with children were housed in a special adaptation center not far from Aktau where they were placed under quarantine. They were also screened for involvement in terrorist activities. After the quarantine, the women and the children were left to go to their native places. (Caravan, 2019). According to information from the Ministry of Foreign Affairs, the humanitarian operation had been carried out with the logistical support of the United States and the Syrian Democratic Forces. (Ashimov, 2019)

Between May 28 and 31, Kazakhstan managed to evacuate from Syria 171 children and 67 women, as part of the third stage of the "Zhusan-3" humanitarian special operation. As a result of the efforts during the three stages, 357 children returned from the war zones to their homeland. (Sputnik Kazakhstan, 2019)

The Rusafa operation took place on November 29, 2019, as a result of which 14 children were evacuated. Their fathers, who had been involved in terrorist activities, lost their lives in the conflict zone, and their mothers received life sentences, which they are now serving in various Iraqi prisons. The youngest child was a year and a half old, and the oldest – 13 years of age. Some of them had been born in prison cells. This operation was arranged with the Iraqi authorities in secret. Its preparation had been going on for more than half a year, as Iraq had required proof of parental citizenship as a condition for release. As their documents had been intentionally or accidentally destroyed, the Kazakh Foreign Ministry organized a DNA analysis as a result of which some living relatives were identified. The special aircraft landed in Baghdad where the children had been brought by bus. Initially, they were placed in a rehabilitation center, to be later on handed over to their relatives. The operation had the highest level of secrecy and was coordinated by the Ministry of Foreign Affairs. (Pavlodar TV, 2019)

The two operations are expected to be continued.

According to *Tajikistan's* foreign ministry, 1,899 Tajik citizens had left for Iraq and Syria. More than 250 had taken their families with them. (Ahbor, 2019). In late 2019, there used to be no less than 575 family members of Daesh fighters in the Syrian camps. About 90 of them were women, 200 were girls, and more than 240 were boys. The children were aged between 1 and 17. 134 had been born over the past two years. Most of them had been orphaned. This statistics is not final; therefore, the real figures could be much higher. (Radio Ozodi, 2019). It is estimated that about 30 women and children are now in Camp

Roge, and about 400 – in Camp Al Hall. About 43 women are serving sentences in Syrian prisons (Mumin, 2019). As early as the beginning of 2019, the Minister of Foreign Affairs gave assurances that the children would be returned to Tajikistan. He said that 75 parents had given their consent for the repatriation. (Ahbor, 2019). On April 30, 84 children of members of the terrorist organization were taken out of the conflict zone, and the mothers of most of them were convicted of terrorism in Iraqi prisons. (Radio Ozodi, 2019). According to the Minister of Health, 44 children aged between 1 and 5 had been transferred to an orphanage, and 33 had been placed in boarding schools and kindergartens. Gradually, their personal documents are being prepared and the children will be handed over to their relatives. According to the official press, this act of the government was greeted enthusiastically by the public. The media claim that 35 families have applied to adopt children, and several close and distant relatives – to become guardians. In an official statement, the Vice-Chair of the Committee on Women's Affairs, Marhabo Olimi, stated that the women who have traveled to Syria and Iraq are not criminals but victims: "Tajik women are obedient; they had left at the urge of their husbands. Unfortunately, most of them have received life sentences. In case it is not possible to return them, the commission is going to try to mitigate at least their punishment." (Popov, 2019) This has also been the official position of the government. (Matveeva, A & Faizullaev, B., 2017). According to the Family and Women's Committee in Syria, there were 12 Tajik fighters in the country in 2015 (Radio Ozodi, 2015). By the end of 2019, 13 Tajik citizens had been convicted by the court in Baghdad for having participated in the IS. Lawsuits have been filed against them in their homeland, as well. (FERGANA, 2018). As can be seen from the above, women can find themselves both in the role of victim, as well as in the role of aggressors.

Uzbekistan has been the third Central Asian country, after Kazakhstan and Tajikistan, to withdraw its citizens from the conflict zone. The operation called "Good" had taken place during the holy month of Ramadan for the Muslims. On May 30, 2019, a plane with 165 passengers on board brought back 106 children and 48 women to Tashkent. Among the evacuees were two men about whom there was no information. On this occasion, the presidential press service said that the government is going to provide medical, psychological, material and moral assistance to those who had gone abroad but who have gone through difficult times. Conditions will be created for the return to a normal peaceful life and for social integration, access to education and other social benefits, including housing and work. (Radio Azattyk, 2019). In turn, the Uzbek Ministry of Foreign Affairs has reaffirmed its preparedness to help the citizens that are still located in the Middle East war zone: "We consider it important for the citizens to understand that all our compatriots abroad are under the protection of the Republic of Uzbekistan and that the state has been making an effort to ensure their rights and their interests". (Yeniseev, 2019). This operation ended successfully after the Kurdish authorities in the town of Kamishli transferred, on May 19, 2019, the repatriated persons to Uzbek diplomats.

On October 10, 2019, the operation "Dobro-2" was successfully implemented by order of the Uzbek President. A special flight to Tashkent returned 64 children, including 29 boys and 25 girls; 14 had not reached the age of three and 2 were orphans. The mothers of most of the children have been convicted of terrorist crimes and are held in Iraqi prisons. The fate of the fathers, provided that they are still alive, is similar. The

Uzbek government has managed to obtain the consent of the mothers to take their children out of the conflict zone and return them to the country, where special programs have been prepared for their re-socialization (Karavansaray, 2019)

What all this means to Bulgaria

What are the lessons for Bulgaria learned from the diplomatic repatriation operations performed by the three Central Asian countries?

First, given the trends among the recently converted communities in Bulgaria, as well as the unstable situation in the Muslim world, it could be concluded that the problem of repatriation from the conflict zones may be relevant for this country, as well. This requires excellent knowledge not only of the international but also of the domestic political processes.

Second, in the search for a way out of extraordinary situations, we have to use a wide range of means, starting with those of official diplomacy and ending with that of civil or multi-track diplomacy.

Third, when it comes to participants in foreign terrorist organizations, a decision must be made on a case-by-case basis and, if necessary, a repatriation operation can be carried out for some or for all, as leaving any foreign fighters in the conflict zone also increases the risks to both the international, as well as to the national security in the future.

Fourth, Bulgaria's relatively small institutional and diplomatic potential in the terrorism-affected areas could also turn out to be an obstacle to repatriation. One possible solution is to strengthen cooperation on the spot with the diplomats from the EU and NATO, as well as with some other stakeholders.

Fifth, Bulgaria has not developed any programs, and should proceed with doing so, for de-radicalization and renunciation of terrorist violence (disengagement), as they are the basis for the reintegration of persons professing extreme views on political violence. The case of the Plovdiv student has brought to the fore all the deficits and bottlenecks of the system in this regard.

Sixth, the Bulgarian legislation has to be amended so that it could ensure fair punishment with regard to Bulgarian citizens that have joined foreign terrorist organizations.

Seventh, the experience of the three Central Asian states has shown that the diplomatic repatriation operations can be an excellent tool for dealing with the consequences of large-scale humanitarian crises, in which the participants constitute a potential threat to both the national and the international security.

Eighth, Bulgaria can monitor closely the situation in Kazakhstan, so that it could transfer some good practices in order to be better prepared in the future, if and when the situation requires it.

References:

1. Australian Associated Press. (2019, October 21). Most Australians say ISIS brides and their children SHOULDNT be allowed to come home. *Main Online*. Retrieved from <https://www.dailymail.co.uk/news/article-7598087/Most-Australians-say-ISIS-brides-children-SHOULDNT-allowed-come-home.html>
2. BBC. (2019, December 30). No unity in Denmark over women, children allegedly held in Syria camp. *BBC Monitoring Europe - Political Supplied by BBC Worldwide Monitoring*.

- Retrieved from <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5W3N-7Y11-DYRV-308N-00000-00&context=1516831>
3. BBC. (2019, October 9). Почему Вторжение Турции в Сирию грозит Возрождением "Исламского государства"? Retrieved from <https://www.bbc.com/russian/features-49984377>
 4. BBC Monitoring European. (2019, May 30). Expert says strong laws enable Norway to repatriate IS women. Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/2231781866/40CD5B29EDB74DBCPQ/203?accountid=14542>
 5. Berti, B., & Osete, A. B. (2015). "Generation War": Syria's Children Caught between Internal Conflict and the Rise of the Islamic State'. *Strategic Assessment*, 18(2), 49.
 6. Cook, J., & Vale, J. (2018). *From Daesh to Diaspora: Tracing the Women and Minors of Islamic State*. London: ICSR.
 7. Dangerfield, K. (2019, March 7). Sweden calls for international tribunal to prosecute ISIS fighters for war crimes. *Global News*. Retrieved from <https://globalnews.ca/news/5030128/sweden-international-tribunal-isis-fighters/>
 8. Dolz, P. (2019, 29 Octubre). La Fiscalía, remisa al retorno de las españolas del ISIS. *El País*. Retrieved from https://elpais.com/politica/2019/10/25/actualidad/1571994341_453477.html
 9. Gan, R., & all., e. (2019). Change is the Only Constant: The Evolving Role of Women in the Islamic State in Iraq and Syria (ISIS). *Journal Women & Criminal Justice*, 29(4-5), 204-220.
 10. ICG. (2019). *Women and Children First: Repatriating - Middle East Report N°208*. ICG.
 11. Loveluck, L. et al. (2019, December 23). How ISIS women and their children are being left stranded in the desert. *Washington Post Blogs*. Retrieved from <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5XTD-S6W1-DXKP-J19G-00000-00&context=1516831>
 12. MacDiarmid, c. (2019, March 26). In a Syrian camp for ISIS supporters, a Belgian vows she made a huge mistake. (The National). Retrieved from <https://advance.lexis.com/documentprint/documentprintclick/?pdmfid=1516831&crd=24afe3b9-7b07-439c-b329-3c681567a1d2&comp=13c5k&prid=ea838c7b-443f-4caa-b151-0562e9e59d09>
 13. Mahmood, S. (2016). "Cubs of the Caliphate": The Islamic State's Focus on Children. *Counter Terrorist Trends and Analysis*, 8(10), 9-10.
 14. Markson, S. (2019, November 23). Brides of jihadis deserve no pity. (The Courier Mail). Retrieved from <https://advance.lexis.com/api/document?collection=news&id=urn:contentItem:5XJT-3FW1-F0JP-W0N7-00000-00&context=1516831>
 15. NEOline. (2019, March 13). Sweden is reluctant to repatriate ISIS children.
 16. Nur.kz. (2018, December 24). "Если мы не умрем, то выберемся в лагерь": казахстанка о жизни в Сирии (Vuzeo). *Nur.kz*. Retrieved from <https://www.nur.kz/1769956-esli-my-ne-umrem-to-vyberemsa-v-lager-kazahstanka-o-zizni-v-sirii-video.html>
 17. Pax for Peace. (2019). *ISIS-only tribunal: selective, politicised justice will do more harm than good*.
 18. Requena, P. (2019, Noviembre 23). El regreso de las yihadistas españolas: ¿una amenaza para la seguridad nacional? *rtve*. Retrieved from <http://www.rtve.es/noticias/20191123/regreso-yihadistas-espanolas-amenaza-para-seguridad-nacional/1992434.shtml>
 19. Sputnik Kazakhstan. (2019, 06 1). "Жусан-3": 171 ребенок эвакуирован из Сирии в Казахстан - Vuzeo. *Sputnik Kazakhstan*. Retrieved from <https://ru.sputniknews.kz/society/20190531/10342474/zhusan-171-rebenok-evakuaciya-syria-kazakhstan.html>
 20. Vale, G. (2018). *Cubs in the Lions' Den: Indoctrination and Recruitment of Children Within Islamic State Territory*. London: ICSR.
 21. Ахбор. (2019, December 2). МИД: 92 ДЕТЕЙ И 43 ЖЕНЩИН ИЗ ТАДЖИКИСТАНА НАХОДЯТСЯ В ИРАКЕ. *Ахбор*. Retrieved from <https://akhbor-rus.com/-p1767-162.htm>

22. Ашимов, А. (2019, Июнь 3). Казахстанцы: гети из «Исламского государства», спасённые в Сирии, «не виноваты». *Каравансарай*. Retrieved from https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/03/feature-01

23. Енисеев, М. (2019, June 11). В Узбекистане началась реабилитация прибывших из Сирии «жертв обмана». *Каравансарай*. Retrieved from https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/11/feature-01

24. Караван. (2019, 5 17). Казахстанские спецслужбы раскрыли подробности секретной операции “Жусан-2”. *caravan.kz*. Retrieved from <https://www.caravan.kz/gazeta/kazakhstanskije-specsluzhby-raskryli-podrobnosti-sekretnoj-operacii-zhusan2-540830/>

25. Каравансарай. (2019, June 16). В Узбекистане началась реабилитация прибывших из Сирии «жертв обмана». Retrieved from Каравансарай: https://central.asia-news.com/ru/articles/cnmi_ca/features/2019/06/11/feature-01

26. Мамбеева, А & Файзуллаев, Б. (2017). *ЖЕНЩИНЫ И НАСИЛЬСТВЕННЫЙ ЭКСТРЕМИЗМ В ТАДЖИКИСТАНЕ*. ООН. Retrieved from <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2017/2017%20ro%20tajikistan%20final%20rus.pdf?la=ru&vs=512>

27. Мумин, А. (2019, Октябрь 13). Тагжикские женщины в лагерях Сирии: “Нам угрожает опасность”. *Рагуо Озогу*. Retrieved from <https://rus.ozodi.org/a/30214436.html>

28. Павлогар ТВ. (2019, 29 Ноябрь). 14 детей возвращено в Казахстан из Ирака. *Павлогар ТВ*. Retrieved from <https://pavlodartv.kz/ru/news/resmi/14-detei-vozvrashcheny-iz-iraka-v-kazahstan-1>

29. Попов, В. (2019, Октябрь 10). Возвращение без наказания? *Возвращение без наказания?* Retrieved from <https://odkb-info.org/news/tema-pomera/830/>

30. Рагуо Азаттык. (2019, May 31). Операция «Добро». Узбекистан вывез из Сирии и Ирака 156 своих граждан. *Рагуо Азаттык*. Retrieved from <https://rus.azattyq.org/a/uzbekistan-156-grazhdan-vyvezeny-s-blichnego-vostoka/29973684.html>

31. Рагуо Озогу. (2015, July 25). Двенадцать тагжичек участвуют в войне в Сирии и Ираке. *Рагуо Озогу*. Retrieved from <https://rus.ozodi.org/a/27151765.html>

32. Рагуо Озогу. (2019, October 11). Жизнь без ИГИЛ. Угастся ли адаптировать возвращенных детей из Сирии и Ирака? *Рагуо Озогу*. Retrieved from Жизнь без ИГИЛ. Угастся ли адаптировать возвращенных детей из Сирии и Ирака?

33. Смайл, М. (2019, 01 10). Операция “Жусан”. Почему казахстанцы уезжают в Сирию и как возвращаются домой. *Tengrinews*, pp. https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/operatsiya-jusan-rochemu-kazahstansyi-uezjayut-siriyu-kak-361135/.

34. ФЕРГАНА. (2018, September 20). Багдаский суд приговорил севятерых тагжикистанок к длительным срокам за участие в ИГ. *ФЕРГАНА*. Retrieved from <https://www.fergananews.com/news/32844>

Yavor Raychev is a trainee attaché at the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Bulgaria, currently working at the Middle East and Africa Directorate, and a participant in the 15th Course in Diplomacy for Junior Diplomats organized by the Diplomatic Institute for its class of trainee attachés named “Marko Balabanov”. He is PhD candidate in International Relations at the University of Granada, and has a master’s degree in International and European Relations from the University of Linköping, Sweden. A security and counterterrorism analyst, he has published extensively in the field of terrorism, radicalization and hybrid warfare.

Spain and Bulgaria: 110th anniversary of the establishment of diplomatic relations – an opportunity to think about the future

H.E. Alejandro Polanco Mata

The 110th anniversary of the establishment of diplomatic relations between Bulgaria and Spain give us the opportunity to revisit our common history and to think about our future as friends and members of the European Union in a context of change and new challenges.

As Ambassador of Spain in Bulgaria, the organization of such an important event means a major responsibility and honor. My main goal will be to enhance the relations between both countries in all areas: political, economic and cultural; to promote the image of Spain and its rich and diverse heritage among the Bulgarian society and especially among the more than 21,000 students of Spanish in Bulgaria.

With this intention in mind, I would like to give some insight regarding the proximity between our countries on a social, economic and human level, as well as about our history and coming future.

History of the diplomatic relations between Spain and Bulgaria

The reference to the Bulgarian people – “the Bulgarians” – is made for the first time in Spanish books in the XIII century. The famous “Crónica General de España”, written in the times of the Kingdom of Alfonso X El Sabio already mentioned Bulgaria. Nevertheless, throughout the next centuries Spanish diplomacy and official contacts with the Balkan countries were dominated by the confrontation with the Ottoman Empire.

As stated by Ambassador Miguel Ángel Ochoa Brun in his article “The Spanish diplomatic relations in South Eastern Europe during the Contemporary Age”, the Spanish-Turkish Treaty signed in 1782 by Carlos III of Spain and the Sultan Abdül Hamid I, represented a turning point in the diplomatic relations. The treaty established a permanent diplomatic representation of Spain in Istanbul. It also marked the beginning of a new era in the relations between Spain and the Ottoman Empire.

Prof. Víctor Morales Lezcano points out the neutrality of the Spanish foreign policy during the XIX century, a period that politically transformed the region. However, interest was maintained in areas like trade, diplomacy and military contacts. In this context, we should mention the opening of an Honorary Consulate in Varna in 1877, the mission of General Juan Prim in 1855, the works of the journalist José Luis Pellicer published in 1877 and 1878 by “La Ilustración española y americana”, and the articles written by the later Spanish Prime Minister Emilio Castelar in “Crónica Internacional”.

During the first quarter of XIX century, Spain established diplomatic relations with the new Greek independent state. And it was during the last quarter of the XIX century, as the Balkan States’ independence movements developed, when Spain increased its official presence in the region.

Prof. Ventsi Nikolov explains in a recent and excellent article the reasons why diplomatic relations were established during this period. In fact, after Bulgaria's declaration of independence in 1908 by Tsar Ferdinand I of Bulgaria, Spain recognized the new kingdom. Both Ministers of Foreign Affairs, Allendesalazar and Paprikov exchanged congratulations.

The Chargé d'affaires in Bucharest, Manuel Muelto y Cortina, also accredited to the Kingdom of Bulgaria and to Serbia, presented his credentials to Tsar Ferdinand I of Bulgaria in January 1911. The Tsar, as Muelto reported, noted that "he was longing to see the cordial relations that happily existed between both peninsulas on both endpoints of Europe, becoming increasingly closer and broader".

In October 1915, Spain opened its diplomatic legation in Sofia. Diego Saavedra y Magdalena was appointed as plenipotentiary Minister. The Bulgarian counterpart did not open a Representation in Madrid until 1933, although in 1923, Georgi Radev was accredited as plenipotentiary Minister in Spain, with residence in Rome.

In 1933 Luis Tobío Fernández was appointed to the Legation of Spain in Sofia where he remained until 1937. He wrote very interesting memories of his experience in Bulgaria in his book "Recuerdos de un diplomático intermitente" (*Memories of one intermittent diplomat*). He described diplomatic life in Sofia with intelligence and humour.

Several Chargés d'affaires were to follow Tobío (Víctor Aranegui and Sebastián de Romero Rodríguez) until the arrival of Ambassador Julio Palencia in 1940. Palencia was posted in Bulgaria until 1943, and during his term he helped protect the Sephardic community in the region. As a result, a procedure to recognize him as Righteous among the Nations is being promoted. The Municipality of Sofia and the Spanish Embassy have paid tribute to his memory with two commemorative since 2010. The book "Más allá del deber" (*Beyond duty*) of José Antonio Lisbona explains the important role of Ambassador Palencia.

During the latter stages of the World War II, the bilateral contacts were first frozen and later both countries broke up diplomatic relations on 25th April 1946. Already on 14th March 1939, Spain had communicated the suspension of the activities of its Consular Offices in Plovdiv, Rousse, Burgas, Varna and Sofia.

The reciprocal set of Commercial and Consular Offices in Madrid and Sofia in 1970 was the first step to normalization. On 26th January 1977, the diplomatic relations were reestablished at Ambassadors' level. Kroum Bossev was the first Ambassador of Bulgaria in Spain (he presented his letters of accreditation on 5th May 1977) and José María Trías de Bes – the first Ambassador of Spain in Sofia since 23th June of the same year.

The 1990s marked a strong progress of the relations between the two countries. The first Treaty of Friendship was signed in 1993 and as of 1997 the relations between Spain and Bulgaria found a fresh impetus which coincided with the negotiations for accession of Bulgaria into the EU.

Spain supported Bulgaria during its NATO, EU and OECD membership negotiations. After Bulgaria became a member of the EU, Spain applied very quickly a policy of free circulation of workers that helped strongly our relationship. Within the European Union, Spain supports as well the entry of Bulgaria into the Schengen Area and the Euro Zone.

Furthermore, the bilateral relations were strengthened with the development of many pre-accession twinning programmes in Bulgaria. The aspects of Justice and Interior produced a valuable contacts' network between Judiciary, Prosecution and the Justice's and Interior's administrations.

This period of strengthening relations and mutual discovery provoked an exchange of numerous visits that were initiated by the Spanish Prime Minister at that time, to Sofia in July 1998, continued with the one made by President Stoyanov in 1999 and by Prime Minister Kostov to Madrid on 14th December 2000. These visits were followed by multiple other contacts.

The triumph of the "National Movement Simeon II" on the Elections of 17th June 2001 and the nomination to the post of Prime Minister of a personality so closely linked to Spain, contributed further to maintaining and developing the bilateral relations at a very high level.

Their Majesties the King and the Queen of Spain made a state visit to Bulgaria in 2003 followed by a bilateral visit to Spain by the Bulgarian Prime Minister, Simeon Saxe-Coburg-Gotha. Since then, different personalities from both countries have exchanged regularly contacts and officials visits.

The consular field has particularly shown the strong evolution of our relations. Bulgaria opened a General Consulate in Valencia in 2009, an Honorary Consulate in Seville in 2016, and a General Consulate in Barcelona in October 2019. Spain has reopened since 2010 an Honorary Consulate in Varna.

Current bilateral relations

The bilateral relations between Bulgaria and Spain are excellent and increasing. Frequent political contacts take place bilaterally and at the European level. Culture, economy, trade and tourism are always present in our talks.

The presence of a large Bulgarian community in Spain (according to the last official estimates, more than 215,000 residents, annually increasing by 5,000) is considered a positive asset. It has helped increase the interest of Bulgarians in our country and language. Tourism and trade could also take advantage of this.

The community in Valencia represents the largest number of Bulgarians in our country (41,643), followed by Castile and León with 38,521 Bulgarian residents, Madrid with 32,457, Andalusia with 22,082 and Catalonia with 18,542 residents.

These numbers are behind the increase of Bulgarian Consulates in Spain. The most recent is the Consulate in Barcelona that includes in its demarcation Catalonia and Aragon regions. Currently 15,000 Bulgarians reside in Barcelona and it is estimated that some 90,000 Bulgarians annually travel to this city for vacation.

In this context Spain has become, alongside Germany and the United States, the third bigger origin country of remittances for Bulgaria. In 2018 the total volume reached was 2.100 million euro (a 3,8% of the country's GDP).

The economic bilateral relations between Spain and Bulgaria have developed strongly although there is always room for improvement. Spain is one of the major trade commercial partners of Bulgaria, one of the lead investors in the country and one of the most important Bulgarian economic emigration destinations. In 2018 Spain was the

eighth supplier and the ninth client for Bulgaria. The total exchange exceeded 2,000 million euro; the Spanish export sums up to 1 327.96 million euro and the import to 718.35 million euro.

As far as investment is concerned, in terms of accumulated stock, the Spanish net accumulated investment over the period 2004-2018 increased to more than a billion euro. The lead investment sectors were real estate, industrial production, services and renewable energy.

Spain is currently presented in various economic sectors in Bulgaria. The railways infrastructure and tourism sectors are of big interest.

Several hotel companies are operating in Bulgaria as well as some travel agencies. Equally significant are the tourism flows and the flight frequencies between both countries (181,000 Bulgarians visited Spain in 2018 and 96,000 Spanish citizens visited Bulgaria during the same year). One of the world's most ancient cultural itinerary, the Camino de Santiago (The Way of St. James) is stirring up great interest among the Bulgarian community.

Spain is also represented in energy and particularly in the nuclear power industry. In the past, several Spanish supply companies directly related to the nuclear industry participated in different projects for radioactive waste treatment and reprocessing and for power efficiency.

According to the InvestBulgaria Agency, one of the 100 major foreign investors in Bulgaria is the Spanish company ROCA. The bridge construction over Danube, Vidin-Calafat, that connects Bulgaria with Romania and was developed by the Spanish company FCC, is notable for its importance (the largest public work project gained by Spain).

There is a growing interest in the defense area aiming at developing joint collaboration projects in the field of PESCO and within the European defense industrial development programme (EDIDP).

Additionally, other sectors of interest for our companies should be mentioned such as the textile production, the residential construction and the water sector where Spain has proven experience that could be valuable to the Bulgarian companies.

In the cultural area, the contacts are very strong. Classical and modern music, language, literature, cinema, TV series and sports are common areas of interest where Spanish productions are much appreciated.

Literature and the teaching of Spanish remain one of the main elements of cultural cooperation. In 1882 Hristo Samsarov translated to Bulgarian *el Quixote*, in 1961 the Spanish language reached University Degree, in 1992 the first Spanish bilingual section in a Bulgarian high school was created.

Sport is also a path for cooperation. Both countries share an enormous interest for sports and especially football. Over the years, football players from Bulgaria have succeeded in Spanish teams. The Real Madrid Foundation has opened its first social and sports school in Bulgaria. The Spanish League is also present in this country.

The Spanish Embassy through its Education Office and in collaboration with the Cervantes Institute, present in Sofia since 2006, regularly takes part in the organization of cultural events. Thanks to the interest that Spanish learning awakes in Bulgaria, more

than 20,000 young people learn our language in different schools. There are 14 bilingual high schools in Bulgarian cities, 150 schools that teach Spanish throughout the whole country and six Universities have a Spanish Department. The importance of Hispanic departments has reached historically an outstanding level.

Scientific cooperation plays a very important role between us thanks to the Spanish-Bulgarian projects in Antarctica. It started with the first Bulgarian explorations on the Antarctic continent in 1988 and remains very active with the team headed by Prof. Hristo Pimpirev (the Spanish base "Juan Carlos I" is located only 4 km away from the Bulgarian base "St. Clement of Ohrid"). It beholds a solid tradition expressed by the scientific (climate change, geology, meteorology), logistics and transport cooperation.

On the occasion of the 110 anniversary of the establishment of diplomatic relations between the two countries during 2020, an extensive programme of cultural activities in different artistic disciplines has been planned (music, literature, theatre, cinema, conferences and sports events) and in all main cities of the country (Sofia, Varna, Burgas and Veliko Tarnovo).

Nevertheless, the restrictions on public events that we are suffering this year as a result of the sanitary emergency provoked by COVID-19, forced us to delay or restructure some of these activities. As a good example, the traditional Don Quixote reading which is usually carried out on 23th April, the World Book Day, has been adapted. This year, it was organized as a virtual event thanks to the contribution of prominent Bulgarian personalities from different areas that read fragments of the universally known work of Miguel de Cervantes.

The official date of the establishment of diplomatic relations has been celebrated by the joint declaration of both Foreign Ministers, Zaharieva and González Laya on 8th May.

A common future to work together

Both countries are facing the future with optimism. We know that we share common interests as EU and NATO Member States and as countries that are located on the geographical extremes of Europe. Former President of the European Commission, Jean Claude Juncker said that Europe spreads from Vigo, peeping out at the Atlantic Ocean - located at the most Western side of Europe, to the city of Varna, on the Black Sea Coast, at the most Eastern side of the European Union.

Both countries are external borders for the EU and advocate for a common migration policy which should encompass the countries of origin, transit and destination. In this regard, a joint response and the collaboration of all EU Member States become now more urgent than ever, given the fact that this issue may exceed the powers of each Member State.

The police operational cooperation between Bulgaria and Spain is very successful, above all in the fight against drug and human trafficking, the illegal trade in cultural goods, and as regards the extradition procedures.

There are also other fields of cooperation. Spain has full experience in traffic control, the fight against terrorism and civil protection. Spain's Military Emergency Unit (UME) which has a good reputation on a European level may serve as a model for Bulgaria.

As we have previously mentioned, Spain contributed to the judiciary of this country in the past. Bulgaria will also be able to rely on the Spanish collaboration in the future.

In this context, the promotion of study visits of Spanish and Bulgarian experts to legal institutions under triangular judicial cooperation with the European Commission or the exchange of good practices between the two countries' judicial bodies could be very beneficial for both of them.

The cooperation and solidarity on the part of all EU Member States will also be necessary to confront nowadays' unprecedented health and economic crisis that we are living in, because of the COVID-19 pandemic. It is a global crisis that has affected all countries all over the world and that will require a common and coordinated response among all European partners. Therefore, an ambitious and jointly financed EU recovery plan is essential. This recovery fund should mainly focus on tourism, a sector that plays a significant role for the economies of both countries (around 12% of the GDP and 13% of employment) and it should build on grants and transfers rather than loans.

When a new EU budget for the period 2020-2027 is being discussed, the Multiannual Financial Framework (MFF) will have to tackle this corona crisis and to keep the European priorities, such as the fight against climate change, the EU digital strategy and a more social Europe. The MFF will also have to deal with the strengthening of health and social systems, the investment in research, development and innovation (RDI); and the launching of a European plan to boost economy and employment.

As members of the "Friends of Cohesion Group", it is very important to maintain these two fundamental policies: the common agriculture policy and the cohesion policy. The income inequalities and regional disparities in the EU are clear. Consequently, these two policies should be high on the agenda of the next EU budget. And last but not least, financing the energy transition to 2050 climate neutrality should not be at the expense of these two policies. Both countries stand for a fair energy transition which preserves the competitiveness of all affected economic sectors.

Spain and Bulgaria believe that the EU will be incomplete without the accession of the Balkan region states, where all candidates should be treated according to their own progress. This is not only important for the security and stability of the region, but also for Europe as a whole.

As we have mentioned above, Spain supported the accession of Bulgaria into the EU and I think it was an excellent decision. This demonstrates that the common interests and the closeness between our two peoples are visible every day and even more in today's trying times we are living in.

Even though the Conference on the Future of Europe has been postponed due to the COVID-19 pandemic and it is still too early to predict how this crisis will impact international relations, Spain wants to make one first reflection which helps to strengthen the internal cohesion of the EU, responding to the new challenges in these key sectors:

➤ In the light of today's general tendency against multilateralism, it is more important than ever to strengthen our commitment to it. Furthermore, multilateralism represents one of our basic foundations. Free trade agreements and partnership agreements play an important role in this shared endeavor.

- We need to cooperate urgently to achieve a more effective global public health strategy that brings together new policies and initiatives at international, European and national levels.
- Mobility and tourism represent fundamental challenges in order to avoid disruptions in the single market. It is up to us to guarantee its working.
- The logic of concentrating production wherever it is most efficient, resulting in complex value chains, will be especially challenged by the current crisis.
- The EU should lead an overhaul of the digital framework in order to develop advanced technological standards of data storage, ensuring both privacy and civil rights protection.

The EU and its Member States will build the necessary political framework to reach an agreement on these challenges, which will require joint actions and a common response.

I do not want to conclude these pages before extending my sincere gratitude to all diplomatic officials and in general, public servants, Bulgarians as much as Spaniards, who through their efforts, vocation and commitment, and at times in critical moments, have contributed to the history of our relations during these 110 years and have made it possible to become excellent today. This continued dedication, together with the affinity, affection and friendliness shared by our nations are the best way to guarantee our permanent and strong links in a long and promising future.

Bibliography

1. Actas Simposio Hispano-búlgaro. 90 Aniversario del Establecimiento de relaciones diplomáticas entre España y Bulgaria (08 de Mayo 1910). Embajada de España, Asociación de Hispanistas en Bulgaria, Departamento de Filologías Iberorrománicas. Sofía 2000.
2. 150 Años del Consulado Honorario del Reino de España en Varna. Издателство „Славена“, Варна 2017.
3. Българи и испанци, Тангра, София 2005.
4. Budev, Angel, Grabados Españoles de la Guerra Ruso-Turca de 1877-1878. Държавно издателство „Септември“ 1977.
5. Criado, Enrique, El Paraguay Balcánico: Un Paseo sin Protocolos, Madrid 2019.
6. De Courtois, Sébastien, Siméon II de Bulgarie, Un destin singulier, Flammarion, 2014.
7. González-Barba, Juan, y Pilarek, Grzegorz, Actas del Congreso “España y la cultura hispánica en el sureste europeo”, Ministerio de Asuntos Exteriores, Atenas 2000.
8. Lisbona, José Antonio, Más allá del deber, Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, Madrid 2015.
9. Morales Lezcano, Víctor, España y la cuestión de oriente. Ministerio de Asuntos Exteriores, Madrid 1992.
10. Nikolov, Venceslav, 110 years of diplomatic relations between Bulgaria and Spain. 08.05.2020 Bulgarian National Radio.
11. Ochoa Brun, Miguel Ángel, Historia de la Diplomacia Española. Volumen XII. Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación. Madrid 2017.
12. Pimpirev, Christo, Diarios de la Antártida. Prólogo Javier Cacho Gómez. University Press St. Kliment Ohridski 2014.

13. Prim, Juan, Memoria sobre el viaje militar a Oriente presentada al gobierno de S.M. por... Juan Prim, Conde de Reus, Jefe de la Comisión de señores oficiales del ejército español, nombrada en 1853 para seguir y estudiar las operaciones de la guerra entre Rusia y Turquía, Madrid 1855.

14. Tobío Luis, Un diplomático Español en Bulgaria. Recuerdos. Selección y traducción Venceslav Nikolov, Centro de Investigaciones de los Búlgaros, Tangra, 2007.

15. Wagenstein, Angel, Lejos de Toledo. Traducción de Venceslav Nikolov. Libros del Asteroide, Barcelona 2017.

***Alejandro Polanco Mata** is Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Spain to Bulgaria. He entered the diplomatic career in 1987 as Director for International Financial Institutions of Cooperation and Development, Director for Economic Relations for Eastern Europe and Director for International Trade Institutions in the Directorate-General for International Economic Relations. Throughout his administrative career in the Ministry of Foreign Affairs, he was also appointed as Deputy Director General for Human Resources, Secretary-General for the Foundation Spain/ United States Council and Director General of Foreign Service. He was as well assigned the position of Director General of Fisheries Resources and Aquaculture in the Ministry of the Environment and Rural and Marine Affairs. He has held several positions abroad as a diplomat in Austria, Slovenia and Morocco. Furthermore, he has been appointed Ambassador of Spain in Mauritania, Mali, Algeria, and Bulgaria.*

The 30th anniversary of the restoration of diplomatic relations between Bulgaria and the Holy See

Bogdan Patashev

Thirty years ago, on December 6, 1990, Bulgaria restored its diplomatic relations with the Holy See. This date has been a watershed in our relations to an extent that it created a precondition for normal and full bilateral relations with reciprocal opening of diplomatic missions – of the Apostolic Nunciature in Sofia and of the Embassy of the Republic of Bulgaria at the Holy See in Rome, respectively. Another important element has been the fact that, since December 6 – without interruption to date, the two countries have been appointing ambassadors extraordinary and plenipotentiary, with Kiril Marichkov being the first one to take this position on the Bulgarian side, followed by Svetlozar Raev, Vladimir Gradev, Valentin Bozhilov, Nikola Kaludov, and Kiril Topalov. The first apostolic Nuncio in Sofia on behalf of the Holy See was Mario Rizzi, followed by Blasco Francisco Collaço, Antonio Mennini, Giuseppe Leanza, Januariusz Bolonek, and Anselmo Guido Pecorari until the present day.

The question of whether the diplomatic relations between Bulgaria and the Holy See were established or restored on this date, can be debated and commented upon in depth. It would be much better, however, to discuss this issue at dedicated forums, to divide it into specific historical periods and to leave it open, for the time being, for future specialized research.

The 30th anniversary has been the formal occasion for the compilation of this publication but we are going to focus here on the broader topic of the Holy See's relations with the rest of the world. These relations are well-known to the general public; however, as in every living reality, they have been constantly evolving thus allowing analysis and commentary at every individual stage of development. We are going to discuss here the multilayered identity of the Holy See as a subject in international relations and we will mark and recall in this connection some particular moments from the recent or the distant past of the relations between Bulgaria and the Holy See. We are also going to trace back the trends in the positions and the behavior of the Holy See in general, without analyzing closely only the bilateral relations.

International community experts have always considered the Holy See as one of the oldest diplomatic actors. The Papal diplomacy is often quoted to have been the world's first diplomacy which, via the mediation and the direct action of some Popes or their emissaries, has helped the diplomatic impulse of the Holy See to contribute, and to be still contributing in various ways to building a harmonious international society by assuming sometimes a balancing role in serious crisis situations that require an urgent and targeted intervention.

The Holy See or the Vatican

Before analyzing the origins and the specifics of the Papal diplomacy, we need to first clarify an important issue that can and does create some confusion and inaccuracies. More often than not, the names “Holy See” and “the Vatican” have been misused, as if they were interchangeable. This overlap is wrong as the Holy See and the Vatican have different roles from both religious and political point of view. This distinction becomes even more pertinent when it comes to the relations with the individual states and international organizations. In actual fact, it is the Holy See that maintains diplomatic relations within the international community; it is an international subject and an attribute which, among other things, legitimizes those who possess it to treat the other participants with the same right. The Holy See was recognized as a subject of public international law long before the creation of the Vatican City State that has existed since the signing of the Lateran Treaties in 1929.

Even in the era prior to the establishment of states, when the Papacy used to exercise its supremacy over a fragmented Europe, the Papal state enjoyed wide international recognition. After the Treaty of Westphalia of 1648, and despite the strengthening of the nation-states, the Papacy continued to exert influence on the course of international politics. When, after the unification of Italy, the Pope lost his secular power and remained without any territorial independence for a period of 60 years, he continued to maintain his diplomatic missions and to receive ambassadors from other countries. Later on, in 1929, the Lateran Treaties provided the Holy See with a small, but sufficient, territorial basis for the purpose of guaranteeing its future independence. Owing to this legal and territorial sovereignty, the Pope, already free from the influence or the possible interference of other states, could perform his functions as head of the Catholic Church and of the Vatican City State at the same time.

The novelty introduced by the Lateran Treaties on the international arena had not been so much the redefinition of a new international entity that had existed before, but rather the creation of a new state. Therefore, the international political recognition of the Holy See did not depend on, or derive from, the territory over which it exercised its secular territorial authority. For this reason we could say that the Vatican City State is in a position subordinate to that of the Holy See.

The Holy See is, in fact, the central organ of the Catholic Church. And the international activity itself is carried out and regulated by the Secretariat of State which is located within the territory of the Vatican. They are both directly and solely subordinated to the Bishop of Rome – the Pope.

Historical data and prerequisites for the development of papal diplomacy

The sending of Papal representatives in late antiquity took various forms. Why? The Edict of Milan, issued in 313 by Emperor Constantine the Great, guaranteed religious freedom for all cults within the Roman Empire but gave special weight to Christianity which has been considered a factor for the unity of the empire. In the name of this unity, a series of Roman emperors made an effort to formulate some clear internal church rules and took an active part in convening and organizing Ecumenical Councils which established both the basic truths of the Christian faith, i.e. the dogmas, and prescribed the basic structural

and disciplinary rules for the One and Universal church. The ecumenical and ecclesiastical councils in the first millennium of the new era were considered legitimate only in the explicit presence of a representative of the Roman bishop, the Pope. Therefore, there is evidence of a Papal envoy present at the first synod convened by Emperor Constantine in Arles in 314, during the reign of Pope Sylvester I (314-335). Most historical sources consider the first members of the Holy See's "diplomatic corps" to have been the Papal emissaries sent to the church councils for both observing the unity and the integrity of the Church, but also for guaranteeing its official representation before the imperial authorities. In the 5th century, the apocryphals (ἀποκρισιάριος) appeared, representing the Pope before the civil authorities. In the 9th century, the apocryphals were replaced by the figure of the legate (legatus missus), which would later be used only with respect to envoys with a special mission. The legates were essentially Papal representatives with a mission to take care of, and to strengthen, the external relations of the Church. For this purpose, they were assigned both religious and civic powers. Yet, it was only in the 15th century that the real permanent missions of the Papal diplomacy were established. The permanent missions at that time acquired some functions similar to those of the current embassies, and were named "nunciatures". According to most information sources, the first nunciature was established in 1488 in Venice, at the court of the Doges, although the archives mention a Pope's representative at the Spanish court at a much earlier time. We, however, are not studying the exact chronology but the general dynamics of the development of relations between the Holy See and the "external" world. After Venice, some other nunciatures were established in Paris (1500), Vienna (1513), Poland (1555), Portugal (1513), Belgium (1577), etc. During the Vienna Congress of 1815, the Papal representatives were placed on the same footing with the ambassador of the other states – a legal status that the Papal diplomatic representatives retained, as we have already mentioned, even during the period in which the Papal state was deprived of secular power (1870-1929). With the geopolitical changes in the course of history, the bilateral relations with the individual states were also bound to change. Today, for example, the Holy See maintains diplomatic relations with 183 countries. Here are some randomly selected countries and the year since the beginning of the bilateral relations: Italy (1929), China (1942), Iran (1953), Turkey (1960), Algeria (1972), Morocco (1976), Great Britain (1982), the United States (1984), the Russian Federation (2009), the European Union (2007). The Holy See also participates in various international and intergovernmental organizations, as well as in some international programs.

The historical and political analysis below is going to help us understand how the Papal diplomacy works, on one hand, in the sphere of its specific and inherent meaning of existence since its inception, namely, the preservation of the integrity and the protection of the Church and, on the other hand, how the relations with the individual states are being maintained – as once with the Roman emperor. These relations gradually turned into a protection of and a strife for building a more harmonious international society and uphold the universal Christian values internationally.

Historical ties between Bulgaria and the Holy See

Before moving on, however, let us recall only some of the links from the more distant past discovered to date between the Holy See and Bulgaria. The registered contacts

and the relations on a diplomatic level between the Holy See and Bulgaria date back to the 9th century. The Vatican archives contain some transcripts and translations into Latin from correspondence between the Bulgarian prince Boris-Michael (853-889) and Pope John VIII (872-882) and, afterwards, mainly answers to the Bulgarian ruler provided by Pope Nicholas I (858-867), Hadrian II (867-872), and Pope Formosa (892-896). We are all familiar with “*The answers to the Bulgarian inquiries given by Pope Nicholas I*”, which were sent to the Bulgarian capital in 866. And, during the conversion of the Bulgarians, lively relations were established between Pliska and the Roman Curia.¹

A peculiar fact about the relations between Bulgaria and the Holy See which repeated in the 9th and the 20th century is the following: the envoy of Pope Nicholas I – Bishop Formosa from Porto (Italy), after having stayed for one year in Bulgaria, was later on, in 891, elevated to the Papal throne. Some proof of the good memory connecting him with Bulgaria was his order to be painted together with the Bulgarian prince on a fresco in a church in Rome. This fresco does not exist any longer today but there is a preserved copy of the image. Also, Monsignor Angelo Roncalli, after a ten-year stay in Bulgaria as a Papal representative, was later elected Pope John XXIII (1958-1963). He also desired to keep his connection with Bulgaria alive and wanted to change his Episcopal title. With the approval of the Roman Curia, after having left Bulgaria he was already bearing the title of Archbishop of Mesembria, of the ancient and no longer existing Episcopal chair of the city of Mesembria (today’s Nessebar). The total number of Papal representatives residing in Bulgaria is not large. Later on, two of them took the Roman Holy See and have left significant testimonies of their excellent relations with Bulgaria.

There are some other documents among the Vatican archives related to Bulgaria and the Bulgarian history. Contacts are known between Tsar Kaloyan (1197-1207) and Pope Innocent III (1198-1216), between the same Pope and the then Primate of the Bulgarian Church – Basil, and also between some other persons and events related to Bulgaria. For almost half a century, there was lively correspondence which stopped afterwards. There have been, however, some attempts to restore the contacts with Bulgaria by the Roman Church in subsequent periods. Some correspondence has been preserved between Pope Gregory IX (1227-1241) and Tsar Ivan Assen II (1218-1241), between Innocent IV (1243-1254) and Pope Nicholas IV (1288-1292) and Tsar George I Terter (1280-1290) and, later on, between Benedict XII (1334-1342) and Tsar Ivan Alexander’ mother, named Petritsa and titled “Duchess of Krun” (in the vicinity of Krun, Kazanlak region)².

Following Bulgaria’s conquest by the Turks, the Bulgarian people found themselves isolated from the outside world. In The Vatican archives there are traces, even from this period, of no less intensive contacts with Bulgaria. And this time these contacts, of course, were not on a state level. The protagonists here were the Bulgarian Catholic archbishops and bishops Petar Bogdan Bakshev (1601-1674), Petar Parchevich (about 1612-1674), Philip Stanislavov (about 1608-1675) and some others. And the main interlocutor on the part of the Roman Curia was *the Congregation for the Propagation of the Faith*, dedicated to working with the missions of the Catholic Church within the territories in which Christianity had not

1 Axinia Djurova, Bozhidar Dimitrov. Slavic manuscripts, documents and maps on Bulgarian history from the Vatican Apostolic Library and the Secret Archives of the Vatican (IX-XVII century), Naouka i Izkoustvo Publishers, 1978

2 Ibid: (Ivan Douychev. *The Vatican manuscripts and other documents as sources of Bulgarian history*, p. 13).

been the predominant religion. The Bulgarian Catholic clergy has left lasting traces in the archives, with rich educational work entirely in the spirit of free Christian Europe and the printing of the first Bulgarian books, on one hand, and with the regular correspondence with the Roman Curia strictly subordinated to the clergy, on the other. This correspondence also contains current correspondence but one can also find discussions about the Bulgarian history and its significance for the history of Christianity and for Europe. From the archives published by these, as well as by a couple of other Bulgarians who had had access to education in the Papal colleges and some of them – to work with the Roman Curia, many facts about the situation of the Bulgarians in those times have become known. Some of the quoted Bulgarians, members of the Bulgarian Catholic clergy, chiefly – Peter Parchevich, performed at the same time some sort of diplomatic activity using the influence of their Episcopal rank and visiting the royal courts in Europe in order to set up a European coalition for the liberation of Bulgaria. We will be mistaken to suppose that this activity had enjoyed the blessing or the encouragement of the Holy See. It will also be impossible to consider that the Papal diplomatic network had not been aware of the “shuttles” of the Bulgarian archbishops Parchevich and Bakshev. However, no particularly severe sanctions are known to have made an attempt to prevent these shuttles.

We are not going to analyze here the motives behind all the past contacts between Bulgaria and the Roman throne. However, one thing is clear. The relations in the past had been bilateral and not just the result of somebody’s unilateral aggressive ambitions or a struggle for influence. The Bulgarian historians today, finally set free from the imposed clichés of the recent totalitarian past, are free to do research, to find more material and to objectively tell these distant and interesting stories about Bulgaria, at the same time preserving and leaving them available for the future generations.

Regardless of the historical period, and of the level of relations with Bulgaria, the Vatican archivists and librarians have always provided the Bulgarian scholars with wide access to the Vatican archives. Even more so now, taking advantage of the good bilateral relations of the past 30 years, as well as the excellent experience gained in this field, Bulgaria could further raise the interest in structuring varied programs and scholarships that will make it possible for more young scientists to use the rich archival materials of the Holy See. The Bulgarian diplomacy has so far been and can still be an increasingly active mediator in establishing well-articulated tools for any future in-depth research.

Formation and activity of the diplomatic service of the Roman Curia

Let us now get back to the structure of the Roman Curia’s diplomatic service, to the dynamics of the Holy See’s bilateral relations with the countries in general, and to its participation in the international activity and international organizations. Here are some more interesting and more specific data from the past related to the Papal diplomatic activity. Even among the provisions of Pope Pelagius II (579-590) regarding his apocrypha in Constantinople, one can read that the latter had no right to be absent from his residence even for one hour³. As far back as 1584, Pope Gregory XIII (1572-1585) finally signed the overall administrative and financial organization of the Papal nunciatures which have since resembled the organization of the modern diplomatic

3 PH. JAFFÉ, *Regesta Pontificum Romanorum*, I, 1085.

missions. In 1701, Pope Clement XI (1700-1721) encouraged the foundation of the Academy of Ecclesiastical Nobles for the purpose of training there and dedicating some members of the clergy to diplomatic mission. The same structure still exists today under the name of Pontifical Diplomatic Academy⁴.

In the 17th and the 18th century, the Papal diplomats took an active part in a number of peace negotiations, such as the Treaty of Münster between Spain and the Netherlands (1648) and, afterwards in the Iberian Peace with France (1695), in Aix-la-Chapelle (1815), in the treaty of Utrecht (1713), and some others. After the Thirty Years' War and the Treaty of Westphalia of 1648, the Papal diplomacy lost a great deal of its influence due to the weakening of the Papal state's supremacy over the other states. About two centuries later, at the Congress of Vienna in 1815, the enviable place of the Papal diplomacy on the international arena was finally restored. Again at the Vienna Congress, the right of precedence (i.e. the place of the doyen) of the Papal representative was also protected. The very assignment of such an authoritative position to the Papal diplomats was no longer the result of any particular political influence of the Pope as a ruler in Europe, but because of his role as head of the Catholic Church and, last but not least, because of the ability of the Papal diplomacy to adhere to political and military neutrality. As already mentioned earlier, the Papal diplomats maintained this status in the diplomatic corps even during the period in which the Pope had lost completely his secular power in the period 1870-1929. It was here and only in his capacity of head of the Catholic Church that the Pope continued to exercise in this period the active and passive right of legation.

Irrespective of the fact that from a legal point of view the Holy See's diplomacy is considered to be identical to other diplomacies, we can consider it a diplomacy *sui generis*. A specific feature of the Holy See's diplomats is that, this far, all the Papal diplomats have come from the clergy. The "staffing" usually takes place after the bishops from all over the world have sent their candidates to the Pontifical Diplomatic Academy in Rome. In 1962, Pope John XXIII decided that the apostolic nuncios should be ordained bishops from the very beginning of their mission, and not a few years after they have been sent, as had been the practice before, during the pontificate of Pope Pius XII. This change has underscored the Pope's desire to strengthen the authority of the apostolic nuncios, even by strengthening their authority before the local churches.⁵

The current structure of the Holy See maintaining relations with the states

Before mentioning some of the actions of the Papal diplomacy in the contemporary world, we will need to analyze first the current structure of the management of the Roman Curia, focusing on its external relations.

The Secretariat of State is the administrative body of the Roman Curia, which is at the service of the Pope in matters relating to the administration of the Catholic Church, as well to its relations with the other states. Some documents and some correspondence

4 PONTIFICIA ACCADEMIA ECCLESIASTICA: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_academies/acdeccles/index_it.htm

5 Despite the fact that the Catholic Church in Bulgaria is relatively small, there has been a Bulgarian clergyman in the Papal diplomatic service for almost a decade. We could write here about this clergyman that he has made for himself a very good name and authority, according to the words of the *Pontifical Diplomatic Academy's* director pronounced during his meeting with the Bulgarian ambassador in February 2020.

have been found attesting to the fact that, in the 15th century, under Pope Martin V (1417-1431), there had also been some diplomatic activity. These papers had been archived as documents of the *secretaries/secretarii* involved in the relevant cases. The so-called *secretaries*, or employees of the *Secret Room/Camera secreta* (in modern terms: *the Pope's personal office*), had been famous, at their time, as writers or literary men capable of composing and writing competently and exquisitely messages, decrees, letters, or honorary diplomas. Later on, *the secretaries* had been reduced to a single *Home secretary/ Segretarius domesticus/* - a personal secretary responsible for the policy pursued by the Pope. A person with the rank of a cardinal was later appointed personal secretary and Pope Innocent IX (1678) removed the secretaries in favor of *the cardinal-secretary*. Since then, we could generally say that the formation of *the State Secretariat* began – the way we know it today. The cardinal assigned with the role of a *Secretary of State*⁶ had been entrusted with the management of the internal and external affairs of the Holy See. In 1833, Pope Gregory XVI (1831-1846) introduced a second secretary of state to deal only with the internal administrative affairs of the Papal state; however, this institution had a short period of existence and disappeared altogether with the end of the Papal secular power in 1870. Pope Pius X (1903-1914) carried out a major reform of the Roman Curia by publishing a special constitution⁷. This constitution remained effective until 1967 when it was reorganized by Pope Paul VI (1963-1978). Thus, the Roman Curia was headed by a *Secretariat of State*⁸ divided into two *Sections*. *The first section* was dealing with the Pope's daily commitments, with topics that fell outside the direct competence of the other independent Vatican departments – the papal congregations and the councils; it used to regulate the relations between the latter taking care of the relations with the local churches and with the Roman Catholic Church's international organizations. *The second section* was engaged with the relations with the individual states, with the arrangement of concordats with the governments of the other states and, in general, with the diplomatic relations of the Holy See with the other countries and international organizations.

The *State Secretariat* was headed by the cardinal *Secretary of State*, who was assisted and substituted by a *Substitute* – the archbishop heading *the First Section*. The *Substitute* used to have two *Deputies/Assessori* as follows: one for internal affairs and the other one for external Church affairs of all kinds, including the embassies accredited to the Holy See. With the same priesthood of the *Substitute*, i.e. of an Archbishop, was another figure – the Deputy Secretary of State and *Secretary for Relations with the States*, who had been entrusted with *the Second Section*. The position of *Secretary for Relations with the States*⁹ would be equivalent to that of foreign minister, of course below that of the *Secretary of State* that combined the functions of a prime minister, a minister of domestic affairs, and a minister of foreign affairs.

The latest Papal document¹⁰ defining in general the functions and the distribution of staff within *the Secretariat of State* dates back to the time of Pope John Paul II. This

6 https://it.cathopedia.org/wiki/Cardinale_Segretario_di_Stato

7 *Sapientii consiglio*, June 29, 1908.

8 http://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/documents/rc_seg-st_12101998_profile_en.html

9 The current deputy Secretary of State in charge of relations with the individual countries is: [https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Gallagher_\(bishop\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Paul_Gallagher_(bishop))

10 *Pastor bonus*, June 28, 1988.

document not only regulated the structure, but was, in effect, some kind of a pledge for a dynamic reform of the Curia over time. The changes in the organization of the Curia continue until present day. In 2017, Pope Francis created a new, *Third Section* dealing with the appointment and the allocation of the Apostolic Nuncios and, in general, with the diplomatic service of the Holy See.

Examples of the international and bilateral activity of the Holy See

During the pontificates of Pope Paul VI (1963-1978) and Pope John Paul II (1978-2005) there had been a significant increase in the bilateral relations, their number being raised from 46 to 174. Quite interestingly, the Holy See tends to wait for a state to take the initiative to request the formalization of relations and, for the same reason the Holy See never takes the initiative to terminate any relations. In today's world, multilateral diplomacy is an important tool in the hands of the Holy See, allowing it to exert influence on the international arena. For this reason, since the establishment of the first international organizations, the individual Popes have made decisions and have participated in the various ways that had been offered to them. Currently, the Holy See participates as a permanent observer at the United Nations, in the UN offices of New York, Geneva and Vienna; at the Food and Agriculture Organization in Rome; at the International Labor Organization in Geneva; at the World Health Organization in Geneva; at UNESCO in Paris; and at the World Trade Organization, to mention but a few.

In his address to the diplomatic corps made on January 12, 1970, Pope Paul VI stated: "The diplomatic activity of the Holy See seeks to meet the modern developments in international life, as well as the modern needs of the mission that the Church must fulfill in the modern world. The diplomatic activity, therefore, makes it possible for the Holy See to intervene internationally, encouraging the efforts of different nations, especially when these efforts have an ethical or spiritual content. In this sense, issues that directly or indirectly affect the Papal diplomacy concern religious freedom, bioethics, the family, education, culture and science, social issues, migration, peace, disarmament, and mediation between the countries for the purpose of improving the cooperation between the peoples."

In the 1961 encyclical *Mater e Magistra*¹¹, it was for the first time that the Pope addressed not only the Catholics but also all the people of good will, expressing a desire for dialogue with all of them, regardless of any political or religious affiliation. During his pontificate, Pope John XXIII took some surprising steps for the time, such as seeking Mao Zedong for a dialogue with the People's Republic of China or receiving Nikita Khrushchev's daughter and son-in-law in the Vatican. In the midst of the Caribbean crisis, on October 25, 1962, the Pope sent a radio message to the peoples of the world, and to the rulers, calling for world peace. The radio message had been broadcast by the Vatican Radio and then retransmitted by the radio and television stations to various parts of the world; this had given a rise to a global consensus aimed at calling for those directly responsible for peacekeeping to be heard. The text of the message had also been sent through the diplomatic channels to the presidents of the United States and the Soviet Union. Many international analysts claim that the Papal mediation helped resolve the conflict by enabling the two presidents to avoid a diplomatic, and even a military confrontation, which seemed

¹¹ Of Pope John XXIII (1958-1963)

difficult to resolve. On October 28, the Soviet leader ordered the dismantling of missiles on the island of Cuba, receiving the American promise to eliminate the missiles in Turkey, and not to invade Cuba. In December 1962, John XXIII received the following greeting from Khrushchev through an intermediary: "To His Holiness, Pope John XXIII. On the occasion of the holy Christmas celebrations, please accept the wishes and the congratulations of a person who wishes you good health, as well as strength in your constant struggle for peace, happiness and prosperity." The then open dialogue between the highest authority of the Catholic Church and the chairman of the Politburo of the Communist superpower had been the seed of a new foreign policy of the Holy See, which was named Ostpolitik. Launched by John XXIII, the Ostpolitik was continued by his successor, Paul VI, and, finally, completed by John Paul II. The so-called Ostpolitik of the Holy See, or a policy of a dialogue with the communist governments, was an extremely delicate but purposeful diplomatic action that has lasted for decades. Following the actions of Pope John XXIII, the Holy See took part in the Conference on Security in Helsinki in 1975, at which Monsignor Agostino Cazaroli had been invited as a representative of Pope Paul VI. Thus, it was for the first time that the Holy See participated on an equal footing with other countries, discussing issues dear to it, such as respect for human rights, freedom of thought and, in particular, religious freedom. Cardinal Cazaroli participated in the conference, too, and prepared the final document establishing contacts with people from the communist world such as Leonid Brezhnev, Josip Broz Tito, Nicolae Ceausescu, as well as some others from the Western world, including Henry Ford and Valerie Giscard d'Estaing. We cannot trace back here all the different nuances of the Vatican's Ostpolitik which ceased to exist with the fall of the Berlin Wall. The complexity of the shuttles carried out throughout the Eastern Block, including the People's Republic of Bulgaria, consisted in the need for simultaneous negotiations with both the communist leaders and the clergy of the persecuted local Catholic churches.

Bulgaria-Holy See bilateral activity before and after 1989

Going back symbolically thirty years ago, to the liberation of Bulgaria from its imposed dependence at the end of World War II, and focusing on the subsequent opportunities to restore normal relations with the outside world and with the Holy See, let us now just mark and recall some processes related to both sides since then.

In the first years after December 1990, the cultural and research relations and the opportunities for the Bulgarian scientific community to explore the Vatican archives and libraries were renewed with a new force. Two of the three Catholic bishops were ordained in Rome by the Pope himself. The Orthodox and the Catholic Church in Bulgaria gained access to scholarships for the philosophical and theological Papal schools. On May 24 every year a Bulgarian official delegation visits Rome to pay homage to the tomb of St. Constantine-Cyril the Philosopher, with the privilege of a private audience with the Pope. Normally, the Papal protocol allows only one visit, with a personal audience to the Pope, for the head of state and the prime minister. It is not one audience per year, but one and only as a whole, and exceptionally or in special circumstances, a second or subsequent one. After the expiration of the term and the election of a new head of state or prime minister, another audience may be requested. The Bulgarian side has the privilege of an

annual personal audience, a tradition that began in 1968 during the Vatican's Ostpolitik but was interrupted for long periods of time and was restored permanently after 1990. All Bulgarians should remember the two Papal visits to Bulgaria – of Pope John Paul II on the occasion of the celebrations of May 24, 2002; and of Pope Francis in early May 2019. The two visits had been preceded and followed by visits to Bulgaria by the Vatican state secretaries and senior Vatican officials and diplomats.

Bilateral relations before 1989

In the late 19th century, a group of Bulgarian intellectuals had resorted to a radical solution to the Bulgarian church issue, demanding, in 1860, through the Papal representative in Istanbul the accession of the Bulgarian people to Rome. Pope Pius IX (1846-1878) accepted the conditions for a union proposed by the Bulgarians and ordained the first Bulgarian archbishop. At the same time, the Sultan authorized the services in Bulgarian for the newly-annexed Bulgarians and, soon afterwards, on the Pope's initiative, some schools and colleges were opened for the Bulgarians in Istanbul, Edirne, Thessaloniki, Malko Tırnov, etc. This union was naturally attacked fiercely by the Russians and the Greeks and, after the year 1913 and the mass emigration of the Bulgarian population from Thrace and Macedonia, was about to finally disintegrate. In 1925, Pope Pius XI (1922-1939) sent Monsignor A.J. Roncalli to Sofia as a visitor (a position related to resolving internal church affairs) for the purpose of setting up a new church unit for the Eastern Catholic refugees. Shortly after Roncalli's arrival, a *Catholic Exarchate* was established in 1927 – a kind of a successor to the already extinct Catholic dioceses in Edirne, Thessaloniki and Istanbul. This is how the first step was made in the normalization of the church structure of the Bulgarian Eastern Catholic community. In 1931, Monsignor Roncalli was promoted to the rank of an apostolic delegate and opened an apostolic delegation in Sofia. This gave rise to the official relations between the Holy See and the Kingdom of Bulgaria, though they were still not genuine diplomatic relations. In 1935, Monsignor Roncalli was moved as an apostolic delegate to Istanbul and, later on – as a nuncio to Paris, a patriarch of Venice and, in 1958, he was elected Pope, taking the name of John XXIII.

Pope Francis dedicated his visit to Bulgaria in 2019 to the “Peace on Earth” and to his great predecessor, Pope John XXIII. In late 2019, Pope Francis decided to complete the process that had begun in 1927 of settling one of the Bulgarian Catholic church structures, namely the *Catholic Exarchate*, by raising it to the position of a *Diocese named St. John XXIII*.¹²

The gestures, the gifts and symbolism have always played a significant role in the Papal politics from antiquity to present day and have been part and parcel of the eloquence of the Holy See's diplomacy.

In the 9th century, the holy brothers Cyril and Methodius arrived in Rome with a special gift representing the relics of the third Pope in succession after the apostle,

¹² The exarchate is a church structure that cares for a specific set of believers (e.g. Bulgarian Catholics of the Eastern rite) and as a structure depends on a given diocesan bishop, metropolitan, patriarch or pope. The Catholic Apostolic Exarchate is precisely apostolic, i.e. directly dependent on and subordinate to the Apostolic See in Rome. The diocese is an independent church structure governed as the highest body by its own diocesan bishop. The communion of certain diocesan bishops (bishops) with the bishop of Rome makes them belong or not to the Catholic Church, and there is no subordination between them.

Peter St. Clement. We do not need to comment here neither on the benefits of the two brothers' stay in Rome upon meeting with Pope Adrian II (867-872), nor on the role that this particular gift had on the subsequent development of their cause. In early 2020, Pope Francis decided to donate a small part of St. Clement's relics to the Sofia Metropolitan Bishop and the Bulgarian Patriarch – Neophyte, for the benefit of the Christian Bulgarian people.

Pope John Paul II visited Bulgaria on May 24. In his words during his four-day stay in Bulgaria, addressed to the Bulgarians and the whole world, he repeated a couple of times and laid particular stress on Bulgaria's contribution to the educational and universal work done by the holy brothers Cyril and Methodius. Within the overall policy pursued by the same Pope, the mission of the two brothers was echoed time and again and was reconsidered as a tool for restoring and building the unity on the European continent. Will it be too much to see in the messages of the Papal diplomacy from the visit made in 2002 a call to our country, as well as to Europe, to rediscover their mutual roles? The role that Bulgaria has had in Europe and the role that Europe has had in respect of Bulgaria.

Wasn't it that with his visit to Bulgaria Pope Francis, accompanied by the top echelon of the full Secretariat of State, wished to support the Bulgarian long-standing foreign policy efforts for the integration of the Western Balkan countries into the EU; or, as put by the Roman Curia – into our common European home, into the common European family? As these have been efforts that ultimately focus on the maintenance of peace in this region.

We cannot know for sure, and it is a bit too early to summarize the genuine motives behind such a surprising second visit of a Roman Pope to a small Orthodox country. But we can clearly distinguish the rich signs of the *motto* of this visit contained in the *logo*, in the extraordinary *peace event* at the end of the Pope's visit and, of course, in Pope Francis' messages delivered during his stay in Bulgaria.

The peace event took place on the evening of May 6, 2019, over the remains of an ancient Christian Serdikan basilica¹³ where the Pope himself pointed out that this basilica was located in between the Orthodox Sofia Cathedral, the Catholic Church, the Armenian Church, the synagogue and the mosque in the city. He addressed those present by saying: "In the course of centuries, this place had attracted the people of Sofia, and Bulgaria, belonging to varied cultural and religious groups who used to come to this place simply to meet and talk. Let this symbolic location become a testimony of peace. As, at this very moment, our voices merge and express in unison our ardent desire for peace. May peace spread throughout the Earth!"¹⁴

Papal diplomacy under the current pontificate

The topic of *fraternity* has been standing out as the main one and has found expression in the well-demonstrated attitude towards the refugees and migrants. No wonder that the first apostolic visit of Pope Francis on July 8, 2013, had been in the heart of the Mediterranean, on the island of Lampedusa. From the very beginning of his pontificate, *fraternity* has been an important topic for Pope Francis: "Let us always pray...

13 Probably one of the basilicas that had housed, in 342, the delegates of the Council of Serdica and the two representatives of Pope Julius (337-352) – Archidamus and Philoxenus.

14 The papal press service distributes all statements delivered in real time in seven languages, and this happens with particular intensity when the Pope is on an apostolic journey.

for one another. Let us pray for the whole world, so that there is one great brotherhood”, so that there is “a path of brotherhood, love and trust among us.” These have been the words of the newly elected Pope uttered from the lodge of the “St. Peter” basilica.

The idea of *brotherhood* and the emblematic gestures have been in the center of the international activity of Pope Francis and of the Holy See. On February 4, 2019, Pope Francis and the Grand Imam of the Al-Azhar University – Sheikh Ahmed Al-Tayyib, signed in Abu Dhabi a “*Document on Human Brotherhood, World Peace and Coexistence*” which has been very relevant in the struggle for preserving the world peace. Later on, a *Supreme Committee for Human Brotherhood*¹⁵ was set up, composed of religious leaders and scholars in the field of education and culture, for the purpose of spreading the message of mutual understanding and peace contained in *the Document*. This *Committee* has been presided over by the cardinal chairing the Pontifical Council for Interreligious Dialogue.

The document on human brotherhood has a much broader, global vision. After it had been signed in Abu Dhabi, the Holy Father presented it as a gift to the supreme Buddhist Patriarch of Thailand and, afterwards, quoted it several times in Japan, though it is obvious that the Papal main commitment was the peaceful coexistence of Christians and Muslims. One of the most important points of the *Human Brotherhood Document* has been the judgment on *citizenship*. For the Catholic Church, this so-called *Document* has been an important next step in the relationship with the non-Christian religions, which relationship had begun after the Second Vatican Council and the 1966 *Nostra Aetate* Declaration. On the other hand, the topic of *common citizenship* has been intensively discussed over the past 29 years, since John Paul II's peace missions in Lebanon.

For nearly 30 years, the Holy See has been insisting that religions cannot and should not substitute politics or diplomacy. The numerous addresses on this subject remind pitifully that, in the past, religions had been very convenient for the ones who had wanted to use them against others for imperialist or colonial purposes, in order to divide rather than to unite. According to all the messages, *Citizenship*, wherever properly observed, is an excellent available and familiar basis through which the ethnic or the religious divisions could be abolished in all societies on earth.

If the Holy See is asked about the priorities underlying its international policy, the answer is sure to contain the following postulates: the Pope cares for the poor and the suffering ones; therefore, the Papal diplomacy pays close attention to the places where individuals or groups of people are in difficulty. Such are not only the places with military conflicts. There are similar places with economic crises, with lack of access to education or healthcare, etc. The Holy See's foreign policy is not *pro-active*; it is rather *re-active*, i.e. dynamic in response to the latest emergencies that need support.

Among the topics in our region that have been monitored closely by the current Papal diplomacy are certainly the stability and the integration processes in the Balkans. While, one of the topics that has been near and dear to the Pope has always been the overall comprehensive development of the European continent and of the EU, along with the contribution that the latter could make to the neighboring countries and the rest of the world.

15 In the first year after the signing of the Human Brotherhood Document, a Supreme Committee was formed comprising of members from the UAE, Spain, Italy, the United States and Bulgaria. Among the first five nominees and the first woman member is the former Director General of UNESCO, Mrs. Irina Bokova.

Conclusion

Based on the historical references and examples related to bilateral and international activities and in particular to the relations between Bulgaria and the Holy See, it is clear that we can neither in the past nor now consider our relations as an isolated element without interpreting them in the general dynamics of world processes. This is largely due to the specifics of the other party and its relations with the world. However, the situation and positions of Bulgaria have also been an occasion in the past, and are obviously now, to strengthen the ties between us, and could also be in favor of third countries. Only thirty years are not enough but in the context of the restoration of recent and more ancient contacts, we can confidently follow closely and together the current processes in which our country could be a confident and active participant.

Bogdan Patashev is Ambassador of Bulgaria to the Holy See. He holds BA in Philosophy from Pontificia Università Urbaniana in Rome, MA in Theology from Pontificia Università Gregoriana in Rome, MA in Sculpture from Accademia di Belle Arti in Rome, initiation in Christian Archaeology from Pontificio Istituto d'Archeologia Cristiana in Rome, and in Conservation and Preservation of Art in the Church from Pontificia Università Gregoriana in Rome.

He was Cultural Attaché at the Embassy of the Holy See in Sofia (2001-2006), and Minister-Counsellor & Deputy Head of Mission at the Embassy of the Sovereign Order of Malta to the Republic of Bulgaria (2006-2018). Expert in working groups to the Bulgarian National Assembly, the Ministry of Education and Science, the Ministry of Regional Development, and the Ministry of Agriculture and Foods; lecturer in History of Art at the National Complex of Education and Culture in Sofia (2009-2019). In 2009-2019, he worked as Media & PR officer, and later, as Secretary General at the Bishop's Conference of the Catholic Church in the Republic of Bulgaria. Commentator on Vatican issues for Bulgarian National Television (2001-2018), reporter for bTV based in Rome (1998-2000), and for "Vatican Radio" (1992-1998). Holds the awards: Officer pro Merito Melitensi of the Sovereign order of Malta, Golden age – stamp of King Simeon the Great of the Ministry of Culture of the Republic of Bulgaria, and Commander pro Merito Melitensi of the Sovereign order of Malta (2018).

The Italian diplomats in Sofia since 1879 until present day: biographical profiles

H.E. Stefano Baldi

Synopsis

Diplomatic relations with Bulgaria were established shortly after the country's liberation from Ottoman rule and the signing of the Treaty of Berlin on July 13, 1879, when the Principality of Bulgaria was established.

First head of the Italian mission was Domenico Brunenghi who was accredited to the Bulgarian Prince Alexander I on July 3, 1879, in his capacity of head of the Italian diplomatic agency and consulate in Sofia. He presented his credentials to the Bulgarian Prince on July 25 the same year. This officially marked the beginning of diplomatic relations between Italy and Bulgaria. Italy was one of the first 10 countries (along with Austria-Hungary, Belgium, the United Kingdom, Germany, Russia, the Netherlands, France, Romania and Serbia) to establish, in 1879, diplomatic relations with Bulgaria.

Since then, 36 Italian diplomats have served, in various forms, as head of the Italian Embassy in Sofia. This is a long and eventful history recreated in this study mainly through the names, the dates, and the portraits of the main actors in the institutional relations between the two countries.

Bulgaria and Italy established diplomatic relations shortly after Bulgaria's liberation from Ottoman rule and the signing of the Treaty of Berlin on July 13, 1878, when the autonomous Principality of Bulgaria was created.

Since then, 36 Italian diplomats have headed – in one form or another, the Italian Embassy in Sofia. This is a long and eventful story, which is reproduced in this study mainly through the names, dates and portraits of individuals who used to play a major role in the institutional relations between the two countries.

During the Ottoman rule, there was already – within the Bulgarian territory, a couple of operating consular offices in some of the major Bulgarian cities, namely: in Varna – since 1864, in Ruschuk (currently Rousse) – since 1868, and in Sofia – since 1875. In addition, a consular office was opened in 1879 in Philippopolis (today's Plovdiv). A little later, Italy opened two new consulates, namely: in the river port of Lom – in 1881, and in the Black Sea port of Bourgas – in 1882. Until the establishment of the Principality of Bulgaria, all the consulates were under the leadership of the Italian Embassy in Constantinople.

However, before concentrating on the Italian diplomats representing Italy in this country over the past 140 years (in the period 1879-2019), we will have to focus on one particularly significant figure, i.e. the last Italian Vice-Consul in Sofia before the Liberation. That was Vito Positano – Doyen of the Consular Corps in Sofia¹, who, in 1877, i.e. in the final phase of the Russo-Turkish war, refused to obey the orders of the

¹ UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI LECCE, DIPARTIMENTO DI SCIENZE STORICHE E SOCIALI, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 595 – 596.

Turkish Army Commander – Osman Pasha, who intended to burn down the city before the arrival of the Russian troops. Jointly with his colleagues from France and Austria-Hungary, Positano gathered a group of Bulgarian volunteers who managed to save the city from the arson attacks that had already begun in some areas. Following this heroic act on his part, Vito Positano was proclaimed an honorary citizen of the new capital of Sofia and a square was named after him in the city center.

We need to also mention here Enrico De Gubernatis who was appointed [Italian] consul in Ruschuk in 1876 and stayed in the city during the 1877 bombing. De Gubernatis was the only foreign consul remaining in Ruschuk on the basis of the instructions he had received. In this way, he not only protected the Italian interests in the region but also helped save the city from destruction as he managed to persuade the Ottoman commandant not to kill civilians.² As a result, the Italian authorities honored him with a silver medal for civilian service and a street was named after him in Ruschuk.

The history of diplomatic relations between Italy and Bulgaria began on November 19, 1878, when Domenico Brunenghi was appointed Consul General in Sofia as delegate to the Consular Commission for Bulgaria. Brunenghi had already gained some experience in this region as he had already worked in the consular offices in Galați and Sulina (Romania), in Bucharest, and in Varna. He moved afterwards to Sofia after he had served as Consul General for four years in Izmir.³

On July 3, 1879, Brunenghi was accredited to His Highness, Prince Alexander I of Bulgaria, as head of the Diplomatic Agency and the Consulate in Sofia and, on July 25, he presented his credentials to the Prince. This is how the diplomatic relations between Italy and Bulgaria formally began. Italy was among the first 10 countries (together with Austria-Hungary, Belgium, the United Kingdom, Germany, Russia, the Netherlands, France, Romania and Serbia), to establish, in 1879, diplomatic relations with the newly-liberated Bulgaria.

Brunenghi remained in Sofia until 1880 when he was posted to Buenos Aires, with a mandate until 1888. Upon his return to the Ministry, he was awarded the honorary title of Consul General Class I. Brunenghi completed his diplomatic service on September 1, 1892, and died in 1910.⁴

In February 1880, Renato De Martino was posted to Sofia in his capacity of diplomatic agent and Consul General. He had begun his diplomatic career in 1858 and had served as a diplomat in a number of European cities, including Copenhagen, Bern, Madrid, London, and Stockholm. De Martino presented his credentials on May 14, 1880. His diplomatic service in Sofia lasted for four years when, in December, 1883⁵, he was posted to Tokyo with the credentials of an extraordinary envoy and minister plenipotentiary. He spent his next mandate in Rio de Janeiro and ended his diplomatic career in Beijing on April 1, 1902.⁶

2 DAVIDOV, A. – GUIDA, F., *Il Leone e la Scimitarra – La liberazione della Bulgaria nella testimonianza dei consoli italiani*, Edizioni Periferia, Cosenza, 1990.

3 MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Annuario Diplomatico del Regno d'Italia per l'anno 1890*, Roma, Tipografia delle Mantellate, 1890, 123 – 124.

4 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI LECCE, DIPARTIMENTO DI SCIENZE STORICHE E SOCIALI, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 111.

5 MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Annuario Diplomatico del Regno d'Italia per l'anno 1890*, Roma, Tipografia delle Mantellate, 1890, 147.

6 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI LECCE, DIPARTIMENTO DI SCIENZE STORICHE E SOCIALI, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 274 – 275.

Carlo Alberto Gerbaix de Sonnaz was posted to Sofia in January, 1884, in his capacity of diplomatic agent and Consul General. Prior to his diplomatic service in Sofia, he had also served as a diplomat: twice in Brussels and once in Copenhagen, Stuttgart, and The Hague. Gerbaix de Sonnaz remained in Sofia for 9 years – until 1893, which was one of the longest periods of service among all the Heads of Italian Mission in the Bulgarian capital. During his term of office, Prince Alexander I of Bulgaria was forced to abdicate in 1886 and, in the following year, Ferdinand Saxe-Coburg-Gotha was proclaimed Bulgarian King by the name of Ferdinand I. Gerbaix de Sonnaz was afterwards posted to Brussels. He stayed there from 1903 and completed his diplomatic career on February 21, 1904.⁷

Alessandro Riva was posted to Sofia in June, 1893, in his capacity of diplomatic agent and Consul General. He presented his credentials on November, 12, 1893. Prior to his arrival in Sofia, he had served in Varna, in 1872. And, before returning to Bulgaria, he had served in The Hague and in Bern (twice), as well as in Berlin and in Rio de Janeiro – in 1889, where he had been accredited as extraordinary envoy and minister plenipotentiary. In May, 1896, he was posted to Belgrade and, in November the same year – to Bern again. He completed his diplomatic service on July 28, 1901 and died in Milan on July 14, 1908.⁸

Giulio Silvestrelli was appointed diplomatic agent and Consul General in Sofia in November, 1895. He presented his credentials on May 3, 1896. In 1901, Mr. Silvestrelli was posted to Bern as extraordinary envoy and minister plenipotentiary and, later on, with the same credentials – to Athens. He accomplished his career as an Ambassador in Madrid and ended his diplomatic service on June 20, 1911.⁹

Giorgio Polacco arrived in Sofia in 1901 in his capacity of diplomatic agent and Consul General after having spent five years in Paris and after a brilliant diplomatic career in some important embassies (in London, three times in Paris, in The Hague, and in Buenos Aires). He presented his credentials on October 16, 1901, but, unfortunately, had a tragic death in Milan at the age of 42 during a holiday, while still being in diplomatic service in Bulgaria.¹⁰

Guglielmo Imperiali di Francavilla was posted to Sofia as diplomatic agent and Consul General in May, 1903, and presented his credentials there on June 1, 1903. That was his first term of office as Head of a Mission as a diplomat who was to stand, later on, at the head of some other important embassies in his future diplomatic career. Before being posted to Bulgaria, Imperiali di Francavilla had served in Berlin, Paris, and Washington.¹¹ During his stay in Bulgaria, he was appreciated highly by the Bulgarian authorities and Prince Ferdinand I for his support to the efforts of the Bulgarian people to reject any Russian or Austro-Hungarian influence, as well as for his call for moderation in the relations between Bulgaria and the Ottoman Empire. Imperiali's next mandates as an Ambassador were in Constantinople and in London. In 1913, he was appointed Royal Senator within the ambassadorial category while, at the end of World War I, he was member of the Italian delegation to Paris in connection with the Peace Treaty with Germany, which he and Crespi signed with the Italian party in Versailles on June 28, 1919. Since February 1921, he

7 Ibid, 358 – 360.

8 Ibid, 621 – 622.

9 Ibid, 681 – 683.

10 Ibid, 591.

11 Ibid, 391 – 392.

represented Italy in the Society of Nations. In January 1923, following the March on Rome, he quit his diplomatic career in order to devote himself to his job as a Royal Senator – a position he held until his death in Rome on January 20, 1944.

Fausto Cucchi Boasso was posted to Sofia as diplomatic agent and Consul General in March, 1904. He presented his credentials there on June 22, 1904. Cucchi Boasso spent in Bulgaria a total of nine years, though in different periods of time. During his first term of office (starting in 1904 and ending in June, 1910)¹², he attended the proclamation of the independent Kingdom of Bulgaria by Prince Ferdinand on October 5, 1908 in Tirnovo. As a result of the institutional change of 1909, the Bulgarian Diplomatic Agency in Rome and the Italian Diplomatic Agency in Bulgaria were renamed Legations while the relevant representatives of these two countries – Dimitar Rizov and Fausto Cucchi Boasso, became special envoys and ministers plenipotentiary. Cucchi Boasso's second term of office in Bulgaria spanned between 1913 and 1915¹³, after he had spent two years (1910-1913) as minister plenipotentiary in Bern. His next mission in Tokyo began in 1915 and, afterwards, he ended his diplomatic service in January, 1916.¹⁴

In the period 1910-1913, Alessandro De Bosdari was appointed to Sofia, on the basis of letters of credentials, as extraordinary envoy and minister plenipotentiary. He assumed office on August 23, 1910. His next mission at the same post was in Athens where he remained for five years. Then he was posted to Rio de Janeiro and, in 1922 – to Berlin, as Ambassador extraordinary and plenipotentiary. He remained there until the end of his term of office, in 1926.¹⁵

A new Head of Mission was sent to the Italian Legation in Sofia only after the end of World War I. Appointed as Commissioner of the Italian government Carlo Alberto Aliotti was posted to Sofia in December 1918. His work as a diplomat was appreciated highly by the local government for his empathy with the concerns of the Bulgarian party over the imposition of too strict conditions on the country's exit from the war.¹⁶

On September 14, 1920, the appointment of Luigi Aldrovandi Marescotti as extraordinary envoy and minister plenipotentiary in Sofia interrupted the period of absence of any Italian diplomats in the city, which had begun in 1915 on account of World War I. In 1919, when King Ferdinand abdicated in favor of his son – Boris III, Aldrovandi Marescotti presented his credentials to King Boris on October 3, 1920, and remained in Sofia until 1923. Before being posted to Sofia, Aldrovandi Marescotti used to head temporarily the Italian Embassy in Berlin and then served as minister extraordinary and plenipotentiary in The Hague. Following his term of office in Bulgaria, he was posted consecutively to Cairo and Buenos Aires and, finally, in March, 1926, he was sent as Ambassador to Berlin where he remained until 1929.

Sabino Rinella was Aldrovandi Marescotti's successor in Sofia, appointed in January, 1923, as extraordinary envoy and minister plenipotentiary. He had already got

12 More details of the composition of the embassy's diplomatic staff can be found in the annex to the book BALDI, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

13 Ibid.

14 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI LECCE, DIPARTIMENTO DI SCIENZE STORICHE E SOCIALI, *La Formazione della Diplomazia Nazionale (1861 – 1915)*, Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato, Roma, 1987, 222 – 223.

15 Ibid, 239 - 241.

16 BALDI, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

some experience in this country as, in the wake of World War I, he had been Italy's representative in the Inter-Allied Reparations Committee in Sofia for some time, as of September, 1920. Rinella remained in Sofia until 1926. This was his last mission as he withdrew the same year and died in Rome in September, 1946.¹⁷

Sofia was also the last mission in the career of his successor, Renato Piacentini. He had been posted to Sofia on May 26, 1926 in his capacity of extraordinary envoy and minister plenipotentiary. Piacentini had presented his credentials on September 17, 1926. Later on, in October, 1930, he had returned to the Italian Foreign Ministry where he remained until 1932, i.e. up to the end of his career. He died in Rome in October, 1961. During this period Piacentini had watched closely and provided the necessary information on the developments and the religious difficulties accompanying the engagement, and then the marriage, of Princess Giovanna of Savoy and King Boris III in October, 1930. These difficulties, however, had been overcome also thanks to the assistance of Monsignor Angelo Roncalli (the future Pope Giovanni XXIII) – the then apostolic delegate in Sofia.¹⁸

Giuliano Cora was Piacentini's successor in Sofia. He was posted there in January, 1931, and presented his credentials on March, 20, 1931.¹⁹ He stayed in the Bulgarian capital for three years – until December, 1934.²⁰ His previous missions as extraordinary envoy and minister plenipotentiary had been in Albania – in 1926, and in Addis Ababa – as of 1926. Previously, he had been posted as an Ambassador – firstly to Santiago and then, in 1937, to Shanghai. Giuliano Cora retired in 1938 and was afterwards called again to service in Ankara, in 1944.

On December 31, 1934, Giuseppe Sapuppo was posted to Sofia in his capacity of extraordinary envoy and minister plenipotentiary. He presented his credentials on March 16, 1935.²¹ He remained in Bulgaria until 1938 and was afterwards posted to Copenhagen. Giuseppe Sapuppo returned to Rome in 1942 as Chairman of the Committee on the Study and Documentation of International Labor and Social Assistance. He died in 1945, while still in service.

While still serving at the Italian mission in Lima, Giuseppe Talamo Atenolfi received an appointment in Sofia on September 27, 1937, with the credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary, which he presented on March 26, 1938. Talamo remained in Sofia until 1940. These were the years in which Bulgaria had not made a firm decision yet as to which party to side with, meaning the allied forces that were looming in Europe and on the horizon of the region. This was also the time of rearmament of the country in which Turkey was still seen as a serious threat. In 1940, Talamo was posted to Bucharest while, in November, 1941, he returned to Rome. In the wake of World War II, he was not posted anywhere abroad and worked for the Italian Ministry of Foreign Affairs. In 1950, he retired for official reasons and was then re-appointed to service, in 1958, until his final retirement due to his old age, in 1961. Giuseppe Talamo Atenolfi died in Rome on February 28, 1983.

17 Ibid.

18 Ibid.

19 Ibid.

20 For more information about the time spent by Cora in Sofia, please refer to MONZALI, L. "Giuliano Cora e le relazioni italo-bulgare nella prima metà degli anni Trenta" in the same edition.

21 BALDI, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

While still serving as Advisor at the Italian Embassy in Berlin, Massimo Magistrati received an appointment, on the basis of credentials, as extraordinary envoy and minister plenipotentiary in Sofia in March, 1940. He remained there until mid-1943.²² This was a particularly intense period in the relations between the two countries in which the borders were defined between Bulgaria and Albania, which were, in reality, the border between Bulgaria and Italy. In addition, Magistrati was still in Sofia in March, 1941, when Bulgaria joined the Tripartite Pact and declared war on England and the United States. But that was also the time when some racist laws were enforced in Bulgaria (1943) and cooperation with Nazi Germany was not always easy. In July, 1943, Magistrati was posted to Bern. In the period 1950-1961, he held varied positions at the Ministry of Foreign Affairs and, in December, 1954, he became Director-General for Political Affairs. He completed his career in Cairo where he had been posted as Ambassador in 1961. He ended his diplomatic service in 1964.²³

Francesco Giorgio Mameli was posted to Sofia with the credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary in June, 1943.²⁴ Two months later – in August the same year, he had some hard time after the death of Boris III while the Regency Council was being created. Despite the dramatic conditions in the country, however, the Italian mission decided to stay. In November, 1943, after more than two months of persistence, the employees left the Legation and left it in the hands of the ones who recognized the Italian Social Republic (Salò), after having previously destroyed the entire archive and all the secret codes.²⁵ The mission personnel, who were loyal to the King, remained in Sofia during the bombing of January 10, 1944, when they were interned outside Sofia in Kostenets and Varshets. They returned to Sofia only after the coup of September 9, 1944. After having come back to Sofia, Minister Mameli turned out to be without official recognition; however, he still had the right to defend the Italian interests and thus saved his compatriots and the Italian property from the danger of internment and confiscation arising from the consent to a truce.

The normal relations between Italy and Bulgaria were resumed on January 1, 1945. Minister Mameli was reconfirmed as Italian minister plenipotentiary in the country in which he had previously been interned. Thousands of former Italian prisoners of war from all parts of the Balkans and the Soviet Union arrived in Sofia that winter in order to be repatriated to Italy. In the period September 21, 1945 – September, 1946, the Italian Legation was headed by Piero Vinci, in his capacity of *charge d'affaires ad interim*. Mameli left definitely Sofia on December 26, 1946. Upon his return to Italy, he held varied positions at the Italian Ministry of Foreign Affairs, being promoted, in March, 1950, to the position Director General for Cultural Relations Abroad. In April, 1952, he was appointed Ambassador to the Holy See and remained in this position for almost six

22 Ibid.

23 MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Annuario diplomatico della Repubblica Italiana, 1963, Volume Primo*, Roma, Istituto Poligrafico dello Stato, 1963, 449 – 450.

24 BALDI, S. (a cura di), *Storia delle Relazioni Diplomatiche tra Italia e Bulgaria – Attraverso i documenti diplomatici italiani*, Paradigma, Sofia, 2019, 895 e ss.

25 For additional information about this difficult and complex time, please refer to some of the memoirs of the mission's employees who were, at that time, both spectators and actors in different forms. You can look this information up in: Si veda DE MOHR, C., DE MOHR U.G., *Odissea di un diplomatico*, Gangemi Editore, Roma, 2018 e SAPORITO, L., *Anche l'insuccesso è bello. Memorie di un uomo comune*, Progetto 2000, Cosenza, 1987.

years. In January, 1958, he was reappointed to service at the Ministry of Foreign Affairs as Deputy Chair of the Diplomatic Disputes Council. He ended his service in October of that year due to reaching retirement age.

Having arrived in Sofia in 1942 as third secretary, Piero Vinci found himself responsible for temporarily managing the mission over two different periods of time, namely: between September 21, 1945 and September, 1946; and in the period September 27, 1946 – February 9, 1947. Consequently, Vinci had a successful career, both at the Ministry of Foreign Affairs as Chief of Cabinet, as well as overseas – as head of the United Nations Permanent Mission to New York – since 1967, for nine years. In March, 1973, he was appointed Ambassador to Moscow but remained in the Russian capital for only two years because, in August, 1975, he was reappointed Permanent Representative to the United Nations in New York. He ended his diplomatic service in December, 1977, due to his retirement age, and died in Ischia on July 17, 1985.

Giovan Battista Guarnaschelli was posted to Sofia with the credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary on December 14, 1946. He assumed office on February 10, 1947, and remained in the country for 5 years.²⁶ Guarnaschelli had arrived in Sofia at a time in which he had to resolve a lot of issues related to the complex immediate post-war situation, including the closure of the Apostolic Delegation in Bulgaria in 1948 and the resumption of diplomatic relations between Italy and Albania. Prior to his mission in Sofia, Guarnaschelli had been extraordinary envoy and minister plenipotentiary in Helsinki. He completed his diplomatic career as an Ambassador in Warsaw, where he had been posted in April, 1952, and ended his diplomatic service in April, 1955.

On January 22, 1952, Gastone Rossi Longhi arrived in Sofia with the credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary. He remained in Bulgaria until 1955 when he was appointed Ambassador to Lima. Rossi Longhi died in March, 1957, while still in diplomatic service.

Filippo Muzi Falconi was Rossi Longhi's successor in Sofia and was posted there with credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary in August, 1955. He remained in the country until 1958. Afterwards, in the period 1959-1965, he was sent as Ambassador to Jakarta (Indonesia) and, in 1966, he ended his career due to retirement age.²⁷

In 1958, Roberto Gaja, the future Secretary General of the Ministry of Foreign Affairs, was posted to Sofia as minister plenipotentiary – the first mission he had been in charge of, ever. Until that point, he had been general manager of staff. Gaja remained in Sofia until February, 1963, when he was recalled by the Foreign Ministry in order to perform there the function of Assistant Director-General for Political Affairs. In September, 1964, he was appointed Assistant Director-General for Political Affairs while, in January, 1970, he was promoted to the position of Secretary General. Gaja ended his career as an Ambassador to Washington, where he had been appointed in July, 1975. He ended his service two years later due to retirement.

Orazio Antinori di Castel San Pietro was appointed in Sofia with the credentials of extraordinary envoy and minister plenipotentiary in February, 1963. In September, 1964,

²⁶ Ibid.

²⁷ MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Annuario diplomatico della Repubblica Italiana, 1963, Volume Primo*, Roma, Istituto Poligrafico dello Stato, 1963, 487.

the Legation was raised to the rank of an Embassy and Antinori found himself as the first Head of Mission accredited as Italian Ambassador. He ended his career as an Ambassador in Luxembourg where he had been posted in March, 1969. Antinori ended his diplomatic service in September, 1970, after having reached retirement age.

In April, 1968, Giuseppe Puri Purini was posted to Sofia as an Ambassador after he had had the same position in Khartoum (Sudan). Puri Purini remained in Sofia until 1971 when he ended his diplomatic service due to retirement.

Franz Cancellario d'Alena was posted as an Ambassador to Sofia in January, 1972, where he remained until he ended his service in May, 1979.

Carlo Maria Rossi Arnaud was the Italian Ambassador to Sofia as of June 9, 1980, after having spent some time as Ambassador in Dakar. On December 13, 1982, Rossi Arnaud was called to Rome for consultations by the Ministry of Foreign Affairs as a preliminary measure in connection with the Antonov case and his alleged involvement in the assassination of Pope Giovanni Paolo I. Carlo Rossi Arnaud died on September 4, 1983, while still in service, without ever getting back to the Bulgarian capital.²⁸

After Ambassador Carlo Rossi Arnaud had been called for consultations in Rome in December, 1982, Councilor Alessandro Pietromarchi remained at the Italian embassy in Sofia as *charge d'affaires ad interim* until April, 1983. Then, this position was assumed by Councilor Fabrizio De Agostini. Fabrizio De Agostini remained *charge d'affaires ad interim* until April, 1984, when Giovanni Battistini was posted to Sofia in his capacity of the new Italian Ambassador.²⁹

Giovanni Battistini's successors at this position included: Paolo Taroni (as of November 21, 1987), Agostino Mathis (as of February 12, 1990), Stefano Rastrelli (as of June 21, 1994), Tommaso Troise (as of October 31, 1996), Alessandro Grafini (as of April 28, 1999), Gian Battista Campagnola (as of May 20, 2003), Stefano Benazzo (as of May 16, 2008), and Marco Conticelli (as of September 3, 2012).

Since September 19, 2016, Stefano Baldi has been the Italian Ambassador to Sofia.

Stefano Baldi is Ambassador of the Italian Republic to Bulgaria and career diplomat with the Italian Ministry of Foreign Affairs and International cooperation. Prior to his appointment as Ambassador to Bulgaria, he had been a Training Director at the Ministry as of 2011, Head of the Science and Technology Cooperation Department at the Ministry (2010- 2011), and First Counsellor at the Permanent Mission of Italy to the EU, responsible for the legal and financial aspects of the Common Foreign and Security Policy as Relex Counsellor (2006-2010). Also served at the Permanent Mission of Italy to the International Organizations in Geneva and at the Permanent Mission of Italy to the United Nations in New York in charge for disarmament affairs. He has worked with many Italian universities (Roma La Sapienza, LUISS, Roma TRE, LUMSA, Trento, Pavia, Firenze) holding seminars and courses in international affairs, multilateral diplomacy, soft skills applied to international careers.

His most recent research focuses on diplomatic management, Social media for International Affairs and books written by diplomats. He is author of more than 15 books among which, a book on the activities of diplomats (*Diplomatici in azione*, 2016) and a book on management for diplomats (*Manuale di management per diplomatici*, 2016). He has published, both in Italian and in English, the results of a comprehensive research on books written by Italian diplomats (*Through the Diplomatic Looking Glass, Diplo*, 2007).

28 MINISTERO DEGLI AFFARI ESTERI, *Annuario Diplomatico e delle carriere direttive*, 1983, Roma, Tipografia riservata M.A.E., 1983, 482.

29 Ibid, 265.

Strengthening Japan's cultural presence in Bulgaria: the contribution of the Japan Foundation

Nadejda Gadjeva

Abstract

The present study focuses specifically on one of Japan's main public diplomacy actors – the Japan Foundation, and its cultural promotion activities for increasing Japan's cultural presence in Europe. The discussion puts emphasis on Bulgaria, where the Japan Foundation has been playing a great role in the introduction of various aspects of Japanese culture as well as in the creation of the positive image of the country. The paper examines the Japan Foundation's initiatives in the country from the 1970s to 2018 in the following three categories: art and cultural exchange, Japanese-language education, and Japanese studies and intellectual exchange.

1. Introduction

In the international society, an increasing number of diplomats and political leaders consider public diplomacy as a means for projecting a positive national image as well as for increasing their country's cultural presence abroad. It has also been used as an instrument for building up long-term relationships among states and mutual trust that establish an enabling environment for government policies.

Japan is a country which puts some great emphasis on public diplomacy. It began to exercise it since the 1860s, the period when the country started its process of modernization (Ogawa, 2009, p.272).¹ Some of the first public diplomacy initiatives of Japan include its participation in World Expositions as well as particular public relations activities conducted during the Russo-Japanese War. After World War II, public diplomacy was applied with the aim to transform the prewar image of Japan as a militaristic country into a harmonious and peaceful democracy. Afterwards, in the late 1960s and the early 1970s, it was also used as an instrument to present Japan to the world as a technologically and economically advanced nation. At present, Japan's public diplomacy objectives have evolved to include the establishment of prosperous international relations and a favorable environment for Japanese diplomacy.

Since 1943, when the first official document regarding the bilateral cultural relations – the Agreement on Friendship and Cultural Cooperation was signed in Tokyo, Bulgaria and Japan have been maintaining prosperous cultural relations. Although this agreement became invalid when the diplomatic relations were interrupted from 1944 to 1959, the countries continued their intercultural interactions. In 1975, a new Agreement on cooperation in science, art and culture between the governments of Bulgaria and Japan was signed, providing a variety of opportunities for cultural exchange initiatives which continue at present. The rich palette of Japanese public diplomacy activities exercised

¹ Ogawa, T. (2009). Origin and Development of Japan's Public Diplomacy. In Snow, N. & Taylor, Phillip M., Routledge Handbook of Public Diplomacy (pp. 270-281). New York, NY and London: Routledge.

in Bulgaria has led to the increase of Bulgarian people's familiarity and interest in Japanese culture and language. Crucial for the strengthening of the Japanese cultural presence in the country has been the Japan Foundation, working both autonomously and together with essential actors in the field of Japanese cultural promotion. Since an office of the Japan Foundation has not been established in the country yet, the Japanese Embassy has been facilitating its programmes and activities. Together with the Foundation, contributory to the introduction of Japanese culture in Bulgaria has been also the Ministry of Foreign Affairs of Japan, as well as other Bulgarian and Japanese public and private institutions.

The aim of this study is to examine the contribution of the Japan Foundation to the increasing of Japan's cultural presence in Bulgaria. Due to the lack of any published sources on the topic, the discussion on the Foundation's initiatives in the country has been constructed on the basis of the full list of activities implemented between 1973 and 2018. The list is an unpublished document, kindly provided to the author by the Foundation. It consists of 676 projects, which were classified in three categories and translated from Japanese into English for the purpose of this study. The originality of this study makes it a good reference for any future research in this field.

2. The concept of “public diplomacy”: definition and subsets

The basic mechanism for implementing a country's foreign policy is diplomacy. In the past, the most prevalent type of diplomacy was the traditional or classical diplomacy. It has been characterized as a direct and official communication between government officials of particular countries. In the 21st century, the nature of power has changed and the role of another type of diplomacy – public diplomacy has been growing. Differently from the traditional diplomacy, public diplomacy is an unofficial, indirect and dialogic diplomacy, practiced by mixed coalitions of governmental, intergovernmental and nongovernmental actors. As the USC Center on Public Diplomacy (n.d.)² defines it, public diplomacy is “the public, interactive dimension of diplomacy which is not only global in nature, but also involves a multitude of actors and networks” and it is “a key mechanism through which nations foster mutual trust and productive relationships and has become crucial to building a secure global environment”. In other words, a wide range of actors and networks are involved in the public diplomacy and their role for the establishment of prosperous and peaceful relationships between states is of utmost importance.

Public diplomacy consists of particular subsets through which it has been exercised. Such include cultural diplomacy, listening, advocacy, international broadcasting, and exchanges (Cull, 2009, p.10)³. Although the terms public diplomacy and cultural diplomacy might look similar as they are both elements of the soft power, they should not be equated. Cultural diplomacy, as Leonard (Mark, 2009, p.6)⁴ describes it, is “that part of public diplomacy that is concerned with the building of long-term relationships”.

2 USC Center on Public Diplomacy. (No Date). What is Public Diplomacy? Retrieved from <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> (Accessed on August 28, 2019)

3 Cull, Nicholas J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press, p.12

4 Mark, S. (2009). A Greater Role for Cultural Diplomacy. Discussion Papers in Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael'.

According to the U.S. Department of State (2005, p.4)⁵, cultural diplomacy is “the linchpin of public diplomacy; for it is in cultural activities that a nation’s idea of itself is best represented”. In addition, public diplomacy and cultural diplomacy differ in terms of their objectives and the scope of their activities. Public diplomacy consists of a wider set of activities than cultural diplomacy, “primarily those government media and public relations activities aimed at a foreign public in order to explain a course of action, or present a case” (Mark, 2009, p.15). According to Ogoura (2009, p.45)⁶ the difference between public diplomacy and cultural diplomacy is that “the former is always closely associated with a well-defined political objective and aimed at certain pre-determined targets while the latter is not necessarily linked to a specific political objective”.

3. Main actors of Japan’s public diplomacy

Through various public diplomacy actors, Japan exercises a rich palette of public diplomacy strategies to increase its cultural presence around the world. Currently there are two main actors in charge of its public diplomacy - the Ministry of Foreign Affairs and the Japan Foundation. In addition to their activities, other public and private institutions like the Cabinet Office and its Cool Japan strategy, focused at the promotion of all aspects of Japanese culture “from subcultural products, such as manga and Japanimation, to traditional cultural heritage”, have been contributing to the introduction of Japanese culture abroad (Cool Japan Movement Promotion Council, 2014, p.2)⁷.

3.1. The Ministry of Foreign Affairs (MOFA)

MOFA’s Public Diplomacy Department is engaged with external public relations, the promotion of Japanese language, studies, and culture abroad, and the conduct of people-to-people exchange as well as artistic and intellectual exchange. It also cooperates with the United Nations University and international organizations like UNESCO.

MOFA conducts various public relations activities introducing information on Japanese foreign policy through its own operations, embassies and consular offices all over the world. Examples of such initiatives are the “implementation of lectures, written contributions and appearance on local media by the staff of Japanese embassies and consulates including ambassadors and consuls-general, the issuance of newsletter and other information bulletin in local languages, the conduct of various Japanese cultural events, invitation programs for foreign opinion leaders, reporters and TV crews, the dispatch of Japanese experts/knowledgeable persons abroad to give lectures or contribute as panelists, and the production of publications and audiovisual materials in multiple languages” (MOFA, 2017)⁸. It maintains various programs and projects on Japanese cultural promotion such as the *Web Japan* website for the comprehensive

5 U.S. Department of State. (2005). Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy. Retrieved from <https://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> (Accessed on June 20, 2018)

6 Ogoura, K. (2009). Japan’s Cultural Diplomacy, Past and Present. Retrieved from http://www.jripec.aoyama.ac.jp/english/publication/pdf/japans_cultural_diplomacy.pdf (Accessed on November 19, 2017)

7 Cool Japan Movement Promotion Council. (2014). Cool Japan Proposal. Cabinet Office. Retrieved from http://www.cao.go.jp/cool_japan/english/pdf/published_document3.pdf (Accessed on August 17, 2018)

8 Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). Public Relations Abroad. Public Diplomacy. Retrieved from https://www.mofa.go.jp/p_pd/pds/page24e_000149.html (Accessed on August 2, 2018)

latest general information about Japan, the *Opinion Poll on Japan*, the *Japan Brand Program*, the *Japan House*, and the *Japan Creative Centre* for disseminating information on Japan's culture and technologies in Singapore.

Together with the public relations activities, MOFA carries out cultural exchange initiatives to “foster favorable and deep understanding of Japan’s diplomatic policies and national circumstances” (MOFA, 2014).⁹ Such include the *Pop-Culture Diplomacy*, as well as the *Japanese Studies and Intellectual Exchange* and the *Japanese Language Education* initiatives conducted through the Japan Foundation.

3.2. The Japan Foundation

The second main actor for implementing Japanese public diplomacy is the Japan Foundation. It was established in October 1972 as a special legal entity supervised by the Ministry of Foreign Affairs and later – in October 2003, recognized as an independent administrative institution (The Japan Foundation, 2018a).¹⁰ It is considered as Japan’s “only institution dedicated to carrying out comprehensive international cultural exchange programs throughout the world” (The Japan Foundation, 2018a). The Japan Foundation functions with the objectives to “deepen understanding of Japan in foreign countries, promote mutual international understanding, contribute to the world in culture and other fields, create good international environment and contribute to the maintenance and development of harmonious foreign relations of Japan (Article 3, The Japan Foundation Independent Administrative Institution Law)” (The Japan Foundation, 2003).¹¹ Through its close cooperation with MOFA the Foundation functions as a mediator between the government and the private and civil society sectors while maintaining a certain level of autonomy from the ministry (Ogawa, p.272).

Together with its headquarters located in Tokyo, the Japan Foundation has a Kyoto Office and two Japanese-language institutes – the Japan Foundation Japanese-Language Institute, Urawa and the Japan Foundation Japanese-Language Institute Kansai. The Foundation has constructed a global network consisting of 25 overseas offices in 24 countries (including two Asia Center liaison offices) as well (The Japan Foundation, 2018a). It also collaborates with various Japanese language institutions and cultural exchange organizations all over the world. In addition, the Foundation cooperates with Japanese embassies and consulates abroad to globally expand its activities (The Japan Foundation, 2018b)¹²

The Japan Foundation conducts programs in three categories - art and cultural exchange, Japanese-language education overseas, and Japanese studies and intellectual exchange. The first category focuses on art and culture such as fine arts, performing arts, literature, films, food and fashion. Through this program the Japan Foundation’s purpose is to create “opportunities for people all over the world to encounter Japanese art and culture by supporting artists, presenting works, and creating

9 Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2014). Cultural Exchange. Public Diplomacy. Retrieved from <https://www.mofa.go.jp/policy/culture/exchange/index.html> (Accessed on August 2, 2018)

10 The Japan Foundation. (2018a). About Us. Retrieved from <http://www.jpf.go.jp/e/about/index.html> (Accessed on August 2, 2018)

11 The Japan Foundation. (2003). A Organization. Retrieved from <https://www.jpf.go.jp/e/about/result/ar/2003/pdf/ar2003-03-01.pdf> (Accessed on August 2, 2018)

12 The Japan Foundation. (2018b). Brochure “The Japan Foundation”. About the Japan Foundation. Retrieved from http://www.jpf.go.jp/e/about/outline/about_01.html (Accessed on August 2, 2018)

international networks" (The Japan Foundation, 2018b, p.2). In the second category the Japan Foundation facilitates activities supporting Japanese-language education abroad. Such programs include "organizing the Japanese-Language Proficiency Test, developing teaching materials, supporting Japanese courses, and providing training programs for Japanese-language teachers, as well as conducting worldwide surveys to meet the needs of all Japanese-language practitioners" (The Japan Foundation, 2018b, p.2). The third category focuses on the provision of aid which is granted through fellowships for research in Japan and through different grant programs. As part of this program, the Japan Foundation also carries out symposiums and collaborative projects to increase the interaction among experts in various countries (The Japan Foundation, 2018a).

Together with the activities in the three main categories introduced above, the Japan Foundation also assists "individuals engaged in various cultural fields, and creates opportunities and supports programs and events, fostering sustained environments for cultural exchange" (The Japan Foundation, 2018b, p.5). For instance, it organizes international conferences focused at addressing global issues, international exhibitions and stage performances of Japanese and international artists, demonstrations of ikebana flower arrangement, *sado* tea ceremony, craft, cuisine and other examples of Japanese culture, as well as invites researchers, teachers and cultural figures from various countries (The Japan Foundation, 2018b, p.4). The Foundation also provides funding to individuals involved in exhibitions and stage performances related to Japanese arts and culture and to people and NGOs engaged in Japanese cultural exchange projects. Various universities and research institutes promoting Japanese studies, as well as programs assisting the professional skills of Japanese-language teachers also receive financial support from the Foundation (The Japan Foundation, 2018b, p.4). In addition, some other activities of the Japan Foundation are to collect information and materials necessary for individuals in the field of cultural exchange and help them to develop their own networks.

On the basis of a government endowment of 78 billion yen, the Japan Foundation's initiatives are financially supported by annual government subsidies, investment revenue, and donations from the private sector (The Japan Foundation, 2018a).

4. The Japan Foundation in Bulgaria

A key actor of Japan's public diplomacy – the Japan Foundation has been greatly contributing to the promotion of Japanese culture in Bulgaria and to the projection of a positive image of Japan. The Foundation's first initiatives in the country began in the 1970s. It was a period characterized with rich cultural exchange between the two countries. In addition, the Agreement on cooperation in science, art and culture between the governments of Bulgaria and Japan of 1975, played an essential role in the creation of a favorable atmosphere for the Japan Foundation's public diplomacy activity in Bulgaria. It provided a variety of opportunities for Japanese cultural promotion initiatives. At the time, the President of the Foundation – Kon Hidemi actively participated during the debates for the agreement (Kandilarov, 2016, p.115)¹³. One month after finalizing the agreement, a Bulgarian delegation, led by Lyudmila Zhivkova, the Chair of the Committee for Art and Culture, visited Japan. The delegation negotiated with the Japan

13

Kandilarov, E. (2016). *Iztochna Azia I Bulgaria* [East Asia and Bulgaria]. Sofia: Iztok-Zapad.

Foundation the organization of a variety of activities on the two countries' territories such as exhibitions in the field of painting, folklore and applied arts, musical exchange, as well as reception of Bulgarian specialists in Japan through the assistance of the Foundation (Kandilarov, 2016, p.115). In 1976, following an invitation by the Committee for Art and Culture, two cultural delegations led by Kon Hidemi and Professor Namio Egami also arrived in Bulgaria to discuss various initiatives and mechanisms for further cooperation on cultural exchange between the two countries (Kandilarov, 2016, pp.115-116). As a result, Bulgarian-Japanese cultural interactions increased and a broad range of projects of the Japan Foundation have been conducted in Bulgaria.

The Japan Foundation's initiatives in Bulgaria could be classified in three categories - art and cultural exchange, Japanese-language education, and Japanese studies and intellectual exchange. The projects have been carried out autonomously by the Japan Foundation, in cooperation with various public and private actors, as well as through the provision of financial support to individuals and organizations, participating in the Foundation's programs.

4.1. Art and cultural exchange

The Japan Foundation's first public diplomacy projects in Bulgaria in the field of art and cultural exchange began with an *ikebana* flower arrangement demonstration in 1974, as part of its program for introducing Japanese culture abroad (*Nipponbunka Shoukai Haken*). The program has been characterized with the provision of financial assistance for dispatching Japanese artists and cultural figures to conduct activities aimed at presenting various aspects of Japanese traditional and contemporary culture. For instance, in the 1990s such initiatives included performances of *Kyogen* traditional comic theater, a concert of *shamisen*, *shakuhachi* and *kotsudzumi* musical instruments, and a lecture entitled "Postwar Japanese Economy and Economic Policy" given by a Japanese specialist at the University of National and World Economy in Sofia. In the 2000s a *Butoh* dance theater workshop was also held. In the 2010s there was an *ukiyo-e* prints demonstration and a lecture and demonstration of the Niigata's cuisine, presenting the history of rice making in Niigata prefecture.

Apart from the *Nipponbunka Shoukai Haken* program, both autonomously and in collaboration with Japanese and Bulgarian public diplomacy actors, the Japan Foundation has been implementing various other programs and initiatives for cultural promotion in Bulgaria through the provision of grants for dispatching performance groups, artists, works of art, as well as through supporting Japan's participation in international exhibitions and festivals in Bulgaria. For example, in the 1970s, demonstrations of *judo* and *ikebana*, performances of Japanese songs, traditional dances and *koto* musical instrument, and exhibitions of contemporary Japanese color photography and *ukiyo-e* prints were arranged with the Foundation's assistance. In the 1980s, the "Contemporary Japanese Ceramics Exhibition", the "Japanese Contemporary Architecture" photo exhibition, and demonstrations of *judo* and *origami* paper folding were also held in Bulgaria. In addition, the Foundation supported Japan's participation in the "Sofia International Book Exhibition". In the 1990s, there were also lectures on calligraphy, *kirie* Japanese paper cutting, demonstrations of martial arts and *sado* tea ceremony,

a *shakuhachi* musical instrument concert, performances of *wadaiko* drums, Japanese traditional music, and Noh theater, the “Traditional Ceramics Exhibition”, and others. In the 2000s, and the 2010s the Foundation supported the organization of the “Contemporary Japanese Crafts Exhibition” as well as lectures and demonstrations of *Kabuki* theater and *sumo*, a lecture and a workshop on the Japanese traditional sweets *wagashi*, and performances of *Rakugo* storytelling, classical music, Japanese contemporary dance, and others. At the same time, in 2006, in collaboration with the Fukuyama Bulgaria Association and the Global Cultural Center, the Japan Foundation held an international exhibition on contemporary art in the city of Kazanluk in Bulgaria. In 2011, together with the Fukuyama Bulgaria Association, it also arranged Japanese music concerts of *koto*, *shakuhachi*, and *shamisen* musical instruments. In 2012, in cooperation with the Japanese Embassy, it organized a workshop and performance of *Noh* theater as well.

In addition to the activities emphasized above, the Japan Foundation has been implementing and co-sponsoring a variety of other Japanese cultural initiatives in Bulgaria both autonomously and in collaboration with Japanese and Bulgarian public diplomacy actors. Such example is the large-scale annual event, “Days of Japanese Culture” (*Nihon Bunka Gekkan*). The event has been conducted in Bulgaria since 1991, by the Japanese Embassy with the support of the Japan Foundation and other public and private actors including Nihon-tomono-kai, the Club of the Friends of Japan in Bulgaria, museums, galleries and academic institutions, business enterprises, clubs, associations and foundations related to Japanese cultural promotion, and others. The Foundation has been providing Japanese feature films for the “Japan Film Week”, held every year at the “Days of Japanese Culture” with the aim of increasing Bulgarian people’s understanding of Japan. Since the 1990s, the Foundation has been assisting in the organization of various other initiatives, introducing Japanese culture in Bulgaria such as concerts of *koto* and *shakuhachi* musical instruments, Japanese music, performances of *wadaiko* drums and *tsugaru shamisen* musical instrument by the group “Bu-Shi-Do”, *Noh* theater, exhibitions of calligraphy, demonstrations of *ikebana*, and lectures on Japanese ceramics. In 2015, the two-day annual festival “Aniventure” presenting elements of the Japanese traditional and contemporary culture, was organized with the support of the Foundation as well.

In the field of Japanese literature promotion in Bulgaria, the Japan Foundation has been playing a highly essential role. Since the 1980s, it has been providing financial assistance for the translation and publication of a rich variety of works by classic and contemporary authors introducing Japanese culture in the country. There have been more than ten prominent authors including Sei Shounagon, Junichirō Tanizaki, Arishima Takeo, Matsutani Miyoko, Yoshimoto Banana, Tsutsui Yasutaka, Murakami Haruki, Dazai Osamu, Mishima Yukio, Ogawa Yōko, Abe Kōbō, and others. Due to the Foundation’s great support for promoting Japanese literature during the years, Bulgarian people have been having the opportunity to further develop their image of Japan as well as to extend their knowledge on Japanese culture.

Another public diplomacy initiative of the Japan Foundation in Bulgaria has been the provision of films and materials on Japan to the Japanese Embassy and other Bulgarian institutions, as part of its project “Overseas Japanese Film Festival” (*Kaigai*

Nihon Eigamatsuri). The programs have been presenting various aspects of Japanese traditional and contemporary culture as well as of Japan's technological advancement.

4.2. Japanese-language education

The Japan Foundation has been actively contributing to the Japanese language promotion in Bulgaria. For instance, since the 1980s, it has been implementing a program for dispatching short-term and long-term Japanese language and culture specialists to the Sofia University "St Kliment Ohridski". Until 2018, more than ten Japanese language experts and four assistants have been dispatched through the program. From the 1980s, the Foundation has been also conducting consultation sessions and training programs for non-native Japanese language teachers of various educational institutions in Bulgaria, enabling them to improve both their Japanese language skills and teaching methodology. In addition, since the 2000s, it has been holding symposiums and seminars on Japanese language studies in Bulgaria. The symposiums between 2005 and 2010 focused on enhancing the Japanese language education standards in Bulgaria and the neighboring countries as well as on nurturing the information exchange and networks among the Japanese language teachers in the area, is a case in point.

As part of its public diplomacy initiatives in Bulgaria, the Japan Foundation has been implementing a variety of Japanese language training programs. For example, since the 1980s, it has been holding a training in Japan for Bulgarian students with excellent performance in their Japanese language studies. The training's objectives are to encourage Japanese language learning in Bulgaria and to promote cultural exchange and mutual understanding through various activities such as lectures and university visits, trips within Japan, and homestay in Japanese houses. The program also provides Bulgarian students with the opportunity to experience Japanese culture and lifestyle and to establish relationships with Japanese people. In addition, from the 2000s, the Japan Foundation has been administering various other grant projects offering Japanese language trainings. For instance, it has been inviting Bulgarian university students and researchers who study Japanese language in their faculty to Japan with the aim of deepening their skills and understanding of Japanese language, culture and society through trainings, lectures and exchange with Japanese university students. Until 2018, more than eighteen Bulgarians have participated in the program. A specialized Japanese language training program for Bulgarian experts (*Senmon Nihongo Kenshū*) including civil servants, librarians, graduate students, and researchers and a program for diplomats (*Gaikōkan Nihongo Kenshū*) have been held as well.

In addition to the initiatives above, to encourage Japanese language learning in Bulgaria, since the 2000s, the Japan Foundation has been conducting a grant program for supporting Japanese language education at Bulgarian institutions and organizations (*Nihongo Fukyū Katsudou Josei*). There have been more than eight such institutions like the St. Cyril and St. Methodius International Foundation, the Sofia University "St Kliment Ohridski", the "St. Cyril and St. Methodius University" of Veliko Tarnovo, and others.

As part of its public diplomacy initiatives for Japanese language promotion in Bulgaria, the Japan Foundation has been subsidizing the implementation of the Japanese-Language Proficiency Test in the country, held in cooperation with the Japanese

Embassy and the St. Cyril and St. Methodius International Foundation. In addition, it has been supporting the organization of the Japanese Language Speech Contest in Bulgaria. Initiated in 1994, the event is conducted annually in collaboration with the Japanese Embassy and the St. Cyril and St. Methodius International Foundation. The prize for the 1st place at the Advanced Level – a trip to Japan, motivates the contestants to achieve high Japanese language skills and provides them with the opportunity to experience Japanese culture.

4.3. Japanese studies and intellectual exchange

The Japan Foundation has been exercising a variety of public diplomacy initiatives to promote Japanese studies and intellectual exchange in Bulgaria. The grant program for supporting international collaborative research projects is a case in point. Since the 1990s, the Foundation has been providing subsidies for the conduct of seminars, symposiums, and conferences on various topics in collaboration with Japanese and Bulgarian institutions. For instance, in 2018 and 2019, together with the Sofia University “St Kliment Ohridski”, the Japan Foundation held an international conference entitled “Pop culture and Youth in Japan and Bulgaria “, focused on the relationship between Japan’s pop culture and the social behavior of the young people as well as on the reception of the Japanese pop culture in Bulgaria.

To develop specialists on Japan in Bulgaria and to strengthen the Japanese research network, since 1978 the Japan Foundation has been implementing the Japanese Studies Fellowship Program, offering research fellowships to Japanese studies scholars in diverse fields. The initiative has been providing Bulgarian scholars with the opportunity to not only conduct research at Japanese universities, but also to experience Japanese culture and lifestyle and establish various relationships. Until 2018, there have been more than fifty-five Bulgarians who have conducted research fellowships in Japan. Apart from the Fellowship Program, since the 1990s, the Foundation has been administering invitation programs for Bulgarian experts, scholars, teachers and special guests.

To promote Japanese studies and culture in Bulgaria, the Japan Foundation has been donating a variety of books on Japan to Bulgarian institutions. In the 1970s, such institutions included the Sofia University “St Kliment Ohridski” and the “St. St. Cyril and Methodius” National Library. In the 1980s, books were also provided to the Central Library of the Bulgarian Academy of Sciences. In the following years, the number of institutions expanded to include the Plovdiv University “Paisii Hilendarski”, the “St. Cyril and St. Methodius University” of Veliko Tarnovo, and the University of National and World Economy.

5. Conclusion

As it was demonstrated above, the Japan Foundation has been greatly contributing to Japan’s cultural promotion in Bulgaria. It has been conducting a rich variety of activities presenting aspects of Japanese traditional and contemporary culture. Crucial for the successful organization and implementation of those projects have been both its systematic efforts and the cooperation with various public and private actors. Such actors have been the Embassy of Japan in Sofia, Bulgarian institutions like the St. Cyril

and St. Methodius International Foundation, the Sofia University “St Kliment Ohridski”, friendship associations like the Fukuyama Bulgaria Association, and others. The Japan Foundation’s cultural initiatives have been significant for the establishment of a strong two-way relationship between Bulgaria and Japan as well as for the deepening of Bulgarian people’s familiarity and interest in Japanese culture and language. Such evidence is the number of Japanese language learners, which has considerably grown in the last three years, exceeding 1400 people (Embassy of Japan in Bulgaria, 2019)¹⁴. In the information age, the Japan Foundation will continue to play an essential role in the cultural communication and exchanges between the two countries, further contributing to the mutual understanding and friendship as well as to the Japanese cultural presence in Bulgaria.

References

1. Cool Japan Movement Promotion Council. (2014). Cool Japan Proposal. Cabinet Office. Retrieved from http://www.cao.go.jp/cool_japan/english/pdf/published_document3.pdf (Accessed on August 17, 2018)
2. Cull, Nicholas J. (2009). *Public Diplomacy: Lessons from the Past*. Los Angeles: Figueroa Press, p.12.
3. Embassy of Japan in Bulgaria. (2019). Dvustranni otnosheniya [Bilateral relations]. Retrieved from https://www.bg.emb-japan.go.jp/bg/bg_jap_relations/culture_exchange/index.html (Accessed on December 28, 2019)
4. Kandilarov, E. (2016). *Iztochna Azia i Bulgaria* [East Asia and Bulgaria]. Sofia: Iztok-Zapad
5. Mark, S. (2009). A Greater Role for Cultural Diplomacy. *Discussion Papers in Diplomacy*. Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’.
6. Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2014). Cultural Exchange. Public Diplomacy. Retrieved from <https://www.mofa.go.jp/policy/culture/exchange/index.html> (Accessed on August 2, 2018)
7. Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2017). Public Relations Abroad. Public Diplomacy. Retrieved from https://www.mofa.go.jp/p_pd/pds/page24e_000149.html (Accessed on August 2, 2018)
8. Ogawa, T. (2009). Origin and Development of Japan’s Public Diplomacy. In Snow, N. & Taylor, Phillip M., *Routledge Handbook of Public Diplomacy* (pp. 270-281). New York, NY and London: Routledge.
9. Ogoura, K. (2009). Japan’s Cultural Diplomacy, Past and Present. Retrieved from http://www.jripec.aoyama.ac.jp/english/publication/pdf/japans_cultural_diplomacy.pdf (Accessed on November 19, 2017)
10. The Japan Foundation. (2003). Organization. Retrieved from <https://www.jpf.go.jp/e/about/result/ar/2003/pdf/ar2003-03-01.pdf> (Accessed on August 2, 2018)
11. The Japan Foundation. (2018a). About Us. Retrieved from <http://www.jpf.go.jp/e/about/index.html> (Accessed on August 2, 2018)
12. The Japan Foundation. (2018b). Brochure “The Japan Foundation”. About the Japan Foundation. Retrieved from http://www.jpf.go.jp/e/about/outline/about_01.html (Accessed on August 2, 2018)

14 Embassy of Japan in Bulgaria. (2019). Dvustranni otnosheniya [Bilateral relations]. Retrieved from https://www.bg.emb-japan.go.jp/bg/bg_jap_relations/culture_exchange/index.html (Accessed on December 28, 2019)

13. U.S. Department of State. (2005). Cultural Diplomacy: The Linchpin of Public Diplomacy. Report of the Advisory Committee on Cultural Diplomacy. Retrieved from <https://www.state.gov/documents/organization/54374.pdf> (Accessed on June 20, 2018)

14. USC Center on Public Diplomacy. (No Date). What is Public Diplomacy? Retrieved from <http://uscpublicdiplomacy.org/page/what-pd> (Accessed on August 28, 2019)

Nadejda Gadjeva has completed a Bachelor's degree in Global Studies at the Akita International University in Japan, a 1-year course in Political Studies at the Institut d'Etudes Politiques de Rennes (Sciences Po Rennes) in France, and a Master's program in International Relations at the Ritsumeikan University in Japan, where she is currently enrolled as a PhD candidate in International Relations. Her field of interest is the relations between Europe and Japan with a focus on public diplomacy and cultural diplomacy as instruments for increasing the regions' cultural presence and international partnerships. Nadejda Gadjeva has various publications in Japanese academic journals and participations in academic conferences and symposiums in Japan. She has also two first-place awards at the annual Japanese language Speech Contest in Bulgaria in 2007 and 2008, a first-place award at the Akita International University Calligraphy Contest in 2012, and award for tanka, a genre of classical Japanese poetry.

The United Nations Organization is the moral leader of today's world

Valeri Yotov

In 2020, we mark the 75th anniversary of the UN – an occasion for both an analysis and a „balance-sheet“ of the role of this world organization in the modern world.

In today's international context, in which the collective approach embodied by the world organization in solving the global and regional problems – multilateralism – is being put to the test, the role and the importance of the UN have been increasing. The world is experiencing a period of a shrinking space of freedom, of growing authoritarianism, of restricting the human rights and the freedom of speech. The prioritization of the narrow national interests, the withdrawal from the international legal commitments, the unilateral action, the demonstration of force and the gross violations of human rights and international law, and the individual decisions to reduce the funding for the UN activities have been impeding the effective work of this organization. In 2019, everything went so far that the UN Secretary-General, Antonio Guterres had to make an urgent appeal to the Member States to meet their financial commitments to this organization, which has been experiencing a critical lack of funds, in order to be able to continue with its main activities, namely peacekeeping and humanitarian aid.

On 6 January, 2020, the mounting international tension made the UN Secretary-General address, at a press conference, the world leaders with the following important messages:

Since the beginning of the new century, the geopolitical tension has peaked and continues to rise; even the non-proliferation of nuclear weapons is no longer guaranteed; trade and the technological conflicts have been fragmenting the global markets, threatening the growth and increasing the inequalities; the global warming continues; extremism, nationalism and radicalization have been on the rise; it is necessary to stop the escalation of tension, to apply maximum restraint, and to restore the dialogue along with the international cooperation.

This anniversary coincides with the unprecedented global crisis caused by the coronavirus COVID-19. The universal nature of the United Nations Organization and the highly humane values it is called upon to defend precondition the central role of this organization to coordinate the global efforts aimed at addressing the health and the socio-economic problems posed by the crisis.

At a joint press-conference held on March 25, this year, the UN Secretary-General – Antonio Guterres, the UN Human Rights Coordinator – Mark Lowcock, the UNICEF Executive Director – Henrietta Faure, and the Director-General of the World Health Organization – Tedros Adhanom Gebrejesus, announced a Global Plan for Coordinated Humanitarian Action to the tune of \$2 billion in response to the COVID-19 crisis, designed to help the most vulnerable countries and stop the circulation of the virus worldwide. The EU and some other regional organizations have joined this highly humane initiative.

The Global Plan had been formulated by the UN Inter-Institutional Standing Committee, with the participation of some other international organizations and the non-governmental sector, and had been intended for a coordinated response to the threat to public health, as well as to address the humanitarian consequences of the pandemic, especially in the conflict zones. Virtually, the entire UN system had committed itself to the humanitarian plan, including the United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA), the World Health Organization (WHO), the World Food Program (WFP), the International Organization for Migration (IOM), the United Nations Development Program (UNDP), the United Nations Population Fund (UNFPA), the United Nations Human Settlements Program (UN-Habitat), the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), and the United Nations Children's Fund (UNICEF).

The UN Secretary-General's call for a halt to military action around the world in order to be able to provide pandemic relief and humanitarian access to the people in conflict zones was supported by 114 countries, by numerous international organizations, by religious leaders, and by more than 14 military groups around the world.

The unique experience, the rich expertise in all areas of public life, the neutrality, and the high prestige of the United Nations as a pillar of the international legal order have made it a sought-after and reliable partner of the states in managing international crises. And in the current crisis, the UN has not betrayed its calling, either. As announced at the donor conference on May 4 held for the purpose of mobilizing funds to combat COVID-19, the UN has been coordinating, via the WHO, the elaboration of effective and accessible methods of treatment and prevention, through the development of a vaccine against COVID-19.

All these characteristics define **the UN as an EU core partner** in the implementation of the EU Global Strategy for Foreign and Security Policy, adopted in 2016. It is stated in this Strategy that multilateralism, having a central role in the UN, has been the cornerstone of the EU foreign policy. The European Union is firmly committed to a global order based on international law, including the principles of the UN Charter ensuring the human rights, peace and sustainable development. The EU has declared that it is going to fight for a strong UN as a solid foundation of a multilateral rule-based order and that it is going to work jointly with the UN as a core EU partner on the global governance as a framework for the multilateral system.

Signed on June 25, 1945, by 51 representatives of countries from the anti-Hitlerite coalition, in its introduction, **the UN Charter** proclaims the values professed by the United Nations, namely:

“WE THE PEOPLES OF THE UNITED NATIONS DETERMINED

- to save succeeding generations from the scourge of war, which twice in our lifetime has brought untold sorrow to mankind, and
- to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small, and
- to establish conditions under which justice and respect for the obligations arising from treaties and other sources of international law can be maintained, and
- to promote social progress and better standards of life in larger freedom,

AND FOR THESE ENDS

- to practice tolerance and live together in peace with one another as good neighbours, and
- to unite our strength to maintain international peace and security, and
- to ensure, by the acceptance of principles and the institution of methods, that armed force shall not be used, save in the common interest, and
- to employ international machinery for the promotion of the economic and social advancement of all peoples”

It is worth reproducing here the text of Chapter One of the UN Charter, Art. 1 and 2, regarding the highly humane principles and goals of this organization, on which the moral leadership of the UN has been established over the years:

“Chapter I

PURPOSES AND PRINCIPLES

Article 1

The Purposes of the United Nations are:

1. To maintain international peace and security, and to that end: to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace, and to bring about by peaceful means, and in conformity with the principles of justice and international law, adjustment or settlement of international disputes or situations which might lead to a breach of the peace;
2. To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace;
3. To achieve international co-operation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion; and
4. To be a centre for harmonizing the actions of nations in the attainment of these common ends.

Article 2

The Organization and its Members, in pursuit of the Purposes stated in Article 1, shall act in accordance with the following Principles.

1. The Organization is based on the principle of the sovereign equality of all its Members.
2. All Members, in order to ensure to all of them the rights and benefits resulting from membership, shall fulfill in good faith the obligations assumed by them in accordance with the present Charter.
3. All Members shall settle their international disputes by peaceful means in such a manner that international peace and security, and justice, are not endangered.
4. All Members shall refrain in their international relations from the threat or use

of force against the territorial integrity or political independence of any state, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations.

5. All Members shall give the United Nations every assistance in any action it takes in accordance with the present Charter, and shall refrain from giving assistance to any state against which the United Nations is taking preventive or enforcement action.

6. The Organization shall ensure that states which are not Members of the United Nations act in accordance with these Principles so far as may be necessary for the maintenance of international peace and security.”

During the 75-year history of the United Nations, the goals and the principles enshrined in the UN Charter are further developed and rendered more precise in the decisions made by the bodies of this organization, the mandates of the UN agencies, and the actions taken by the latter within the three main “pillars” of its activities, namely: strengthening of international peace and security, protection of human rights, and sustainable development. Significant upgrading has been made there by adding: the peacekeeping operations, the conventions and activities to protect the environment and combat global warming, the concept of sustainable development, migration, and the fight against terrorism, which had not been included in the UN Charter. There has been no global or regional problem neglected by the UN; on the contrary, this organization has always focused there its constructive attention and expertise with a view to resolving such problems on the basis of international law, multilateralism and the high moral values embodied by the UN.

The UN most important mission in the wake of the devastating World War II had been to preserve peace and international security by means of conflict prevention, arms control, disarmament, and **non-proliferation of weapons of mass destruction, first and foremost, the nuclear weapons**. In its first resolution, the UN General Assembly set up an UN Atomic Energy Commission for the purpose of working for the peaceful use of nuclear energy; and, in 1957, it established the International Atomic Energy Agency /IAEA/, with much broader powers. The agreement between the IAEA and the UN reads: “the Agency shall carry out its activities in accordance with the objectives and the principles of the UN Charter for the Promotion of International Peace and Cooperation”.

In 1961, the UN General Assembly adopted a resolution according to which the use of nuclear or thermonuclear weapons constituted a crime against the international law, against the UN Charter, and against humanity.

The 1968 Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons assigned the Agency with the task to carry out on-site inspections in order to verify whether the nuclear materials have been used only for peaceful purposes. In 2005, the IAEA and its Director General were awarded the Nobel Peace Prize for their efforts in this direction.

A culmination in the efforts to eliminate the nuclear threat was the Agreement on the Prohibition of Nuclear Weapons, adopted in July, 2017, by 122 UN countries (the negotiations had been conducted by Austria, Brazil, Mexico, South Africa, and New Zealand). None of the nine nuclear powers, namely the USA, Russia, the UK, China, France, India, Pakistan,

North Korea, and Israel did take part in the negotiations). The UN Secretary-General, Antonio Guterres has said that this has been a milestone, meaning the first multilateral disarmament agreement in the past twenty years: "Today we rightly celebrate a watershed. Now we have to continue along the difficult path of eliminating the nuclear arsenals." Guterres had also been the first acting UN Secretary-General to attend a memorial service in Nagasaki to mark the 73rd anniversary of the atomic bombing of the city.

The UN has been an undisputed champion of the disarmament efforts. And the Conference on Disarmament at the United Nations' Office in Geneva had been the only multilateral forum of the international community convened for the purpose of negotiating disarmament agreements, established after the first special session of the UN General Assembly on Disarmament in 1978. It was during the Geneva negotiations that the historic Treaty on the Prohibition of Nuclear Tests was adopted in 1996. And the UN Committee on the Peaceful Use of Outer Space had formulated, in 1992, the document entitled "Principles for the Use of Nuclear Energy in Outer Space".

The termination of the Treaty on the Elimination of Short- and Medium-Range Missiles in 2019 affected adversely the effective arms control and endangered the security in Europe.

Antonio Guterres and the UN have the ambition to continue to promote effective disarmament negotiations with respect to both nuclear and conventional weapons. This is also going to help overcome the deadlock in the Geneva Conference on Disarmament. The UN has also been working to overcome the stalemate in the cyberwar negotiations, including some new technologies, such as the robotic killers (known as "autonomous" weapons), the use of explosives in urban areas, as well as limiting the conventional weapons that tend to inflict most casualties worldwide.

Once again, the UN was at the forefront of the efforts to ban yet some other sinister weapons of mass destruction – **the chemical weapons**. This was a problem that had caught the attention of the international community following the use of such weapons by the Bashar Assad regime in Syria. The Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) was established by a Treaty in force since 1997. The production, the usage, the storage and the transfer of such mass destruction weapons was prohibited and the OPCW has been monitoring the destruction of accumulated arsenals. The text of this important instrument of international law had been formulated by the UN Conference on Disarmament in Geneva and presented to the UN General Assembly in September 1992.

The European Union and the EU Member States were among the most ardent supporters of the OPCW. The EU has declared support to the UN General Assembly's General Mechanism for Investigating Cases of Alleged Use of Chemical, Biological and Toxic Weapons. The activities in this direction include the training of experts, capacity building of the reference laboratories in the developing countries, conducting field training, and the organization of seminars.

The peacekeeping operations (PKO) have been among the most effective but also most expensive UN instruments for the maintenance of international peace and security, despite the fact that they had not been provided for in the UN Charter. They are an embodiment of multilateralism and international solidarity. The first PKO involved the

deployment of a limited contingent of blue helmets in the Middle East to monitor the ceasefire between Israel and its Arabian neighbours. Since then, 70 PKO have been conducted with the participation of more than one million blue helmets. Today, more than 100,000 peacekeepers including military, police, sappers and civilian personnel are taking part in 14 PKO. About 14% of these are civilians engaged in non-military activities, such as elections, human rights activities, and infrastructure rehabilitation. The PKO contribution to reducing the threats to peace and security, as well as the suffering of the civilian population in conflict areas has been invaluable.

The blue helmets have been working in the most dangerous environment. Since 1948 until present day 3,500 peacekeepers have lost their lives. Currently, four of the UN peacekeeping missions are located in the most risky African countries – Mali, the Democratic Republic of Congo, the Central African Republic, and South Sudan.

The UN has been exercising its coordinating role in the fight against the ugliest phenomenon of the modern world – **terrorism**. This issue is being discussed at the highest possible UN level and within the Security Council. After the summit held in September 2005, the UN General Assembly adopted unanimously on the following year **a UN Global Counter-Terrorism Strategy**.

The United Nations' Counter-Terrorism Committee (CTC) and the CTC Executive Directorate (UNCTED) have been monitoring the implementation by Member-States of the No 1373 founding resolution, along with some other counter-terrorism resolutions and restrictive measures against individuals and organizations. This committee organizes field missions in the relevant countries and provides technical assistance with the view of strengthening the capacity and the expertise of the individual states' competent services to deal with the terrorist threat.

As an element of the reform undertaken by the Secretary-General in the counter-terrorism sector, a UN Counter-Terrorism Office was set up, headed by the UN Deputy Secretary-General and the Global Compact, signed on February 23, 2018, by the Secretary-General, the leaders of the 36 units within the UN system, INTERPOL, and the World Customs Organization. The Global Compact has been improving the coordination of actions in the implementation of the Strategy for Prevention and Fight against Terrorism and Radical Extremism.

The United Nations Organization has been assisting the international community in the fight against the Islamic State Organization and some other terrorist groups, as well as in preventing the infiltration of foreign fighters into these organizations.

Hardly anyone would dare challenge the moral leadership and the leading role of the UN in the field of **human rights** – a term mentioned seven times in the UN Charter as a fundamental goal and a guiding principle in its entirety. Also fundamental in this area has been the Universal Declaration of Human Rights, adopted by the UN General Assembly on December 10, 1948 in Paris on the basis of Resolution 217 A. This Declaration has turned into a global standard for human rights policies. Over the years, the international law has extended the scope of human rights to cover women, children, the people with disabilities, the minorities and the people of different sexual orientations, along with some other vulnerable groups subject to discrimination. The right to development has also been affirmed: this right was the source of the historic

UN “Program 2030” of 2015, with its 17 universal goals for sustainable development, which will be discussed further below.

In 1976, the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights became effective. 18 are the international legal instruments on human rights, developed and implemented as a result of the UN leading participation as a world organization.

December 10 was declared International Human Rights Day and has been celebrated worldwide under the auspices of the United Nations.

In 1946, the UN established a Commission on Human Rights as a permanent subsidiary body of the Economic and Social Council and having a central role in coordinating the policies related to the observance of the fundamental rights and freedoms by the Member States. In 2006, the General Assembly decided to establish a Human Rights Council (HRC) as an intergovernmental body, with expanded powers and responsibilities to respond to the human rights violations around the world, to carry out fact-finding missions, to report to the General Assembly, and to make recommendations for conflict resolution.

Central to the UN human rights system are the Special Procedures carried out by independent human rights experts who report and make recommendations for improving the individual countries’ policies in this area. Since 2017, a total of 56 special procedures have been followed – by individual countries and on specific topics. The special procedures include expert visits to the Member States, rulings on individual complaints about the infringement of rights, convening expert consultations and conducting studies, informing the general public, and the provision of technical assistance.

A novelty is the Human Rights Council’s periodic reviews mechanism of the human rights situation in all Member States once every four years. This mechanism provides for the individual states to report on the state of respect for human rights in their own countries, as well as on their own policies in this field.

An important element of the legal and institutional structure of the UN is the UN High Commissioner for Human Rights (OHCHR), with a mandate to respond to the human rights violations and to direct the overall activities of the organization in this area. The OHCHR Office acts as an HRC Secretariat and a secretariat of the individual expert committees that monitor compliance with international legal instruments.

Particular attention should be paid to the UN tireless work aimed at eliminating the discrimination against women, which is a widespread phenomenon in the traditional societies. Important in the fight for equality between men and women is the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Resolution 1325 entitled “Women, Peace and Security”.

In July 2010, the UN General Assembly set up a “UN Women” unit for the purpose of coordinating any activity within the UN system regarding the equality and the empowerment of women with a view to supporting their participation in public and political life.

Some other important international human rights instruments established with the active participation and under the auspices of the UN include: the conventions on the elimination of racial discrimination, on the protection of the child, and on the prevention of any degrading or humiliating treatment of humans. All these conventions have universal application.

The crucial UN role in **eliminating colonialism** is indisputable. It has to do with the exercising of **the right of the individual peoples to self-determination** (as enshrined in the UN Charter and in the two international pacts – on civil and political rights and on economic, social and cultural rights) in the era of the collapse of the colonial system in the wake of World War II. The right of the peoples to self-determination has been a guiding principle in the UN practice and a norm of international law. The application of this principle by granting independence to colonial countries and peoples is rightly considered to have been the greatest success of the United Nations, which has led to the emergence of more than 100 independent states which were afterwards admitted to the United Nations. The UN has been the principal driver of decolonization (the term does not exist in the UN Charter), despite the resistance of the former colonial empires. The Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples was adopted by the UN General Assembly Resolution No 1514 in 1960.

On February 28, 2008, the then UN Secretary-General, Ban Ki-moon stated during the session of the Special Committee on Decolonization the following: “Over the past six decades, decolonization has transformed the UN members. Hundreds of millions of people around the world have exercised their right to self-determination and achieved self-government. And the support rendered to this process is one of the proudest pages in the history of our organization.”

Today, when humanity is going through the worst crisis since World War II (for the first time of a health and epidemiological nature), it is necessary to emphasize **the fundamental human right to quality and affordable health care for all**. This is one of the Sustainable Development Goals set out in the UN “Program 2030”, unanimously adopted by a resolution of the UN General Assembly in 2015.

It was for the first time – at the 74th session of the UN General Assembly held in New York in September 2019, that the world leaders had gathered at a summit on the Universal Health Coverage Initiative and had adopted a historic Political Declaration on the Right to Guaranteed Access to Quality Health Care, including: prevention, treatment, rehabilitation and palliative services, safe, affordable, reliable and quality medicines and vaccines without high financial burden, especially for the poor, vulnerable and marginalized segments of society. This declaration states that half of the world population does not have access to basic medical services. It emphasizes that health is a prerequisite and an indicator for the social, economic and environmental dimension of sustainable development; it is recommended that the countries should provide universal health coverage by 2030 in order to build a healthier world for all. This Declaration has reaffirmed the right of each and every human being to receive health services of the highest possible standards. It is for the first time that the fundamental importance of universal health coverage for the realization of the Sustainable Development Goals as an investment in human capital and socio-economic development worldwide has been recognized.

The pandemic of early 2020 has clearly shown that health is a global problem that no country, no matter how developed, can solve on its own, but only on the basis of cooperation with other countries and the UN. There have been more and more voices in

defense of health care as a “public good” (not a commercial or insurance business) and a fundamental right that all the states are obliged to provide to their citizens.

The emergency measures taken by the individual states in the context of a pandemic have placed restrictions on certain citizens’ rights. In his public appearances, Secretary-General Guterres has called for full respect for all human rights in the fight against COVID-19 and has expressed some concern about the growing trends to restrict media freedom, about the increasing domestic violence, and about the various forms of discrimination.

The UN is a leader in coordinating research into the current needs and fundraising, as well as in the organization, the delivery and the distribution of **humanitarian aid** among the population in the countries in a conflict or a crisis. The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Aid has been publishing a periodic review of the humanitarian situation in the world. To give the reader an idea of the huge challenge facing the UN and the international donor community (humanitarian aid is raised by means of voluntary contributions by the member states and the charities), we will present here some data from the 2020 Survey. This survey outlines the bleak picture of the deteriorating humanitarian situation – some 180 million people in need of humanitarian aid (the forecast for 2022 is over 200 million); in 2019, only about half of the required funds of 28.8 billion dollars, i.e. 16 billion, managed to be mobilized. The number of people in distress (mostly internally displaced persons and refugees) is steadily rising because of the military conflicts and the extreme weather events; the violations of international law are becoming more frequent; and huge destructions are being caused. In 2019, a record number of children in the conflict zones died, were maimed or were left without education, which gives us grounds to speak of a “lost generation”. Women and girls are increasingly exposed to violence and discrimination, 20% of the people in these areas suffer from mental illness and 90% of the victims have been civilians.

Along with the peacekeeping operations, the delivery of humanitarian aid has turned out to be the most dangerous activity. In 2019, 137 people were killed during the growing number of attacks on the health and humanitarian personnel, as well as on the facilities. In the last five months of 2020 alone, the attacks against this category have doubled reaching the number of more than 800.

The surveys provide specific data on the humanitarian needs by individual countries and regions, which has been helping the countries, the NGOs, and the charities in channeling their donations.

Much of the humanitarian aid is targeted at the most vulnerable groups in the conflict areas – **the refugees and the internally displaced persons**. In this kind of work, we cannot but mention the highly humane work done by the Office of the UN High Commissioner for Refugees (UNHCR) whose mandate is to work to protect the lives and the rights of refugees. This office was established in 1950 to help those who were forced to leave or to lose their homes in World War II.

The UNHCR has been awarded twice the Nobel Peace Prize for its work – in 1954 and in 1981. Today, the organization provides life-saving assistance to hundreds of thousands of refugees and internally displaced persons in Africa, the Middle East and Asia. An important legal instrument in this area is the 1951 Refugee Convention.

Today, the UNHCR has a staff of more than 16,000 people working in 134 countries, and a budget of six and a half billion dollars (\$300,000 in 1948). Over the years, this organization has helped more than 50 million refugees to survive.

On December 17, 2018, the UN General Assembly adopted **the Global Refugee Pact** following 2 years of intensive negotiations conducted by the UNHCR with the member states, the international organizations, the private sector, and the NGOs. The Global Refugee Pact provides for a more predictable and equitable distribution of responsibilities in the implementation of international cooperation aimed at resolving the refugee situation.

The rising inequalities between the countries and the regions in the modern world, along with the persistent conflicts and crises have made the migration of large groups of people in search of work and a better life a global problem. The international migration to Europe became particularly acute in 2015, when the refugee and migrant flows from the Middle East, Afghanistan and Africa literally flooded the old continent.

At the Marrakesh conference, held on December 10, 2018, 164 countries voted in favor of **the Global Compact on Migration**. The international community has been divided on this subject; a number of countries did not participate and, hence, did not support the pact. The Secretary-General Guterres sought to dispel the fears, stressing that the Pact was not binding and did not confer any new rights on the migrants; it rather aimed at international co-operation which is to enforce the universally accepted human rights. The Pact guarantees the preservation of the national sovereignty of the countries in the field of migration policies, the obligation of the countries of origin to readmit their citizens residing illegally in other countries, the obligation to implement the readmission agreements, the sovereign right of the parties to determine their national migration policy, and the management of national borders.

In the field of environmental protection, a large number of international universal and regional agreements have been developed with the decisive participation of the UN, and in cooperation with non-governmental organizations. The codification of international environmental law through the development of a Global Environmental Pact is already on the agenda.

Due to the limited volume of this material, we will focus only on the UN Framework Convention on Climate Change and the Paris Agreement, which has become relevant on account of the global warming – one of the major global problems today.

The multilateral negotiation process on climate change acquired the status of an international legal regulation with the adoption of **the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)**. The negotiations had been initiated by UN General Assembly Resolution 45/212 and were finalized with the adoption of a draft Framework Convention which was opened for signature on June 5, 1992 during **the Summit on the Planet Earth held in Rio de Janeiro (The Earth Summit)**. This Convention became effective on March 21, 1994. The conventions on biodiversity conservation and on combating desertification, which are also closely linked to the fight against global warming, were also formulated under the auspices of the United Nations.

The UNFCCC outlines a common framework for the international efforts made to address the challenges posed by climate change. The major objective here is to

stabilize the concentration of greenhouse gases in the atmosphere at a level that would prevent dangerous deterioration of the climate system. The Parties to the Convention have been exchanging information on the emissions and on their national policies and best practices through the so-called “national communications” and the annual greenhouse gas inventories. The Parties shall map out national strategies for mitigation and adaptation to the adverse effects of climate change, and shall cooperate in working out of an adaptation to the effects of climate change, including by providing financial and technological assistance to the developing countries.

At the 21st Conference of the Parties to the UNFCCC (COP 21) in December 2015 in Paris, 196 countries adopted a legally binding global climate agreement – **the Paris Agreement**. It became effective on November 4, 2016, after being ratified by 55 countries. The Paris Agreement has set the so-called “temperature target” for the purpose of limiting the increases in the average global temperature well below 2°C as compared to the pre-industrial levels, and will continue the efforts to keep these increases below 1.5°C. A global review of the countries’ performance targets is planned to be done once every five years to assess the implementation. The first global review is going to take place in 2023.

The Paris Agreement has set a couple of global objectives, namely: to raise the adaptation capacity, to strengthen resilience, and to reduce the vulnerability to climate change. Central to this Agreement are **the nationally determined contributions**. The agreement includes a series of procedural, legally binding commitments related to the nationally determined contributions, such as preparation, presentation, maintenance, and reporting on the progress of their implementation.

In December 2019, the United States submitted to the UN an official notification informing the international organization that the country was going to withdraw from the Paris Agreement. In response to the US withdrawal, as well as for the purpose of demonstrating leadership in the international climate negotiations, the European Union has launched some other initiatives aimed at stimulating the international community’s efforts to reach political consensus and to attract the major greenhouse gas emitters. The EU has been achieving this on the basis of its “climate diplomacy”.

Among the priorities of the UN Charter is “the achievement of international co-operation, which is to resolve the economic, the social, the cultural and the humanitarian problems”. And, the achievement of human development and prosperity has always been at the heart of the United Nations.

In September 2015, the UN General Assembly adopted unanimously Resolution 70/1 “To change our world: **Agenda 2030** for sustainable development”. This resolution has set out 17 Sustainable Development Goals and 169 sub-goals, to which all UN member states should focus their development policies by 2030. Unlike the previous Millennium Development Goals, which used to focus mainly on the developing countries, the Sustainable Development Goals have been prescribed for implementation by all countries.

The 17 Goals have been integrated into the three dimensions of sustainable development: economic, social and environmental. At the heart of Agenda 2030 are “*The 5 Ps – People, Planet, Prosperity, Peace, Partnerships*”. The main principle of the Sustainable Development Goals reads: “No one will be left behind”. Agenda 2030

is the most ambitious integrated plan to tackle poverty, hunger, unemployment, the inequalities between and within the countries, discrimination, social exclusion, decent education, work and health care, a clean living environment, adaptation to global warming, guaranteeing human rights, including access to energy and water. The SDGs were valued and adopted as universal guidelines and indicators by the individual countries and international organizations in the formulation and implementation of their policies.

According to this resolution, each and every Member State undertakes to present at least twice, in the period up to 2030, a **voluntary national review** (VNR) of the implementation of the Sustainable Development Goals. The VNR shall present the progress made by the respective country in the implementation of the 2030 Agenda. Among the major tasks is the identification of the achievements, the challenges and the gaps in the implementation of the SDG, as well as the identification of specific actions aimed at the improvement of the indicators of the reporting country.

Another important UN function is to promote **compliance with international law**. The UN Charter, which is in itself an international treaty, provides for the creation of conditions for justice and respect for the obligations under the treaties and some other sources of international law, such as the Security Council resolutions. In addition to the UN International Court of Justice, this function is performed by special tribunals (the International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia), multilateral treaties, and the Security Council, which can impose sanctions and order the use of force.

An indisputable achievement of the UN as a moral leader of the modern world and guarantor of international law was the creation, in 1998, of **the Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)**. This has been a major success in **the fight against the impunity in cases of mass violations of human rights**, such as genocide, war crimes, crimes against humanity, and aggression. The Rome Statute entered into force in 2002. Today, 123 countries are already parties to this international legal instrument. Currently, there are 13 effective and 9 preliminary investigations. The court has a standard for representing the victims in the courtroom. In 2004, a Trust Fund for material and psychological assistance to the victims was established. Making this instrument universal has been one of the most important tasks of the UN. In cases where the government of the guilty country does not recognize the jurisdiction of the court, as in the case of Syria, the UN, with the assistance of the Member States, applies an Independent International Mechanism to Investigate Serious Human Rights Violations. Although, due to the nature of the era of its creation and adoption, the term “democracy” does not appear on the UN Charter, democracy has been established over the years as a core value in the documents and activities of the UN. In actual practice, through its work in the areas listed above, the United Nations has contributed and continues to contribute to democracy in the world more than any other organization. Through its agencies, funds, and field missions the UN provides invaluable assistance to the individual countries and communities in resolving conflicts, mediating, holding elections, drafting constitutions, regional agreements, strengthening the democratic institutions, and protecting human rights. The UN maintains an active partnership

with the business community, the charities and donors, and the non-governmental organizations representing various stakeholders, such as women, youth, and people with disabilities. In this way, the UN serves as an example and contributes to the effective multilateralism which, as it has turned out over the past world crisis, has no alternative.

If, in today's world, there was no such organization as the UN, it would have to be invented.

Valeri Yotov is a career diplomat and currently, Director of the UN and Development Cooperation Directorate at the Ministry of Foreign Affairs of Bulgaria. His professional career began in 1985 as an expert at MFA's Africa Directorate. He has been ambassador of the Republic of Bulgaria to Brazil and Chile. He has attained several postgraduate qualifications: for diplomats from Central and Eastern Europe from the University of Leeds, in European Integration from the Institute of Legal Sciences in London, as well as from the Institute of Public Administration in Paris, and the International Institute of Administrative Sciences in Luxembourg.

Expert training as a key element of Bulgaria's path to OECD membership

Mihaela Nencheva & Nikolay Krumov
experts at the Diplomatic Institute

Bulgaria's accession to the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) is among the main priorities of the Bulgarian foreign policy. The official application for membership in the so called "Club of the Rich" was filed in 2007. Since then, this country has been working purposefully in order to obtain an evaluation and recommendations for reforms in key economic sectors. In late 2017, based on a Decision of the Council of Ministers, an Interdepartmental Coordination Mechanism (ICM) was set up and a Roadmap for Bulgaria's Accession to the OECD was adopted. The ICM has an Interdepartmental Commission of Experts that deals with issues, including the coordination of the OECD reviews and peer reviews, as well as the opportunities for joining the OECD legal instruments and working groups. Bulgarian government departments and agencies' representatives, along with a number of experts, have been working actively in the OECD committees and working groups in which Bulgaria has been admitted with the status of a „guest“ or a „participant“.

*In late 2018, in connection with the implementation of the above mentioned Roadmap, the Diplomatic Institute (DI) under the Minister of Foreign Affairs joined **the national initiative "Bulgaria – a candidate for membership in the OECD"** by providing a platform for the enhancement of the expertise of the ICM participants and of some other stakeholders. With this purpose in view, the DI, in collaboration with the Foreign Economic Relations Directorate of the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs (MFA), has organized a series of seminars for the exchange of experience and sharing of good practices. Bulgarian experts in the field, along with some foreign OECD and OECD Member-States' representatives have participated in these seminars as lecturers. Among the topics covered were:*

- *"The role of the OECD in the structural reform of the countries" (December, 2018);*
- *"Role, principles and added value of the OECD. The OECD accession process – techniques and challenges. The role of the government and interaction with other stakeholders" (January, 2019);*
- *"On the way to the multiannual framework of the Republic of Bulgaria for development assistance and humanitarian aid in the period 2020-2022." (November, 2019).*

This paper presents the highlights of the fourth consecutive seminar, organized in the period 7-9 February, 2020, on "Methodology and good practices for project management within the OECD", along with the conclusions made about Bulgaria's progress towards the OECD membership.

The Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), whose main objective is to encourage economic progress and promote world trade, originates from the European Economic Cooperation Organization (EEAS). The EEAS was established in 1948 for the purpose of coordinating the assistance provided under the Marshall Plan (a United States' initiative for the support of Europe, whereby the US government provided a grant to rebuild the European economy in the wake of World War II). At a later stage, some other non-European organizations joined the EEAS while still later, in 1961, the latter was transformed into the Organization for Economic Co-operation and Development.

The OECD provides the member governments with the opportunity to discuss, develop further and improve their economic and social policies. Experience is compared, answers to common problems are sought, and work is coordinated on domestic and international policy in specific areas. In this sense, the OECD is a forum in which the governments exchange their best practices and working solutions for the development of their own economic capabilities.

The exchange of experience and good practices in relation to the OECD operations is a key element of Bulgaria's preparations for joining this Organization and an integral part of the relevant pre-accession process.

This was also the objective of the seminar entitled **“Methodology and good practices for project management in the framework of OECD”** that was organized for the participants in the Interdepartmental Coordination Mechanism as an element of the DI and the MFA efforts to enhance their preparedness and to provide them with a platform for the exchange of expertise.

The opening panel of the seminar included Milen Lyutskanov, Deputy Minister for Foreign Affairs, Tanya Mihailova, Director of the Diplomatic Institute, Margarita Ganeva, Director of the MFA Foreign Economic Relations Directorate, and H.E. Michael Forbes, Ambassador of Ireland to Bulgaria.

In his opening address Milen Lyutskanov pointed out that Bulgaria's OECD membership is a main priority of the Bulgarian foreign policy and is supported wholeheartedly by the Bulgarian businesses. In addition, the OECD subject-matter is defined as being even more important internally as this country's accession to such a strong and active organization of the leading world economies is also essential for the further development of the Bulgarian economy, as well as for its fuller integration not only into the European economic structures but also into the economic structures of the world.

H.E. Michael Forbes underlined the nature of the OECD as an organization incorporating countries of the same system of values in the economic governance sector. He shared the experience of his own country, Ireland, which has received a number of specific recommendations for reforms in the Irish education and pension systems as a result of its OECD membership. Mr. Forbes also outlined the OECD expert assistance with regard to the Irish taxation system, which had resulted in a tangible growth of foreign investment in his country. The OECD is also extremely useful in terms of research and statistical capacity and is a kind of laboratory for the development of models tailored to the national specifics of the individual EU Member States.

During the opening session, it was also pointed out that the Ministry of Foreign Affairs is among the Bulgarian state administration structures called upon to perform responsible tasks under this major foreign economic priority, and is directly related to the implementation of the standards and the good practices of this global economic organization in all social and economic spheres. On its part, the Diplomatic Institute under the Ministry of Foreign Affairs has its specific place in the training of better qualified experts who are to contribute to Bulgaria's accession to the OECD.

The programme of the seminar was closely related to the management of international projects and the opportunities for cooperation with the OECD. Experience in this area was shared by both Bulgarian experts, as well as some OECD Member States' ambassadors to Bulgaria (Denmark, the Republic of Korea, the Slovak Republic) and OECD-membership candidate countries (Brazil).

Within the framework of the first panel session, the director of MFA's UN and Development Cooperation Directorate – Valeri Yotov, presented on “**Cooperation between Bulgaria and the OECD's Development Assistance Committee**”. Mr. Yotov reminded those present that this country has already acceded to a number of OECD legal instruments in the development assistance area, namely: the Development Assistance Committee – in May, 2018; the OECD Council's recommendations for good statistical practices – in September, 2018; and the OECD Council's Internet policies recommendations – in November, 2018. He also pointed out that the sustainable development objectives are aimed at meeting the needs of today's generation without compromising the ability of the future generations to meet their own needs. He also underlined that, this year, a staff member of MFA's UN and Development Cooperation Directorate is going to conduct internship at the Development Assistance Committee in Paris. It was also underlined that Bulgaria has been seeking more actively some partners from among the OECD Member States that could share their experience in the field of development assistance. An illustrative example in this area, with positive results, has been the Memorandum of Understanding in the international cooperation and development domain signed between the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs and the Slovak Ministry of Foreign Affairs and European Matters. By the end of 2020, there are going to be some consultations and studying the experience of some other countries, including Hungary, Spain, the Netherlands, and Israel.

In his presentation entitled “**The Republic of Korea in OECD. A brief history and implications for Bulgaria**”, the Ambassador of the Republic of Korea to Bulgaria – H.E. Mr. Jeong Jin-Kyu, pointed out that, in the course of more than 20 years, his country has been in a position to use some effective methods for participation in all OECD sectoral discussions. This has helped his country carry out some national reforms not only in the economic and the commercial sector but also in the area of employment, labor legislation, digitalization, investment in research and development, and education. It was also pointed out that Bulgaria can only benefit from its close cooperation with the OECD in the pre-accession period.

The Ambassador of Brazil to Bulgaria – H.E. Mrs. Maria Edileuza Fontenele Reis, concentrated on the topic “**The know-how of OECD Member States and Candidate**

Member States". She shared the Brazilian experience in the country's cooperation with the OECD since 1994. Brazil has been taking part in the OECD ministerial meetings since 1999 and is represented on numerous OECD committees and working groups. Ambassador Reis pointed out that Brazil's participation as an OECD candidate Member State has been an excellent opportunity for her country to demonstrate and discuss its successful economic policies, to share good practices with the OECD Member States, and to secure a better understanding of Brazil as a powerful participant in the world economy.

H.E. Mr. Manuel Korcek, Ambassador of Slovakia to Bulgaria, made a presentation on **"Slovakia – part of the Organisation for Economic Co-operation and Development"**. He pointed out that his country's accession to the OECD in 2000 had been essential for the Slovak preparations for accession to the Eurozone. And also that any successful preparation for OECD membership is bound to involve the attraction of the businesses and the NGOs onto the national level, coupled with the strengthening of the relevant country's diplomatic presence in Paris. According to Ambassador Korcek, the OECD reviews of the national economy of the countries are often "ruthless" but they also contain some valuable recommendations and workable solutions. The subject-matter of artificial intelligence was also highlighted as an increasingly clear OECD priority, and this should involve greater commitment to this topic on the part of Bulgaria.

The Danish Ambassador to Bulgaria, H.E. Mr. Søren Jacobsen, presented on **"The role of economic diplomacy – the experience of Denmark. Cooperation with OECD – projects, investments, development"**. He also laid stress on artificial intelligence and digitalization as being among both the Danish and the OECD's priorities. Mr. Jacobsen added that development assistance has also been among Denmark's top priorities and that his country has been allocating for this purpose 0.7 per cent of its GDP, which has been among the largest percentages in the OECD and the EU Member States. It is these particular features of the Danish foreign economic policy that have been determining Denmark's behaviour in the OECD – this country's national position has been in favour of strict regulations and a common approach of the Member States in areas, such as development cooperation, digitalization, corporate taxation, environmental protection, and the "green" economy. Ambassador Jacobsen recommended to Bulgaria to join as many OECD committees and instruments as possible in all areas of economic governance.

The lecturers during the second panel session included Anton Kanev and Kaloyan Dimitrov, experts with the Strategies and Economic Growth Programmes Department at the Economic and Financial Policy Directorate of the Ministry of Finance; and Prof. Bistra Boeva, Doctor of Economics and professor at the Faculty of International Economics and Politics of the Bulgarian University of National and World Economy.

In their paper entitled **"The EU funds acquisition and absorption for joint projects with the Organization for Economic Co-operation and Development"**, Mr. Kanev and Mr. Dimitrov presented the technology and the process of Bulgaria's participation in the formulation of the European semester, i.e. the framework for coordination of the EU economic policies. They underlined that the priority areas in the process of discussing the European semester involve the European Union's fiscal and investment policy.

Their presentation also focused on the activity of the EU Structural Reform Support Service (SRSS), which assists the EU Member States in formulating and carrying out the structural reforms as an element of their efforts to support the provision of jobs and sustainable growth. The Bulgarian Ministry of Finance is Bulgaria's coordinating unit in the process of identification of projects that could be funded by finances provided by the SRSS. On the other hand, this could be regarded as an excellent opportunity for funding the structural reforms that could help Bulgaria in its preparations for OECD membership, as provided for in the OECD recommendations made as a result of its reviews of the national economy.

In her presentation entitled **“Development projects: policies, practices, and tools”**, Prof. Bistra Boeva presented the nature of the international development projects whose scope of action could cover a couple of priority areas, including: good governance and building democratic institutions; the provision of food and food security; equality and empowerment of women; access to clean water and sewerage; healthcare; the climate change. Prof. Boeva also examined in detail the project development cycle, including the stages of planning, scheduling, implementation, reporting, and control. The tangible and intangible resources in project management were also discussed as an important element of the implementation of the said projects.

Conclusions and future prospects

The Bulgarian membership of the Organization for Economic Co-operation and Development could be regarded as a seal of quality of the country's economy, as the Member States are required to adhere to high international standards and receive, as a result, regular reports on the progress of their reforms. This country's accession to “The Club of the Rich”, the way the OECD is usually referred to, is bound to increase the confidence in Bulgaria on the part of the international financial community, which is going to provide an opportunity for a greater inflow of foreign investments into the country. The Interdepartmental Coordination Mechanism should continue to work strictly as per the Bulgarian Action Plan for accession to the OECD, paying increasing attention to digital economy and artificial intelligence as important OECD priorities in the field of which Bulgaria will be required to provide specific results. With regard to development cooperation, in addition to the Western Balkans and the Eastern Partnership countries, Bulgaria should identify some new target countries in Africa or the Middle East, where it could fund specific projects with added value for Bulgaria, under the Bulgarian official development assistance.

The Action Plan for Bulgaria's Accession to the OECD sets specific goals in 22 areas of cooperation between Bulgaria and the OECD. This plan is bound up with the Roadmap that was adopted in December 2017, and with the provision of funds for the implementation of the said Roadmap by the end of 2020. According to Margarita Ganeva, the Bulgarian government is prepared to speed up its operations in order to be able to meet the standards and fulfill the membership criteria by trying to support the ongoing domestic reforms in key areas. In this regard, a decision of the Council of Ministers is expected to allocate funds for the national initiative “Bulgaria – a candidate for membership in the OEC” for the period 2021-2023.

Bulgaria's accession to the OECD is a key priority of this country, which requires regular expert coordination and communication needed for the implementation of the necessary reforms until receiving a membership invitation. This was the final conclusion of this seminar.

In this context, the Diplomatic Institute under the Minister of Foreign Affairs continues to prioritize the provision of a platform for exchange of expertise, by organizing know-how sharing seminars. Such seminars are going to be in support of the efforts made by the Bulgarian government and the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs to enhance the expertise of the Bulgarian administration to work with the OECD.

Преводач
Иванка Ангелова

Отговорен редактор
Николай Крумов

Предпечат
ИК "Св. Георги Победоносец" ЕООД

Translator
Ivanka Angelova

Managing Editor
Nikolay Krumov

Pre-print
Publishing house St. George Victorious Ltd.

ISSN 1313-6437

<http://bdi.mfa.government.bg>

**ЕВРОПА СЛЕД COVID-19
МЕЖДУНАРОДНА СИГУРНОСТ
ДВУСТРАННА ДИПЛОМАЦИЯ
МНОГОСТРАННА ДИПЛОМАЦИЯ
БЪЛГАРИЯ – КАНДИДАТ ЗА
ЧЛЕНСТВО В ОИСР**

24 / 2020

**EUROPE AFTER COVID-19
INTERNATIONAL SECURITY
BILATERAL DIPLOMACY
MULTILATERAL DIPLOMACY
BULGARIA – CANDIDATE FOR
MEMBERSHIP IN OECD**

